

Uitgave
in de Nederlandse taal

Wetgeving

Inhoud

I Besluiten waarvan de publicatie voorwaarde is voor de toepassing

.....

II Besluiten waarvan de publicatie niet voorwaarde is voor de toepassing

Commissie

2002/892/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 11 juli 2001 betreffende de door Spanje ten uitvoer gelegde steunregeling ten gunste van bepaalde recentelijk opgerichte ondernemingen in Álava (Spanje)** (Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 1760) ⁽¹⁾ 1

2002/893/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 11 juli 2001 betreffende de door Spanje ten uitvoer gelegde steunregeling ten gunste van bepaalde recentelijk opgerichte ondernemingen in Navarra (Spanje)** (Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 1762) ⁽¹⁾ 17

2002/894/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 11 juli 2001 inzake de steunregeling die door Spanje ten behoeve van de ondernemingen in Guipúzcoa in de vorm van een belastingkrediet van 45% van de investeringen ten uitvoer is gelegd** (Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 1764) ⁽¹⁾ 26

2002/895/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 30 januari 2002 betreffende de steunmaatregel die Duitsland ten uitvoer heeft gelegd ten gunste van Hirschfelder Leinen und Textil GmbH (Hiltex)** (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 310) ⁽¹⁾ 45

⁽¹⁾ Voor de EER relevante tekst

Prijs: 22 EUR

(Vervolg z.o.z.)

NL

Besluiten waarvan de titels mager zijn gedrukt, zijn besluiten van dagelijks beheer die in het kader van het landbouwbeleid zijn genomen en die in het algemeen een beperkte geldigheidsduur hebben.

Besluiten waarvan de titels vet zijn gedrukt en die worden voorafgegaan door een sterretje, zijn alle andere besluiten.

2002/896/EG:	
★ Beschikking van de Commissie van 30 januari 2002 betreffende staatssteun van Duitsland ten gunste van Gothaer Fahrzeugtechnik GmbH (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 316) ⁽¹⁾	62
2002/897/EG:	
★ Beschikking van de Commissie van 12 maart 2002 betreffende de staatssteun die Duitsland verleend heeft aan Ingenieur- und Gewerbebau GmbH (IGB) (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 912) ⁽¹⁾	72
2002/898/EG:	
★ Beschikking van de Commissie van 9 april 2002 betreffende de staatssteun van Duitsland ten gunste van SKL Motoren- und Systembautechnik GmbH (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1342) ⁽¹⁾	75
2002/899/EG:	
★ Beschikking van de Commissie van 7 mei 2002 inzake de steunmaatregel die Spanje voornemens is ten uitvoer te leggen ten gunste van Ford España, SA (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1803) ⁽¹⁾	86
2002/900/EG:	
★ Beschikking van de Commissie van 5 juni 2002 betreffende de staatssteun die Spanje voornemens is aan Renault España SA te verlenen (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1992) ⁽¹⁾	92
2002/901/EG:	
★ Beschikking van de Commissie van 19 juni 2002 betreffende staatssteun van Nederland ten behoeve van activiteiten van Nederlandse sleepboten in zeehavens en op binnenwateren van de Gemeenschap (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 2158) ⁽¹⁾	97

⁽¹⁾ Voor de EER relevante tekst

II

(Besluiten waarvan de publicatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

COMMISSIE

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 11 juli 2001

betreffende de door Spanje ten uitvoer gelegde steunregeling ten gunste van bepaalde recentelijk opgerichte ondernemingen in Álava (Spanje)

(Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 1760)

(Slechts de tekst in de Spaanse taal is authentiek)

(Voor de EER relevante tekst)

(2002/892/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, inzonderheid op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾, en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

(2) Bij schrijven SG(99) D/7813 van 29 september 1999 heeft de Commissie Spanje in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag ten aanzien van deze steun.

(3) Bij schrijven van hun permanente vertegenwoordiging van 2 december 1999, dat werd ingeschreven op 6 december 1999, hebben de Spaanse autoriteiten opmerkingen gemaakt in het kader van de genoemde procedure.

(4) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽⁴⁾ bekendgemaakt. De Commissie heeft aldus de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken binnen één maand vanaf de datum van de bovengenoemde bekendmaking.

I. PROCEDURE

(1) Dankzij de inlichtingen die de Commissie heeft ontvangen in de loop van de procedures welke werden ingeleid ingevolge de klachten over staatssteun ten gunste van Daewoo Electronics Manufacturing España SA ⁽²⁾, Ramondín SA en Ramondín Cápsulas SA ⁽³⁾, heeft de Commissie kennis genomen van het bestaan van een niet-aangemelde fiscale investeringssteunregeling in het Spaanse Álava. De fiscale maatregelen behelzen een vermindering van de belastinggrondslag voor bepaalde recentelijk opgerichte ondernemingen.

(5) De Commissie heeft opmerkingen ontvangen van het autonoom gewest (Comunidad Autónoma) Castilla y León op 17 maart 2000, de regering van La Rioja op 24 maart 2000, de Confederación Empresarial Vasca — Euskal Entrepresarien Konfederakuntza (Confebask) op 27 maart 2000 (Confebask deed buiten de termijn aanvullende opmerkingen toekomen bij een van 29 december 2000 dagtekenend schrijven dat op 3 januari 2001 werd ingeschreven), het Colegio Vasco de Economistas — Ekonomilarien Euskal Elkargoa op 27 maart 2000, de Círculo de Empresarios Vascos op 27 maart 2000 en de Asociación Profesional de Asesores Fiscales de la Comunidad del País Vasco op 28 maart 2000. De Commissie heeft deze opmerkingen bij brief D/52998 van 17 mei 2000 doorgezonden aan Spanje en deze lidstaat

⁽¹⁾ PB C 55 van 26.2.2000, blz. 2.

⁽²⁾ Beschikking 1999/718/EG van de Commissie (PB L 292 van 13.11.1999, blz. 1).

⁽³⁾ Beschikking 2000/795/EG van de Commissie (PB L 318 van 16.12.2000, blz. 36).

⁽⁴⁾ Zie voetnoot 1.

de mogelijkheid geboden op de opmerkingen te reageren, maar heeft dienaangaande geen enkele reactie ontvangen.

- (6) Bij schrijven van de permanente vertegenwoordiging van 22 juni 2000 hebben de Spaanse autoriteiten de Commissie op de hoogte gebracht van de vanaf 5 april 2000 vigerende afwijking, ingevoerd bij Norma Foral 7/2000 van 29 maart 2000 ⁽⁵⁾, op artikel 26 van Norma Foral 24/1996 van 5 juli 1996 ⁽⁶⁾ van Álava, die de rechtsgrond vormde voor de betrokken fiscale steunmaatregelen.

II. GEDETAILEERDE BESCHRIJVING VAN DE STEUN- MAATREGEL

- (7) Volgens de gegevens waarover de Commissie beschikt en die niet werden betwist door de Spaanse autoriteiten noch door derden, werden de betrokken fiscale steunmaatregelen ingevoerd bij artikel 26 van de genoemde Norma Foral 24/1996 van 5 juli 1996 ⁽⁷⁾. In het genoemde artikel 26 is het volgende bepaald:

„1. De ondernemingen die hun bedrijfsactiviteiten opstarten, genieten een vermindering van de belastinggrondslag met respectievelijk 99 %, 75 %, 50 % en 25 %, gedurende vier opeenvolgende jaren vanaf het eerste jaar waarin de belastinggrondslag van de onderneming positief is, vóór de compensatie van eventuele negatieve belastinggrondslagen uit vorige tijdvakken.

[...]

2. Om voor deze vermindering in aanmerking te komen, moeten de belastingplichtigen aan de volgende vereisten voldoen:

- a) Zij starten hun bedrijfsactiviteiten op met een minimaal gestort kapitaal van 20 miljoen ESP.

[...]

e) Zij investeren gedurende de eerste twee jaar van hun bedrijfsactiviteiten minstens 80 miljoen ESP in materiële vaste activa, meer bepaald in activa die worden gebruikt voor de bedrijfsactiviteiten en niet worden geleast noch verkocht aan derden met het oog op het gebruik ervan. In dit opzicht worden goederen welke worden verworven via financiële leasing, eveneens beschouwd als investeringen in materiële vaste activa voorzover de ondernemingen zich ertoe verbinden de koopoptie uit te oefenen.

- f) Zij creëren minstens tien banen in de zes maanden volgend op het opstarten van de bedrijfsactivi-

teiten en het jaarlijkse gemiddelde personeelsbestand wordt op dat niveau gehandhaafd vanaf dat tijdstip tot het belastingjaar waarin het recht om de vermindering van de belastinggrondslag toe te passen, vervalt.

[...]

- h) Zij beschikken over een bedrijfsplan dat een periode van minstens vijf jaar bestrijkt.

3. [...]

4. Het minimale investeringsbedrag waarnaar is verwezen in lid 2, onder f), en het minimale aantal te creëren banen waarnaar is verwezen in lid 2, onder g), zijn onverenigbaar met elk ander fiscaal voordeel ten gunste van de bedoelde investeringen of het scheppen van werkgelegenheid.

5. De bij dit artikel ingevoerde vermindering moet worden aangevraagd bij de belastingautoriteiten, die, nadat ze hebben nagegaan of aan de opgelegde voorwaarden is voldaan, de betrokken onderneming in kennis stellen van hun voorlopige goedkeuring die moet worden bevestigd door de Diputación Foral (deelregering) van Álava.

[...]”.

- (8) De Commissie bevestigt dat de betrokken steun volgens de preambule van de genoemde Norma Foral erop gericht is de oprichting van nieuwe ondernemingen te bevorderen.

- (9) De Commissie merkt op dat de bedoelde fiscale steunmaatregelen betrekking hebben op de positieve belastinggrondslag van de vennootschapsbelasting welke voortvloeit uit de uitoefening van de bedrijfsactiviteiten, vóór de compensatie van de negatieve belastinggrondslagen van de vorige belastingjaren. De begunstigen van de maatregelen zijn de ondernemingen die hun bedrijfsactiviteiten hebben opgestart sinds de datum van inwerkingtreding van de genoemde Normas Forales en die minstens 80 miljoen ESP (480 810 EUR) geïnvesteerd hebben in materiële vaste activa en minstens tien banen gecreëerd hebben. Voorts wijst de Commissie erop dat de begunstigde ondernemingen inzonderheid moeten beschikken over een bedrijfsplan dat minstens vijf jaar bestrijkt en hun activiteiten moeten aanvatten met een minimaal gestort kapitaal van 20 miljoen ESP (120 202 EUR).

- (10) De Commissie wijst erop dat de steun bestaat uit een vermindering van de belastinggrondslag met respectievelijk 99 %, 75 %, 50 % en 25 %, gedurende vier opeenvolgende jaren vanaf het eerste jaar waarin de belastinggrondslag van de ondernemingen positief is.

- (11) De Commissie stelt vast dat de betrokken belastingmaatregel niet bestemd is voor ondernemingen die bepaalde activiteiten uitoefenen of deel uitmaken van bepaalde sectoren aangezien elke activiteit of sector voor de maatregel in aanmerking komt. De maatregel is evenmin bestemd voor bepaalde categorieën ondernemingen, bijvoorbeeld KMO's, aangezien elke onderneming voor de

⁽⁵⁾ Boletín Oficial del territorio Histórico de Álava van 5 april 2000.

⁽⁶⁾ Territorio Histórico de Álava: Norma Foral 24/1996 van 5 juli 1996 betreffende de vennootschapsbelasting.

⁽⁷⁾ Boletín Oficial del Territorio Histórico de Álava van 9 augustus 1996.

maatregel in aanmerking kan komen voorzover zij voldoet aan de eerder genoemde voorwaarden.

- (12) De Commissie stelt vast dat de vermindering van de belastinggrondslag van toepassing is vanaf het belastingjaar dat begint op 1 januari 1996. Wat de cumulering met andere steunmaatregelen betreft is bepaald dat de betrokken fiscale steunmaatregelen niet kunnen worden gecumuleerd met andere fiscale voordelen die eventueel kunnen worden toegestaan voor minimuminvesteringen of voor het scheppen van een minimumaantal banen. Niettemin is de cumulering van de fiscale steun met andere niet-fiscale steunmaatregelen, onder meer subsidies, voordelige leningen, garanties, participaties, enz., ten gunste van dezelfde investeringen niet uitgesloten. De potentiële cumulering met andere fiscale steunmaatregelen die om andere redenen worden toegekend, is evenmin uitgesloten. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn met fiscale steunmaatregelen in de vorm van een belastingkrediet ⁽⁸⁾.
- (13) In haar beschikking houdende inleiding van de procedure heeft de Commissie erop gewezen dat de fiscale aard van de betrokken maatregelen voor de toepassing van de communautaire voorschriften inzake staatssteun niet relevant is aangezien artikel 87 van toepassing is op steunmaatregelen van de staten „in welke vorm ook”. Niettemin heeft de Commissie benadrukt dat de betrokken maatregelen cumulatief moeten voldoen aan de hieronder besproken vier criteria van artikel 87, om als steun te worden aangemerkt.
- (14) In de eerste plaats wijst de Commissie in dit stadium erop dat de verminderingen van de belastinggrondslag met 99 %, 75 %, 50 % en 25 % de begunstigden een fiscaal voordeel bezorgen.
- (15) In de tweede plaats is de Commissie in dit stadium van mening dat de genoemde verminderingen een verlies aan belastingopbrengsten meebrengen hetgeen derhalve neerkomt op het verbruik van staatsmiddelen in de vorm van fiscale uitgaven.
- (16) De Commissie is in deze fase in de derde plaats van mening dat de vermindering van de belastinggrondslag de mededinging en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt. Aangezien de begunstigden een economische activiteit uitoefenen die het voorwerp is van handel tussen lidstaten, versterkt de steun de positie van de begunstigden ten aanzien van andere, concurrerende ondernemingen in de intracommunautaire handel. Aldus wordt het handelsverkeer ongunstig beïnvloedt. Bovendien wordt de rendabiliteit van de begunstigde ondernemingen verbeterd door de verbetering van het nettoresultaat (winst na belasting). Aldus kunnen zij concurreren met de ondernemingen die van de genoemde steunmaatregelen zijn uitgesloten.
- (17) Ten slotte is de Commissie in deze fase van oordeel dat de betrokken vermindering van de belastinggrondslag specifiek of selectief is aangezien alleen bepaalde onder-

nemingen worden begunstigd. De voorwaarden waaronder de maatregelen worden toegekend, sluiten met name ondernemingen welke zijn opgericht vóór de inwerkingtreding van de genoemde Normas Forales, medio 1996, van het voordeel uit alsook ondernemingen die minder dan 80 miljoen ESP (480 810 EUR) hebben geïnvesteerd, ondernemingen die minder dan tien banen hebben gecreëerd en ondernemingen waarvan het gestorte kapitaal niet hoger is dan 20 miljoen ESP (120 202 EUR). Bovendien heeft de Commissie voorlopig geoordeeld dat deze fiscale steun niet gerechtvaardigd is door de aard of de opzet van het stelsel.

- (18) Anderzijds heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de selectieve aard van het voordeel eveneens te wijten is aan de discretionaire bevoegdheid van de belastingautoriteiten. De betrokken maatregel wordt immers niet automatisch toegekend aangezien het door de begunstigde ingediende verzoek wordt onderzocht door de Diputación Foral van Álava, die vervolgens, in voorkomend geval, kan beslissen de betrokken steunmaatregel toe te kennen.
- (19) Ten slotte heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de vermindering van de belastinggrondslag een steunmaatregel is in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst aangezien hij cumulatief voldoet aan de volgende voorwaarden: hij houdt een voordeel in; hij wordt door de staat toegekend en met staatsmiddelen bekostigd; hij beïnvloedt het handelsverkeer tussen lidstaten en vervalst de mededinging door bepaalde ondernemingen te begunstigen.
- (20) Aangezien de bedoelde fiscale steunmaatregelen evenmin onderworpen zijn aan de voorwaarde dat zij over drie jaar een bedrag van 100 000 EUR niet mogen overschrijden, heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de maatregelen niet kunnen worden beschouwd als de-minimismaatregelen ⁽⁹⁾.
- (21) De Commissie heeft erop gewezen dat de betrokken maatregelen van tevoren hadden moeten worden aangemeld overeenkomstig de verplichting van artikel 88, lid 3, van het Verdrag en artikel 62, lid 3, van de EER-overeenkomst aangezien de steunmaatregelen niet onder de de-minimisregel vallen. De Spaanse autoriteiten zijn evenwel hun verplichtingen niet nagekomen en de Commissie heeft derhalve voorlopig geoordeeld dat de maatregelen als onrechtmatig kunnen worden beschouwd.
- (22) De Commissie heeft voorlopig geconcludeerd dat de betrokken fiscale regelingen niet voldoen aan de communautaire voorschriften inzake regionale steun, hoewel zij slechts worden toegekend voorzover een minimuminvestering wordt gerealiseerd en een minimumaantal banen wordt gecreëerd. Om die redenen heeft de Commissie in deze fase voorlopig geoordeeld dat de steunmaatregelen geen investeringssteun noch werkgelegenheidssteun behelzen.

⁽⁸⁾ Zie in dit verband Beschikking 1999/718/EG van de Commissie van 24 februari 1999 betreffende steunmaatregelen van Spanje ten gunste van Daewoo Electronics Manufacturing España SA (Demesa)(PB L 292 van 13.11.1999, blz. 1).

⁽⁹⁾ Zie punt 3.2 van de communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB C 213 van 19.8.1992) en de mededeling van de Commissie inzake de-minimissteun (PB C 68 van 6.3.1996).

- (23) De Commissie heeft daarentegen de fiscale steunmaatregelen in deze fase aangemerkt als exploitatiesteun. Zij bevrijden een onderneming immers van de lasten die zij had moeten dragen bij de normale uitoefening van haar dagelijks beheer of haar gebruikelijke activiteiten.
- (24) De Commissie heeft erop gewezen dat regionale exploitatiesteun in beginsel verboden is. Niettemin kan bij wijze van uitzondering exploitatiesteun worden toegekend, meer bepaald in regio's die in aanmerking komen voor regionale afwijkingen, voorzover aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De betrokken steunmaatregelen zijn echter niet aan dergelijke voorwaarden onderworpen. Om die reden heeft de Commissie in deze fase twijfels bij de verenigbaarheid van de betrokken fiscale steunmaatregelen met de voorschriften inzake regionale steun.
- (25) De vermindering van de belastinggrondslag, die niet sectoraal beperkt is, kan worden toegekend aan ondernemingen ten aanzien waarvan sectorale communautaire voorschriften gelden. De Commissie heeft in deze fase twijfels bij de verenigbaarheid van de maatregelen ingeval de begunstigde deel uitmaakt van een sector waarvoor bijzondere communautaire voorschriften gelden.
- (26) Ten slotte heeft de Commissie de verenigbaarheid van de fiscale steunmaatregelen getoetst aan de afwijkingen van artikel 87, leden 2 en 3, van het Verdrag. De maatregelen kunnen niet worden beschouwd als steunmaatregelen van sociale aard in de zin van artikel 87, lid 2, onder a); zij zijn niet gericht op het herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen in de zin van artikel 87, lid 2, onder b), en zij voldoen evenmin aan het bepaalde van artikel 87, lid 2, onder c), met betrekking tot bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland. Wat betreft de andere afwijkingen van artikel 87, lid 3, dan die onder a) en c) die hierboven reeds zijn genoemd, heeft de Commissie geoordeeld dat de betrokken steunmaatregelen niet gericht zijn op de bevordering van de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang of de opheffing van een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat in de zin van artikel 87, lid 3, onder b). De maatregelen vallen niet in het toepassingsgebied van artikel 87, lid 3, onder c), met betrekking tot „steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid ... te vergemakkelijken” aangezien zij geen specificatie bevatten met betrekking tot de activiteiten van de begunstigde ondernemingen. Ten slotte zijn zij evenmin gericht op de bevordering van de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed in de zin van artikel 87, lid 3, onder d).
- (27) De Commissie heeft de Spaanse autoriteiten niet alleen verzocht opmerkingen te maken in het kader van de procedure van artikel 88, lid 2, maar tevens gevraagd alle informatie te verstrekken die noodzakelijk is voor de beoordeling van de fiscale steunmaatregelen in de vorm van een vermindering van de belastinggrondslag ten gunste van recentelijk opgerichte ondernemingen in

Álava. De gevraagde relevante informatie behelst meer bepaald kopieën van alle beslissingen tot vermindering van de belastinggrondslag, gegevens over de door elke begunstigde gedane investeringen, gecreëerde banen, maatschappelijk kapitaal, het bedrag van de vermindering die elke onderneming heeft genoten en het uit te keren saldo.

III. OPMERKINGEN VAN DE SPAANSE AUTORITEITEN

- (28) De Spaanse autoriteiten hebben opmerkingen doen toekomen bij schrijven van hun permanente vertegenwoordiging van 2 december 1999. De Spaanse autoriteiten zijn in hoofdzaak van mening dat de betrokken vermindering van de belastinggrondslag geen staatssteun in de zin van artikel 87 van het Verdrag behelst, maar een algemene maatregel is die niet onderworpen is aan de regels inzake steunmaatregelen van de staten. Bovendien wijzen zij erop dat de betrokken maatregel, die gericht is op de bevordering van investeringen, past in het kader van een economisch beleid dat door regeringen vaak wordt gevoerd.
- (29) Bovendien betogen zij dat de maatregel specifiek noch selectief is. Volgens de Spaanse autoriteiten geldt de maatregel voor alle sectoren en alle belastingplichtigen die aan de desbetreffende criteria voldoen, zodat de maatregel geenszins specifiek is. De algemene aard van de maatregel is evenmin „de facto” beperkt. Er is geen sprake van materiële specificiteit aangezien de voorwaarden om 80 miljoen ESP te investeren en tien banen te creëren niet discriminerend maar objectief zijn en een gevolg zijn van de noodzaak de doelmatigheid van de maatregel te garanderen om aldus de beoogde doelstelling te bewerkstelligen.
- (30) Anderzijds betwisten de Spaanse autoriteiten de discretionaire aard van de betrokken maatregelen aangezien de steunmaatregelen automatisch worden toegekend zodra is voldaan aan de genoemde objectieve voorwaarden. De Diputación Foral van Álava gaat alleen na of aan alle voorwaarden is voldaan, maar kan de maatregel niet wijzigen noch aan bijkomende voorwaarden onderwerpen. De procedure van het genoemde artikel 26, lid 5, voor de toekenning van de fiscale steunmaatregelen is evenmin discretionair. Volgens dit artikel „stellen de belastingdiensten de betrokken onderneming, in voorkomend geval, in kennis van de voorwaardelijke goedkeuring die zal worden bevestigd door de provinciale overheid van Álava”. De procedure moet echter in dusdanige zin worden geïnterpreteerd dat de toekenning zal plaatsvinden nadat is nagegaan of alle objectieve voorwaarden zijn vervuld. Om die reden is de uitdrukking „in voorkomend geval” niet discretionair.
- (31) De Spaanse autoriteiten stellen tevens dat de vermindering van de belastinggrondslag van Álava gebaseerd is op maatregelen die bestaan in andere lidstaten, zoals Ierland, of op maatregelen van de Spaanse centrale over-

- heid die dateren van 1993 ⁽¹⁰⁾. De Commissie heeft die maatregelen niet beschouwd als steunmaatregelen van de staten in de zin van artikel 87 van het Verdrag. Rekening houdend met de vergelijkbaarheid tussen de maatregelen van Álava en die van de centrale overheid concluderen de Spaanse autoriteiten dat indien de ene maatregel niet specifiek is de andere dat evenmin is. Anderzijds wijzen de Spaanse autoriteiten erop dat de maatregelen van Álava en die van de centrale overheid slechts een deel van de lidstaat bestrijken. Indien de Commissie van oordeel was dat de door de centrale overheid ingevoerde fiscale maatregelen niet specifiek waren, zou zij tot dezelfde conclusie moeten komen met betrekking tot de maatregelen van Álava.
- (32) Voorts betogen de Spaanse autoriteiten dat, zelfs indien de Commissie de maatregel als specifiek zou beschouwen, hij gerechtvaardigd is door de aard en de opzet van het stelsel, zoals is bepaald in de mededeling van de Commissie over de toepassing van de regels betreffende steunmaatregelen van de staten op maatregelen op het gebied van de directe belastingen op ondernemingen ⁽¹¹⁾. De betrokken maatregel is gerechtvaardigd door de aard en de opzet van het belastingstelsel aangezien de voorwaarden voor de toekenning ervan objectief en horizontaal zijn.
- (33) De Spaanse autoriteiten betwisten eveneens dat de belastingvoorschriften niet in overeenstemming zouden zijn met de voorwaarden van de sectorale voorschriften, zoals door de Commissie wordt beweerd. Volgens de Spaanse autoriteiten moet de Commissie aangeven welke concrete voorwaarden worden geschonden door de bedoelde fiscale voorschriften. De Spaanse autoriteiten zijn van mening dat de toepassing van de voorschriften inzake regionale steunmaatregelen niet dienstig is, omdat er in deze zaak geen sprake is van steunmaatregelen van de staten.
- (34) De Spaanse autoriteiten betwisten eveneens het standpunt van de Commissie dat het handelsverkeer ongunstig beïnvloed zou zijn, omdat de begunstigde ondernemingen bedrijfsactiviteiten uitoefenen die het voorwerp kunnen zijn van handelsverkeer tussen lidstaten. Volgens de Spaanse autoriteiten kan die ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer niet op algemeen niveau worden vastgesteld, zoals de Commissie doet. Zij moet echter per geval worden vastgesteld aangezien de mogelijkheid bestaat dat het bedoelde handelsverkeer in sommige gevallen niet ongunstig beïnvloedt wordt. In andere gevallen kan het gaan om ondernemingen die actief zijn in sectoren die nog niet geliberaliseerd zijn of om ondernemingen die uitsluitend op lokale markten actief zijn. In al deze gevallen zou niet voldaan zijn aan een van de noodzakelijke voorwaarden om een overheidsmaatregel aan te merken als staatssteun.
- (35) Ten aanzien van het standpunt van de Commissie dat de fiscale steunmaatregelen exploitatiesteun zouden behelzen, benadrukken de Spaanse autoriteiten dat het belastingvoordeel weliswaar voortvloeit uit de vermindering van de belastinggrondslag en niet uit de investering, maar dat de maatregelen toch een investeringbevorderend karakter behouden. Om die reden kunnen zij niet als exploitatiesteun worden aangemerkt.
- (36) Rekening houdend met de voornoemde argumenten zijn de Spaanse autoriteiten van oordeel dat de Commissie de ingeleide procedure moet beëindigen met een beschikking waarin wordt geconcludeerd dat de betrokken fiscale maatregelen niet voldoen aan de criteria om als staatssteun te worden beschouwd.
- (37) Voorts benadrukken de Spaanse autoriteiten dat de belastingautoriteiten, volgens de Spaanse belastingvoorschriften, slechts in bepaalde uitzonderlijke gevallen inlichtingen mogen verstrekken over de belastingplichtige. Het verstrekken van inlichtingen aan de Commissie behoort niet tot die uitzonderlijke gevallen. Om die reden verstrekt de Spaanse autoriteiten geen van de inlichtingen welke werden gevraagd in de beschikking houdende inleiding van de procedure.

IV. ANDERE DOOR DE COMMISSIE ONTVANGEN OPMERKINGEN

- (38) De Commissie wijst erop dat de onderstaande opmerkingen niet vooruitlopen op de vraag of de partijen die die opmerkingen hebben doen toekomen, kunnen worden beschouwd als belanghebbenden in de zin van artikel 88, lid 2, van het Verdrag.

Opmerkingen van het autonoom gewest Castilla y León

- (39) Het autonoom gewest Castilla y León wijst er in de eerste plaats op dat de betrokken fiscale maatregelen deel uitmaken van een reeks fiscale maatregelen welke zijn goedgekeurd door de Diputación Foral van Álava en zowel op het interne niveau van de lidstaat als op communautair niveau werden betwist. In dit geval wijst het gewest erop dat artikel 26 houdende invoering van de fiscale maatregel waartegen de procedure werd ingeleid, in 1999 werd vernietigd bij arrest van het Tribunal Superior del País Vasco ⁽¹²⁾.
- (40) Voorts wijst het autonoom gewest Castilla y León erop dat de betrokken fiscale maatregelen steunmaatregelen van de staten zijn aangezien zij cumulatief voldoen aan de vier criteria van artikel 87 van het Verdrag. Ter ondersteuning van dit argument worden in hoofdzaak dezelfde argumenten als in het besluit tot inleiding van de procedure aangehaald. Het autonoom gewest betoogt dat de maatregel eveneens selectief is wegens de discretionaire bevoegdheden van de autoriteiten ⁽¹³⁾. Het wijst

⁽¹⁰⁾ Ley 22/1993, de 29 diciembre de 1993, sobre medidas fiscales, reforma del régimen jurídico de la función pública y protección del desempleo (BOE van 31.12.1993). De maatregel behelst de vermindering van de belastinggrondslag voor vennootschappen met 95 % in de belastingjaren 1994 t/m 1996 voor ondernemingen welke in 1994 zijn opgericht, minstens 15 miljoen ESP investeren en minstens drie en hoogstens 20 banen scheppen.

⁽¹¹⁾ PB C 384 van 10.12.1998, blz. 3.

⁽¹²⁾ Arrest nr. 718/1999 van 30 september 1999.

⁽¹³⁾ Zie in dit opzicht het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 26 september 1996 in zaak C-241/94.

voorts erop dat de betrokken fiscale maatregelen niet gerechtvaardigd zijn door de aard of de opzet van het belastingstelsel aangezien zij erop gericht zijn de oprichting van nieuwe ondernemingen te bevorderen.

- (41) Voor het overige is het autonoom gewest Castilla y León van mening dat de betrokken fiscale maatregelen niet als verenigbaar kunnen worden beschouwd op grond van de afwijkingen van artikel 87. In dit verband wijst het erop dat de fiscale maatregelen exploitatiesteun behelzen omdat zij van bestendige aard zijn en geen verband houden met de verwezenlijking van een specifiek project. Exploitatiesteun kan evenwel onder welbepaalde omstandigheden verenigbaar zijn in steungebieden in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag. Aangezien het Baskenland een steungebied is in de zin van artikel 87, lid 3, onder c), kan de betrokken exploitatiesteun niet als verenigbaar worden beschouwd. Bovendien is ten aanzien van die maatregelen de aanmeldingsverplichting van artikel 88, lid 3, van het Verdrag niet nageleefd.
- (42) Het autonoom gewest Castilla y León is derhalve van mening dat de fiscale maatregelen moeten worden beschouwd als staatssteun, als onrechtmatig wegens de niet-naleving van de aanmeldingsprocedure van artikel 88, lid 3, en als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Opmerkingen van de regering van La Rioja

- (43) De regering van La Rioja wijst erop dat de betrokken fiscale maatregelen staatssteun behelzen aangezien zij cumulatief voldoen aan de vier criteria van artikel 87 van het Verdrag. Daartoe baseert zij zich inzonderheid op het feit dat de vermindering van de belastinggrondslag ten doel en als gevolg heeft de begunstigde te bevrijden van een deel van de belastingdruk die anders op zijn winsten zou hebben gewogen. Derhalve bevat de vermindering een financieel voordeel voor de begunstigde ondernemingen dat, bij ontstentenis van tegenprestaties ten gunste van de overheid, een verlies aan belastingopbrengsten inhoudt. Bovendien wordt de economische activiteit van de begunstigten daardoor bevoordeeld. Aldus genieten zij een concurrentievoordeel ten aanzien van alle andere ondernemingen. Bovenop de materiële specificiteit in de vorm van de criteria inzake het maatschappelijk kapitaal (minstens 20 miljoen ESP), de investering (minstens 80 miljoen ESP) en het scheppen van banen (minstens tien banen), wijst de regering van La Rioja erop dat de discretionaire aard van de vermindering van de belastinggrondslag gedeeltelijk voortvloeit uit de mogelijkheid die de overheid heeft om de subsidiabele investeringen, de termijnen en de drempels vast te stellen, en gedeeltelijk uit het feit dat de verlaging van de belastinggrondslag niet automatisch wordt toegekend.
- (44) Anderzijds is de regering van La Rioja van mening dat de betrokken fiscale maatregel niet gerechtvaardigd kan worden door het bestaan van vijf belastingstelsels in Spanje. In dit verband herinnert zij eraan dat advocaat-generaal Saggio in de conclusies in de gevoegde zaken C 400/97, C 401/97 en C 402/97 van oordeel was dat de fiscale bevoegdheden van de autoriteiten in een bepaald

gebied geen discriminaties ten gunste van de in dat gebied gevestigde ondernemingen rechtvaardigen. Bovendien zijn die maatregelen niet gerechtvaardigd door de aard noch door de opzet van het belastingstelsel van Álava aangezien zij de verbetering van de concurrentiepositie van de begunstigde ondernemingen beogen. Bovendien wijst de regering van La Rioja erop dat de Tribunal Superior de Justicia del País Vasco ⁽¹⁴⁾ deze fiscale maatregelen als buitensporig en ondoelmatig heeft beschouwd voor het bereiken van de doelstelling om de economische activiteit te bevorderen, omdat zij zijdelings het vrij verkeer van personen en goederen ongunstig kunnen beïnvloeden door de invoering van onaanvaardbare concurrentievoordelen.

- (45) Anderzijds is de regering van La Rioja van mening dat de betrokken fiscale maatregelen niet verenigbaar kunnen worden geacht op grond van de afwijkingen van artikel 87. Bovendien hebben de Spaanse autoriteiten de uit artikel 88, lid 3, voortvloeiende verplichting om de maatregelen aan te melden, niet nageleefd.
- (46) Aangezien niet is voldaan aan de aanmeldingsverplichting van artikel 88, lid 3, is de regering van La Rioja derhalve van mening dat de betrokken fiscale maatregelen moeten worden beschouwd als onrechtmatige staatssteun en als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Opmerkingen van de Confederación Empresarial Vasca — Euskal Entrepresarien Konfederakuntza (Confebask)

- (47) Confebask benadrukt in de eerste plaats de historische wortels van de huidige autonome fiscale bevoegdheid van Álava. Ten aanzien van de grond van de zaak wijst Confebask voornamelijk op hetgeen volgt.
- a) De vermeende vermindering van de belastingsschuld: de Commissie is ten onrechte van mening dat er een belastingsschuld zou bestaan waarvan de vermindering een verlies aan belastingopbrengsten inhoudt. Indien deze redenering correct zou zijn, zou elke belastingaftrek altijd een verlies aan belastingopbrengsten meebrengen ten aanzien van het bedrag dat normaal betaald had moeten worden. Confebask vraagt derhalve dat de Commissie haar standpunt zou herzien aangezien anders zou kunnen worden betoogd dat de belastingen op onrechtmatige wijze worden geharmoniseerd, doordat een normaal bedrag wordt bepaald ten aanzien waarvan de mogelijke verliezen aan belastingopbrengsten moeten worden vastgesteld.
- b) De ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer: volgens de Commissie verstoren de betrokken fiscale maatregelen het handelsverkeer voor zover de begunstigten activiteiten uitoefenen die het voorwerp zijn van handelsverkeer. De verschillen tussen

⁽¹⁴⁾ Arresten van 30 september 1999 en 7 oktober 1999 betreffende de betrokken fiscale maatregelen.

de belastingstelsels houden echter altijd een ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer in. Om de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer vast te stellen, zou de Commissie derhalve het gehele belastingstelsel moeten onderzoeken en niet specifieke bepalingen. Confebask benadrukt in dit verband dat de belastingdruk in het Baskenland volgens een studie hoger is dan in de rest van Spanje. De Commissie zou moeten uitleggen waarom die specifieke maatregelen het handelsverkeer ongunstig beïnvloeden en andere belastingverschillen niet. Indien een dergelijke ongunstige beïnvloeding zou bestaan, zou zij in elk geval slechts kunnen worden opgeheven door de methode van de harmonisatie en niet door die van de steunmaatregelen van de staten.

c) De selectieve aard van de steunmaatregelen: Confebask is van mening dat de selectieve aard van de fiscale maatregelen dient te worden beoordeeld als een machtigingsregeling die de belastingautoriteiten de bevoegdheid verleent later een concreet voordeel toe te kennen, dan wel als een regel die het fiscaal voordeel rechtstreeks toekent zonder dat een later uitvoeringsbesluit noodzakelijk is. De Commissie gebruikt evenwel een argument dat past in de eerste context en een ander dat past in de tweede. Rekening houdend met de alternatieve aard van die contexten zou de Commissie moeten uitleggen in welke context de betrokken fiscale maatregelen horen, aangezien het inconsistent zou zijn te trachten beide te gebruiken.

— Confebask betwist de benadering waarbij de fiscale maatregelen worden beschouwd als machtigingsregels, aangezien de vermindering automatisch wordt toegekend en de autoriteiten derhalve geen discretionaire bevoegdheid hebben. De autoriteiten gaan slechts na of de gegadigde voldoet aan de voorwaarden om voor de steunmaatregelen in aanmerking te komen. Indien de betrokken fiscale maatregelen worden beschouwd als machtigingsregels op grond waarvan vervolgens steun kan worden verleend, zou de huidige procedure daarenboven zinloos zijn voorzover de regels worden betwist en niet de concrete toepassingen. Volgens de eerste paragraaf van de brief van de Commissie aan de lidstaten ⁽¹⁵⁾ wordt een algemene bepaling die voordelen toekent slechts als een steunmaatregel beschouwd „zodra het wetgevende mechanisme op grond waarvan de steun zonder nadere formaliteiten kan worden verleend, tot stand is gebracht”. De machtigingsregel kan, omwille van de abstracte aard ervan, echter niet als een steunmaatregel worden beschouwd en kan diensengevolge niet worden getoetst op grond van de gevolgen die hij sorteert voor de mededinging en het handelsverkeer tussen de lidstaten.

— Ten aanzien van de beoordeling van de fiscale maatregelen als regels waarbij rechtstreeks steun

wordt verleend, wijst Confebask erop dat volgens de punten 19, 20 en 17 van de genoemde mededeling (98/C 384/03) een fiscale maatregel specifiek en derhalve een steunmaatregel kan zijn wanneer hij uitsluitend gericht is op overheidsbedrijven, bepaalde vormen van ondernemingen of op ondernemingen in een bepaalde regio. De betrokken fiscale maatregelen vertonen echter geen van die kenmerken en hebben zelfs geen territoriale specificiteit aangezien zij van toepassing zijn op het gehele grondgebied waarvoor de regionale autoriteiten die de maatregel hebben ingevoerd, bevoegd zijn. Met betrekking tot de specificiteit van de drempels (20 miljoen ESP kapitaal, 80 miljoen ESP investeringen, tien gecreëerde banen) is Confebask van mening dat het gebruik van objectieve drempels gebruikelijk is bij nationale en communautaire fiscale voorschriften. Bovendien wijst Confebask op verschillende arresten van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en beschikkingen van de Commissie waarin tot dusver nooit is geoordeeld dat het bestaan van drempels een specificiteit meebrengt. Bovendien erkent de Commissie zelf in punt 14 van de voornoemde mededeling dat het feit dat sommige sectoren meer dan andere profiteren, niet automatisch inhoudt dat de maatregelen specifiek zijn.

— Anderzijds beweert Confebask dat de vermindering van de belastinggrondslag van Álava niets anders is dan de aanpassing van een maatregel van 1993 (welke eerder werd vermeld in de opmerkingen van de Spaanse autoriteiten) van de Spaanse centrale autoriteiten. Bovendien beweert Confebask dat de regels, met uitzondering van de drempels, identiek zijn. Derhalve wordt het effect dat de vermindering van de belastinggrondslag van Álava heeft op de mededinging, opgeheven doordat in de gebieden die grenzen aan de Baskische provincies fiscale voordelen gelden ten gunste van recentelijk opgerichte ondernemingen. Indien de vermindering een effect zou hebben op de mededinging, moet dit een gevolg zijn van de genoemde maatregelen van de Spaanse centrale autoriteiten aangezien die maatregelen een hoger aantal begunstigden kunnen bereiken. Voorts wijst Confebask op het bestaan van vergelijkbare maatregelen in andere lidstaten zonder dat de Commissie daartegen een procedure heeft ingeleid en zonder dat zij door de groep Primarolo zijn opgenomen in de lijst van de schadelijke maatregelen. In dit verband wijst Confebask erop dat er in Frankrijk sinds 1994 vrijstellingen en verminderingen van de vennootschapsbelasting bestaan welke gelden voor een periode van vijf jaar (tien jaar in bepaalde regio's en op Corsica zijn er nog gunstiger regelingen) ten gunste van recentelijk opgerichte ondernemingen. In Luxemburg bestaat er een vermindering van de vennootschapsbelasting met 25 % die geldt voor een periode van acht jaar. In Zuid-Italië worden ondernemingen gedurende tien jaar vrijgesteld van lokale inkomsten- en vennootschapsbelas-

⁽¹⁵⁾ Brief SG(89) D/5521 van de Commissie van 27 april 1989 aan de lidstaten.

ting (IRPEG en ILOR). In Portugal geldt gedurende zeven à tien jaar een vermindering van de vennootschapsbelasting met 25 %. Alles wijst derhalve erop dat de vermindering van de belastinggrondslag in Álava geen uitzonderlijk stelsel is dat duidt op specificiteit. Het betreft daarentegen een stelsel dat wijd verbreid is in de lidstaten.

- d) Het belang van de rechtszekerheid: Confebask betoogt dat de beginselen van het gewettigd vertrouwen, het verbod op arbitraire beslissingen van de instellingen, de rechtszekerheid en de evenredigheid in het gedrang worden gebracht doordat de Commissie de belastingvermindering als onrechtmatige steun aanmerkt nadat zij de Baskische belastingregeling bij beschikking van 1993 als rechtmatig had beschreven. De Commissie kan weliswaar haar standpunt wijzigen voor de toekomstige zaken maar niet voor zaken uit het verleden.

- e) De onverenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt. Indien de fiscale maatregelen worden beschouwd als machtigingsregels, kan de verenigbaarheid ervan volgens Confebask niet worden beoordeeld zolang geen steun wordt verleend via een besluit van de overheid. De procedure zou zinloos zijn, en per definitie ongeschikt om tot een conclusie te leiden inzake de verenigbaarheid van de steunmaatregelen. Indien de fiscale maatregelen worden beschouwd als voorschriften voor directe steunverlening, moeten de maatregelen, overeenkomstig de beschikkingenpraktijk van de Commissie en de rechtspraak van het Hof, op een bepaalde sector zijn gericht om de verenigbaarheid van de steun met de gemeenschappelijke markt te kunnen toetsen. Bovendien zou enerzijds de algemene belastingdruk waaraan de ondernemingen onderworpen zijn, en anderzijds de referentiebelastingdruk moeten worden vastgesteld. Ten slotte zou deze benadering leiden tot de absurde conclusie dat elke belastingdruk die lager is dan de hoogste belastingdruk van de onderscheiden lidstaten, als staatssteun zou worden aangemerkt. Anderzijds betwist Confebask ook het argument van de Commissie volgens hetwelk de betrokken fiscale maatregelen onverenigbaar zijn omdat zij geen specifieke bepalingen bevatten voor sectorale steun, regionale steun, steun voor grote investeringen, enz., op grond van het feit dat fiscale voorschriften immers geen dergelijke verduidelijkingen kunnen noch mogen bevatten. Volgens het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ⁽¹⁶⁾ moet de Commissie in haar beschikkingen duidelijk aangeven welke de ongunstige gevolgen voor de mededinging zijn en daarbij het daadwerkelijke effect van de onderzochte maatregelen vaststellen. Derhalve kan de onverenigbaarheid niet in abstracte situaties welke eigen zijn aan een belastingstelsel, worden vastgesteld, aangezien aldus alle verschillen tussen belastingstelsels noodzakelijkerwijze steunmaatregelen

zouden worden. Dientengevolge wijst Confebask er nogmaals op dat er geen sprake is van een normale belastingschuld die door de betrokken fiscale maatregel wordt verminderd.

- f) Derhalve verzoekt Confebask de Commissie de procedure te beëindigen met een beschikking waarin wordt verklaard dat de betrokken fiscale maatregelen sporen met het Gemeenschapsrecht.

- (48) Er werd geen rekening gehouden met de bijkomende opmerkingen van Confebask die de Commissie werden toegezonden bij schrijven van 29 december 2000, dat op 3 januari 2001 werd ingeschreven, omdat zij de Commissie bereikten na het verstrijken van de uiterste datum ⁽¹⁷⁾. Bovendien wijst de Commissie erop dat Confebask niet had verzocht om een verlenging van de bedoelde termijn op grond van artikel 6, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag ⁽¹⁸⁾.

Opmerkingen van het Colegio Vasco de Economistas — Ekonomilarien Euskal Elkargoa („CVE”)

- (49) CVE is van mening dat de belastingstelsels van de onderscheiden Baskische provincies niet voldoen aan het specificiteitscriterium van artikel 87, lid 1, van het Verdrag omdat zij slechts van toepassing zijn in een deel van de lidstaat. Ter ondersteuning van dit argument betoogt CVE dat de praktijk van de Commissie waarbij een fiscale maatregel als specifiek wordt aangemerkt wanneer hij van toepassing is in een deel van de lidstaat, slechts bruikbaar is wanneer er slechts één belastingstelsel bestaat. Die benadering is evenwel niet pertinent wanneer er binnen dezelfde lidstaat verschillende belastingstelsels bestaan. Bovendien is de benadering strijdig met de samenhang van het Spaanse belastingstelsel dat in wezen uit verschillende stelsels bestaat. Elk stelsel is immers uitsluitend van toepassing op een deel van het grondgebied en is aldus geen regionaal stelsel maar het enige vigerende stelsel op dat grondgebied. Bovendien leiden de verliezen aan belastingopbrengsten welke het gevolg zijn van bepaalde fiscale maatregelen, niet tot overdrachten van de centrale regering. Zij moeten daarentegen gecompenseerd worden door een verhoging van andere belastingopbrengsten of door een vermindering van de overheidsuitgaven. Bovendien mag de specifieke aard van het Spaanse belastingstelsel niet leiden tot een bestraffing ingevolge de toepassing van het Gemeenschapsrecht. Voorts moeten de eventuele concurrentievervalsingen welke worden teweeggebracht door het bestaan van vijf belastingstelsels, worden aangepakt via communautaire voorschriften inzake fiscale harmonisatie.
- (50) CVE sluit evenwel niet uit dat de Diputaciones Forales bij de uitoefening van hun fiscale autonomie fiscale maatregelen kunnen aannemen die in het toepassings-

⁽¹⁶⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 14 september 1994 in de gevoegde zaken C-278/92 C-279/92 en C-280/92 (Spanje/Commissie), Jurisprudentie 1994, I-4103.

⁽¹⁷⁾ Opmerkingen konden worden ingediend gedurende een periode van een maand vanaf de datum van de publicatie in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen*, meer bepaald 26 februari 2000.

⁽¹⁸⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

gebied van artikel 87, lid 1, van het Verdrag vallen. In het onderhavige geval is CVE evenwel van mening dat de vermindering van de belastinggrondslag niet in het toepassingsgebied van dit artikel valt aangezien de vermindering slechts voldoet aan het criterium van de bekostiging via staatsmiddelen. Zij vervalst de mededinging daarentegen niet doordat de uitkering ervan impliceert dat er een positieve belastinggrondslag bestaat. Bovendien kan het bedrag ervan niet a priori worden vastgesteld aangezien bijvoorbeeld geen steun wordt uitgekeerd wanneer geen winst wordt gemaakt. Hetzelfde geldt ten aanzien van de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer. Een dergelijke beïnvloeding moet immers afzonderlijk worden vastgesteld en een mogelijke ongunstige beïnvloeding volstaat niet. Voor het overige gaat CVE na of de specificiteit een gevolg is van de drempels die gelden om voor de belastingvermindering in aanmerking te komen, dan wel voortvloeit uit de discretionaire bevoegdheid van de Diputación Foral om de vermindering toe te kennen. In dit opzicht is CVE van mening dat met de drempels geen specificiteit is gemoeid aangezien zij objectief en niet-discriminerend zijn. De toekenning van de belastingvermindering houdt niet in dat een discretionaire bevoegdheid wordt uitgeoefend, maar betekent slechts dat wordt nagegaan of aan alle voorwaarden is voldaan.

- (51) CVE concludeert dat de vermindering van de belastinggrondslag, die een algemene maatregel is welke is vastgesteld in het kader van de fiscale bevoegdheden van de betrokken provincies, niet in de werkingssfeer van artikel 87 van het Verdrag valt.

Opmerkingen van de Círculo de Empresarios Vascos en de Asociación Profesional de Asesores Fiscales de la Comunidad Autónoma del País Vasco („CEV” en „APCPV”)

- (52) Aangezien die verenigingen ieder afzonderlijk vergelijkbare en zelfs identieke opmerkingen hebben ingediend is, de onderstaande samenvatting gemeenschappelijk.
- (53) CEV en APCPV betwisten de beoordeling van de Commissie volgens welke de vermindering van de belastinggrondslag specifiek of selectief is omdat ondernemingen die werden opgericht vóór de inwerkingtreding van de vermindering, en bestaande ondernemingen ervan zijn uitgesloten en omdat kwantitatieve drempels worden gebruikt. Fiscale voorschriften gelden altijd vanaf de datum van inwerkingtreding en een retroactieve toepassing ervan is uitzonderlijk. Aangezien de maatregel gericht is op het bevorderen van investeringen, is het logisch dat de belastingvermindering beperkt wordt tot nieuwe ondernemingen. De drempels blijken objectief te zijn en bovendien vaak te worden gebruikt op fiscaal gebied. Met betrekking tot de instemming van de Diputación Foral, welke noodzakelijk is voor de toepassing van de vermindering van de belastinggrondslag, wijst alles erop dat het een voorafgaande controle betreft die erop gericht is na te gaan of aan alle voorwaarden is voldaan. Zodra die controle is uitgevoerd, vindt de toekenning automatisch plaats.

- (54) Wat de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer betreft, benadrukken CEV en APCPV dat dit per geval moet worden vastgesteld, in tegenstelling tot de algemene analyse die door de Commissie is verricht. Er kunnen bijvoorbeeld begunstigen zijn die alleen voor de lokale markten produceren. In een dergelijk geval wijzigen de fiscale maatregelen het intracommunautaire handelsverkeer niet. Hetzelfde geldt voor de mededinging. Bovendien kan de vermindering van de belastinggrondslag ten gunste van ondernemingen die actief zijn op nog niet-geliberaliseerde markten, de mededinging niet vervalsen. Tevens kan het verlies aan belastingopbrengsten niet worden beoordeeld indien slechts één maatregel, meer bepaald de vermindering van de belastinggrondslag, in aanmerking wordt genomen en abstractie wordt gemaakt van de algemene belastingdruk. In dit verband wijzen CEV en APCPV erop dat de algemene belastingdruk in het Baskenland hoger is dan in de rest van Europa.

- (55) CEV en APCPV zijn van mening dat de vermindering van de belastinggrondslag gerechtvaardigd zou zijn door de aard en de opzet van het stelsel, hoewel de Commissie, ondanks de eerdere opmerkingen, van mening blijft dat die vermindering specifiek is. CEV en APCPV baseren hun standpunt op het feit dat de fiscale maatregel van toepassing is op alle ondernemingen, ongeacht hun activiteit. Bovendien is de maatregel noodzakelijk voor de werking en de doelmatigheid van het stelsel aangezien de ongelijkheid van een maatregel slechts kan worden beoordeeld door de maatregel te plaatsen in het stelsel en na te gaan of het leidt tot een lagere belastingdruk. Bovendien spoort de fiscale maatregel met het gelijkheidsbeginsel aangezien nieuwe ondernemingen zich niet in dezelfde situatie bevinden als bestaande ondernemingen.

- (56) CEV en APCPV vragen de Commissie bij de beoordeling van de maatregel met het volgende rekening te houden: het bestaan van vergelijkbare maatregelen in andere lidstaten (bv. Ierland), het bestaan van vergelijkbare door de Spaanse centrale autoriteiten in 1993 ingevoerde maatregelen en de toepassing van de betrokken vermindering van de belastinggrondslag op het gehele Spaanse grondgebied. In dit verband wijzen CEV en APCPV erop dat de Commissie tot dusver nooit heeft geoordeeld dat die maatregelen in de werkingssfeer van artikel 87 van het EG-Verdrag zouden vallen. Anderzijds betwisten CEV en APCPV dat de betrokken fiscale maatregelen exploitatiesteun zouden behelzen, aangezien exploitatiesteun niet van toepassing is op nieuwe bedrijven, maar op het kunstmatig in stand houden van bestaande bedrijven. Bovendien zijn CEV en APCPV van mening dat de Commissie met de inleiding van de procedure tegen de vermindering van de belastinggrondslag een fiscale harmonisatie beoogt. Daartoe gebruikt zij de artikelen 87 en 88 van het Verdrag en aldus misbruikt zij haar bevoegdheden.

- (57) Rekening houdend met het voorgaande concluderen CEV en APCPV dat de vermindering van de belastinggrondslag niet in de werkingssfeer van artikel 87 van het Verdrag valt.

V. MEDEDELING VAN DE OVERIGE OPMERKINGEN VAN BELANGHEBBENDEN AAN SPANJE

- (58) Bij schrijven van 18 mei 2000 aan de permanente vertegenwoordiging van Spanje heeft de Commissie krachtens artikel 6, lid 2, van Verordening (EG) nr. 659/1999 de overige opmerkingen van de eerdergenoemde belanghebbenden aan Spanje meegedeeld en de lidstaat uitgenodigd binnen een maand vanaf de dagtekening van de brief te reageren. Spanje heeft niet gereageerd op de bedoelde opmerkingen.

VI. BEOORDELING VAN DE STEUN

VII. HET KARAKTER VAN STAATSSTEUN

- (59) De Commissie wijst erop dat de fiscale aard van de betrokken maatregelen van geen belang is voor de toepassing van de communautaire voorschriften inzake staatssteun, aangezien artikel 87 van het Verdrag van toepassing is op steunmaatregelen van de staten „in welke vorm ook”. Niettemin benadrukt de Commissie dat de betrokken maatregelen cumulatief moeten voldoen aan de hieronder uiteengezette vier criteria van artikel 87 om als steunmaatregel te worden aangemerkt.
- (60) In de eerste plaats moet de maatregel de begunstigden een voordeel bezorgen dat de lasten verlicht die zij normaal moeten dragen. Dit voordeel kan worden verkregen via verschillende vormen van verlaging van de belastingdruk van de onderneming en inzonderheid via een volledige of gedeeltelijke vermindering van het belastingbedrag. De vermindering van de belastinggrondslag met 99 %, 75 %, 50 % en 25 % voldoet aan dit criterium, aangezien zij de belastingdruk van de begunstigde ondernemingen vermindert met een bedrag dat gelijk is aan de uitkomst van de toepassing van het belastingtarief op de genoemde verminderingen. Zonder die vermindering van de belastinggrondslag zou de begunstigde onderneming belasting moeten betalen over de volledige belastinggrondslag. De vermindering van de grondslag houdt aldus een uitzondering in op het algemeen toepasselijke belastingstelsel.
- (61) In de tweede plaats is de Commissie van oordeel dat de genoemde vermindering van de belastinggrondslag een verlies aan belastingopbrengsten meebrengt en derhalve overeenkomt met het verbruik van staatsmiddelen in de vorm van fiscale uitgaven. Dit criterium is gelijkelijk van toepassing op de steunmaatregelen welke worden toegekend door regionale en lokale lichamen van de lidstaten⁽¹⁹⁾. Anderzijds kan de staat optreden via wettelijke en bestuursrechtelijke fiscale voorschriften dan wel via de praktijk van de belastingautoriteiten. In het onderhavige geval verloopt het optreden van de staat via de provincie Álava en neemt de vorm aan van een wetsbepaling.

- (62) Ten aanzien van het argument dat in bepaalde opmerkingen van derde belanghebbenden te berde is gebracht en volgens hetwelk de vermindering van de belastinggrondslag met 99 %, 75 %, 50 % en 25 % verkeerdelijk wordt beschouwd als een verlies aan belastingopbrengsten in vergelijking met het normale verschuldigde bedrag (door de Commissie vastgesteld), dient erop te worden gewezen dat het normale belastingniveau voortvloeit uit het betrokken belastingstelsel en niet uit een besluit van de Commissie. Bovendien moet worden gewezen op het bepaalde in punt 9, eerste alinea en tweede streepje, van de genoemde mededeling (98/C 384/03), dat als volgt luidt: „In de eerste plaats moet de maatregel de begunstigden een voordeel verschaffen dat de lasten verlicht die zij normaal moeten dragen. Een dergelijk voordeel kan worden verschaft door een vermindering van de belastingdruk voor de onderneming in verschillende vormen, met name: (...) door een volledige of gedeeltelijke vermindering van het belastingbedrag (vrijstelling, belastingkrediet, enz.)”. Het belastingvoordeel dat de gedeeltelijke vermindering met 99 %, 75 %, 50 % en 25 % van de belastinggrondslag meebrengt, voldoet aan dit criterium. Derhalve is deze opmerking niet gefundeerd.

- (63) In de derde plaats moet de maatregel de mededinging en het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig beïnvloeden. In dit verband zij erop gewezen dat volgens een verslag⁽²⁰⁾ over de buitenlandse afhankelijkheid van de Baskische economie in het tijdvak 1990—1995 de uitvoer naar het buitenland⁽²¹⁾ steeg, niet alleen in absolute termen maar ook in relatieve termen, ten nadele van de uitvoer naar de rest van Spanje. De buitenlandse markt verving derhalve gedeeltelijk de markt van de rest van Spanje. Volgens een ander statistisch verslag⁽²²⁾ over de buitenlandse handel van het Baskenland, zou de uitvoerquote (verhouding tussen uitvoer en bruto binnenlands product) van de Baskische economie 28,9 % bedragen en hoger zijn dan die van Duitsland en de andere Europese landen waarvan de exportquote ongeveer 20 % bedraagt. Volgens dit verslag vertoonde de Baskische handelsbalans in de periode 1993—1998 een duidelijk overschot. Met name in 1998 stond er tegenover elke 100 ESP aan invoer 144 ESP aan uitvoer. De Baskische economie is derhalve zeer open en op export gericht. Gezien die kenmerken van de Baskische economie is het duidelijk dat de begunstigde economische activiteiten uitoefenen die het voorwerp kunnen zijn van handelsverkeer tussen lidstaten. Derhalve versterkt de steun de positie van de begunstigde ondernemingen ten aanzien van hun concurrenten in het intracommunautaire verkeer. Aldus wordt het handelsverkeer ongunstig beïnvloed. Bovendien wordt de rendabiliteit van de begunstigde ondernemingen verhoogd door de toename van hun nettoresultaat (winst na belasting).

⁽²⁰⁾ „La dependencia exterior vasca en el periodo 1990—1995” van de heer Patxi Garrido Espinosa en mevrouw Mª Victoria García Olea, gepubliceerd door het Bureau voor de Statistiek van de Baskische regering, Euskal Estatistika-Erakundea/ Instituto Vasco de Estadística (EUSTAT).

⁽²¹⁾ De uitvoer naar het buitenland vertegenwoordigde 28,5 % van de totale uitvoer (inclusief de uitvoer naar de rest van Spanje) in 1990 en in 1995 vertegenwoordigde die uitvoer 40,8 %.

⁽²²⁾ „Estadística de Comercio Exterior para la Comunidad Autónoma de Euskadi en el año 1998”, opgesteld door EUSTAT.

⁽¹⁹⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 14 oktober 1987 in zaak 248-84 (Duitsland tegen Commissie), Jurisprudentie 1987, blz. 4013.

Aldus kunnen zij ondernemingen die niet in aanmerking komen voor deze fiscale steunmaatregelen, beconcurreren.

- (64) Aangezien de in deze zaak onderzochte belastingvoorschriften algemeen en abstract zijn, wijst de Commissie erop dat het onderzoek van de bedoelde ongunstige beïnvloeding alleen kan worden gevoerd op dit algemene en abstracte niveau zonder dat die ongunstige beïnvloeding kan worden aangetoond op een bepaalde markt, in een bepaalde sector of ten aanzien van een bepaald product zoals wordt beweerd in bepaalde eerdergenoemde opmerkingen van belanghebbenden. Dit standpunt is bevestigd in een vaste rechtspraak van het Hof van Justitie ⁽²³⁾.
- (65) Wat betreft de opmerking volgens welke de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer door de Commissie moet worden beoordeeld op grond van een vergelijking van het geheel van belastingstelsels, wijst de Commissie erop dat de concurrentievervalsingen welke het voorwerp zijn van de onderhavige procedure op grond van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag, het gevolg zijn van een afwijkende norm die bepaalde ondernemingen begunstigt (meer bepaald recent opgerichte ondernemingen) ten aanzien van de andere ondernemingen van de lidstaat; het betreft geen potentiële verstoringen van de mededinging die te wijten zijn aan verschillen tussen de belastingstelsels van de lidstaten die in voorkomend geval in de werkingssfeer van de artikelen 93 tot en met 97 van het Verdrag kunnen vallen.
- (66) Met betrekking tot de specifieke aard die de steunmaatregelen moeten hebben, is de Commissie van mening dat de vermindering van de belastinggrondslag specifiek of selectief is in die zin dat zij bepaalde ondernemingen ten goede komt aangezien de voorwaarden voor het verlenen van de steun ondernemingen die vóór de inwerkingtreding van de bedoelde Norma Foral zijn opgericht, ondernemingen waarvan de investeringen lager zijn dan 80 miljoen ESP (480 810 EUR), ondernemingen waarvan het gestort kapitaal niet hoger is dan 20 miljoen ESP (120 202 EUR) en ondernemingen die minder dan tien banen creëren, van het voordeel uitsluiten. In dit verband herinnert de Commissie eraan dat volgens het vijfde verslag over de onderneming in Europa ⁽²⁴⁾ het

aantal ondernemingen dat minder dan tien of helemaal geen werknemers in dienst had, 16 767 miljoen bedroeg of 92,89 % ⁽²⁵⁾ van het totaal. In Spanje was dit percentage nog hoger en bedroeg het ongeveer 95 % ⁽²⁶⁾. Deze percentages zijn waarschijnlijk nog veel hoger voor de nieuwe ondernemingen, aangezien een onderneming gewoonlijk begint met een personeelsbestand dat toeneemt naarmate de onderneming zich consolideert en op kruissnelheid komt. Dat was het geval in Spanje in 1995 toen dit percentage nog veel hoger was en ongeveer 98 % bedroeg ⁽²⁷⁾. Derhalve wijst alles erop dat één van de voorwaarden om voor de steun in aanmerking te komen, op zich voornamelijk inhoudt dat de meeste ondernemingen zijn uitgesloten. Overigens verhindert de objectieve aard van de genoemde drempel niet, zoals in sommige opmerkingen van belanghebbenden wordt beweerd, dat de maatregel selectief is en de ondernemingen uitsluit die niet aan de betrokken voorwaarden voldoen.

- (67) Wat de mogelijke discretionaire bevoegdheid van de belastingautoriteiten betreft, stelt de Commissie vast dat de betrokken steun niet automatisch wordt verleend. Het door de begunstigde ingediende verzoek wordt eerst onderzocht door de Diputación Foral van Álava die vervolgens, na dit onderzoek, de betrokken maatregel in voorkomend geval kan toekennen. Volgens de Spaanse autoriteiten zou daarbij uitsluitend worden nagegaan of aan alle voorwaarden is voldaan. Zij leggen evenwel niet uit waarom die toetsing van tevoren moet plaatsvinden en niet achteraf, zoals gebruikelijk is bij het beheer van de belastingopbrengsten.
- (68) Met betrekking tot het bestaan van fiscale maatregelen in de vorm van een vermindering van de belastinggrondslag in andere lidstaten welke door de Commissie niet als specifiek werden beschouwd hoewel zij op nieuwe ondernemingen zijn gericht, hetgeen volgens bepaalde opmerkingen van belanghebbenden aan de oorsprong zou liggen van een gewettigd vertrouwen ten aanzien van de fiscale steunmaatregelen ten gunste van nieuwe ondernemingen, wijst de Commissie erop dat de regelingen die in sommige opmerkingen van belanghebbenden zijn genoemd, verschillen van de betrokken vermindering van de belastinggrondslag. In de veronderstelling dat sommige regelingen vergelijkbaar zouden zijn en de Commissie daarop niet heeft gereageerd, zou het bovendien niet gerechtvaardigd zijn deze verkeerde benadering voort te zetten in het onderhavige geval. In dit opzicht dient erop te worden gewezen dat, volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie, een lidstaat zich ter rechtvaardiging van een eventuele schending van een uit het Verdrag voortvloeiende verplichting in verband met het verbod van artikel 92 niet kan beroepen op het feit dat andere lidstaten die verplichting evenmin nakomen; dat de gevolgen van meerdere distorsies van de

⁽²³⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 17 juni 1999 in zaak C-75/97 („Maribel”) (België tegen Commissie), rechtsoverwegingen 48 en 51; arrest van het Gerecht van eerste aanleg van 15 juni 2000 in zaak T-298/97 (Alzetta, Mauro en anderen tegen Commissie), rechtsoverwegingen 80 en 82; conclusies van advocaat-generaal Ruiz-Jarabo van 17 mei 2001 in zaak C-310/99 (Italië tegen Commissie), rechtsoverwegingen 54 en 55, en conclusies van advocaat-generaal Saggio van 27 januari 2000 in zaak C-156/98 (Duitsland tegen Commissie), rechtsoverweging 31. In dit opzicht dient erop te worden gewezen dat het in het kader van een algemene steunregeling volstaat via een ex-antebeoordeling vast te stellen dat de regeling redelijkerwijze kan worden geacht dergelijke gevolgen mee te brengen, om te kunnen bepalen dat de regeling gevolgen heeft voor het handelsverkeer. Indien de positie van een onderneming (of zoals in onderhavige zaak een onbepaald aantal ondernemingen) versterkt wordt door een steunregeling, kan deze gunstige behandeling in beginsel de mededinging tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden.

⁽²⁴⁾ Enterprises in Europe, Fifth Report, Eurostat.

⁽²⁵⁾ Op grond van gegevens in de tabel op bladzijde 31 van het voornoemde verslag.

⁽²⁶⁾ Op grond van gegevens in de tabel op bladzijde 224 van het voornoemde verslag.

⁽²⁷⁾ Op grond van gegevens in de tabel op bladzijde 73 van het voornoemde verslag.

mededinging in het handelsverkeer tussen de lidstaten elkaar niet opheffen, doch juist een cumulatief effect hebben, waardoor de nadelige uitwerking ervan op de gemeenschappelijke markt nog wordt versterkt ⁽²⁸⁾.

(69) Met betrekking tot de in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden te berde gebrachte vraag of het gaat om een machtigingsvoorschrift dan wel een voorschrift houdende rechtstreekse steunverlening, wijst de Commissie in het onderhavige geval erop dat de voorschriften waarbij de vermindering van de belastinggrondslag werden ingevoerd, het karakter van een steunregeling hebben. Zij baseert zich bij haar beoordeling op het bepaalde van artikel 1, onder d), van Verordening (EG) nr. 659/1999, waarin het begrip „steunregeling” als volgt is gedefinieerd: „Elke regeling op grond waarvan aan ondernemingen die in de regeling op algemene en abstracte wijze zijn omschreven, individuele steun kan worden toegekend zonder dat hiervoor nog uitvoeringsmaatregelen vereist zijn, ...”. Het feit dat het om een steunregeling zou gaan, loopt niet vooruit op de vraag of er al dan niet sprake is van discretionaire bevoegdheid bij de tenuitvoerlegging van de regeling, zoals in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden is beweerd. De discretionaire bevoegdheid bij de toekenning van de steunmaatregelen zal afhangen van de concrete kenmerken van de regeling. Bovendien wijst de Commissie erop dat het bij ontstentenis van andere specificiteitselementen volstaat dat de belastingautoriteiten over een zekere beoordelingsmarge beschikken om vast te stellen dat een fiscale maatregel elementen van steun bevat.

(70) Met betrekking tot de rechtvaardiging van de vermindering van de belastinggrondslag wegens de aard of de opzet van het belastingstelsel, benadrukt de Commissie dat het van belang is te weten of de betrokken fiscale maatregelen beantwoorden aan de inherente doelstellingen van het belastingstelsel dan wel gericht zijn op andere, weliswaar legitieme doelstellingen die vreemd zijn aan het belastingstelsel. Het komt evenwel ⁽²⁹⁾ de lidstaat toe de interne logica van het belastingstelsel vast te stellen waarmee de betrokken fiscale maatregelen in overeenstemming zijn. In de onderhavige zaak wijzen de Spaanse autoriteiten erop dat de verenigbaarheid van de maatregelen met de interne logica van het belastingstelsel zou voortvloeien uit hun objectieve en horizontale aard. De objectieve en horizontale aard van de maatregel bewijst evenwel niet dat hij in overeenstemming is met de interne logica van het belastingstelsel. Dit volstaat immers niet om te rechtvaardigen dat de betrokken maatregel beantwoordt aan de inherente hoofddoelstel-

ling van elk belastingstelsel die erin bestaat middelen te innen voor de financiering van de uitgaven van de staat. De maatregel beantwoordt evenmin aan de beginselen van gelijkheid en progressiviteit die eigen zijn aan het Spaanse belastingstelsel ⁽³⁰⁾.

(71) Anderzijds geven de Spaanse autoriteiten in hun opmerkingen aan dat de vermindering van de belastinggrondslag gericht is op het bevorderen van investeringen. Aldus beantwoordt de maatregel aan de doelstellingen van het industrieel beleid, welke door de Baskische regering worden nagestreefd. Luidens het document „Política Industrial. Marco General de Actividades 1996—1999” van de Baskische regionale regering zijn fiscale maatregelen onontbeerlijk voor het stimuleren van de economische ontwikkeling en voor het bevorderen van industriële projecten die de industriële ontwikkeling van het Baskenland ondersteunen (blz. 131). Voorts staat in het hoofdstuk „Instrumentos de política fiscal” dat „de fiscale autonomie die wij (het Baskenland) genieten ons in staat stelt te zoeken naar creatieve, op maat gemaakte fiscale maatregelen voor bijvoorbeeld prioritaire projecten of om grote ondernemingen een fiscale stimulans te bieden (blz. 133)”. Derhalve past de vermindering van de belastinggrondslag in de context van een industrieel beleid waarvan de doelstellingen niet inherent zijn aan de belastingstelsels.

(72) Bij wijze van samenvatting stelt de Commissie vast dat de vermindering van de belastinggrondslag, zoals is aangegeven door de Spaanse autoriteiten, gericht is op een doelstelling van economisch beleid die niet inherent is aan het belastingstelsel. Die vermindering is derhalve niet gerechtvaardigd door de aard of de opzet van het stelsel.

(73) Met betrekking tot het in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden genoemde argument dat de algemene belastingdruk in het Baskenland hoger zou zijn, herhaalt de Commissie dat dit argument in de onderhavige zaak niet relevant is aangezien de procedure is ingeleid tegen een welbepaalde maatregel en niet tegen het gehele belastingstelsel van elk van de drie Baskische provincies.

(74) Ten slotte is de Commissie van mening dat de vermindering van de belastinggrondslag een steunmaatregel is in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst aangezien het gaat om een maatregel die door de staat is verleend, met staatsmiddelen is bekostigd, bepaalde ondernemingen begunstigt, de mededinging vervalst en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.

⁽²⁸⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 22 maart 1977 in zaak 78-76 (Steinike & Weinlig tegen Bondsrepubliek Duitsland), rechtsoverweging 24. Voorts is in het arrest van het Hof van Justitie van 24 maart 1993 in zaak C-313/90 (Comité international de la rayonne et des fibres synthétiques en andere tegen Commissie), rechtsoverweging 45, geoordeeld dat noch het beginsel van gelijke behandeling noch het beginsel inzake bescherming van gewettigd vertrouwen kan worden aangevoerd ter rechtvaardiging van het feit dat een handeling steeds weer verkeerd is uitgelegd.

⁽²⁹⁾ Conclusies van advocaat-generaal Ruiz Jarabo in zaak C-6/97, rechtsoverweging 27.

⁽³⁰⁾ Artikel 31 van de Spaanse grondwet.

VIII. DE ONRECHTMATIGE AARD VAN DE VERMINDERING VAN DE BELASTINGGRONDSLAG

- (75) Aangezien in de betrokken regeling niet is voorzien in een verbintenis vanwege de Spaanse autoriteiten om de steunmaatregelen toe te kennen overeenkomstig de voorwaarden⁽³¹⁾ betreffende de-minimissteun, is de Commissie van oordeel dat die maatregelen niet als de-minimissteun kunnen worden beschouwd. In dit verband dient erop te worden gewezen dat de Spaanse autoriteiten tijdens de procedure nooit hebben betoogd dat de betrokken maatregelen geheel of gedeeltelijk de-minimissteun zouden behelzen. Bovendien kunnen de betrokken maatregelen niet voldoen aan de de-minimisnormen, met name omdat niets garandeert dat het plafond van 100 000 EUR niet zal worden overschreden. Het betreft evenmin bestaande steunmaatregelen, aangezien niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 1, onder b), van Verordening (EG) nr. 659/1999.
- (76) De Commissie wijst erop dat de steunmaatregelen welke niet in het toepassingsgebied van de de-minimisvoorschriften vallen en geen bestaande maatregelen zijn, van tevoren moeten worden aangemeld op grond van artikel 88, lid 3, van het Verdrag en artikel 62, lid 3, van de EER-overeenkomst. De Spaanse autoriteiten zijn die verplichting evenwel niet nagekomen en om die reden is de Commissie van mening dat die maatregelen als onrechtmatig moeten worden beschouwd. De Commissie betreurt in dit opzicht dat de Spaanse autoriteiten hun verplichting om de betrokken maatregelen van tevoren aan te melden, niet zijn nagekomen.
- (77) De Commissie ziet zich verplicht het in bepaalde opmerkingen van derden aangevoerde argument waarin voornamelijk verwezen wordt naar een vermeende schending van het gewettigd vertrouwen en de rechtszekerheid, te verwerpen, omdat de betrokken regeling enerzijds geen bestaande steun betreft en anderzijds niet is aangemeld op grond van artikel 88, lid 3, van het Verdrag, zodat de Commissie zich niet heeft kunnen uitspreken over de verenigbaarheid ervan met de gemeenschappelijke markt. Derhalve kunnen de begunstigden met betrekking tot de vermindering van de belastinggrondslag geen beroep doen op het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid inzake steunmaatregelen. In dit opzicht dient eraan herinnerd te worden dat „volgens vaste rechtspraak (...) op het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen een beroep [kan] worden gedaan door iedere particulier die zich in een situatie bevindt waaruit blijkt, dat de communautaire administratie bij hem gegronde verwachtingen heeft opgewekt (...). Daarentegen kan geen schending van het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen worden aangevoerd, wanneer de administratie geen nauwkeurige

toezeggingen heeft gedaan”⁽³²⁾. Om die reden dient het argument dat het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid zou zijn geschonden, verworpen te worden in deze zaak. Bovendien herinnert de Commissie eraan dat zij bij Beschikking 93/337/EEG⁽³³⁾ bepaalde fiscale maatregelen welke door de provincies Álava, Guipúzcoa en Vizcaya in 1988 werden ingevoerd, als steunmaatregelen heeft beschouwd.

IX. BEOORDELING VAN DE STEUNMAATREGELEN

- (78) De Commissie herhaalt dat de vermindering van de belastinggrondslag het karakter van een steunregeling heeft. Rekening houdend met het algemene en abstracte karakter van een steunregeling, is de Commissie niet bekend met de situatie van de ondernemingen die voor de steun in aanmerking zijn gekomen of in aanmerking zullen komen. Derhalve kan zij niet onderzoeken welke gevolgen de regeling heeft voor het concurrentievermogen van de afzonderlijke ondernemingen. In deze context volstaat het vast te stellen dat de potentiële begunstigden in aanmerking kunnen komen voor steunmaatregelen die niet in overeenstemming zijn met de toepasselijke richtlijnen, richtsnoeren en kaderregelingen. Bovendien wijst de Commissie erop dat zij in haar beschikking houdende inleiding van de procedure om alle relevante inlichtingen met betrekking tot de steunmaatregelen en de bijzondere omstandigheden van elke begunstigde heeft verzocht. De Spaanse autoriteiten hebben echter geen enkele inlichting verstrekt. Om die reden is het contradictorisch de Commissie, zoals in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden, te verwijten dat haar beoordeling niet uitvoerig is, en tegelijkertijd te weigeren de gevraagde uitvoerige inlichtingen te verstrekken.
- (79) Aangezien de betrokken regeling slechts van toepassing is in Álava, een regio van niveau NUTS III⁽³⁴⁾, moet worden onderzocht of de maatregelen in dit gebied in aanmerking kunnen komen voor de regionale afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) of c), van het EG-Verdrag. De Commissie herinnert eraan dat Álava nooit in aanmerking is gekomen voor de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder a), omdat het BBP per inwoner⁽³⁵⁾ van het Baskenland, een regio van niveau NUTS-II waartoe Álava behoort, steeds hoger is geweest dan 75 % van het communautaire gemiddelde. Volgens de voorschriften inzake regionale steun⁽³⁶⁾ is slechts voldaan aan de voorwaarden voor de toepassing van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag wanneer de

⁽³²⁾ Arrest van het Gerecht van eerste aanleg van 15 december 1999 in de gevoegde zaken T-132/96 en T-143/96 (Freistaat Sachsen en anderen tegen Commissie), Jurisprudentie 1999, blz. II-3663, rechtsoverweging 300.

⁽³³⁾ PB L 134 van 3.6.1993, blz. 25.

⁽³⁴⁾ Nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek.

⁽³⁵⁾ Bruto binnenlands product (BBP) per inwoner gemeten in koopkrachtstandaard (KKS).

⁽³⁶⁾ De verwijzingen naar de voorschriften inzake regionale steun zijn in de volgende overwegingen beperkt tot de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06). Het resultaat van de beoordeling zou in elk geval hetzelfde zijn indien zij zou worden verricht op grond van eerdere voorschriften. Zie punt 3.5 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen.

⁽³¹⁾ Het resultaat van de toetsing van de betrokken maatregelen aan de mededeling van de Commissie inzake de-minimissteun (PB C 68 van 6.3.1996) of aan Verordening (EG) nr. 69/2001 van de Commissie van 12 januari 2001 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op de-minimissteun (PB L 10 van 13.1.2001, blz. 30).

regio, voor het niveau NUTS-II, een bruto binnenlands product per inwoner heeft van niet meer dan 75 % van het communautaire gemiddelde.

(80) Met betrekking tot de vraag of de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van toepassing is, wijst de Commissie erop dat zij in haar beschikking ⁽³⁷⁾ van 26 juli 1995 betreffende de wijzigingen van de regionale-steunkaart van Spanje, op grond van de procedure van artikel 88, lid 1, van het Verdrag heeft voorgesteld dat de Spaanse autoriteiten de kaart zouden herzien en dat geheel Álava voortaan zou worden beschouwd als een regio waarin steunmaatregelen ten gunste van de regionale ontwikkeling kunnen worden beschouwd als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt in de zin van de uitzonderingsbepaling van artikel 87, lid 3, onder c). De Spaanse autoriteiten hebben het voorstel aanvaard bij brief van hun permanente vertegenwoordiging van 26 september 1995. De nieuwe kaart is aldus in werking getreden op deze datum. Wat de daaropvolgende periode betreft, herinnert de Commissie eraan dat zij bij beschikking van 11 april 2000 de Spaanse regionale-steunkaart voor de periode 2000—2006 heeft goedgekeurd. Volgens deze kaart blijft de provincie Álava een regio waarin steunmaatregelen ten gunste van de regionale ontwikkeling verenigbaar kunnen worden geacht met de gemeenschappelijke markt overeenkomstig de uitzonderingsbepaling van artikel 87, lid 3, onder c).

(81) De steunmaatregelen in de vorm van een vermindering van de belastinggrondslag hebben tot gevolg dat de oprichting van nieuwe ondernemingen waarvan het aanvankelijke investeringsbedrag en het aantal gecreëerde banen bepaalde drempels overschrijden, in Álava wordt bevorderd. Ondanks de verwezenlijking van deze minimuminvestering en het creëren van een minimumaantal banen behelzen de betrokken fiscale maatregelen geen investeringssteun noch werkgelegenheidssteun. Die fiscale steunmaatregelen zijn immers niet gebaseerd op het bedrag van de investering, noch op het aantal banen, noch op de desbetreffende loonkosten, maar op de belastinggrondslag. Zij worden evenmin uitgekeerd tot een bepaald plafond dat is uitgedrukt als een percentage van het bedrag van de investering, het aantal banen of de overeenkomstige loonkosten, maar tot een plafond dat is uitgedrukt als een percentage van de belastinggrondslag. In dit verband herinnert de Commissie eraan dat in bijlage I bij de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06) is bepaald dat „fiscale steun kan worden beschouwd als steun die verband houdt met investeringen, indien de grondslag ervan die investering is. Voorts kan alle fiscale steun onder deze categorie worden gebracht indien een maximum ervoor is bepaald dat wordt uitgedrukt als percentage van de investering.”. Derhalve behelzen fiscale steunmaatregelen die, zoals in de onderhavige zaak, niet aan deze criteria voldoen, geen investeringssteun.

(82) Aangezien de betrokken maatregelen de begunstigde ondernemingen gedeeltelijk bevrijden van de belasting over hun winsten, behelzen zij exploitatiesteun. De vennootschapsbelasting is immers een fiscale last die de

ondernemingen welke eraan onderworpen zijn, noodzakelijkerwijze en regelmatig moeten betalen in het kader van hun dagelijks beheer. Derhalve dienen deze fiscale steunmaatregelen getoetst te worden aan de uitzonderingen welke eventueel van toepassing zijn op exploitatiesteun.

(83) In dit verband herinnert de Commissie eraan dat regionale steun die de vorm aanneemt van exploitatiesteun, in beginsel verboden is overeenkomstig de genoemde richtsnoeren (98/C 74/06). Niettemin kan dergelijke steun uitzonderelijkerwijze worden toegekend in regio's in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), voorzover is voldaan aan de voorwaarden van de punten 4.15 tot en met 4.17 van de richtsnoeren, of in ultraperifere regio's of regio's met een geringe bevolkingsdichtheid wanneer die steun bedoeld is om de extra vervoerskosten te compenseren. De regio van het niveau NUTS III Álava komt niet in aanmerking voor de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag en voldoet anderzijds niet aan de genoemde voorwaarden voor exploitatiesteun. Bovendien is de regio van het niveau NUTS III Álava geen ultraperifere regio ⁽³⁸⁾, noch een regio met een geringe bevolkingsdichtheid ⁽³⁹⁾. Derhalve zijn de elementen van exploitatiesteun welke vervat zijn in de vermindering van de belastinggrondslag, verboden, inzonderheid omdat zij niet worden toegekend in een regio die in aanmerking komt voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag, noch in een ultraperifere regio of een regio met een lage bevolkingsdichtheid. Die maatregelen zijn in deze zaak derhalve onverenigbaar.

(84) Derhalve is de Commissie van mening dat de betrokken fiscale steunregeling niet kan worden beschouwd als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt op grond van de afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het Verdrag, aangezien zij niet voldoen aan de genoemde criteria inzake regionale steunmaatregelen.

(85) Naast de toepassing van de afwijking inzake de ontwikkeling van bepaalde vormen van bedrijvigheid van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag in het voorgaande, dient de mogelijke toepassing van deze afwijking voor andere doeleinden te worden onderzocht. In dit verband kan worden vastgesteld dat de betrokken vermindering van de belastinggrondslag niet gericht is op de ontwikkeling van een economische bedrijvigheid in de zin van artikel 87, lid 3, onder c), inzonderheid de ontwikkeling van maatregelen ten gunste van kleine en middelgrote ondernemingen, onderzoek en ontwikkeling, milieubescherming, het scheppen van werkgelegenheid of opleiding overeenkomstig de desbetreffende communautaire voorschriften. Derhalve kunnen de betrokken fiscale maatregelen, op grond van de genoemde doelstellingen, niet in aanmerking komen voor de uitzondering inzake de ontwikkeling van bepaalde vormen van bedrijvigheid in de zin van artikel 87, lid 3, onder c).

⁽³⁸⁾ Zij is niet opgenomen in de lijst van de ultraperifere regio's van artikel 299 van het Verdrag.

⁽³⁹⁾ In de zin van punt 3.10.4 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06).

⁽³⁷⁾ PB C 25 van 31.1.1996, blz. 3.

- (86) Bovendien kan de vermindering van de belastinggrondslag, die aan geen enkele sectorale beperking is onderworpen, onbeperkt worden toegekend aan ondernemingen uit de gevoelige sectoren ten aanzien waarvan specifieke communautaire voorschriften gelden, zoals de voorschriften die van toepassing zijn op de productie, verwerking en afzet van de in bijlage I bij het EG-Verdrag vermelde producten, de visserij, de kolenmijnindustrie, de ijzer- en staalindustrie, het vervoer, de scheepsbouw, de synthetische vezelindustrie en de automobielenindustrie⁽⁴⁰⁾. In deze omstandigheden is de Commissie van oordeel dat de fiscale steunmaatregelen in de vorm van een vermindering van de belastinggrondslag mogelijkwijze niet in overeenstemming zijn met de sectorale voorschriften. In het onderhavige geval voldoet de vermindering van de belastinggrondslag niet aan de voorwaarde dat de totstandkoming van nieuwe productiecapaciteit niet mag worden bevorderd, om te vermijden dat de problemen van overcapaciteit waarmee deze sectoren vanouds te kampen hebben, nog zouden toeneemen. Derhalve is de Commissie van mening dat, wanneer de begunstigde deel uitmaakt van één van de genoemde sectoren, deze steunmaatregelen onverenigbaar zijn op grond van de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag met betrekking tot de bevordering van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid, aangezien zij niet zijn onderworpen aan de genoemde sectorale voorschriften.
- (87) De betrokken maatregelen, die niet in aanmerking kunnen komen voor de afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het Verdrag, kunnen evenmin in aanmerking komen voor de andere afwijkingen van artikel 87, leden 2 en 3. De steunmaatregelen kunnen immers niet worden beschouwd als steunmaatregelen van sociale aard in de zin van artikel 87, lid 2, onder a), noch worden behandeld als steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen in de zin van artikel 87, lid 2, onder b). Bovendien zijn zij evenmin gericht op het bevorderen van de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang, noch op het opheffen van een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat in de zin van artikel 87, lid 3, onder b). Zij kunnen evenmin in aanmerking komen voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder d), aangezien zij niet erop gericht zijn de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen. Derhalve zijn die maatregelen onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.
- (88) Aangezien de vermindering van de belastinggrondslag betrekking heeft op verschillende belastingjaren, is het mogelijk dat thans nog steeds een deel van de fiscale steunmaatregelen moet worden uitgekeerd. Die maatregelen zijn onrechtmatig en onverenigbaar. Om die redenen moeten de Spaanse autoriteiten de uitkering van het potentiële saldo van de vermindering van de belastinggrondslag waarop bepaalde begunstigden mischien nog aanspraak kunnen maken, opheffen.
- (89) Met betrekking tot de reeds uitgekeerde onrechtmatige steunmaatregelen dient eraan herinnerd te worden dat de begunstigden zich volgens de eerdergenoemde argumenten niet kunnen beroepen op de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht, zoals het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid. Derhalve staat niets in de weg aan de toepassing van het bepaalde van artikel 14, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999, dat als volgt luidt: „Indien negatieve beschikkingen worden gegeven in gevallen van onrechtmatige steun beschikt de Commissie dat de betrokken lidstaat alle nodige maatregelen dient te nemen om de steun van de begunstigde terug te vorderen”. Om die reden moeten de Spaanse autoriteiten in de onderhavige zaak alle noodzakelijke maatregelen treffen om de reeds uitgekeerde steun terug te vorderen, teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde ondernemingen zouden hebben verkeerd indien hen geen onrechtmatige steun was verleend. De steun moet worden teruggevorderd in overeenstemming met de procedures en bepalingen van de Spaanse wetgeving en alle verschuldigde rente omvatten berekend vanaf de datum van de verlening van de steun tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan, tegen de referentierentevoet die op die datum gehanteerd wordt voor het berekenen van het nettosubsidie-equivalent van regionale steunmaatregelen in Spanje⁽⁴¹⁾.
- (90) Deze beschikking betreft de regeling en moet onmiddellijk tot uitvoering worden gebracht inclusief de terugvordering van de eventueel op grond van de bedoelde regeling uitgekeerde afzonderlijke steun. De Commissie herinnert tevens eraan dat deze beschikking, zoals steeds het geval is, niets afdoet aan de mogelijkheid dat individuele steunmaatregelen geheel of gedeeltelijk als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd in functie van hun eigen kenmerken, hetzij in de context van een latere beschikking van de Commissie hetzij op grond van de vrijstellingsverordeningen.
- (91) Aangezien de verenigbaarheid van de staatssteun die in de vorm van een vermindering van de belastinggrondslag aan Daewoo Electronics Manufacturing España SA alsmede aan Ramondín SA en Ramondín Cápsulas SA is verleend, reeds is beoordeeld in het kader van specifieke beschikkingen van de Commissie⁽⁴²⁾, heeft deze beschikking niet betrekking op deze steun.

X. CONCLUSIE

- (92) Rekening houdend met het voorgaande concludeert de Commissie dat
- Spanje in Álava een vermindering van de belastinggrondslag van investeringen op onrechtmatige wijze tot uitvoering heeft gebracht in strijd met artikel 88, lid 3, van het Verdrag;

⁽⁴⁰⁾ De vigerende sectorale voorschriften zijn te vinden in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen en op de website van het Directoraat-generaal Concurrentie http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/legislation/.

⁽⁴¹⁾ Brief SG(91)D/4577 van de Commissie van 4 maart 1991 aan de lidstaten. Arrest van het Hof van Justitie van 21 maart 1990 in zaak 142-87 (België tegen Commissie), Jurisprudentie 1990, blz. I-950.

⁽⁴²⁾ Beschikking 1999/718/EG van de Commissie (PB L 292 van 13.11.1999, blz. 1) en Beschikking 2000/795/EG van de Commissie (PB L 318 van 16.12.2000, blz. 36).

- de betrokken vermindering van de belastinggrondslag onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt;
- de Spaanse autoriteiten de uitkering van het eventuele saldo van de steun waarop bepaalde begunstigen nog aanspraak zouden kunnen maken, moeten opheffen. Met betrekking tot de reeds uitgekeerde onrechtmatige steun treffen de Spaanse autoriteiten alle noodzakelijke maatregelen om de steun terug te vorderen, teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde onderneming zou hebben verkeerd indien geen onrechtmatige steun was uitgekeerd;
- deze beschikking geen betrekking heeft op de vermindering van de belastinggrondslag die aan Daewoo Electronics Manufacturing España SA alsmede aan Ramondín SA en Ramondín Cápsulas SA is verleend,

2. De terugvordering geschiedt onverwijld en in overeenstemming met de nationaal-rechtelijke procedures voorzover deze procedures een onverwijld en daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de onderhavige beschikking toelaten. De terug te vorderen steun omvat rente vanaf de datum waarop de steun de begunstigten ter beschikking is gesteld, tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke wordt gehanteerd voor de berekening van het nettosubsidie-equivalent in het kader van regionale steunregelingen.

Artikel 4

Spanje deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 5

Artikel 1

De steunmaatregel in de vorm van een vermindering van de belastinggrondslag die door Spanje in strijd met artikel 88, lid 3, van het Verdrag tot uitvoering is gebracht in het Territorio Histórico de Álava door middel van artikel 26 van de Norma Foral 7/1996 van 4 juli 1996, is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Deze beschikking heeft geen betrekking op de in toepassing van de genoemde steunregeling aan Daewoo Electronics Manufacturing España SA alsmede aan Ramondín SA en Ramondín Cápsulas SA verleende steun.

Artikel 6

Artikel 2

Spanje trekt de in artikel 1 bedoelde steunregeling in.

Deze beschikking is gericht tot het Koninkrijk Spanje.

Artikel 3

1. Spanje neemt alle nodige maatregelen om de in artikel 1 bedoelde en reeds onwettig ter beschikking gestelde steun van de begunstigten terug te vorderen.

Gedaan te Brussel, 11 juli 2001.

Spanje heft alle uitkeringen van nog niet uitbetaalde steun op.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 11 juli 2001****betreffende de door Spanje ten uitvoer gelegde steunregeling ten gunste van bepaalde recentelijk opgerichte ondernemingen in Navarra (Spanje)***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 1762)***(Slechts de tekst in de Spaanse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/893/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, inzonderheid op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen ⁽¹⁾ te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken, en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

- (1) Dankzij de inlichtingen die de Commissie heeft ontvangen in de loop van de procedures welke werden ingeleid ingevolge de klachten over staatssteun ten gunste van Daewoo Electronics Manufacturing España SA ⁽²⁾, Ramondín SA en Ramondín Cápsulas SA ⁽³⁾, heeft de Commissie kennis genomen van het bestaan van een niet-aangemelde fiscale investeringssteunregeling in de provincie Álava van het Koninkrijk Spanje. De fiscale maatregelen behelzen een vermindering van de belastinggrondslag voor bepaalde recentelijk opgerichte ondernemingen. Bovendien ontving zij officieuze inlichtingen volgens welke vergelijkbare maatregelen zouden bestaan in Navarra aangezien dit gebied over dezelfde fiscale autonomie beschikt als de provincie Álava.
- (2) Bij schrijven van 17 augustus 1999, SG(99)D/6865, heeft de Commissie het Koninkrijk Spanje in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag, ten aanzien van deze steun.
- (3) Bij schrijven van hun permanente vertegenwoordiging van 26 augustus 1999, dat werd ingeschreven op 30 augustus 1999, hebben de Spaanse autoriteiten gevraagd om een verlenging van de termijn om opmerkingen te maken. Bij schrijven van hun permanente vertegenwoordiging van 24 januari 2000, dat werd ingeschreven op

31 januari 2000, hebben de Spaanse autoriteiten opmerkingen gemaakt in het kader van de genoemde procedure.

- (4) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽⁴⁾ bekendgemaakt. De Commissie heeft aldus de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken binnen één maand vanaf de datum van de bovengenoemde bekendmaking.
- (5) De Commissie heeft geen opmerkingen van belanghebbenden ontvangen.
- (6) Bij Ley Foral 8/2001 van 10 april ⁽⁵⁾ werd sectie 1 van hoofdstuk II van Ley Foral 24/1996 van 30 december ⁽⁶⁾ die de rechtsgrondslag was waarbij de betrokken fiscale maatregelen waren ingevoerd, buiten werking gesteld vanaf het belastingjaar dat begint op 1 januari 2001.
- (7) Volgens de gegevens waarover de Commissie beschikt werd de betrokken fiscale steunregeling ingevoerd bij de artikelen 52 tot en met 56 van sectie 1 van hoofdstuk II van Ley Foral 24/1996 van 30 december van de vennootschapsbelasting ⁽⁷⁾. De bedoelde artikelen luiden als volgt ⁽⁸⁾:

II. GEDETAILEERDE BESCHRIJVING VAN DE STEUNMAATREGEL

„Sectie 1.

Stimulansen voor recent opgerichte entiteiten

Artikel 52 — Korting op de belastingaanslag

De ondernemingen die hun bedrijfsactiviteit beginnen vanaf de inwerkingtreding van deze Ley Foral kunnen een korting van 50 % op de volledige belastingaanslag genieten die betrekking heeft op de

⁽¹⁾ PB C 340 van 27.11.1999, blz. 52.⁽²⁾ Beschikking 1999/718/EG van de Commissie (PB L 292 van 13.11.1999, blz. 1).⁽³⁾ Beschikking 2000/795/EG van de Commissie (PB L 318 van 16.12.2000, blz. 36).⁽⁴⁾ Zie voetnoot 1.⁽⁵⁾ Gepubliceerd in het Boletín Oficial de Navarra nr. 51 van 25 april 2001.⁽⁶⁾ „Ley Foral 24/1996” bekendgemaakt in het Boletín Oficial de Navarra nr. 159 van 31 december 1996.⁽⁷⁾ Boletín Oficial de Navarra nr. 159 van 31 december 1996.⁽⁸⁾ Alleen de passages die relevant zijn voor de beoordeling van de steun zijn hier weergegeven.

inkomsten van maximaal vier opeenvolgende belastingjaren die worden afgesloten binnen de zeven jaar vanaf het begin van de activiteiten, vanaf het eerste jaar waarin binnen de bedoelde termijn een positieve belastinggrondslag werd behaald.

[...]

Artikel 53 — Voorwaarden

1. Om voor de korting in aanmerking te komen moeten de belastingplichtigen aan de volgende voorwaarden voldoen:

[...]

f) Zij investeren gedurende de eerste twee jaar van hun bedrijfsactiviteiten minstens 100 miljoen ESP in nieuwe materiële vaste activa die worden gebruikt voor de bedrijfsactiviteiten [...].

[...]

g) Zij creëren minstens tien banen in de zes maanden volgend op het opstarten van de bedrijfsactiviteiten en het jaarlijkse gemiddelde personeelsbestand wordt op dat niveau gehandhaafd vanaf dat tijdstip tot het einde van het belastingjaar waarin het recht voor de korting op de belastingaanslag in aanmerking te komen, vervalt.

[...]

Artikel 54 — Onverenigbaarheid

De belastingplichtigen die de in deze sectie vastgestelde korting genieten, komen, vanaf het begin van het belastingjaar waarin zij hun activiteiten opstarten tot het einde van het laatste belastingjaar waarin zij de korting kunnen genieten, niet in aanmerking voor de toepassing van de fiscale voordelen of prikkels die bij deze Ley Foral worden ingevoerd ten gunste van investeringen of het creëren van banen.

Artikel 55 — Negatieve belastinggrondslagen

[...]

Artikel 56 — Aanvraag en niet-naleving

[...]”.

- (8) De Commissie stelt vast dat de betrokken fiscale steunmaatregelen gericht zijn op de belastingaanslag die uit hoofde van de vennootschapsbelasting voortvloeit uit de uitoefening van de economische activiteiten van bepaalde ondernemingen. De begunstigden zijn de ondernemingen die hun bedrijfsactiviteiten hebben opgestart sinds 1 januari 1997, datum van inwerkingtreding van de genoemde Ley Foral, en minstens 100 miljoen ESP (601 012 EUR) hebben geïnvesteerd in materiële activa en minstens tien banen hebben gecreëerd. Zij kunnen voor de genoemde korting in aanmerking komen gedurende een periode van zeven jaar vanaf het begin van hun bedrijfsactiviteiten.
- (9) De Commissie stelt vast dat de betrokken belastingmaatregel niet bestemd is voor ondernemingen die bepaalde activiteiten uitoefenen of deel uitmaken van bepaalde sectoren aangezien elke activiteit of sector voor de maat-

regel in aanmerking kan komen. De maatregel is evenmin bestemd voor bepaalde categorieën ondernemingen, bijvoorbeeld KMO's, aangezien elke onderneming voor de maatregel in aanmerking kan komen voorzover zij voldoet aan de eerder genoemde voorwaarden.

- (10) Wat de cumulering met andere steunmaatregelen betreft is bepaald dat de betrokken fiscale steunmaatregelen niet kunnen worden gecumuleerd met andere fiscale voordelen die eventueel kunnen worden toegestaan voor minimuminvesteringen of voor het scheppen van een minimumaantal banen. Niettemin is de cumulering van de fiscale steun met andere niet-fiscale steunmaatregelen, onder meer subsidies, voordelige leningen, garanties, participaties, enz. ten gunste van dezelfde investeringen niet uitgesloten. De potentiële cumulering met andere fiscale steunmaatregelen die om andere redenen worden toegekend, is evenmin uitgesloten. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn met fiscale steunmaatregelen in de vorm van een belastingkrediet.
- (11) In haar beschikking houdende inleiding van de procedure heeft de Commissie erop gewezen dat de fiscale aard van de betrokken maatregelen voor de toepassing van de communautaire voorschriften inzake staatssteun niet relevant is aangezien artikel 87 van toepassing is op steunmaatregelen van de staten „in welke vorm ook”. Niettemin heeft de Commissie benadrukt dat de betrokken maatregelen cumulatief moeten voldoen aan de hieronder besproken vier criteria van artikel 87 om als steun te worden aangemerkt.
- (12) In de eerste plaats heeft de Commissie in deze fase erop gewezen dat de korting van 50 % op de belastingaanslag de begunstigden een voordeel bezorgt dat de lasten verlicht die zij normaal moeten dragen, aangezien de normaliter geheven belasting verminderd wordt.
- (13) In de tweede plaats heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de genoemde korting een verlies aan belastingopbrengsten meebrengt hetgeen derhalve neerkomt op het verbruik van staatsmiddelen in de vorm van fiscale uitgaven.
- (14) In de derde plaats heeft de Commissie geoordeeld dat de genoemde korting met 50 % van de belastingaanslag de mededinging en het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig beïnvloedt. Aangezien de begunstigden een economische activiteit uitoefenen die het voorwerp kan zijn van handel tussen lidstaten, versterkt de steun de positie van de begunstigden ten aanzien van andere, concurrerende ondernemingen in de intracommunautaire handel. Aldus wordt het handelsverkeer ongunstig beïnvloed. Bovendien wordt de rendabiliteit van de begunstigde ondernemingen verbeterd door de verbetering van hun nettoresultaat (winst na belasting). Aldus kunnen zij concurreren met de ondernemingen die van de genoemde steunmaatregelen zijn uitgesloten.
- (15) Voorts heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de betrokken korting op de belastingaanslag specifiek of selectief is aangezien bepaalde ondernemingen worden begunstigd. De voorwaarden waaronder de maatregelen worden toegekend sluiten immers ondernemingen welke zijn opgericht vóór 1 januari 1997, datum van inwerkingtreding van de genoemde Ley Foral, van het voordeel uit alsook ondernemingen die minder dan 100 miljoen ESP (601 012 EUR) hebben geïnvesteerd, en onder-

nemingen die minder dan tien banen hebben gecreëerd. Bovendien heeft de Commissie voorlopig geoordeeld dat deze fiscale steun niet gerechtvaardigd is door de aard of de opzet van het stelsel.

- (16) Anderzijds heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de selectieve aard van het voordeel eveneens te wijten is aan de discretionaire bevoegdheid van de belastingautoriteiten. De betrokken maatregel wordt immers niet automatisch toegekend aangezien het door de begunstigde ingediende verzoek wordt onderzocht door de Diputación Foral (deelregering) van Navarra die vervolgens, in voorkomend geval, kan beslissen de betrokken steunmaatregel toe te kennen.
- (17) Ten slotte heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de genoemde korting op de belastingaanslag een steunmaatregel van de staat is in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag, en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst aangezien hij cumulatief voldoet aan de criteria: hij houdt een voordeel in, hij wordt door de staat toegekend en met staatsmiddelen bekostigd; hij beïnvloedt het handelsverkeer tussen de lidstaten en vervalst de mededinging door bepaalde ondernemingen te begunstigen.
- (18) Aangezien de bedoelde fiscale steunmaatregelen evenmin onderworpen zijn aan de voorwaarde dat zij gedurende drie jaar een bedrag van 100 000 EUR niet mogen overschrijden, heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de maatregelen niet als de-minimismaatregelen kunnen worden beschouwd ⁽⁹⁾.
- (19) De Commissie heeft er in deze fase op gewezen dat de betrokken maatregelen van tevoren hadden moeten worden aangemeld overeenkomstig de verplichting van artikel 88, lid 3, van het Verdrag, en artikel 62, lid 1, onder a) van de EER-overeenkomst aangezien de steunmaatregelen niet onder de de-minimisregel vallen. De Spaanse autoriteiten zijn evenwel hun verplichtingen niet nagekomen en de Commissie heeft derhalve voorlopig geoordeeld dat de maatregelen als onrechtmatig kunnen worden beschouwd.
- (20) De Commissie heeft in deze fase geconcludeerd dat de betrokken fiscale regeling niet voldoet aan de communautaire voorschriften inzake regionale steun, hoewel de fiscale steunmaatregelen slechts worden toegekend voorzover een minimuminvestering wordt verricht en een minimumaantal banen wordt gecreëerd. Om die reden heeft de Commissie voorlopig geoordeeld dat de steunmaatregelen geen investeringssteun noch werkgelegenheidssteun behelzen.
- (21) De Commissie heeft daarentegen de fiscale maatregelen in deze fase aangemerkt als exploitatiesteun. Zij bevrijden een onderneming immers van de lasten die zij had moeten dragen bij de normale uitoefening van haar dagelijks beheer of haar gebruikelijke activiteiten.
- (22) De Commissie heeft erop gewezen dat exploitatiesteun in beginsel verboden is. Niettemin kan bij wijze van uit-

zondering exploitatiesteun worden toegekend, meer bepaald in regio's die in aanmerking komen voor regionale afwijkingen, voorzover aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Aan de betrokken steunmaatregelen zijn echter geen dergelijke voorwaarden verbonden. Om die reden heeft de Commissie voorlopig geoordeeld dat er twijfel is over de verenigbaarheid van de betrokken fiscale steunmaatregelen met de voorschriften inzake regionale steun.

- (23) De korting op de belastingaanslag die niet sectoraal beperkt is, kan worden toegekend aan ondernemingen die aan sectorale communautaire voorschriften onderworpen zijn. Dientengevolge heeft de Commissie in deze fase de verenigbaarheid van de maatregelen met de sectorale voorschriften onderzocht ingeval de begunstigde deel uitmaakt van een sector waarvoor bijzondere communautaire voorschriften gelden.
- (24) Ten slotte heeft de Commissie de verenigbaarheid van de fiscale steunmaatregelen getoetst aan de afwijkingen van artikel 87, leden 2 en 3, van het Verdrag. De maatregelen kunnen niet worden beschouwd als steunmaatregelen van sociale aard in de zin van artikel 87, lid 2, onder a); zij zijn niet gericht op het herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen in de zin van artikel 87, lid 2, onder b), en zij voldoen evenmin aan het bepaalde van artikel 87, lid 2, onder c), met betrekking tot bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland. Wat betreft de afwijkingen van artikel 87, lid 3, welke verschillen van de reeds genoemde afwijkingen onder a) en c), heeft de Commissie in deze fase geoordeeld dat de betrokken steunmaatregelen niet gericht zijn op de bevordering van de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang of de opheffing van een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat in de zin van artikel 87, lid 3, onder b). Deze maatregelen vallen niet in het toepassingsgebied van artikel 87, lid 3, onder c), met betrekking tot „steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid... te vergemakkelijken” aangezien zij geen specificatie bevatten met betrekking tot de activiteiten van de begunstigde ondernemingen. Ten slotte zijn zij evenmin gericht op de bevordering van de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed in de zin van artikel 87, lid 3, onder d).
- (25) De Commissie heeft de Spaanse autoriteiten niet alleen verzocht opmerkingen te maken in het kader van de procedure van artikel 88, lid 2, maar tevens gevraagd alle informatie te verstrekken die noodzakelijk is voor de beoordeling van de fiscale steunmaatregelen in de vorm van een korting op de belastingaanslag ten gunste van recentelijk opgerichte ondernemingen in Navarra. In het onderhavige geval behelst de gevraagde relevante informatie meer bepaald: kopieën van alle beslissingen betreffende de korting op de belastingaanslag, gegevens over de door elke begunstigde gedane investeringen, gecreëerde banen, maatschappelijk kapitaal, het bedrag van de vermindering die elke onderneming heeft genoten en het uit te keren saldo.

III. OPMERKINGEN VAN DE SPAANSE AUTORITEITEN

- (26) De Spaanse autoriteiten hebben opmerkingen doen toekomen bij schrijven van hun permanente vertegenwoor-

⁽⁹⁾ Zie punt 3.2 van de communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB C 213 van 19.8.1992) en de mededeling van de Commissie inzake de-minissteun (PB C 68 van 6.3.1996).

diging van 24 januari 2000. De Spaanse autoriteiten zijn in hoofdzaak van mening dat de betrokken korting op de belastingaanslag geen staatssteun in de zin van artikel 87 van het Verdrag behelst, maar een algemene maatregel is die niet is onderworpen aan de regels inzake steunmaatregelen van de staten. Zij wijzen er inzonderheid op dat de betrokken maatregel, aangezien hij in de tijd beperkt is, noodzakelijkerwijze geen belangrijke invloed zou uitoefenen op de economische activiteit van de begunstigde ondernemingen. Bovendien bestaan er andere overheidsinstrumenten, zoals de socialezekerheidswetgeving, die belangrijker gevolgen hebben voor het concurrentievermogen van de ondernemingen in het handelsverkeer tussen de lidstaten dan de fiscale maatregelen. Wat de fiscale instrumenten betreft wijzen de Spaanse autoriteiten erop dat het effect ervan op de ondernemingen niet eenvormig is aangezien sommige ondernemingen altijd meer profiteren dan andere. Dit is evenwel geen reden om te besluiten dat die ondernemingen aldus hun concurrentiepositie verbeteren. Anderzijds worden fiscale maatregelen ten gunste van de bescherming van het milieu, O & O of opleiding niet beschouwd als steunmaatregelen van de staten en om die reden wordt aangenomen dat zij de concurrentie niet vervalsen ondanks het feit dat slechts bepaalde ondernemingen ervoor in aanmerking komen.

(27) Bovendien wijzen de Spaanse autoriteiten erop dat de betrokken korting niet cumuleerbaar is met andere fiscale steunmaatregelen op grond van Ley Foral 24/1996. In dit verband wijzen zij erop dat één van de vier begunstigde ondernemingen in 1998 met de investering begon en een korting op 17,45 miljoen ESP heeft ontvangen. Een tweede onderneming begon met de investering in 1996 en genoot een korting op 0,45 miljoen ESP. De andere twee ondernemingen begonnen hun investeringen in 1997 maar hebben tot dusver geen enkele korting genoten. Die vier ondernemingen hebben samen 2 362 miljoen ESP geïnvesteerd in nieuwe materiële activa, 142 banen gecreëerd en een maatschappelijk kapitaal van 465 miljoen ESP gestort. Indien die ondernemingen in aanmerking waren gekomen voor alle overige fiscale maatregelen die bij de genoemde wet zijn ingevoerd, zouden de fiscale steunmaatregelen zijn opgelopen tot 528 miljoen ESP (korting voor investeringen: 236 miljoen ESP, voor het creëren van banen: 99 miljoen ESP en compensatie van negatieve belastinggrondslagen: 193 miljoen ESP). Volgens het criterium van de Commissie zouden die maatregelen waarvan het bedrag oploopt tot 528 miljoen ESP de concurrentie niet vervalsen. Daarentegen beweert de Commissie dat de korting, waarvan het bedrag oploopt tot 17,9 miljoen ESP, de concurrentie vervalst en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt. Indien de Commissie van mening is dat de betrokken kortingen het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden omdat de begunstigde ondernemingen activiteiten uitoefenen die het voorwerp zijn van handelsverkeer, heeft deze redenering bovendien tot gevolg dat alle overige fiscale voordelen van de genoemde wet het handelsverkeer eveneens ongunstig moeten beïnvloeden.

(28) Volgens de Spaanse autoriteiten staat de betrokken korting open voor alle ondernemingen aangezien zij niet bestemd is voor ondernemingen die bepaalde activiteiten

uitoefenen, deel uitmaken van bepaalde sectoren of bepaalde categorieën (zoals het midden- en kleinbedrijf). Derhalve behelst de korting een algemene maatregel zoals alle andere fiscale voordelen van de genoemde wet.

- (29) Anderzijds betwisten de Spaanse autoriteiten de discretionaire aard van de betrokken maatregelen aangezien de steunmaatregelen automatisch worden toegekend zodra is voldaan aan de genoemde objectieve voorwaarden. De Diputación Foral van Navarra gaat derhalve slechts na of alle voorwaarden zijn voldaan maar kan de maatregel niet wijzigen noch aan bijkomende voorwaarden onderwerpen.
- (30) Gezien de aangevoerde argumenten zijn de Spaanse autoriteiten van mening dat de betrokken fiscale maatregelen niet voldoen aan de vier cumulatieve criteria om te worden aangemerkt als staatssteun in de zin van artikel 87 van het Verdrag.

IV. BEOORDELING VAN DE STEUN

V. HET KARAKTER VAN STAATSSTEUN

- (31) De Commissie wijst erop dat de fiscale aard van de betrokken maatregelen van geen belang is voor de toepassing van de communautaire voorschriften inzake staatssteun aangezien artikel 87 van het Verdrag van toepassing is op steunmaatregelen van de staten „in welke vorm ook”. Niettemin benadrukt de Commissie dat de betrokken maatregelen cumulatief moeten voldoen aan de hieronder uiteengezette vier criteria van artikel 87 om als steunmaatregel te worden aangemerkt.
- (32) In de eerste plaats moet de maatregel de begunstigten een voordeel bezorgen dat de lasten verlicht die zij normaal moeten dragen. Dit voordeel kan worden verkregen via verschillende vormen van verlaging van de belastingdruk van de onderneming en, inzonderheid via een volledige of gedeeltelijke belastingaanslag. De genoemde korting van 50 % op de belastingaanslag voldoet aan dit criterium aangezien zij de belastingdruk van de begunstigde ondernemingen vermindert. Zonder die korting op de belastingaanslag zou de begunstigde onderneming belasting moeten betalen over de volledige belastinggrondslag. De korting op de belastingaanslag houdt aldus een uitzondering in op het algemene toepasselijke belastingstelsel.
- (33) In de tweede plaats is de Commissie van oordeel dat de genoemde korting op de belastingaanslag een verlies aan belastingopbrengsten meebrengt en derhalve overeenkomt met het gebruik van staatsmiddelen in de vorm van fiscale uitgaven. Dit criterium is gelijkelijk van toepassing op de steunmaatregelen welke worden toegekend door regionale en lokale lichamen van de lidstaten ⁽¹⁰⁾. Anderzijds kan de staat optreden via wettelijke

⁽¹⁰⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 14 oktober 1987 in zaak 248/84, Duitsland tegen Commissie, Jurispr. 1984, blz. 4013.

en bestuursrechtelijke fiscale voorschriften dan wel via de praktijk van de belastingautoriteiten. In het onderhavige geval verloopt het optreden van de staat via het autonoom gewest Navarra en neemt de vorm aan van een wetsebepaling.

- (34) In de derde plaats moet de maatregel de mededinging en het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig beïnvloeden. In dit verband zij erop gewezen dat de regionale economie volgens rubriek 2.4 van het DOCUP ⁽¹¹⁾ van Navarra in hoge mate geïntegreerd is in de internationale markten; aldus vertegenwoordigde de industriële uitvoer in 1995 36 % van de bruttoproductie. De voornaamste afnemers zijn de lidstaten van de Europese Gemeenschap die in 1997 84 % van de totale uitvoer afnamen. Dit percentage is met 20 procentpunten toegenomen sinds de toetreding van Spanje. Bovendien nemen de lidstaten van de Europese Gemeenschap bij de invoer een nog belangrijker plaats in dan bij de uitvoer. In de periode 1994—1998 vertoonde de regionale handelsbalans een duidelijk overschot. Kortom de economie van Navarra is zeer open en op het buitenland gericht. Gezien die kenmerken van de regionale economie is het duidelijk dat de begunstigden economische activiteiten uitoefenen die het voorwerp kunnen zijn van handelsverkeer tussen lidstaten. Derhalve versterkt de steun de positie van de begunstigde ondernemingen ten aanzien van hun concurrenten in het intracommunautaire verkeer. Aldus wordt het handelsverkeer ongunstig beïnvloed. Bovendien wordt de rentabiliteit van de begunstigde ondernemingen verhoogd door de toename van hun nettoresultaat (winst na belasting). Aldus kunnen zij ondernemingen die niet in aanmerking komen voor deze fiscale steunmaatregelen, beconcurreren.

- (35) De Spaanse autoriteiten wijzen op de geringe omvang van de overeenkomstig de betrokken korting uitgekeerde fiscale steunmaatregelen om het beperkte of onbestaande effect ervan op het handelsverkeer tussen de lidstaten te rechtvaardigen. In dit verband wijst de Commissie erop dat de conclusies van de Spaanse autoriteiten getrokken zijn op grond van gedeeltelijke gegevens. De gegevens betreffen niet de volledige periode van vier jaar (vanaf het eerste jaar waarin de betrokken ondernemingen winst boeken in de periode van zeven jaar die volgt op het opstarten van hun activiteiten) waarin de ondernemingen de korting kunnen genieten. Derhalve kan het uiteindelijke bedrag van de steun slechts worden vastgesteld aan het einde van de genoemde periode van vier jaar waarover elke begunstigde beschikt. Bovendien is het mogelijk dat de autoriteiten van Navarra na de datum waarop de Spaanse autoriteiten hun opmerkingen hebben gepresenteerd, andere kortingen hebben toegestaan. In die omstandigheden kunnen geen veronderstellingen worden gemaakt op grond van de geringe omvang van de kortingen die de ondernemingen zouden hebben genoten. Voorts herinnert de Commissie eraan dat de relatief geringe omvang van de steun in elk geval

a priori niet uitsluit dat de steun het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig kan hebben beïnvloed. In dit verband zij gewezen op de vaste rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ⁽¹²⁾.

- (36) Bovendien wijzen de Spaanse autoriteiten op de mogelijke incoherentie die een gevolg zou zijn van het feit dat de betrokken korting aan de staatssteunregels wordt getoetst terwijl andere kwantitatief veel belangrijker fiscale steunmaatregelen die een veel grotere repercussie hebben voor de mededinging, aan deze toetsing zouden ontsnappen. De Commissie ziet zich ertoe verplicht deze bewering te ontkrachten aangezien de betrokken korting moet worden getoetst overeenkomstig haar eigen kenmerken. In dit verband zij erop gewezen dat volgens de rechtspraak ⁽¹³⁾ van het Hof van Justitie noch het beginsel van gelijke behandeling noch het beginsel inzake bescherming van gewettigd vertrouwen kan worden aangevoerd ter rechtvaardiging van het feit dat een handeling steeds weer verkeerd is uitgelegd.
- (37) Aangezien de in deze zaak onderzochte belastingvoorschriften algemeen en abstract zijn, wijst de Commissie erop dat het onderzoek van de bedoelde ongunstige beïnvloeding alleen kan worden gevoerd op dit algemene en abstracte niveau zonder dat die ongunstige beïnvloeding kan worden aangetoond op een bepaalde markt, in een bepaalde sector of ten aanzien van een bepaald product. Dit standpunt is bevestigd in vaste rechtspraak ⁽¹⁴⁾ van het Hof van Justitie.
- (38) Met betrekking tot de specifieke aard die de steunmaatregelen moeten hebben, is de Commissie van mening dat de korting op de belastingaanslag specifiek of selectief is in die zin dat zij bepaalde ondernemingen ten goede komt aangezien de voorwaarden voor het verlenen van de steun ondernemingen die vóór de inwerkingtreding van de bedoelde Ley Foral zijn opgericht,

⁽¹²⁾ Arrest van het Hof van Justitie in zaak C-156/98, Bondsrepubliek Duitsland tegen Commissie, punt 32: „Wat het effect van de litigieuze maatregel op het handelsverkeer tussen de lidstaten betreft, sluit volgens vaste rechtspraak de betrekkelijk geringe omvang van de steun of de betrekkelijk geringe omvang van de betrokken onderneming niet a priori de mogelijkheid uit dat het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig wordt beïnvloed (arresten van 21 maart 1990, België tegen Commissie („Tubemeuse”), Jurispr. 1990, blz. I-959, punt 43, en 14 september 1994 in de gevoegde zaken C-278/92, C-279/92 en C-280/92, Spanje tegen Commissie, Jurispr. 1992, blz. I-4103, punten 40—42).”

⁽¹³⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 24 maart 1993 in zaak C-313/90, Comité international de la rayonne et des fibres synthétiques en anderen tegen Commissie, punt 45.

⁽¹⁴⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 17 juni 1999 in zaak C-75/97 („Maribel”), België tegen Commissie, punten 48 en 51; arrest van het Gerecht van eerste aanleg van 15 juni 2000 in zaak T-298/97, Alzetta, Mauro en andere tegen Commissie, punten 80 tot 82; van advocaat-generaal Ruiz-Jarabo van 17 mei 2001 in zaak C-310/99, Italië tegen Commissie, punten 54 en 55, en conclusies van advocaat-generaal Saggio van 27 januari 2000 in zaak C-156/98, Duitsland tegen Commissie, punt 31: „In dit verband zij erop gewezen dat het in het kader van een algemene steunregeling volstaat via een ex ante-beoordeling vast te stellen dat de regeling redelijkerwijze kan worden geacht dergelijke gevolgen mee te brengen, om te kunnen bepalen dat de regeling gevolgen heeft voor het handelsverkeer”. Indien de positie van een onderneming (of zoals in onderhavige zaak een onbepaald aantal ondernemingen) versterkt wordt door een steunregeling, kan deze gunstige behandeling in beginsel de mededinging tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden.

⁽¹¹⁾ Enig programmatiedocument van doelstelling 2 van Navarra, 2000-2006.

ondernemingen waarvan de investeringen lager zijn dan 100 miljoen ESP (601 012 EUR) en ondernemingen die minder dan tien banen creëren, van het voordeel uitsluiten. In dit verband herinnert de Commissie eraan dat volgens het vijfde verslag over de onderneming in Europa ⁽¹⁵⁾ het aantal ondernemingen die in 1995 minder dan tien of helemaal geen werknemers in dienst hadden 16 767 000 bedroeg of 92,89 % ⁽¹⁶⁾ van het totaal. In Spanje was dit percentage nog hoger en bedroeg het ongeveer 95 % ⁽¹⁷⁾. Deze percentages zijn waarschijnlijk nog hoger voor de nieuwe ondernemingen aangezien een onderneming gewoonlijk begint met een personeelsbestand dat toeneemt naarmate de onderneming zich consolideert en op kruissnelheid komt. Dat was het geval in Spanje in 1995 toen dit percentage nog hoger was en ongeveer 98 % bedroeg ⁽¹⁸⁾. Derhalve wijst alles erop dat één van de voorwaarden om voor de steun in aanmerking te komen op zich voornamelijk inhoudt dat de meeste ondernemingen zijn uitgesloten. Overigens verhindert de objectieve aard van de genoemde drempel niet, zoals in sommige opmerkingen van belanghebbenden wordt beweerd, dat de maatregel selectief is en de ondernemingen die niet aan de betrokken voorwaarden voldoen, uitsluit.

- (39) Wat de mogelijke discretionaire bevoegdheid van de belastingautoriteiten betreft, stelt de Commissie vast dat de betrokken steun niet automatisch wordt verleend. Het door de begunstigde ingediende verzoek wordt eerst onderzocht door de Diputación Foral van Navarra die vervolgens, na dit onderzoek, de betrokken maatregel in voorkomend geval kan toekennen. Volgens de Spaanse autoriteiten zou daarbij uitsluitend worden nagegaan of aan alle voorwaarden is voldaan. Zij leggen evenwel niet uit waarom die toetsing van tevoren moet plaatsvinden en niet achteraf zoals gebruikelijk is bij het beheer van de belastingopbrengsten.
- (40) Met betrekking tot de rechtvaardiging van de korting op de belastingaanslag wegens de aard of de opzet van het belastingstelsel, benadrukt de Commissie dat het van belang is te weten of de betrokken fiscale maatregelen beantwoorden aan de inherente doelstellingen van het belastingstelsel dan wel gericht zijn op andere, weliswaar legitieme doelstellingen die vreemd zijn aan het belastingstelsel. Het komt evenwel ⁽¹⁹⁾ de lidstaat toe de interne logica van het belastingstelsel vast te stellen waarmee de betrokken fiscale maatregelen in overeenstemming zijn. In de onderhavige zaak hebben de Spaanse autoriteiten evenwel geen gegevens in dit verband verstrekt. Bovendien zij erop gewezen dat in de preambule van de voornoemde Ley Foral 24/1996 is bepaald dat sommige erin opgenomen fiscale maatregelen erop gericht zijn economische stimulansen in te voeren voor de ontwikkeling van de productieactiviteit en de reële economie. Die maatregelen zijn aldus gericht op het bevorderen van de economie en beantwoorden

niet aan de inherente hoofddoelstelling van elk belastingstelsel die erin bestaat middelen te innen voor de financiering van de uitgaven van de staat. De maatregelen beantwoorden evenmin aan de beginselen van gelijkheid en progressiviteit die eigen zijn aan het Spaanse belastingstelsel ⁽²⁰⁾. Derhalve is de Commissie in de eerste plaats van mening dat de betrokken korting op de belastingaanslag niet gerechtvaardigd is door de aard of de opzet van het stelsel aangezien de Spaanse autoriteiten niet hebben bewezen dat de logica van de betrokken maatregelen in overeenstemming is met de interne logica van het belastingstelsel. Subsidiair stelt de Commissie vast dat de vermindering beantwoordt aan doelstellingen die buiten het fiscaal stelsel vallen.

- (41) Ten slotte is de Commissie van mening dat de korting op de belastingaanslag een steunmaatregel is in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst aangezien het gaat om een maatregel die door de staat is verleend, met staatsmiddelen is bekostigd, bepaalde ondernemingen begunstigt, de mededinging vervalst en het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig beïnvloedt.

VI. DE ONRECHTMATIGE AARD VAN DE KORTING OP DE BELASTINGAANSLAG

- (42) Aangezien in de betrokken regeling niet is voorzien in een verbintenis vanwege de Spaanse autoriteiten om de steunmaatregelen toe te kennen overeenkomstig de voorwaarden ⁽²¹⁾ betreffende de-minimissteun, is de Commissie van oordeel dat die maatregelen niet als de-minimissteun kunnen worden beschouwd. In dit verband zij erop gewezen dat de Spaanse autoriteiten tijdens de procedure nooit hebben betoogd dat de betrokken maatregelen geheel of gedeeltelijk de-minimissteun zouden behelzen. Bovendien kunnen de betrokken maatregelen niet voldoen aan de de-minimismnormen met name omdat niets garandeert dat het plafond van 100 000 EUR niet zal worden overschreden. Het betreft evenmin bestaande steunmaatregelen aangezien niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 1, onder b), van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het Verdrag ⁽²²⁾.
- (43) De Commissie wijst erop dat de steunmaatregelen welke niet in het toepassingsgebied van de de-minimisvoorschriften vallen en geen bestaande maatregelen zijn, van tevoren moeten worden aangemeld op grond van artikel 88, lid 3, van het Verdrag en artikel 62, lid 1, onder a), van de EER-overeenkomst. De Spaanse autoriteiten zijn die verplichting evenwel niet nagekomen en om die reden is de Commissie van mening dat die maatregelen als onrechtmatig moeten worden beschouwd. De Commissie betreurt in dit opzicht dat de Spaanse autoriteiten hun verplichting om de betrokken maatregelen van tevoren aan te melden niet zijn nagekomen.

⁽¹⁵⁾ Ondernemingen in Europa, Vijfde verslag, Eurostat.

⁽¹⁶⁾ Op grond van gegevens in de tabel op blz. 31 van het voornoemde verslag.

⁽¹⁷⁾ Op grond van gegevens in de tabel op blz. 224 van het voornoemde verslag.

⁽¹⁸⁾ Op grond van gegevens in de tabel op blz. 73 van het voornoemde verslag.

⁽¹⁹⁾ Conclusies van advocaat-generaal Ruiz-Jarabo in zaak C-6/97, punt 27.

⁽²⁰⁾ Artikel 31 van de Spaanse Grondwet.

⁽²¹⁾ Het resultaat van de toetsing van de betrokken maatregelen aan de mededeling van de Commissie inzake de-minimissteun (PB C 68 van 6.3.1996) of aan Verordening (EG) nr. 69/2001 van de Commissie van 12 januari 2001 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op de-minimissteun (PB L 10 van 13.1.2001, blz. 30).

⁽²²⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

- (44) Aangezien de betrokken korting op de belastingaanslag niet is aangemeld overeenkomstig artikel 88, lid 3, wijst de Commissie erop dat zij zich niet heeft kunnen uitspreken over de verenigbaarheid ervan met de gemeenschappelijke markt. Om die reden kunnen de Spaanse autoriteiten noch de derde belanghebbenden, bij gebrek aan een duidelijke toezegging vanwege de Commissie, gegronde verwachtingen koesteren inzake de rechtmatigheid en de verenigbaarheid van de betrokken steunmaatregelen. Derhalve kunnen de begunstigden met betrekking tot de korting op de belastingaanslag geen beroep doen op het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid inzake steunmaatregelen. In dit opzicht zij eraan herinnert dat volgens vaste rechtspraak op het beginsel van de bescherming van het gewettigd vertrouwen een beroep kan worden gedaan door iedere particulier die zich in een situatie bevindt waaruit blijkt, dat de communautaire administratie bij hem gegronde verwachtingen heeft opgewekt [...]. Daarentegen kan geen schending van het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen worden aangevoerd, wanneer de administratie geen nauwkeurige toezeggingen heeft gedaan ⁽²³⁾.

VII. BEOORDELING VAN DE VERENIGBAARHEID MET DE GEMEENSCHAPPELIJKE MARKT

- (45) Aangezien de betrokken regeling slechts van toepassing is in het deel van Navarra, dat als een regio van niveau NUTS II ⁽²⁴⁾ is aangemerkt, moet worden onderzocht of de steunmaatregelen in dit gebied in aanmerking kunnen komen voor de regionale afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) of c), van het Verdrag. De Commissie herinnert eraan dat dit autonome gewest nooit in aanmerking is gekomen voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), omdat het BBP per inwoner ⁽²⁵⁾ steeds hoger is geweest dan 75 % van het communautaire gemiddelde. Volgens de voorschriften inzake regionale steun ⁽²⁶⁾ is slechts voldaan aan de voorwaarden voor de toepassing van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag wanneer de regio, voor het niveau NUTS II, een bruto binnenlands product per inwoner heeft van niet meer dan 75 % van het communautaire gemiddelde.
- (46) Met betrekking tot de vraag of de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag van toepassing is, wijst de Commissie erop dat zij in haar beschikking van 26 juli 1995 betreffende de wijziging van de regionale steunkaart van Spanje ⁽²⁷⁾, op grond van de procedure van artikel 88, lid 1, heeft voorgesteld dat de Spaanse autoriteiten de kaart zouden herzien en dat een deel van

Navarra voortaan zou worden beschouwd als een regio waarin steunmaatregelen ten gunste van de regionale ontwikkeling kunnen worden beschouwd als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt op grond van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag op voorwaarde dat het maximum van 15 % nettosubsidie-equivalent (NSE) voor grote ondernemingen niet overschreden wordt. Steunmaatregelen ten behoeve van de regionale ontwikkeling in de rest van Navarra kunnen daarentegen niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd op grond van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag. De Spaanse autoriteiten hebben het voorstel aanvaard bij brief van de permanente vertegenwoordiging van 26 september 1995. De nieuwe kaart is aldus in werking getreden op deze datum. Wat de daaropvolgende periode betreft, herinnert de Commissie eraan dat zij bij beschikking van 11 april 2000 de Spaanse regionale steunkaart voor de periode 2000-2006 heeft goedgekeurd. Volgens deze kaart blijven bepaalde delen van Navarra een regio waarin steunmaatregelen ten gunste van de regionale ontwikkeling verenigbaar kunnen worden geacht met de gemeenschappelijke markt overeenkomstig de uitzonderingsbepaling van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag, voor zover het maximum van 20 % NSE niet wordt overschreden. Steunmaatregelen ten gunste van de regionale ontwikkeling in de rest van Navarra kunnen daarentegen niet als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd op grond van de regionale afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag.

- (47) De steunmaatregelen in de vorm van een korting op de belastingaanslag, hebben tot gevolg dat de oprichting van nieuwe ondernemingen waarvan het aanvankelijke investeringsbedrag en het aantal gecreëerde banen bepaalde drempels overschrijden, in het autonoom gewest Navarra wordt bevorderd. Ondanks de verwezenlijking van deze minimuminvestering en het creëren van een minimumaantal banen behelzen de betrokken fiscale maatregelen geen investeringssteun noch werkgelegenheidssteun. Die fiscale steunmaatregelen zijn immers niet gebaseerd op het bedrag van de investering, noch op het aantal banen of de overeenkomstige loonkosten, maar op de belastinggrondslag. Zij worden evenmin uitgekeerd tot een bepaald plafond dat is uitgedrukt als een percentage van het investeringsbedrag, het aantal banen of de overeenkomstige loonkosten, maar tot een plafond dat is uitgedrukt als een percentage van de belastinggrondslag. In dit verband herinnert de Commissie eraan dat in bijlage I bij de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06) is bepaald dat „fiscale steun kan worden beschouwd als steun die verband houdt met investeringen, indien de grondslag ervan die investering is. Voorts kan alle fiscale steun onder deze categorie worden gebracht indien een maximum ervoor is bepaald dat wordt uitgedrukt als percentage van de investering”. Derhalve behelzen fiscale steunmaatregelen die, zoals in de onderhavige zaak, niet aan deze criteria voldoen, geen investeringssteun.

- (48) Aangezien de betrokken maatregelen de begunstigde ondernemingen gedeeltelijk bevrijden van de belasting over hun winsten, behelzen zij exploitatiesteun. De vennootschapsbelasting is immers een fiscale last die de ondernemingen welke eraan onderworpen zijn, noodzakelijkerwijze en regelmatig moeten betalen in het

⁽²³⁾ Arrest van het Hof van eerste aanleg van 15 december 1999 in de gevoegde zaken T-132/96 en T-143/96, Freistaat Sachsen en andere tegen Commissie, Jurispr. 1999, blz. II-3663, punt 300.

⁽²⁴⁾ Nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek.

⁽²⁵⁾ Bruto binnenlands product (BBP) per inwoner gemeten in koopkrachtstandaard (KKS).

⁽²⁶⁾ De verwijzingen naar de voorschriften inzake regionale steun zijn in de onderstaande overwegingen beperkt tot de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06). Het resultaat van de beoordeling zou in elk geval hetzelfde zijn indien zij zou worden verricht op grond van eerdere voorschriften. Zie punt 3.5 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06).

⁽²⁷⁾ PB C 25 van 31.1.1996, blz. 3.

kader van hun dagelijks beheer. Derhalve dienen deze fiscale steunmaatregelen getoetst te worden aan de uitzonderingen welke eventueel van toepassing zijn op exploitatiesteun.

- (49) In dit verband herinnert de Commissie eraan dat regionale steun die de vorm aanneemt van exploitatiesteun in beginsel verboden is overeenkomstig de genoemde richtsnoeren (98/C 74/06). Niettemin kan dergelijke steun uitzonderlijk wijze worden toegekend in regio's in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), voorzover is voldaan aan de voorwaarden van punt 4.15 tot en met 4.17 van de richtsnoeren, of in ultraperifere regio's of regio's met een geringe bevolkingsdichtheid wanneer die steun bedoeld is om de extra vervoerskosten te compenseren. Het deel van Navarra dat als regio van het niveau NUTS II is aangemerkt, komt niet in aanmerking voor de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag en voldoet anderzijds niet aan de genoemde voorwaarden voor exploitatiesteun. Bovendien is het deel van Navarra dat als regio van het niveau NUTS II is aangemerkt, geen ultraperifere regio ⁽²⁸⁾, noch een regio met een geringe bevolkingsdichtheid ⁽²⁹⁾. Derhalve zijn de elementen van exploitatiesteun welke vervat zijn in de korting op de belastingaanslag, verboden inzonderheid omdat zij niet worden toegekend in een regio die in aanmerking komt voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag, noch in een ultraperifere regio of een regio met een lage bevolkingsdichtheid. Die maatregelen zijn in deze zaak derhalve onverenigbaar.
- (50) Derhalve is de Commissie van mening dat de betrokken fiscale steunregeling niet kan worden beschouwd als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt op grond van de afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het Verdrag aangezien zij niet voldoen aan de genoemde criteria inzake regionale steunmaatregelen.
- (51) Naast de toepassing van de afwijking inzake de ontwikkeling van bepaalde vormen van bedrijvigheid van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag in het voorgaande, dient de mogelijke toepassing van deze afwijking voor andere doeleinden te worden onderzocht. In dit verband kan worden vastgesteld dat de betrokken korting op de belastingaanslag niet gericht is op de ontwikkeling van een economische bedrijvigheid in de zin van artikel 87, lid 3, onder c), inzonderheid de ontwikkeling van maatregelen ten gunste van kleine en middelgrote ondernemingen, onderzoek en ontwikkeling, milieubescherming, het scheppen van werkgelegenheid of opleiding overeenkomstig de desbetreffende communautaire voorschriften. Derhalve kunnen de betrokken fiscale maatregelen, op grond van de genoemde doelstellingen, niet in aanmerking komen voor de uitzondering inzake de ontwikkeling van bepaalde vormen van bedrijvigheid in de zin van artikel 87, lid 3, onder c).
- (52) Bovendien kan de korting op de belastingaanslag, die aan geen enkele sectorale beperking is onderworpen, onbeperkt worden toegekend aan ondernemingen uit de gevoelige sectoren ten aanzien waarvan specifieke communautaire voorschriften gelden zoals de voorschriften die van toepassing zijn op de productie, verwerking en afzet van de in bijlage I van het EG-Verdrag vermelde producten, de visserij, de kolenmijnindustrie, de ijzer- en staalindustrie, het vervoer, de scheepsbouw, de synthetische vezelindustrie en de automobiellindustrie ⁽³⁰⁾. In deze omstandigheden is de Commissie van oordeel dat de fiscale steunmaatregelen in de vorm van een korting op de belastingaanslag mogelijk wijze niet in overeenstemming zijn met de sectorale voorschriften. In het onderhavige geval voldoet de korting op de belastingaanslag niet aan de voorwaarde dat de totstandkoming van nieuwe productiecapaciteit niet mag worden bevorderd om te vermijden dat de problemen van overcapaciteit waarmee deze sectoren vanouds te kampen hebben, nog zouden toenemen. Derhalve is de Commissie van mening dat, wanneer de begunstigde deel uitmaakt van één van de genoemde sectoren, deze steunmaatregelen onverenigbaar zijn op grond van de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder c) van het EG-Verdrag met betrekking tot de bevordering van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid aangezien zij niet zijn onderworpen aan de genoemde sectorale voorschriften.
- (53) De betrokken maatregelen, die niet in aanmerking kunnen komen voor de afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het Verdrag, kunnen evenmin in aanmerking komen voor de andere afwijkingen van artikel 87, leden 2 en 3. De steunmaatregelen kunnen immers niet worden beschouwd als steunmaatregelen van sociale aard in de zin van artikel 87, lid 2, onder a), noch worden behandeld als steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen in de zin van artikel 87, lid 2, onder b). Bovendien zijn zij evenmin gericht op het bevorderen van de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang, noch op het opheffen van een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat in de zin van artikel 87, lid 3, onder b). Zij kunnen evenmin in aanmerking komen voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder d) aangezien zij niet erop gericht zijn de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen. Derhalve zijn die maatregelen onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.
- (54) Aangezien de korting op de belastingaanslag betrekking heeft op verschillende belastingjaren, is het mogelijk dat thans nog steeds een deel van de fiscale steunmaatregelen moet worden uitgekeerd. Die maatregelen zijn onrechtmatig en onverenigbaar. Om die redenen moeten de Spaanse autoriteiten de uitkering van het potentiële saldo van de korting op de belastingaanslag waarop bepaalde begunstigden misschien nog aanspraak kunnen maken, opheffen.
- (55) Met betrekking tot de reeds uitgekeerde onrechtmatige steunmaatregelen dient eraan herinnerd te worden dat

⁽²⁸⁾ Zij is niet opgenomen in de lijst van de ultraperifere regio's van artikel 299 van het Verdrag.

⁽²⁹⁾ In de zin van punt 3.14 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06).

⁽³⁰⁾ De vigerende sectorale voorschriften vindt u in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* en op de website van het directoraat-generaal Concurrentie http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/legislation/

de begunstigden zich volgens de eerder genoemde argumenten niet kunnen beroepen op de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht zoals het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid. Derhalve staat niets in de weg aan de toepassing van het bepaalde van artikel 14, lid 1 van Verordening (EG) nr. 659/1999 dat als volgt luidt: „Indien negatieve beschikkingen worden gegeven in gevallen van onrechtmatige steun beschikt de Commissie dat de betrokken lidstaat alle nodige maatregelen dient te nemen om de steun van de begunstigde terug te vorderen”. Om die reden moeten de Spaanse autoriteiten in de onderhavige zaak alle noodzakelijke maatregelen treffen om de reeds uitgekeerde steun terug te vorderen teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde ondernemingen zouden hebben verkeerd indien hen geen onrechtmatige steun was verleend. De steun moet worden teruggevorderd in overeenstemming met de procedures en bepalingen van de Spaanse wetgeving en alle verschuldigde rente omvatten berekend vanaf de datum van de verlening van de steun tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan, tegen de referentierentevoet die op die datum gehanteerd wordt voor het berekenen van het nettosubsidie-equivalent van regionale steunmaatregelen in Spanje ⁽³¹⁾.

(56) Deze beschikking betreft de regeling en moet onmiddellijk tot uitvoering worden gebracht inclusief de terugvordering van de eventueel op grond van de bedoelde regeling uitgekeerde afzonderlijke steun. De Commissie herinnert tevens eraan dat deze beschikking zoals steeds het geval is, niets afdoet aan de mogelijkheid dat individuele steunmaatregelen geheel of gedeeltelijk als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd in functie van hun eigen kenmerken hetzij in de context van een latere beschikking van de Commissie of op grond van de vrijstellingsverordeningen.

(57) Rekening houdend met het voorgaande concludeert de Commissie dat

- Spanje in het autonoom gewest Navarra een korting op de belastingaanslag van investeringen op onrechtmatige wijze tot uitvoering heeft gebracht in strijd met artikel 88, lid 3, van het Verdrag;
- de betrokken korting op de belastingaanslag onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt;
- de Spaanse autoriteiten de uitkering van het eventuele saldo van de steun waarop bepaalde begunstigden nog aanspraak zouden kunnen maken, moeten opheffen. Met betrekking tot de reeds uitgekeerde onrechtmatige steun treffen de Spaanse autoriteiten alle noodzakelijke maatregelen om de steun terug te vorderen teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde onderneming zou hebben verkeerd indien geen onrechtmatige steun was uitgekeerd,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De steunmaatregel in de vorm van een korting op de belastingaanslag die door Spanje in strijd met artikel 88, lid 3, van het Verdrag tot uitvoering is gebracht in het autonoom gewest Navarra door middel van de artikelen 52 tot en met 56 van Ley Foral 24/1996 van 30 december, is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Artikel 2

Spanje trekt de in artikel 1 bedoelde steunregeling in voorzover zij nog gevolgen heeft.

Artikel 3

1. Spanje neemt alle nodige maatregelen om de in artikel 1 bedoelde en reeds onwettig ter beschikking gestelde steun van de begunstigden terug te vorderen.

Spanje heft alle uitkeringen van nog niet uitbetaalde steun op.

2. De terugvordering geschiedt onverwijld en in overeenstemming met de nationaal-rechtelijke procedures voorzover deze procedures een onverwijld en daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de onderhavige beschikking toelaten. De terug te vorderen steun omvat rente vanaf de datum waarop de steun de begunstigden ter beschikking is gesteld tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke wordt gehanteerd voor de berekening van het nettosubsidie-equivalent in het kader van regionale steunregelingen.

Artikel 4

Spanje deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot het Koninkrijk Spanje.

Gedaan te Brussel, 11 juli 2001.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

⁽³¹⁾ Brief van de Commissie aan de lidstaten SG(91)D/4577 van 4 maart 1991. Arrest van het Hof van Justitie van 21 maart 1990 in zaak 142/87, België tegen Commissie, Jurispr. 1990, blz. I-950.

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 11 juli 2001****inzake de steunregeling die door Spanje ten behoeve van de ondernemingen in Guipúzcoa in de vorm van een belastingkrediet van 45 % van de investeringen ten uitvoer is gelegd***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 1764)***(Slechts de tekst in de Spaanse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)***(2002/894/EG)*

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerst alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig voornoemde artikelen in de gelegenheid te hebben gesteld hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

(1) In verband met de procedures die na klachten wegens staatssteun ten behoeve van de bedrijven Daewoo Electronics Manufacturing España SA ⁽²⁾ en de bedrijven Ramondín SA en Ramondín Cápsulas SA ⁽³⁾ waren ingeleid, kwam een niet-aangemelde regeling in het kader waarvan in Álava, Spanje, investeringssteun in de vorm van een belastingkrediet van 45 % aan bedrijven wordt verleend, ter kennis van de Commissie. Daarnaast werd zij, via onofficiële kanalen, van het bestaan van soortgelijke maatregelen in Guipúzcoa in kennis gebracht; deze provincie heeft namelijk dezelfde autonomie op fiscaal gebied als Álava. Daarom zonden de diensten van de Commissie op 15 maart 1999 een brief aan de permanente vertegenwoordiging van Spanje waarin zij om nadere inlichtingen hierover verzochten. Bij brieven van 13 april 1999 en 17 mei 1999 van hun permanente vertegenwoordiging verzochten de Spaanse autoriteiten om verlengingen van de voor de beantwoording vastgestelde termijn. Bij brief van 25 mei 1999 deelden de diensten van de Commissie mede dat een tweede termijnverlenging niet werd verleend uit hoofde van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toe-

passing van artikel 93 van het Verdrag ⁽⁴⁾. Ten slotte verstrekten de Spaanse autoriteiten, bij brief van 2 juni 1999 van hun permanente vertegenwoordiging, nadere gegevens betreffende de genoemde fiscale steunmaatregelen.

(2) Bij bericht van 17 augustus 1999 (SG(99) D/6871) stelde de Commissie Spanje in kennis van haar besluit de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag ten aanzien van deze steun in te leiden.

(3) Bij schrijven van hun permanente vertegenwoordiging van 9 november 1999, ingeschreven op 12 november 1999, zonden de Spaanse autoriteiten hun opmerkingen in het kader van de procedure.

(4) Het besluit van de Commissie om de procedure in te leiden werd in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽⁵⁾ bekendgemaakt. De Commissie verzocht belanghebbenden hun opmerkingen over de steun in kwestie binnen een maand vanaf de datum van hogervermelde bekendmaking te maken.

(5) Hierop ontving de Commissie opmerkingen van: het autonome gewest Castilla y León (3 januari 2000); de Baskische ondernemersvereniging – Euskal Entrepresarien Konfederakuntza (hierna „Confebask”) (4 januari 2000), alsook aanvullende opmerkingen, die niet binnen de gestelde termijn werden ontvangen, bij brief van 29 december 2000, die op 3 januari 2001 werd ingeschreven; van de regering van Rioja (5 januari 2000); van het Colegio Vasco de Economistas (Baskisch verbond van economen) – Ekonomilarien Euskal Elkargoa (5 januari 2000); van de Círculo de Empresarios Vascos (vereniging van Baskische ondernemers) (5 januari 2000); en van de Asociación Profesional de Asesores Fiscales de la Comunidad del País Vasco (beroepsvereniging van belastingconsulenten van het autonome gewest Baskenland) (7 januari 2000). Bij brief van 1 maart 2000 (D/50912) deed de Commissie de ontvangen opmerkingen aan Spanje toekomen en stelde zij de Spaanse autoriteiten in de gelegenheid hierover opmerkingen te maken, die zij echter – afgezien van een verzoek om verlenging van een termijn voor het inzenden van opmerkingen met 20 dagen – niet ontving.

⁽¹⁾ PB C 351 van 4.12.1999, blz. 29.

⁽²⁾ Beschikking 1999/718/EG van de Commissie (PB L 292 van 13.11.1999, blz. 1).

⁽³⁾ Beschikking 2000/795/EG van de Commissie (PB L 318 van 16.12.2000, blz. 36).

⁽⁴⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

⁽⁵⁾ Zie voetnoot 1.

- (6) Bij brief van hun permanente vertegenwoordiging van 22 juni 2000 stelden de Spaanse autoriteiten de Commissie in kennis van de vanaf 18 maart 2000 geldende afwijking, ingevoerd bij Norma Foral nr. 3/2000 van 13 maart 2000 ⁽⁶⁾ en de zevende aanvullende bepaling van Norma Foral nr. 7/1997 van 22 december 1997 ⁽⁷⁾, die de rechtsgrondslag voor de invoering van het belastingkrediet van 45 % vormde.

II. GEDETAILLEERDE BESCHRIJVING VAN DE STEUN

- (7) Volgens de gegevens waarover de Commissie beschikt en die noch door de Spaanse autoriteiten noch door belanghebbenden in twijfel zijn getrokken, werden de fiscale steunmaatregelen in kwestie op 1 januari 1997 op grond van de tiende aanvullende bepaling van Norma Foral nr. 7/1997 ⁽⁸⁾ van kracht.
- (8) Ten aanzien van het belastingkrediet van 45 % dat vanaf 1 januari 1997 van toepassing was, luidt de tekst van de tiende aanvullende bepaling van Norma Foral nr. 7/1997 als volgt:

„Vanaf 1 januari 1997 gedane investeringen in nieuwe materiële vaste activa, die 2,5 miljard ESP overschrijden, komen volgens het besluit van de Diputación Foral van Gipuzkoa in aanmerking voor een belastingkrediet van 45 % van het bedrag van de investering zoals vastgesteld door de Diputación Foral van Gipuzkoa, dat wordt verrekend met de verschuldigde inkomstenbelasting.

De aftrek die niet wordt toegepast omdat de verschuldigde belasting onvoldoende hoog is, kan worden toegepast gedurende de belastingperiodes die worden afgesloten gedurende de vijf opeenvolgende jaren die onmiddellijk volgen op het jaar waarin de overeenkomst inzake de verlening van deze steun is vastgesteld.

De periode waarin de aftrek kan plaatsvinden, kan ingaan in het eerste jaar waarin binnen de verjaringstermijn positieve resultaten worden geboekt.

In het besluit waarnaar in lid 1 van dit artikel wordt verwezen worden de termijnen en de maximumbedragen vastgelegd die in de afzonderlijke gevallen van toepassing zijn.

De in het kader van deze bepaling toegestane voordelen zijn onverenigbaar met elk ander, op dezelfde investering van toepassing zijnde belastingvoordeel.

De Diputación Foral van Gipuzkoa stelt tevens de duur van het investeringsproces vast, dat zich ook kan uitstrekken over investeringen die zijn gedaan in de fase van voorbereiding van het project waarop de investeringen, ten aanzien waarvan het belastingvoordeel werd verleend, betrekking hebben.”.

- (9) Kortom: uit deze bepalingen valt af te leiden dat de doelstelling van de steun enerzijds de investering in

nieuwe materiële vaste activa in de periode vanaf 1 januari 1997 is en, anderzijds, de investeringskosten ⁽⁹⁾ betreft die zijn gedaan in de fase van voorbereiding van het project waarop de investeringen betrekking hebben, voor zover deze meer dan 2,5 miljard ESP bedragen.

- (10) Aangezien de regeling niet voorschrijft dat de investering die het recht op steun verleent, in Guipúzcoa wordt gedaan, kan een onderneming waarvan de fiscale zetel zich in de regio bevindt een belastingkrediet krijgen van 45 % van het bedrag van de investeringen die buiten Guipúzcoa zijn gedaan.
- (11) De regeling is voort van toepassing op investeringen in eender welke sector; ondernemingen hoeven derhalve aan geen enkele sectorale voorwaarde te voldoen zoals de voorwaarden die zijn vervat in de communautaire sectorale regels, zoals die inzake de productie, verwerking en het op de markt brengen van de landbouw- en visserijproducten die in bijlage I bij het Verdrag worden opgesomd, de steenkolenindustrie, ijzer- en staalindustrie, vervoer, scheepsbouw, synthetische vezels en de automobiellindustrie.
- (12) Daarenboven kan iedere onderneming het belastingkrediet van 45 % krijgen, ongeacht haar economische en financiële situatie en zelfs wanneer zij in moeilijkheden verkeert.
- (13) Hoewel het genoemde belastingkrediet van 45 % niet verenigbaar is met enig ander fiscaal voordeel dat op grond van dezelfde investeringen wordt verleend, is de cumulering van het belastingkrediet van 45 % met andere steun in de vorm van subsidies, gesubsidieerde leningen, garanties, overname van deelnemingen, enz., daarentegen niet uitgesloten.
- (14) In het besluit tot inleiding van de procedure wijst de Commissie erop dat het voor de toepassing van de communautaire voorschriften inzake staatssteun van weinig belang is of het om steun van fiscale aard gaat, aangezien artikel 87 van het EG-Verdrag op steunmaatregelen „in welke vorm ook” van toepassing is. De Commissie wees er niettemin op dat, om als steun te worden beschouwd, de maatregelen in kwestie moeten voldoen aan elk van de vier in artikel 87 van het EG-Verdrag vervatte criteria die hieronder worden toegelicht.
- (15) In de eerste plaats wijst de Commissie erop dat hogervermeld belastingkrediet aan de begunstigden een voordeel ten belope van 45 % van het investeringsbedrag verschafft en hun gebruikelijke financiële lasten door een gedeeltelijke verlaging van de verschuldigde belasting verlicht.
- (16) Ten tweede vindt de Commissie dat het belastingkrediet in kwestie een verlies aan belastinginkomsten met zich brengt en daarom overeenstemt met gebruik van overheidsmiddelen in de vorm van belastinguitgaven.

⁽⁶⁾ Boletín Oficial de Gipuzkoa van 17 maart 2000.

⁽⁷⁾ Norma Foral nr. 7/1997 (tiende aanvullende bepaling).

⁽⁸⁾ Boletín Oficial de Gipuzkoa van 31 december 1997.

⁽⁹⁾ Wat de Spaanse autoriteiten in het kader van de toekenning van de fiscale steun in kwestie onder „in de voorbereidingsfase gedane investering” verstaan is niet nader gedefinieerd.

- (17) Ten derde is de Commissie op dit ogenblik van oordeel dat het belastingkrediet van 45 % de concurrentie en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt. Aangezien de gesteunde bedrijven een economische activiteit uitoefenen die het voorwerp van handelsverkeer tussen lidstaten kan vormen, en de steun de positie van de begunstigde bedrijven ten opzichte van andere concurrenten in het intracommunautaire handelsverkeer versterkt, beïnvloedt de steun het intracommunautaire handelsverkeer negatief. Bovendien kunnen de begunstigde bedrijven een hoger nettoresultaat (winst na belastingen) en aldus een betere rentabiliteit behalen. Zij zijn zodoende in staat om met andere ondernemingen die geen aanspraak op de steun kunnen maken, te concurreren.
- (18) Ten slotte vond de Commissie voorts nog dat het bij het belastingkrediet van 45 % in zoverre een specifieke of selectieve maatregel betreft dat deze bepaalde bedrijven bevoordeelt. Immers, alleen ondernemingen die investeringen doen voor een bedrag dat het minimumbedrag van 2,5 miljard ESP (15 025 303 EUR) overschrijdt, kunnen op het belastingkrediet in kwestie aanspraak maken. Alle overige ondernemingen die investeringen doen zonder het genoemde bedrag van 2,5 miljard ESP te overschrijden, zijn van steun uitgesloten.
- (19) Daarnaast is de Commissie voorts nog van oordeel dat het karakter van selectief voordeel ook verband houdt met een discretionaire bevoegdheid van de belastingdienst. In het onderhavige geval stelt zij vast dat de Diputación Foral de Guipúzcoa over een discretionaire bevoegdheid beschikte om te bepalen hoelang het investeringsproces duurde en wat de duur was van de fase van de voorbereiding van het project waarop de investeringen betrekking hadden.
- (20) De Commissie komt dan ook voorlopig tot de conclusie dat het belastingkrediet van 45 % staatssteun is overeenkomstig de bepalingen in artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst, omdat deze aan de desbetreffende criteria beantwoordt: het vormt een voordeel, het wordt door de staat uit overheidsmiddelen toegekend, het heeft gevolgen voor het handelsverkeer tussen de lidstaten en vervalst de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen.
- (21) Aangezien de fiscale steun in kwestie niet wordt verleend onder met name de voorwaarde dat deze in een periode van drie jaar een bedrag van 100 000 EUR niet mag overschrijden kan zij naar de mening van de Commissie ook niet als de-minimissteun⁽¹⁰⁾ worden beschouwd.
- (22) Staatssteun die niet onder de de-minimisregel valt moet overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag en artikel 62, lid 2, van de EER-overeenkomst van tevoren worden aangemeld. De Spaanse autoriteiten zijn deze verplichting echter niet nagekomen. Daarom beschouwt de Commissie de steunmaatregelen in kwestie voorts nog als onwettig.
- (23) Naar de mening van de Commissie is het belastingkrediet van 45 % een steunmaatregel, waarvoor het doen van een investering⁽¹¹⁾ als voorwaarde geldt. Aangezien echter een precieze definitie van de subsidiabele kosten ontbreekt, kan de Commissie op dit ogenblik niet uitsluiten dat een gedeelte van de investeringskosten, waarvoor het belastingkrediet van 45 % wordt toegekend, onder de communautaire definitie van de initiële investering valt⁽¹²⁾.
- (24) Bij de investeringskosten die aan de communautaire definitie beantwoorden is het belastingkrediet van 45 % naar de mening van de Commissie geheel of ten dele investeringssteun. Zij zal deze derhalve aan de communautaire voorschriften inzake investeringssteun toetsen. Steun voor investeringskosten die niet onder de communautaire definitie vallen, kan daarentegen niet als investeringssteun worden beschouwd, maar als met een ander doel verleende steun, bijvoorbeeld bedrijfssteun.
- (25) Het belastingkrediet van 45 % in kwestie, waarvoor geen enkele sectorale beperking geldt, kan zonder sectorale beperking worden verleend aan ondernemingen die aan de voor bepaalde economische sectoren geldende communautaire voorschriften zijn onderworpen. Onder deze omstandigheden is het volgens de Commissie niet duidelijk of de genoemde steun met het EG-Verdrag verenigbaar is indien de ontvanger van de steun activiteiten heeft in een sector waarvoor specifieke communautaire voorschriften gelden.
- (26) Hetzelfde geldt voor verlening van een belastingkrediet van 45 % aan ondernemingen in moeilijkheden overeenkomstig de communautaire richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden. Op de verlening van de genoemde fiscale steun zijn de in deze richtsnoeren genoemde voorwaarden echter niet van toepassing. Indien deze voorwaarden niet in acht worden genomen, rijst er twijfel over de vraag of dit soort steun aan ondernemingen in moeilijkheden met de gemeenschappelijke markt verenigbaar is.
- (27) Ten aanzien van de toepassing van de afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag op de investeringssteun in Guipúzcoa wijst de Commissie erop dat zij bij besluit van 26 juli 1995 betreffende wijziging van de regionale-steunkaart in Spanje opmerkte dat investeringssteun ten behoeve van regionale ontwikkeling uit hoofde van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c) van het EG-Verdrag in het gehele grondgebied van Guipúzcoa als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kon worden beschouwd mits de grote ondernemingen het maximumpercentage van 25 % nettosubsidie-equivalent (NSE) niet overschreden.
- (28) De Commissie wijst erop dat deze maxima alleen gelden voor bepaalde subsidiabele kosten die in de eenvormige belastinggrondslag zijn vervat en op voorwaarde dat

⁽¹⁰⁾ Zie punt 3.2 van de communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB C 213 van 19.8.1992) en de mededeling van de Commissie inzake de-minimissteun (PB C 68 van 6.3.1996).

⁽¹¹⁾ Zie bijlage bij de mededeling van de Commissie van 1979 (PB C 31 van 3.2.1979).

⁽¹²⁾ Zie punt 18 van de bijlage bij de mededeling van de Commissie van 1979 (PB C 31 van 3.2.1979) of punt 4.4 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06).

deze sporen met de communautaire definitie van initiële investering, wat onder andere investeringen voor vervanging uitsluit. Voor de steun die voor de periode van 1 januari tot 31 december 1999 werd ingevoerd gelden bovendien de genoemde regionale richtsnoeren. Daarom zijn op investeringssteun die deze maximumgrenzen niet overschrijdt ook een aantal in genoemde regionale richtsnoeren vastgelegde aanvullende voorwaarden van toepassing.

- (29) In ieder geval stelde de Commissie voorlopig vast dat fiscale steun in de vorm van belastingkredieten van 45 % ten aanzien van de grote ondernemingen niet beperkt was tot 25 % NSE, noch, ten aanzien van middelgrote en kleine bedrijven, tot 30 % NSE beperkt was. Voorts is het mogelijk dat de subsidiabele kosten met de in hoger- vermelde belastinggrondslag vervatte kosten overeenkwamen. Onder deze omstandigheden kan volgens de Commissie niet worden uitgesloten dat het bij deze steunmaatregel om bedrijfssteun gaat, aangezien de steun bestemd was om de lopende kosten van de begunstigde ondernemingen te verminderen. Derhalve heeft de Commissie twijfels over de verenigbaarheid van de fiscale steunmaatregelen in kwestie met de voorschriften inzake regionale steun.
- (30) Ten aanzien van de periode na 1 september 1998 kan de Commissie bovendien niet uitsluiten dat de gesteunde investeringen binnen de werkingssfeer van de multisectorale kaderregeling (98/C 107/05) vallen. Voor de fiscale steunmaatregelen in kwestie geldt geen verplichting inzake aanmelding in het geval van de reeds genoemde grote projecten en evenmin geldt dienovereenkomstig een uit de beoordeling van de Commissie voortvloeiende vermindering van de steunintensiteit. De Commissie heeft daarom twijfels ten aanzien van de verenigbaarheid van deze fiscale steunmaatregelen in het geval van grote investeringsprojecten.
- (31) De Commissie uit dan ook haar twijfels over de verenigbaarheid van de fiscale steunmaatregelen in kwestie met de gemeenschappelijke markt, overeenkomstig de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag, volgens welke als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd „steunmaatregelen om de ontwikkeling [...] van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken...”. Dit geldt ook ten aanzien van de overige uitzonderingen van artikel 87, leden 2 en 3, van het EG-Verdrag. De steun in kwestie kan immers niet worden beschouwd als steun van sociale aard, in de zin van artikel 87, lid 2, onder a), deze moet evenmin dienen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen, in de zin van artikel 87, lid 2, onder b), en valt niet onder de bepalingen van artikel 87, lid 3, onder c), die betrekking hebben op „steunmaatregelen om de ontwikkeling [...] van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid te vergemakkelijken...”. Evenmin is de steun bestemd om de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat op te heffen, in de zin van artikel 87, lid 3, onder b). De bevordering van de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed, als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder d), zijn evenmin doelstellingen voor de verwezenlijking waarvan de steun in kwestie is bedoeld.

- (32) Behalve het aan de Spaanse autoriteiten gerichte verzoek, in het kader van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag hun opmerkingen te maken, heeft de Commissie hun tevens verzocht haar alle voor het onderzoek van de fiscale maatregelen in de vorm van een belastingkrediet van 45 % in Guipúzcoa nuttige gegevens te verschaffen. Daartoe behoorden, naar de Commissie aangaf, gegevens over eventuele fiscale steun in de vorm van een belastingkrediet voor investeringen in alle jaren van de periode 1986—1994, of enkele jaren van die periode, afschriften van de besluiten inzake de verlening van steun in de jaren 1995 tot 1997 en afschriften van de officiële mededelingen van de betrokken ondernemingen aan de Diputación Foral in de periode 1998—1999, waarin ten minste werden vermeld: de aard van de investeringskosten die het voorwerp van de steun uitmaken, het bedrag van het belastingkrediet aan elk van de begunstigten, de aan elk van de begunstigten uitgekeerde steun en het saldo van de nog te betalen bedragen, de eventuele indeling van de begunstigde bedrijven als ondernemingen in moeilijkheden overeenkomstig de communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden, de bijzonderheden over eventuele cumulering (bedrag, subsidiabele kosten, eventueel toegepaste steunregelingen, enz.), alsook de precieze en gedetailleerde definitie van de begrippen „investering” en „investering in de voorbereidingsfase”.

III. OPMERKINGEN VAN DE SPAANSE AUTORITEITEN

- (33) De Spaanse autoriteiten deden bij brief van hun permanente vertegenwoordiging van 9 november 1999 hun opmerkingen aan de Commissie toekomen. Naar de mening van de Spaanse autoriteiten is het belastingkrediet in kwestie geen staatssteun in de zin van artikel 87 van het EG-Verdrag. Hierin bestrijden de Spaanse autoriteiten de opvatting van de Commissie dat de steunregeling het handelsverkeer tussen de lidstaten beïnvloedt, omdat de economische activiteiten van de begunstigde ondernemingen het voorwerp van handelsverkeer tussen de lidstaten kunnen zijn. Naar hun mening kan niet in zijn algemeenheid worden beweerd, zoals de Commissie doet, dat het handelsverkeer ongunstig wordt beïnvloed, maar kan zulks slechts in ieder concreet geval worden vastgesteld, omdat in een aantal gevallen van ongunstige invloed mogelijkwerwijs geen sprake is. In al deze gevallen is derhalve aan één van de voorwaarden om een overheidsmaatregel als steun aan te merken niet voldaan.
- (34) Voorts houden de Spaanse autoriteiten staande dat de maatregel specifiek noch selectief is. Aangezien deze maatregel voor alle sectoren en voor alle belastingplichtigen die aan de desbetreffende criteria beantwoorden kan worden genomen, is van de specifieke maatregel geen sprake. Hierbij moet voorts worden aangetekend dat, aangezien er in Spanje vijf fiscale regelingen bestaan, waarvan één in Guipúzcoa, de in dit gebied geldende belastingvoorschriften het karakter hebben van een algemene maatregel voor belastingplichtigen waarop zij worden toegepast. Zij hebben dan ook geen regionaal specifiek karakter.
- (35) Het specifieke karakter is niet aanwezig omdat de maatregel voor alle sectoren en alle belastingplichtigen geldt.

In dit verband wijzen de Spaanse autoriteiten erop dat de voorwaarde dat de investering minimaal 2,5 miljard ESP moet bedragen geen discriminerende, maar een objectieve voorwaarde is die voortvloeit uit de noodzaak de doeltreffendheid van de maatregel te waarborgen om het beoogde doel te bereiken. Indien de Commissie niet-temin vasthoudt aan aanmerking van de maatregel als een specifieke maatregel, zou deze „door de aard of de opzet van het stelsel” worden gerechtvaardigd, overeenkomstig de bepaling in mededeling 98/C 384/03 ⁽¹³⁾. De maatregel in kwestie wordt immers gerechtvaardigd door de aard van het belastingstelsel, aangezien deze deel uitmaakt van het enige op het grondgebied van Guipúzcoa geldende belastingstelsel. De maatregel valt derhalve onder de bevoegdheid van de Diputación Foral om belastingvoorschriften vast te stellen. Daarnaast wordt de maatregel gerechtvaardigd door de interne opzet van het stelsel, waarmee de bevordering van de economische activiteit wordt beoogd. Daarenboven is het logisch dat de stimuleringsmaatregelen voor omvangrijke investeringen worden geboden omdat enerzijds alleen deze Guipúzcoa op lange termijn werkelijk ten goede komen en de belastingdienst meer belastinginkomsten verschaffen dan de initiële fiscale uitgaven voor de investeringen en anderzijds het minimumbedrag van de investering in zoverre geen negatieve gevolgen voor kleine en middelgrote bedrijven heeft daar deze bedrijven al van talrijke communautaire financieringsprogramma's profiteren.

- (36) Voorts betwisten de Spaanse autoriteiten de bewering dat de maatregelen in kwestie een discretionair karakter hebben, omdat de steun automatisch wordt verleend zolang aan de voorwaarde is voldaan dat de investering ten minste 2,5 miljard ESP moet bedragen. De Diputación Foral beperkt zich er derhalve toe te verifiëren of aan alle voorwaarden om voor steun in aanmerking te komen is voldaan, zonder de steun zelf of de verlening daarvan van nog andere voorwaarden afhankelijk te kunnen maken. Daarnaast wijzen de Spaanse autoriteiten erop dat in het Spaanse belastingrecht willekeurige beslissingen bij het bepalen van de wezenlijke kenmerken van de fiscale verplichtingen van de belastingplichtigen niet mogelijk zijn.
- (37) Ook wijzen de Spaanse autoriteiten het argument van de hand dat de belastingvoorschriften niet aan de voorwaarden voor sectorale voorschriften voldoen. Naar hun mening moet de Commissie precies aangeven welke voorwaarden niet aan de belastingvoorschriften in kwestie voldoen. Wat de toepassing van de belastingvoorschriften op ondernemingen in moeilijkheden betreft, zijn de Spaanse autoriteiten van oordeel dat de voorwaarde dat de investering ten minste 2,5 miljard ESP moet bedragen het deze ondernemingen zeer moeilijk maakt de steun te verkrijgen. Deze voorwaarde biedt eerder een garantie dat de belastingvoorschriften niet op deze ondernemingen zullen worden toegepast. Wat de toepassing van de voorschriften op regionale steunmaatregelen betreft, zijn de Spaanse autoriteiten van mening dat deze hier niet relevant is omdat het in dit concrete geval niet om staatssteun gaat.

- (38) De Spaanse autoriteiten zijn dan ook van mening dat de Commissie de door haar ingeleide procedure moet afsluiten met een beschikking waarin zij vaststelt dat de fiscale maatregelen in kwestie niet aan de voor steunmaatregelen van de staten geldende voorwaarden beantwoorden.

- (39) Bovendien zijn de Spaanse autoriteiten van mening dat de verzoeken van de Commissie om inlichtingen, met name over de beslissingen betreffende het verlenen van het belastingkrediet, niet behoeven te worden gehonoreerd, aangezien er geen steunelementen aanwezig zijn. Zij verstrekken dan ook geen van de gegevens waarom door de Commissie in haar besluit tot inleiding van de procedure is gevraagd.

IV. ANDERE DOOR DE COMMISSIE ONTVANGEN OPMERKINGEN

- (40) De Commissie wijst erop dat de onderstaande opmerkingen niet vooruitlopen op de vraag of de partijen die die opmerkingen hebben doen toekomen kunnen worden beschouwd als belanghebbenden in de zin van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag.

Opmerkingen van het autonome gewest Castilla y León

- (41) Het autonome gewest Castilla y León wijst er in de eerste plaats op dat de betrokken fiscale maatregelen deel uitmaken van een reeks fiscale maatregelen welke door de betrokken Diputación Foral zijn goedgekeurd en die zowel op het interne niveau van de lidstaat als op communautair niveau zijn betwist.
- (42) Voorts wijst het autonome gewest Castilla y León erop dat de betrokken fiscale maatregelen staatssteun zijn omdat zij cumulatief voldoen aan de vier criteria van artikel 87 van het EG-Verdrag. Ter schraging van deze bewering worden in hoofdzaak dezelfde argumenten aangehaald als in het besluit tot inleiding van de procedure.
- (43) Voor het overige is het autonome gewest Castilla y León van mening dat de betrokken fiscale maatregelen niet als verenigbaar kunnen worden beschouwd uit hoofde van de afwijkingen van artikel 87. Bovendien is ten aanzien van deze maatregelen de aanmeldingsverplichting van artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag niet nageleefd.
- (44) Het autonome gewest Castilla y León is derhalve van mening dat de fiscale steun in kwestie als staatssteun en als onwettig moet worden beschouwd omdat de aanmeldingsprocedure van artikel 88, lid 3, niet in acht is genomen, en als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt moet worden beschouwd.

Opmerkingen van de Confederación Empresarial Vasca – Euskal Entrepresarien Konfederakuntza („Confebask”)

- (45) Confebask benadrukt in de eerste plaats de historische wortels van de huidige autonome bevoegdheid van Álava. Ten aanzien van de grond van de zaak wijst Confebask voornamelijk op het volgende:

⁽¹³⁾ Mededeling van de Commissie over de toepassing van de regels betreffende steunmaatregelen van de staten op maatregelen op het gebied van de directe belastingen op ondernemingen (PB C 384 van 10.12.1998).

a) De vermeende vermindering van de belastingschuld. De Commissie is ten onrechte van mening dat er een belastingschuld zou bestaan waarvan de vermindering een verlies aan belastingopbrengsten inhoudt. Indien deze redenering juist zou zijn, zou iedere belastingaftrek altijd een verlies aan belastingopbrengsten meebrengen ten aanzien van het bedrag dat normaal betaald had moeten worden. Confebask verzoekt de Commissie derhalve haar standpunt te herzien aangezien anders zou kunnen worden betoogd dat de belastingen op onrechtmatige wijze worden geharmoniseerd doordat een normaal bedrag wordt bepaald ten aanzien waarvan de mogelijke verliezen aan belastingopbrengsten moeten worden vastgesteld.

b) De ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer. Volgens de Commissie verstoren de betrokken fiscale maatregelen het handelsverkeer voorzover de begunstigde ondernemingen activiteiten uitoefenen die het voorwerp zijn van handelsverkeer. De verschillen tussen de belastingstelsels houden echter altijd een ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer in. Om de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer vast te stellen zou de Commissie dan ook het gehele belastingstelsel moeten onderzoeken en niet alleen enkele bepalingen. Confebask benadrukt in dit verband dat de belastingdruk in Baskenland volgens een studie hoger is dan in de rest van Spanje. De Commissie zou moeten verklaren waarom juist deze concrete maatregelen het handelsverkeer ongunstig beïnvloeden en andere belastingverschillen niet. Indien een dergelijke ongunstige beïnvloeding zou bestaan, zou zij in elk geval slechts kunnen worden opgeheven door de methode van de harmonisatie en niet door staatssteun.

c) Selectief karakter van de steun. Confebask is van mening dat het selectieve karakter van de fiscale maatregelen dient te worden beoordeeld als een machtigingsregeling die de belastingautoriteiten de bevoegdheid verleent later een concreet voordeel toe te kennen, dan wel als een regel die het fiscale voordeel rechtstreeks toekent zonder dat een later uitvoeringsbesluit noodzakelijk is. De Commissie gebruikt evenwel een argument dat past in de eerstgenoemde context en een ander dat past in de tweede. Rekening houdend met de alternatieve aard van deze contexten zou de Commissie moeten toelichten in welke context de betrokken fiscale maatregelen behoren, aangezien het niet consequent zou zijn te trachten beide te gebruiken.

— Confebask betwist de benadering waarbij de fiscale maatregelen als machtigingsregels worden beschouwd, aangezien de vermindering automatisch wordt toegekend en de autoriteiten noch vóór 1997 noch daarna discretionaire bevoegdheid hadden. De autoriteiten gaan slechts na of de gegadigde voldoet aan de voorwaarden om voor de steun in aanmerking te komen. Indien de betrokken fiscale maatregelen worden beschouwd als machtigingsregels op grond waarvan steun kan worden verleend, zou de huidige

procedure bovendien in zoverre zinloos zijn dat de regels worden betwist en niet de concrete gevallen van toepassing daarvan. Volgens de eerste paragraaf van de brief van de Commissie van 1989 aan de lidstaten ⁽¹⁴⁾ wordt een algemene bepaling die voordelen toekent slechts als een steunmaatregel beschouwd „zodra het wetgevende mechanisme op grond waarvan de steun zonder nadere formaliteiten kan worden verleend, tot stand is gebracht”. De machtigingsregel kan, wegens zijn abstracte karakter, echter niet als een steunmaatregel worden beschouwd en kan derhalve ook niet worden getoetst op grond van de gevolgen die deze voor de mededinging en voor het handelsverkeer tussen de lidstaten heeft.

— Ten aanzien van de beoordeling van de fiscale maatregelen als regels waarbij rechtstreeks steun wordt verleend, wijst Confebask erop dat volgens de punten 19, 20 en 17 van hogervermelde mededeling (98/C 384/03) een fiscale maatregel specifiek en derhalve een steunmaatregel kan zijn, ook wanneer deze uitsluitend gericht is op overheidsbedrijven, bepaalde vormen van ondernemingen of op ondernemingen in een bepaalde regio. De fiscale maatregelen in kwestie vertonen echter geen van deze kenmerken en hebben zelfs geen territoriale specificiteit aangezien zij van toepassing zijn op het gehele grondgebied waarvoor de regionale autoriteiten die de maatregel hebben ingevoerd, bevoegd zijn. Ten aanzien van de specificiteit van de drempel van 2,5 miljard ESP is Confebask van mening dat het gebruik van objectieve drempels een normale praktijk is bij nationale en communautaire fiscale voorschriften. Bovendien wijst Confebask op verschillende arresten van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen en beschikkingen van de Commissie waarin tot dusverre nooit is geoordeeld dat het bestaan van een drempel een specificiteit met zich brengt. Daarenboven erkent de Commissie zelf in punt 14 van genoemde mededeling dat het feit dat sommige sectoren meer dan andere profiteren niet automatisch inhoudt dat de maatregelen specifiek zijn; anderzijds erkent zij, in punt 207 van het mededingingsverslag 1998, dat maatregelen die „sectoroverschrijdende effecten sorteren en bedoeld zijn om de gehele economie te ondersteunen” algemene maatregelen en geen staatssteun zijn. Kortom: de fiscale maatregelen in kwestie zijn geen specifieke maatregelen omdat zij niet een concrete sector of bepaalde ondernemingen ondersteunen. Integendeel, zij kunnen ten goede komen aan alle sectoren en aan alle bedrijven die zijn gevestigd op het grondgebied waar de gewestelijke autoriteiten hun jurisdictie hebben.

d) Onwettig karakter van het belastingkrediet van 45 %. Onverminderd het feit dat zij het karakter van

⁽¹⁴⁾ Brief van de Commissie aan de lidstaten SG(89) D/5521 van 27 april 1989.

staatssteun, dat noodzakelijk is om de maatregelen in kwestie als onwettig aan te merken, blijft weerleggen, houdt Confebask staande dat het onwettige karakter van de steun de beginselen van het legitiem vertrouwen, verbod op arbitraire besluiten van de instellingen, rechtszekerheid en proportionaliteit, in gevaar brengt omdat de Commissie al in haar beschikking van 1993 ⁽¹⁵⁾ de fiscale steunregelingen in Baskenland verenigbaar met de gemeenschappelijke markt bevond. In laatste instantie zou de Commissie haar standpunt voor toekomstige gevallen kunnen wijzigen, maar niet voor gevallen uit het verleden. Daarenboven is Confebask van mening dat de belastingmaatregelen in kwestie bestaande steun zijn. In 1983 bestonden er immers al bepalingen betreffende hetzelfde soort subsidies (aftrek wegens nieuwe investeringen van 65 % van het verschuldigde belastingbedrag). In 1984 werd het drempelbedrag van 500 miljoen ESP ingevoerd om voor een belastingkrediet van 50 % van de investeringen te kunnen kiezen. Volgens de definitie van bestaande steun zoals vervat in artikel 1, onder a), van Verordening (EG) nr. 659/1999 wordt onder bestaande steun verstaan „alle steun die vóór de inwerkingtreding van het Verdrag in de respectieve lidstaat bestond, d.w.z. steunregelingen en individuele steun die voor de inwerkingtreding van het Verdrag tot uitvoering zijn gebracht en die na de inwerkingtreding nog steeds van toepassing zijn”. In het onderhavige geval is de steun diensgevolge wettig overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag.

- e) Onverenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt. Indien de belastingmaatregelen in kwestie worden beschouwd als machtigingsregels, kan de verenigbaarheid ervan volgens Confebask niet worden beoordeeld zolang de steun niet wordt verleend via een besluit van de overheid. De procedure zou zinloos zijn en per definitie ongeschikt om tot de conclusie te leiden inzake de verenigbaarheid van de steun. Indien de belastingmaatregelen worden beschouwd als voorschriften voor de directe verlening van steun, moeten de maatregelen, overeenkomstig de beschikkingenpraktijk van de Commissie en de rechtspraak van het Hof van Justitie, op een bepaalde sector zijn gericht om de verenigbaarheid van de steun met de gemeenschappelijke markt te kunnen toetsen. Bovendien zou enerzijds de algemene belastingdruk waaraan de ondernemingen zijn onderworpen en anderzijds de referentiebelastingdruk moeten worden vastgesteld. Ten slotte zou deze benadering leiden tot de absurde conclusie dat elke belastingdruk die lager is dan de hoogste belastingdruk van de onderscheiden lidstaten als staatssteun zou worden aangemerkt. Voorts betwist Confebask ook het argument van de Commissie volgens welk de betrokken belastingmaatregelen onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt zijn omdat zij geen specifieke bepalingen bevatten voor sectorale steun, regionale steun, steun voor grote investeringen, enz.; op grond van het feit dat de belastingvoorschriften immers dergelijke verduidelijkingen kunnen noch mogen bevatten. Volgens het Hof van

Justitie van de Europese Gemeenschappen ⁽¹⁶⁾ moet de Commissie in haar beschikkingen duidelijk aangeven welke de ongunstige gevolgen voor de mededinging zijn en daarbij het daadwerkelijke effect van de onderzochte maatregelen vaststellen. Derhalve kan de onverenigbaarheid niet in abstracte situaties welke eigen zijn aan een belastingstelsel, worden vastgesteld aangezien aldus alle verschillen tussen belastingstelsels noodzakelijkerwijze steunmaatregelen zouden worden. Confebask wijst er dan ook nogmaals op dat er geen sprake is van een normale belastingsschuld die door de betrokken belastingmaatregel wordt verminderd.

- f) Derhalve verzoekt Confebask de Commissie de procedure te beëindigen met een beschikking waarin wordt verklaard dat de betrokken fiscale steunmaatregelen sporen met het Gemeenschapsrecht.

- (46) Met de aanvullende opmerkingen van Confebask, die aan de Commissie zijn toegezonden bij brief van 29 december 2000, welke op 3 januari 2001 is ingeschreven, is geen rekening gehouden omdat deze de Commissie bereikten na het verstrijken van de gestelde termijn ⁽¹⁷⁾. Bovendien wijst de Commissie erop dat Confebask niet had verzocht om verlenging van de termijn op grond van artikel 6, lid 1, van genoemde Verordening (EG) nr. 659/1999.

Opmerkingen van de regering van Rioja

- (47) De regering van Rioja wijst erop dat de betrokken belastingmaatregelen staatssteun behelzen aangezien zij voldoen aan de vier criteria van artikel 87 van het EG-Verdrag. Ter staving van deze bewering wijst zij met name op het feit dat het belastingkrediet van 45 % ten doel en als gevolg heeft de begunstigde te bevrijden van een deel van de belastingdruk die anders op zijn winst zou hebben gewogen. Derhalve bevat het belastingkrediet een financieel voordeel voor de begunstigde ondernemingen dat, bij gebrek aan tegenprestaties ten gunste van de overheid, een verlies aan belastingopbrengsten inhoudt. Bovendien wordt de economische activiteit van de begunstigten daardoor bevoordeeld en genieten zij aldus een concurrentievoordeel ten opzichte van alle andere ondernemingen. Naast de materiële specificiteit in de vorm van een minimuminvestering van 2,5 miljard ESP, wijst de regering van Rioja erop dat de discretionaire aard van het belastingkrediet van 45 % in kwestie ten dele voortvloeit uit de mogelijkheid die de overheid heeft om de subsidiabele investeringen, de termijnen en de drempels vast te stellen en ten dele uit het feit dat het belastingkrediet van 45 % niet automatisch wordt toegekend.
- (48) Anderzijds is de regering van La Rioja van mening dat de betrokken fiscale maatregel niet gerechtvaardigd kan

⁽¹⁵⁾ Beschikking 93/337/EEG (PB L 134 van 3.6.1993).

⁽¹⁶⁾ Arrest van het Hof van Justitie in de gevoegde zaken C-278/92, C-279/92 en C-280/92 van 14 september 1994, Spanje/Commissie, Jurispr. 1994, blz. I-4103.

⁽¹⁷⁾ De termijn voor het indienen van opmerkingen was een maand vanaf de datum van bekendmaking van het verzoek tot het maken van opmerkingen in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen (26 februari 2000).

worden door het bestaan van vijf belastingstelsels in Spanje. In dit verband herinnert zij eraan dat Advocaat-generaal Saggio in de conclusies in de gevoegde zaken C-400/97, C-401/97 en C-402/97 van oordeel was dat de fiscale bevoegdheden van de autoriteiten in een bepaald gebied geen discriminatie ten gunste van de in dat gebied gevestigde ondernemingen rechtvaardigen. Bovendien zijn deze maatregelen noch door de aard noch door de opzet van het belastingstelsel gerechtvaardigd aangezien zij de verbetering van de concurrentiepositie van de begunstigde ondernemingen beogen.

- (49) Overigens is de regering van Rioja van oordeel dat de fiscale maatregelen in kwestie niet verenigbaar kunnen worden geacht op grond van de afwijkingen van artikel 87. Bovendien hebben de Spaanse autoriteiten de uit artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag voortvloeiende verplichting om de maatregelen aan te melden, niet in acht genomen.
- (50) De regering van Rioja is dan ook van mening dat de betrokken fiscale maatregelen moeten worden beschouwd als onwettige staatssteun, aangezien niet is voldaan aan de aanmeldingsverplichting van artikel 88, lid 3, en als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt moeten worden beschouwd.

Opmerkingen van het Colegio Vasco de Economistas – Ekonomilarien Euskal Elkargoa (hierna „CVE”)

- (51) CVE is van mening dat de respectieve belastingstelsels van de onderscheiden Baskische provincies niet aan het specificiteitscriterium van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag voldoen omdat zij slechts van toepassing zijn in een deel van de lidstaat. Ter ondersteuning van dit argument betoogt CVE dat de praktijk van de Commissie waarbij een fiscale maatregel als specifiek wordt aangemerkt wanneer deze van toepassing is in een deel van een lidstaat, slechts bruikbaar is in geval er slechts één belastingstelsel bestaat. Die benadering geldt evenwel niet wanneer binnen dezelfde lidstaat verschillende belastingstelsels bestaan. Bovendien is een dergelijke benadering strijdig met de samenhang van het Spaanse belastingstelsel dat in wezen uit verschillende deelstelsels bestaat. Ieder stelsel is immers uitsluitend van toepassing op een deel van het grondgebied en is aldus geen regionaal stelsel maar het enige vigerende stelsel op dat grondgebied. Ook leiden de verliezen aan belastingopbrengsten, die het gevolg zijn van bepaalde fiscale maatregelen, niet tot overdrachten van de centrale regering. Ze moeten daarentegen gecompenseerd worden door een verhoging van andere belastingopbrengsten of door een vermindering van overheidsuitgaven. Bovendien mag de specifieke aard van het Spaanse belastingstelsel niet leiden tot een bestraffing ingevolge de toepassing van het Gemeenschapsrecht. Voorts moeten de eventuele concurrentievervalsingen die worden veroorzaakt door het bestaan van vijf belastingstelsels worden aangepakt via communautaire voorschriften inzake fiscale harmonisatie.
- (52) CVE sluit evenwel niet uit dat de Diputaciones Forales (gewestraden) bij de uitoefening van hun fiscale autonome fiscale maatregelen kunnen goedkeuren die binnen de werkingssfeer vallen van artikel 87, lid 1, van het EG-

Verdrag. In het onderhavige geval is CVE echter van mening dat het belastingkrediet van 45 % niet binnen de werkingssfeer van dit artikel valt aangezien het slechts voldoet aan het criterium betreffende de toekenning uit overheidsmiddelen. Het belastingkrediet vervalst de mededinging daarentegen niet doordat de uitkering ervan impliceert dat er van winst sprake is. Bovendien kan het bedrag ervan niet a priori worden vastgesteld aangezien bijvoorbeeld geen steun wordt uitgekeerd wanneer er geen winst wordt gemaakt en bij onvoldoende winst de steun minder dan 45 % zou bedragen. Hetzelfde geldt voor de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer. Een dergelijke beïnvloeding moet immers afzonderlijk worden vastgesteld en een mogelijk ongunstige beïnvloeding volstaat niet. Voor het overige gaat CVE na of de specificiteit voortvloeit uit de minimumdrempel van 2,5 miljard ESP dan wel voortvloeit uit de noodzaak om de instemming van de gewestraad te verkrijgen om het belastingkrediet toe te passen. In dit opzicht is CVE van oordeel dat de drempels geen specificiteit inhouden aangezien zij objectief en niet-discriminerend zijn. Ten aanzien van de bevoegdheid van de Diputaciones Forales om 1. vast te stellen ten aanzien van welke activa het belastingkrediet van 45 % wordt toegekend; 2. de termijnen en maximumbedragen van de aftrek vast te leggen en 3. de duur vast te stellen van het investeringsproces, dat zich ook kan uitstrekken over investeringen die zijn gedaan in de fase van voorbereiding van het project waarop de investeringen betrekking hebben, is CVE van mening dat het niet een arbitraire, noch een discretionaire bevoegdheid betreft, maar dat deze is onderworpen aan voorschriften en, in laatste instantie, aan gerechtelijke controle onderworpen is.

- (53) CVE concludeert dat het belastingkrediet van 45 %, dat een algemene maatregel is welke is vastgesteld binnen de fiscale bevoegdheden van Guipúzcoa, niet binnen de werkingssfeer van artikel 87 van het EG-Verdrag valt.

Opmerkingen van de Círculo de Empresarios Vascos en de Asociación Profesional de Asesores Fiscales de la Comunidad del País Vasco (hierna „CEV en APCPV”)

- (54) Aangezien deze verenigingen afzonderlijk vergelijkbare en zelfs identieke opmerkingen hebben ingediend, is onderstaande samenvatting gemeenschappelijk.
- (55) CEV en APCPV betwisten de beoordeling van de Commissie volgens welke het belastingkrediet van 45 % in kwestie door regionale specificiteit wordt gekenmerkt. Naar hun mening heeft ieder voorschrift dat, zoals het belastingkrediet van 45 %, door de Diputaciones Forales in het kader van hun bevoegdheden is vastgesteld het karakter van een algemene maatregel. Daarenboven is het krediet niet-specifiek vanwege de bestaande drempel van 2,5 miljard ESP of vanwege het feit dat de instemming van de Diputación Foral voor de toepassing van het krediet vereist is. Het drempelbedrag is namelijk een objectief criterium dat vaak wordt gebruikt op belastinggebied en in de communautaire regelgeving inzake BTW of betreffende de belastingen van het midden- en kleinbedrijf. Wat de instemming van de Diputación Foral met

de uitvoering van het belastingkrediet van 45 % betreft: dit is een louter administratieve daad van voorafgaande controle die voortvloeit uit de noodzaak van rechtszekerheid en een goed beheer van het belastingstelsel. De autoriteiten kunnen de begunstigden niet aanwijzen noch het bedrag van het belastingkrediet van 45 % of de tijdslimiet voor de toepassing van de maatregel bepalen.

- (56) Wat de ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer betreft, wijzen CEV en APCPV erop dat dit per geval moet worden vastgesteld, in tegenstelling tot de algemene analyse die door de Commissie is verricht. Er kunnen bijvoorbeeld begunstigden zijn die alleen voor de lokale markten produceren. In dat geval wordt het intra-communautaire handelsverkeer niet door de fiscale maatregelen gewijzigd. Hetzelfde geldt voor de mededinging. Bovendien kan het belastingkrediet van 45 % ten behoeve van ondernemingen die actief zijn op nog niet geliberaliseerde markten de mededinging niet vervalsen. Daarnaast kan het verlies aan belastingopbrengsten niet worden beoordeeld indien slechts één maatregel, meer bepaald het belastingkrediet van 45 %, in aanmerking wordt genomen en de algemene belastingdruk buiten beschouwing wordt gelaten. In dit opzicht wijzen CEV en APCPV erop dat de totale belastingdruk in het Basenland hoger is dan in de rest van Spanje.
- (57) Bovendien heeft de Commissie in haar beschikking van 10 mei 1993 betreffende Norma Foral nr. 8/1988 van 5 juli 1988 de steun in kwestie wegens het bestaan van een minimuminvesteringsdrempel niet betwist. Zij kon daarom het belastingkrediet van 45 % niet betwisten zonder het uit die beschikking voortvloeiende gewettigd vertrouwen te schaden.
- (58) Bovendien zijn CEV en APCPV van mening dat de Commissie met de inleiding van de procedure tegen het belastingkrediet van 45 % een fiscale harmonisatie beoogt. Daartoe gebruikt zij de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag en aldus misbruikt zij haar bevoegdheden.
- (59) Rekening houdend met het voorgaande concluderen CEV en APCPV dat het belastingkrediet van 45 % niet binnen de werkingssfeer van artikel 87 van het EG-Verdrag valt.

V. MEDEDELING VAN DE OPMERKINGEN VAN BELANGHEBBENDEN AAN SPANJE

- (60) Bij brief van 1 maart 2000 aan de permanente vertegenwoordiging van Spanje heeft de Commissie, overeenkomstig artikel 6, lid 2, van Verordening (EG) nr. 659/1999 de opmerkingen van eerdergenoemde belanghebbenden aan Spanje medegedeeld en dit land uitgenodigd binnen een maand vanaf de dagtekening van de brief te reageren; zij ontving echter geen opmerkingen, maar wel een verzoek om verlenging van de termijn voor beantwoording met 20 dagen. Derhalve heeft Spanje niet op de hogervermelde opmerkingen gereageerd.

VI. BEOORDELING VAN DE STEUN

VII. KARAKTER VAN DE STAATSSTEUN

- (61) De Commissie wijst erop dat de fiscale aard van de betrokken maatregelen van geen belang is voor de toepassing van de communautaire voorschriften inzake staatssteun, omdat artikel 87 van het Verdrag van toepassing is op steunmaatregelen „in welke vorm ook”. Niettemin benadrukt de Commissie dat de betrokken maatregelen, om als steun te worden aangemerkt, moeten voldoen aan de vier criteria van artikel 87 die hieronder worden uiteengezet.
- (62) In de eerste plaats moet de maatregel de begunstigde ondernemingen een voordeel opleveren dat de lasten verlicht die zij normaal moeten dragen. Dit voordeel kan worden verkregen via verschillende vormen van verlaging van de belastingdruk van de onderneming en met name via een volledige of gedeeltelijke vermindering van het belastingbedrag. Het belastingkrediet van 45 % in kwestie voldoet aan dit criterium, aangezien het de belastingdruk van de begunstigde bedrijven vermindert met een bedrag dat gelijk is aan 45 % van het bedrag van de subsidiabele investering. Zonder deze vermindering van de belastinggrondslag zou de begunstigde onderneming het volledige verschuldigde belastingbedrag moeten betalen. Het belastingkrediet van 45 % houdt dus een uitzondering in op het belastingstelsel dat algemeen van toepassing is.
- (63) Ten tweede is de Commissie van mening dat het belastingkrediet van 45 % een derving van belastinginkomsten inhoudt en derhalve moet worden beschouwd als het verbruik van staatsmiddelen in de vorm van belastinguitgaven. Dit criterium geldt eveneens voor steun die door regionale of lokale organen van lidstaten wordt verleend⁽¹⁸⁾. Staatssteun kan voorts worden verleend zowel door middel van wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen als via besluiten van de belastingdienst. In het onderhavige geval vindt het optreden van de staat plaats in de vorm van een wetsbepaling van de gewestraad van Guipúzcoa.
- (64) Ten aanzien van het argument dat in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden naar voren is gebracht, namelijk dat het onjuist zou zijn om het belastingkrediet van 45 % te beschouwen als een derving van belastinginkomsten in vergelijking met het normale verschuldigde bedrag (door de Commissie vastgesteld), moet erop worden gewezen dat het normale belastingniveau uit het belastingstelsel in kwestie en niet uit een besluit van de Commissie voortvloeit. Bovendien moet worden gewezen op de bepaling in de eerste paragraaf en het tweede streepje van punt 9 van hogervermelde mededeling (98/C 384/03) die als volgt luidt: „In de eerste plaats moet de maatregel de begunstigden een voordeel verschaffen dat de lasten verlicht die zij normaal moeten dragen. Een dergelijk voordeel kan worden verschaft door een vermindering van de belastingdruk voor de

⁽¹⁸⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 14 oktober 1987 in zaak 248/84, Duitsland tegen Commissie, Jurispr. 1987, blz. 4013.

onderneming in verschillende vormen, met name: [...] door een volledige of gedeeltelijke vermindering van het belastingbedrag (vrijstelling, belastingkrediet, enz.). Het belastingvoordeel dat een gedeeltelijke vermindering met 45 % door het belastingkrediet in kwestie met zich brengt, voldoet aan dit criterium. Derhalve is dit argument dat door een aantal belanghebbenden in hun opmerkingen naar voren is gebracht, niet gefundeerd.

- (65) In de derde plaats moet de maatregel de mededinging en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden. In dit verband zij erop gewezen dat volgens een verslag ⁽¹⁹⁾ over de buitenlandse afhankelijkheid van de Baskische economie in het tijdvak 1990—1995, de uitvoer naar het buitenland steeg ⁽²⁰⁾, niet in absolute termen, maar vooral ten nadele van de uitvoer naar de rest van Spanje. Zo verving de buitenlandse markt gedeeltelijk de markt van de rest van Spanje. Volgens een ander statistisch verslag ⁽²¹⁾ over de buitenlandse handel van het Baskenland zou de uitvoerquote (verhouding tussen uitvoer en BBP — bruto binnenlands product) van de Baskische economie 28,9 % bedragen en hoger zijn dan die van Duitsland en de andere Europese landen waarvan de exportquote ongeveer 20 % bedraagt. Voorts vertoonde volgens dit verslag, de Baskische handelsbalans in de periode 1993—1998 een duidelijk overschot. Met name in 1998 bedroeg voor elke 100 ESP aan invoer, de uitvoer 144 ESP. De Baskische economie is dan ook een zeer open en op export gerichte economie. Gezien deze kenmerken van de Baskische economie is het duidelijk dat de begunstigde ondernemingen economische activiteiten uitoefenen die het voorwerp kunnen zijn van handelsverkeer tussen de lidstaten. Derhalve versterkt de steun de positie van de begunstigde bedrijven ten aanzien van hun concurrenten in het intracommunautaire verkeer en wordt dit handelsverkeer aldus ongunstig beïnvloed. Bovendien wordt de rentabiliteit van de begunstigde bedrijven verhoogd door de toename van hun nettoresultaat (winst na belasting). Hierdoor kunnen zij ondernemingen die niet voor het belastingkrediet in aanmerking komen beconcurreren, hetzij omdat zij geen investeringen hebben gedaan, hetzij omdat hun investeringen niet de drempelwaarde van 2,5 miljard ESP bereikten nadat het belastingkrediet van 45 % in kwestie was vastgesteld.

- (66) Gelet op het feit dat de belastingvoorschriften die in deze zaak worden onderzocht algemeen en abstract zijn, wijst de Commissie erop dat het onderzoek van de bedoelde ongunstige beïnvloeding alleen kan worden verricht op dit algemene en abstracte niveau zonder dat die ongunstige beïnvloeding kan worden gevoerd op een bepaalde markt, in een bepaalde sector of ten aanzien

van een bepaald product zoals wordt beweerd in bepaalde eerder genoemde opmerkingen van belanghebbenden. Dit standpunt is bevestigd in een vaste rechtspraak van het Hof van Justitie ⁽²²⁾.

- (67) Wat bepaalde opmerkingen van belanghebbenden betreft volgens welke de beïnvloeding van het handelsverkeer door de Commissie moet worden beoordeeld op grond van een vergelijking van het geheel van belastingstelsels, wijst de Commissie erop dat de concurrentievervalsingen die het voorwerp uitmaken van de onderhavige procedure op grond van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag, het gevolg zijn van een afwijkende norm die bepaalde ondernemingen begunstigt ten aanzien van de andere ondernemingen van Guipúzcoa; het betreft geen potentiële verstoringen van de mededinging die voortvloeien uit verschillen tussen de belastingstelsels van de lidstaten welke in voorkomend geval binnen de werkingssfeer van de artikelen 93 tot en met 97 van het EG-Verdrag zouden vallen.
- (68) Wat de specifieke aard betreft die de steunmaatregelen moeten hebben, is de Commissie van mening dat het belastingkrediet van 45 % in kwestie specifiek of selectief is in die zin dat het aan bepaalde ondernemingen ten goede komt, aangezien alleen die ondernemingen welke investeringen doen voor een bedrag dat het drempelbedrag van 2,5 miljard ESP (15 025 303 EUR) overschrijdt, na 1 januari 1997, voor het reeds genoemde belastingkrediet van 45 % in aanmerking komen. Alle overige ondernemingen die investeringen doen maar niet de genoemde drempel van 2,5 miljard ESP overschrijden, zijn van de steun uitgesloten. Overigens verhindert de objectieve aard van de genoemde drempel niet, zoals de Spaanse autoriteiten beweren en zoals in sommige opmerkingen van belanghebbenden wordt beweerd, dat de maatregel selectief is en ondernemingen die niet aan de betrokken voorwaarden voldoen, uitsluit.
- (69) De Commissie is subsidiair van oordeel van het belastingkrediet van 45 % specifiek is wegens discretionaire bevoegdheid van de belastingdienst. In het onderhavige geval stelt de Commissie vast dat de Diputación Foral (gewestraad) van Guipúzcoa over een discretionaire bevoegdheid beschikte om de duur van het investeringsproces en de duur van de voorbereidingsfase van de

⁽¹⁹⁾ „La dependencia exterior vasca en el periodo 1990—1995” van de heer Patxi Garrido Espinosa en mevrouw Maria Victoria García Olea, gepubliceerd door het Bureau voor de Statistiek van de Baskische regering, Euskal Estatistika-Erakundea/Instituto Vasco de Estadística (Eustat).

⁽²⁰⁾ De uitvoer naar het buitenland vertegenwoordigt 28,5 % van de totale uitvoer (inclusief de uitvoer naar de rest van Spanje) in 1990 en in 1995 vertegenwoordigde deze uitvoer 40,8 %.

⁽²¹⁾ „Estadística de Comercio Exterior para la Comunidad Autónoma de Euskadi en el año 1998”, opgesteld door Eustat.

⁽²²⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 17 juni 1997 in zaak C-75/97 („Maribel”), België tegen Commissie, rechtsoverwegingen 48 en 51; arrest van het Gerecht van eerste aanleg van 15 juni 2000 in zaak T-298/97, Alzetta, Mauro en anderen tegen Commissie, rechts-overwegingen 80 en 82; conclusies van advocaat-generaal Ruiz-Jarabo van 17 mei 2001 in zaak C-310/99, Italië tegen Commissie, punten 54 en 55 en conclusies van advocaat-generaal Saggio van 27 januari 2000 in zaak C-156/98, Duitsland tegen Commissie, punt 31: „In dit opzicht dient erop te worden gewezen dat het in het kader van een algemene steunregeling volstaat via een ex ante-beoordeling vast te stellen dat de regeling redelijkerwijze kan worden geacht dergelijke gevolgen mee te brengen om te kunnen bepalen dat de regeling gevolgen heeft voor het handelsverkeer.” Indien de positie van een onderneming (of zoals in onderhavige zaak een onbepaald aantal ondernemingen) versterkt wordt door een steunregeling, kan deze gunstige behandeling in beginsel de mededinging tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden.

investeringen ten aanzien waarvan steun werd toegekend, vast te stellen. Hierbij moet worden aangetekend dat de regionale voorschriften waarbij de begrippen „investeringsproces” en „voorbereidingsfase van de investering” zijn ingevoerd, dit begrip niet nader omschrijven. In tegenstelling tot het begrip „investeringen in nieuwe materiële vaste activa”, waarvan de definities zijn opgenomen in de boekhoudkundige normen ⁽²³⁾ en in andere wetsbepalingen ⁽²⁴⁾ zijn vervat, is er geen nauwkeurige en algemeen aanvaarde definitie van het „investeringsproces” of de „voorbereidingsfase van de investering”. Aangezien dus een nauwkeurige definitie ontbreekt beschikken de regionale autoriteiten over een beoordelingsmarge om het concrete bedrag van het „investeringsproces” of van de investering in de „voorbereidingsfase” van iedere begunstigde onderneming vast te stellen.

- (70) Daarnaast moet worden onderstreept dat het feit dat de Commissie in de hogervermelde Beschikking 93/337/EEG het criterium van ruimtelijke en sectorale specificiteit enkel gebruikte om het specifieke of selectieve karakter van de steun in het kader van de steunregeling in kwestie te rechtvaardigen, dit niet uitsluit dat de steun in kwestie andere specifieke kenmerken met betrekking tot andere criteria kan hebben. Om een steunmaatregel van de staat in het kader van de overheidssteun als selectief of specifiek aan te merken, is namelijk een enkel kenmerk genoeg. Daarom is het niet noodzakelijk dat in ieder besluit van de Commissie alle specifieke kenmerken worden opgesomd die de steun in kwestie kan hebben om het selectieve karakter ervan te rechtvaardigen. Het in sommige opmerkingen van belanghebbenden gehanteerde argument dat het feit dat het selectieve karakter van het minimuminvesteringsbedrag om voor de steun in aanmerking te komen impliceert dat de Commissie dit niet selectief achtte, kan daarom niet worden aanvaard.

- (71) Ten aanzien van het bestaan in andere lidstaten van fiscale maatregelen in de vorm van belastingkredieten voor investeringen die een bepaalde drempel overschrijden, welke door de Commissie, gelet op deze drempelwaarde, niet als specifiek werden beschouwd, hetgeen volgens bepaalde opmerkingen van belanghebbenden aan de oorsprong zou liggen van een gewettigd vertrouwen ten aanzien van alle soortgelijke belastingkredieten, wijst de Commissie erop dat de regelingen die door sommige belanghebbenden zijn genoemd sterk verschillen van het belastingkrediet van 45 %. Bovendien zou het, in de veronderstelling dat sommige regelingen vergelijkbaar zouden zijn en de Commissie daarop niet heeft gereageerd, niet gerechtvaardigd zijn in het onderhavige geval deze onjuiste benadering te volgen. In dit opzicht moet erop worden gewezen dat, volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie, „een lidstaat zich ter rechtvaardiging van een eventuele schending van een uit het Verdrag voortvloeiende verplichting in verband met het verbod van artikel 92 niet kan beroepen op het feit dat andere lidstaten die verplichting evenmin nakomen; dat de gevolgen van meerdere distorsies van de mededinging in

het handelsverkeer tussen de lidstaten elkaar niet opheffen, doch juist een cumulatief effect hebben, waardoor de nadelige uitwerking ervan op de gemeenschappelijke markt nog wordt versterkt” ⁽²⁵⁾.

- (72) Met betrekking tot de vraag die in een aantal opmerkingen van belanghebbenden ter sprake wordt gebracht, namelijk of het om een machtigingsvoorschrift dan wel om een voorschrift houdende rechtstreekse steunverlening gaat, wijst de Commissie erop dat in het onderhavige geval de voorschriften waarbij het belastingkrediet van 45 % werd ingevoerd het karakter van een steunregeling hebben. Zij baseert zich bij haar beoordeling op de bepalingen van artikel 1, onder d), van hogervermelde Verordening (EG) nr. 659/1999, waarin het begrip steunregeling is gedefinieerd als „elke regeling op grond waarvan aan de ondernemingen die in de regeling op algemene en abstracte wijze zijn omschreven, individuele steun kan worden toegekend zonder dat hiervoor nog uitvoeringsmaatregelen vereist zijn...”. Het feit dat het om een steunregeling zou gaan doet niets af, zoals in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden wel wordt beweerd, aan de vraag of er al dan niet sprake is van discretionaire bevoegdheid bij de tenuitvoerlegging van de regeling. De discretionaire bevoegdheid bij de toekenning van de steunmaatregelen zal afhangen van de concrete kenmerken van de regeling.
- (73) Wat de rechtvaardiging van het belastingkrediet van 45 % wegens de aard of de opzet van het belastingstelsel betreft, zoals de Spaanse autoriteiten staande houden, wijst de Commissie er met klem op dat het van belang is na te gaan of de betrokken fiscale maatregelen beantwoorden aan de inherente doelstellingen van het belastingstelsel dan wel gericht zijn op andere, weliswaar legitieme, doelstellingen die vreemd zijn aan dit belastingstelsel. In het onderhavige geval beantwoordt het belastingkrediet van 45 % niet aan de interne doelstellingen van het Spaanse belastingstelsel dat, afgezien van de inherente hoofddoelstelling van elk belastingstelsel, namelijk het innen van middelen voor de financiering van de overheidsuitgaven, onder andere zijn basis heeft in de beginselen van gelijkheid en progressiviteit ⁽²⁶⁾. In dit verband moet erop worden gewezen dat het belastingkrediet van 45 % discriminatie ten gunste van grote economische eenheden inhoudt ⁽²⁷⁾ ten nadele van andere eenheden van geringere omvang en capaciteit, zonder dat deze discriminatie wordt gerechtvaardigd door de interne logica van het belastingstelsel. Kortom: wanneer de aan het belastingstelsel inherente interne

⁽²⁵⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 22 maart 1977 in zaak C-78/76, Steinike & Weinlig tegen Bondsrepubliek Duitsland, rechtsoverweging 24; anderzijds is in het arrest van het Hof van Justitie van 24 maart 1993 in zaak C-313/90, Comité international de la rayonne et des fibres synthétiques en anderen tegen Commissie, rechtsoverweging 45, geoordeeld dat „noch het beginsel van gelijke behandeling noch het beginsel inzake bescherming van gewettigd vertrouwen kan worden aangevoerd ter rechtvaardiging van het feit dat een handeling steeds weer verkeerd is uitgelegd”.

⁽²⁶⁾ Artikel 31 van de Spaanse grondwet.

⁽²⁷⁾ Zie zesde rechtsoverweging van uitspraak 411/99 van het Tribunal Superior de Justicia del País Vasco van 17 mei 1999 in zaak 907/98, Administración del Estado c/ Juntas Generales de Álava.

⁽²³⁾ Bijvoorbeeld in het „Algemeen boekhoudkundig plan”.

⁽²⁴⁾ Bijvoorbeeld in de „Spaanse wet op de naamloze vennootschap”.

beginselen niet in acht worden genomen, wordt het belastingkrediet van 45 % niet door de aard of de opzet van dit stelsel gerechtvaardigd. De Commissie wijst er overigens op dat het feit dat het belastingkrediet van 45 % is ingevoerd door de gewestelijke autoriteiten die de bevoegdheid op dit gebied hebben evenmin betekent, in tegenstelling tot hetgeen de Spaanse autoriteiten in hun opmerkingen betogen, dat dit krediet overeenstemt met de aard van het belastingstelsel.

(74) Anderzijds geven de Spaanse autoriteiten in hun opmerkingen aan dat het belastingkrediet van 45 % gericht is op het bevorderen van de economische activiteit. In die zin beantwoordt het krediet aan de doelstellingen op het gebied van het industriebeleid die door de Baskische regering worden nagestreefd. Volgens het document „Política Industrial. Marco General de Actividades 1996-1999” van de Baskische regering zijn „[...] fiscale maatregelen onontbeerlijk voor het stimuleren van de economische ontwikkeling en voor het bevorderen van industriële projecten die de industriële ontwikkeling van [Basken]land ondersteunen” [bladzijde 131]; voorts staat in het hoofdstuk „Instrumentos de política fiscal” dat „[...] de fiscale autonomie die wij [het Baskenland] genieten ons in staat stelt te zoeken naar creatieve”, „op maat gemaakte” fiscale maatregelen voor bijvoorbeeld prioritaire projecten of om grote ondernemingen een fiscale stimulans te bieden” [bladzijde 133]. Het belastingkrediet van 45 % in kwestie past derhalve in de context van een industrieel beleid waarvan de doelstellingen niet aan het belastingstelsel zelf inherent zijn.

(75) Samenvattend stelt de Commissie vast dat het belastingkrediet van 45 %, zoals is aangegeven door de Spaanse autoriteiten, gericht is op een doelstelling op het gebied van het economisch beleid die niet inherent is aan het belastingstelsel. Deze vermindering wordt derhalve niet gerechtvaardigd door de aard of de opzet van het stelsel.

(76) Ten aanzien van het in sommige opmerkingen van belanghebbenden genoemde argument dat de algemene belastingdruk in Baskenland hoger zou zijn, wees de Commissie er andermaal op dat dit argument in de onderhavige zaak niet relevant is aangezien de procedure is ingeleid tegen een welbepaalde maatregel en niet tegen het gehele belastingstelsel van elk van de drie Baskische provincies.

(77) Ten slotte is de Commissie van oordeel dat het betrokken belastingkrediet van 45 % een steunmaatregel is in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst, aangezien het een maatregel betreft die door de staat is verleend, niet staatsmiddelen is bekostigd, het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt en de mededinging vervalst door bepaalde ondernemingen te begunstigen.

VIII. ONWETTIG KARAKTER VAN HET BELASTINGKREDIET VAN 45 %

(78) Aangezien in de betrokken regeling niet is voorzien in toezegging door de Spaanse autoriteiten om de steun toe te kennen met inachtneming van de voorwaarde ⁽²⁸⁾ betreffende de-minimissteun, is de Commissie van oordeel dat deze maatregelen niet als de-minimissteun kunnen worden beschouwd. In dit verband zij erop gewezen dat de Spaanse autoriteiten tijdens de procedure nooit hebben betoogd dat de steun in kwestie geheel of gedeeltelijk de-minimissteun behelsde. Bovendien kan de steun in kwestie niet aan de de-minimis-normen voldoen, met name omdat er geen enkele garantie bestaat dat het plafond van 100 000 EUR niet wordt overschreden. Het betreft evenmin bestaande steun, aangezien niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 1, onder b), van Verordening (EG) nr. 659/1999.

(79) Het karakter van bestaande steun dat het belastingkrediet van 45 % volgens opmerkingen van enkele belanghebbenden heeft, moet worden uitgesloten. Ter ondersteuning van dit argument wordt in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden het bestaan genoemd van twee belastingkredieten voordat het belastingkrediet van 45 % werd ingevoerd. Wanneer men deze twee regelingen onderzoekt, stelt men echter vast dat zij wezenlijk verschillen van het belastingkrediet van 45 % in kwestie. In de eerste regeling is namelijk geen drempelwaarde vastgelegd en in de tweede was een drempelwaarde van 500 miljoen ESP vastgelegd, welk bedrag aanzienlijk lager is dan het drempelbedrag van 2,5 miljard ESP. Overeenkomstig artikel 1, onder c), van Verordening (EG) nr. 659/1999 wordt onder nieuwe steun verstaan „alle steun, d.w.z. steunregelingen en individuele steun die geen bestaande steun is, met inbegrip van wijzigingen in bestaande steun”. Derhalve heeft het belastingkrediet in kwestie, dat aanzienlijke wijzigingen ten opzichte van de eerder genoemde regelingen inhoudt, het karakter van nieuwe steun en moet deze, overeenkomstig artikel 2, lid 1, van deze verordening worden aangemeld, tenzij anders is bepaald in verordeningen ⁽²⁹⁾ op grond van artikel 89 van het Verdrag. Bovendien hadden zelfs de reeds genoemde regelingen kennelijk niet het karakter van bestaande steun aangezien zij schijnbaar niet van kracht waren op 1 januari 1986, de datum van toetreding van Spanje tot de Europese Unie. Derhalve beantwoordden zij niet aan het hogervermelde criterium van artikel 1, onder b), punt i), van Verordening (EG) nr. 659/1999, namelijk dat zij vóór de datum van toetreding tot uitvoering zijn gebracht en na die datum nog steeds van toepassing zijn.

⁽²⁸⁾ Het resultaat van de toetsing van de steun in kwestie aan de mededeling van de Commissie inzake de-minimissteun (PB C 68 van 6.3.1996) of aan Verordening (EG) nr. 69/2001 van de Commissie van 12 januari 2001 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op de-minimissteun (PB L 10 van 13.1.2001, blz. 30).

⁽²⁹⁾ Gedurende de gehele periode waarin de regeling in kwestie gold, was geen enkele, overeenkomstig artikel 89 van het Verdrag vastgestelde verordening betreffende vrijstelling van de aanmeldingsprocedure van kracht.

(80) De Commissie wijst erop dat steun die niet binnen het toepassingsgebied van de de-minimisvoorschriften valt en geen bestaande steun is, van tevoren moet worden aangemeld op grond van artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag en artikel 62 van de EER-overeenkomst. De Spaanse autoriteiten zijn de verplichting evenwel niet nagekomen en om die reden is de Commissie van mening dat de steun als onwettig moet worden beschouwd. De Commissie betreurt in dit verband dat de Spaanse autoriteiten hun verplichting om de betrokken steun van tevoren aan te melden niet zijn nagekomen.

(81) Het in een aantal opmerkingen van belanghebbenden aangevoerde argument waarin voornamelijk wordt verwezen naar een vermeende schending van het gewettigd vertrouwen en de rechtszekerheid moet door de Commissie worden verworpen omdat het belastingkrediet van 45 % enerzijds geen bestaande steun betreft en anderzijds niet is aangemeld op grond van artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag, zodat de Commissie zich niet heeft kunnen uitspreken over de verenigbaarheid ervan met de gemeenschappelijke markt. Daarnaast is de Commissie van mening dat de gegronde verwachtingen betreffende verenigbaarheid van het belastingkrediet van 45 % niet gerechtvaardigd kunnen zijn omdat, zoals in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden wordt betoogd, het Baskische belastingstelsel al aan het Gemeenschapsrecht is getoetst in hogervermelde beschikking van de Commissie (93/337/EEG) betreffende een regeling inzake fiscale investeringssteun. In deze beschikking stelt de Commissie immers dat deze fiscale steun het karakter heeft van staatssteun en dat hierop derhalve de communautaire bepalingen inzake staatssteun van toepassing waren (regionale bepalingen of bepalingen inzake het midden- en kleinbedrijf, cumulering en sectorale bepalingen). Indien, zoals in een aantal opmerkingen van belanghebbenden wordt betoogd, het belastingkrediet van 45 % in kwestie een soortgelijke steunmaatregel was als de regeling die het voorwerp van hogervermelde beschikking van 1993 uitmaakte, had deze enerzijds aangemeld moeten worden omdat het een nieuwe steunmaatregel is en anderzijds in overeenstemming moeten zijn met name met de regionale voorschriften of de bepalingen inzake het midden- en kleinbedrijf, cumulering en sectorale bepalingen. Om die redenen kunnen de begunstigde bedrijven zich met betrekking tot het belastingkrediet van 45 % niet op het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid inzake staatssteun beroepen.

Ten aanzien van het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid die in opmerkingen van belanghebbenden worden genoemd wordt er derhalve op gewezen dat de Commissie noch aan de Spaanse autoriteiten noch aan belanghebbenden concrete garanties heeft gegeven. Zij konden daarom geen gewettigd vertrouwen koesteren in de wettigheid en verenigbaarheid van de steun in kwestie. In dit verband zij eraan herinnerd dat, „volgens vaste rechtspraak [...] op het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen een beroep [kan] worden gedaan door iedere particulier die zich in een situatie bevindt waaruit blijkt dat de communautaire administra-

tie bij hem gegronde verwachtingen heeft opgewekt”⁽³⁰⁾. Integendeel: het argument van de schending van het gewettigd vertrouwen of de rechtszekerheid moet in dit geval worden verworpen.

(82) De Commissie herinnert er in dit verband bovendien aan dat zij bij Beschikking 93/337/EEG bepaalde fiscale maatregelen die door de provincies Álava, Guipúzcoa en Biskaje in 1988 werden ingevoerd, als steunmaatregelen heeft beschouwd.

IX. BEOORDELING VAN DE VERENIGBAARHEID MET DE GEMEENSCHAPPELIJKE MARKT

(83) Ten eerste herhaalt de Commissie dat het belastingkrediet van 45 % het karakter van een steunregeling heeft. Gelet op het algemene en abstracte karakter van steunregelingen is de Commissie niet bekend met de situatie van de ondernemingen die voor de steun in aanmerking komen of in aanmerking zullen komen. Derhalve kan zij niet onderzoeken welke gevolgen de regeling heeft voor de concurrentiepositie van de individuele ondernemingen. In deze context volstaat het vast te stellen dat de potentiële begunstigde bedrijven in aanmerking kunnen komen voor steun die niet in overeenstemming is met de richtlijnen, communautaire richtsnoeren en kaderregelingen die op dit punt van toepassing zijn. Daarnaast wijst de Commissie erop dat zij in haar beslissing tot inleiding van de procedure om alle relevante gegevens met betrekking tot de steun en de bijzondere omstandigheden van iedere begunstigde heeft gevraagd. De Spaanse autoriteiten hebben echter geen enkele inlichting verstrekt. Het is dan ook tegenstrijdig om de Commissie te verwijten, zoals in een aantal opmerkingen van belanghebbenden is gedaan, dat haar beoordeling niet nauwkeurig is en terzelfder tijd te weigeren de gevraagde gedetailleerde gegevens te verschaffen.

(84) Steunmaatregelen in de vorm van een belastingkrediet van 45 % bevorderen omvangrijke investeringen die een bedrag van 2,5 miljard ESP overschrijden. In dit verband herinnert de Commissie eraan dat in bijlage I bij de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen 98/C 74/06 is bepaald dat „fiscale steun kan worden beschouwd als steun die verband houdt met investeringen, indien de grondslag ervan die investering is. Voorts kan alle fiscale steun onder deze categorie worden gebracht, indien een maximum ervoor is bepaald dat wordt uitgedrukt als percentage van de investering”. In het onderhavige geval beantwoordt het belastingkrediet van 45 %, althans gedeeltelijk, aan deze voorwaarde aangezien enerzijds de belastinggrondslag uit investeringskosten bestaat en, anderzijds, het bedrag 45 % van de investering belooft. De Commissie is daarom van mening dat het belastingkrediet van 45 % in kwestie in zoverre het karakter van investeringssteun heeft dat het aan de genoemde criteria beantwoordt. Het krediet dient derhalve aan de communautaire voorschriften inzake investeringssteun te worden getoetst.

⁽³⁰⁾ Arrest van het Gerecht van eerste aanleg van 15 december 1999 in de gevoegde zaken T-132/96 en T-143/96, Freistaat Sachsen en anderen tegen Commissie, Jurispr. 1999, blz. II-3663, punt 300.

- (85) Wil men dat op investeringssteun een van de afwijkingen als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder a) of c), van het EG-Verdrag van toepassing is, dan moet de regio waarop deze was toegepast zijn aangemerkt als regio welke in aanmerking komt voor een van deze uitzonderingen op de regionale-steunkaart. De Commissie herinnert eraan dat Guipúzcoa nooit in aanmerking is gekomen voor de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag omdat het BBP per inwoner ⁽³¹⁾ van Baskenland, een regio van niveau NUTS II ⁽³²⁾ waartoe Guipúzcoa behoort, steeds hoger is geweest dan 75 % van het communautaire gemiddelde. Volgens de voorschriften inzake regionale steun ⁽³³⁾ is al voldaan aan de voorwaarden voor toepassing van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a) ⁽³⁴⁾, wanneer de regio, voor het niveau NUTS II, een BBP per inwoner heeft dat 75 % van het communautaire gemiddelde niet overschrijdt.
- (86) Met betrekking tot de vraag of Guipúzcoa in aanmerking komt voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag, wijst de Commissie erop dat in de periode van 1 januari 1997 tot 18 maart 2000 succesievelijk twee regionale-steunkaarten van kracht waren. Ten eerste was er de steunkaart die was vastgesteld bij beschikking van 26 juli 1995 ⁽³⁵⁾ die in de periode van 26 september 1995 tot 31 december 1999 van kracht was. Volgens deze kaart was de gehele provincie Guipúzcoa een regio waar investeringssteun ten behoeve van de regionale ontwikkeling overeenkomstig de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kan worden beschouwd mits deze het maximum van 25 % NSE in het geval van grote bedrijven niet overschrijdt. Ten aanzien van de periode daarna herinnert de Commissie eraan dat zij, bij beschikking van 11 april 2000, de Spaanse regionale-steunkaart voor de periode 2000-2006 heeft goedgekeurd. Volgens deze steunkaart blijft Guipúzcoa een regio waar regionale steun uit hoofde van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kan worden beschouwd mits deze bij grote ondernemingen het maximum van 20 % NSE niet overschrijdt, in plaats van het in de vorige steunkaart toegestane maximum van 25 % NSE.
- (87) De Commissie herinnert er tevens aan dat, wat het midden- en kleinbedrijf betreft ⁽³⁶⁾ de intensiteit van de investeringssteun, overeenkomstig de communautaire kaderregeling ⁽³⁷⁾ inzake steun aan het midden- en kleinbedrijf de maximale regionale steunintensiteit die voor grote ondernemingen geldt met 10 % mag overschrijden, mits het totaal niet meer dan 30 % NSE overschrijdt.
- (88) Voorts zij erop gewezen dat bij investeringssteun de kosten van de materiële investering die met name beantwoorden aan de communautaire definities van initiële investering en standaardgrondslag, als subsidiabel worden beschouwd ⁽³⁸⁾. Daarentegen worden alle overige investeringskosten die niet onder deze definities vallen, zoals vervangingsinvesteringen of andere uitgaven dan terreinen, gebouwen en uitrusting, niet als subsidiabele investeringskosten beschouwd. Weliswaar is het belastingkrediet van 45 % steun die slechts wordt verleend indien is voldaan aan de voorwaarde dat een materiële investering wordt gedaan ⁽³⁹⁾ in nieuwe materiële vaste activa, toch sluit dit vervangingsinvesteringen ⁽⁴⁰⁾ of uitgaven in verband met de „investeringsprocessen” en de „investeringskosten in de voorbereidingsfase” niet uit. Bij gebrek aan een nauwkeurige definitie van deze termen kan niet worden uitgesloten dat de doelstelling van het belastingkrediet van 45 % in kwestie niet alleen de uitgaven betreft welke in de standaardgrondslag zijn vervat, maar ook uitgaven die verband houden met vervangingsinvesteringen of andere uitgaven die niet onder
-
- ⁽³¹⁾ Bruto binnenlands product (BBP) per hoofd van de bevolking gemeten in koopkrachtstandaard (KKS).
- ⁽³²⁾ Nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek.
- ⁽³³⁾ De verwijzingen naar de voorschriften inzake regionale steun zijn in de onderstaande overwegingen beperkt tot de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06) en tot eerdere voorschriften. In ieder geval is de beoordeling van de steun in kwestie in alle gevallen hetzelfde.
- ⁽³⁴⁾ Zie punt 1 van de mededeling van de Commissie inzake de wijze van toepassing van artikel 92, lid 3, onder a) en c), van het EG-Verdrag op regionale steunmaatregelen (PB C 212 van 12.8.1988) en punt 3.5 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06).
- ⁽³⁵⁾ Zie bekendmaking 96/C 25/03.
- ⁽³⁶⁾ In de zin van de communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB C 213 van 19.8.1992) en van de aanbeveling van de Commissie van 3 april 1996 betreffende de definitie van de kleine en middelgrote ondernemingen (96/C 213/04).
- ⁽³⁷⁾ Communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf (PB C 213 van 19.8.1992) en communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor kleine en middelgrote ondernemingen (PB C 213 van 23.7.1996).
- ⁽³⁸⁾ Zie punt 5, onder c), van de bijlage bij de resolutie van de Raad van 20 oktober 1971 (PB C 111 van 4.11.1971); punt 18 van de bijlage bij de mededeling van de Commissie van 1979 (PB C 31 van 3.2.1979); punt 4.2.1 van de hogervermelde communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor het midden- en kleinbedrijf en de punten 4.4 („Onder initiële investering wordt verstaan, een investering in vast kapitaal ten behoeve van de oprichting van een nieuwe vestiging, de uitbreiding van een bestaande vestiging, of het starten van een activiteit die een fundamentele wijziging in het product of in het productieproces van een bestaande vestiging meebrengt (door rationalisering, herstructurering of modernisering)”, en 4.5 („Steun voor de initiële investering wordt berekend als percentage van de waarde van de investering. Deze waarde wordt bepaald aan de hand van een uniform geheel van uitgaven (standaardgrondslag), die betrekking hebben op de volgende onderdelen van de investering: terreinen, gebouwen en uitrusting”) van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06) (PB C 74 van 10.3.1998) en voetnoot 23 („In de vervoersector kunnen de uitgaven die bestemd zijn voor de aankoop van transportmaterieel geen deel uitmaken van het uniform geheel van kosten (standaardgrondslag). Deze uitgaven komen derhalve niet voor steun voor de initiële investering in aanmerking”).
- ⁽³⁹⁾ Zie de bijlage bij de mededeling van de Commissie van 1979 (PB C 31 van 3.2.1979).
- ⁽⁴⁰⁾ In voetnoot 21 bij de richtsnoeren (98/C 74/06) wordt het volgende bepaald: „Vervangingsinvesteringen zijn daarmee van dit begrip uitgesloten. Steun voor dit soort investeringen valt onder de categorie exploitatiesteun, waarop de regels van toepassing zijn die in de punten 4.15 tot en met 4.17 worden beschreven.”.

genoemde grondslag vallen. De Commissie is dan ook van oordeel dat het voorwerp van de steunmaatregelen in kwestie de initiële investering kan zijn, maar ook kan worden gevormd door andere uitgaven die niet aan de communautaire voorschriften ter zake kunnen worden getoetst, zoals investeringsuitgaven.

(89) De Commissie wijst er bovendien op dat, sinds het van kracht worden van hogervermelde richtsnoeren voor regionale steun 98/C 74/06, steun waarop de ontheffing als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag in Guipúzcoa van toepassing kan zijn, niet alleen moet voldoen aan de reeds genoemde communautaire definities van initiële investering en standaardgrondslag en aan de reeds genoemde maxima, maar tevens aan andere voorwaarden moet voldoen. In het onderhavige geval moet de steun aan bepaalde criteria beantwoorden: minimumaandeel van de begunstigde van 25 % van de investering (punt 4.2), indiening van de steunaanvraag vóór de aanvang van de uitvoering van de investeringsprojecten (punt 4.2), behoud van de investering gedurende een periode van minimaal vijf jaar (punt 4.10) en naleving van de respectieve maximumsteunplafonds in geval van cumulering (punten 4.18 tot en met 4.21).

(90) In dit concrete geval merkt de Commissie op dat de fiscale steun in de vorm van een belastingkrediet van 45 % (gedurende de periode van 1 januari 1997 tot 31 december 1999) niet beperkt was tot 25 % NSE waar het grote ondernemingen betrof of 30 % NSE waar het het midden- en kleinbedrijf betrof. Wat de perioden vanaf 1 januari 2000 betreft is de steun evenmin voor grote ondernemingen beperkt tot 20 % NSE en voor kleine en middelgrote bedrijven tot 30 % NSE beperkt. Ook stelt de Commissie vast dat de subsidiabele kosten in zoverre mogelijk niet geheel in overeenstemming zijn met die waarvan in hogervermelde standaardgrondslag sprake is, dat hierbij enerzijds vervangingsinvesteringen niet zijn uitgesloten en het, anderzijds, om subsidiëring van andere uitgaven zou kunnen gaan. Gelet op het voorgaande vindt de Commissie dat wanneer een belastingkrediet dat 45 % van de investeringen belooft, niet aan de geldende regionale communautaire voorschriften voldoet, dit niet verenigbaar kan worden beschouwd met de gemeenschappelijke markt op grond van de ontheffing voor regionale steun als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag.

(91) Wat de steun betreft ten behoeve van de investeringsuitgaven⁽⁴¹⁾ die niet aan de communautaire definitie beantwoorden, deze kan niet als investeringssteun worden beschouwd. Overeenkomstig bijlage I van genoemde richtsnoeren (98/C 74/06) kan namelijk iedere fiscale steunmaatregel onder de categorie investeringssteun vallen wanneer het ermee gemoeide bedrag een in percentage van de investeringsuitgaven overeenkomstig de communautaire voorschriften uitgedrukte grenswaarde bereikt. In het onderhavige geval echter bereikt het steunbedrag een percentage van de investeringsuitgaven

dat niet met de communautaire voorschriften in overeenstemming is. Om die reden kan deze steun, volgens deze voorschriften, niet als investeringssteun worden beschouwd. Deze steun kan daarentegen wel dienen ter financiering van noodzakelijke uitgaven van periodieke aard zoals uitgaven in verband met vervangingsinvesteringen. Dit soort lopende of periodieke uitgaven is het soort uitgaven dat een onderneming in het kader van het dagelijkse beheer of in het kader van haar gewone activiteiten moet doen. Steun voor dit soort investering maakt dan ook deel uit van de categorie exploitatiesteun waarvoor specifieke bepalingen gelden.

(92) In dit verband herinnert de Commissie eraan dat, overeenkomstig de mededeling⁽⁴²⁾ van 1988 en de hogervermelde richtsnoeren (98/C 74/06) regionale steun die de vorm aanneemt van exploitatiesteun in beginsel verboden is. Niettemin kan dergelijke steun bij uitzondering worden verleend in regio's in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), voorzover is voldaan aan de voorwaarden genoemd in punt 6 van hogervermelde mededeling en in de punten 4.15 tot en met 4.17 van de richtsnoeren, of in ultraperifere regio's of regio's met een geringe bevolkingsdichtheid wanneer die steun is bedoeld om de extra vervoerskosten te compenseren. De regio van niveau NUTS III Guipúzcoa komt niet in aanmerking voor afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag en voldoet evenmin aan de genoemde voorwaarden voor exploitatiesteun. Bovendien is de regio van het niveau NUTS III Guipúzcoa geen ultraperifere regio⁽⁴³⁾, noch een regio met een geringe bevolkingsdichtheid⁽⁴⁴⁾. Derhalve zijn de elementen van de exploitatiesteun welke zijn vervat in de verlaging van de belastinggrondslag verboden, met name omdat zij niet zijn toegekend in een regio die in aanmerking komt voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag en evenmin in een ultraperifere regio of een regio met een lage bevolkingsdichtheid zijn toegekend. Deze steun is in het onderhavige geval dientengevolge onverenigbaar.

(93) De Commissie is dan ook van oordeel dat de betrokken fiscale steunregeling niet kan worden beschouwd als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt uit hoofde van de reeds genoemde afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het EG-Verdrag, aangezien deze niet voldoet aan de genoemde criteria inzake regionale steunmaatregelen.

(94) Wat de investeringen betreft die door middelgrote en kleine ondernemingen buiten Guipúzcoa zijn gedaan, herinnert de Commissie eraan dat in deze gevallen de steun in kwestie niet als regionale steun kan worden beschouwd. De voor regionale steun bedoelde afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag kan derhalve niet op deze steun worden toegepast. Dit is het

⁽⁴¹⁾ Hierbij zij aangetekend dat noch de Spaanse autoriteiten, noch anderen het bestaan van dit soort investeringsuitgaven in twijfel hebben getrokken.

⁽⁴²⁾ Mededeling van de Commissie inzake de wijze van toepassing van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het EG-Verdrag op regionale steunmaatregelen (PB C 212 van 12.8.1988).

⁽⁴³⁾ Zij is niet opgenomen in de lijst van ultraperifere regio's van artikel 299 van het Verdrag.

⁽⁴⁴⁾ In de zin van punt 3.10.4 van de richtsnoeren inzake regionale steunmaatregelen (98/C 74/06).

geval bij investeringen door grote ondernemingen. Daarentegen kan, overeenkomstig de communautaire richtsnoeren voor overheidssteun aan het midden- en kleinbedrijf, wanneer het begunstigde bedrijf een middelgrote of kleine onderneming is, de andere afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag, die is bedoeld om bepaalde activiteiten te bevorderen, worden toegepast. In dit verband zij erop gewezen dat de richtsnoeren, naast het feit dat hierin de voorwaarden zijn vervat die gelden voor toepassing van de definitie van de initiële investering en de subsidiabele kosten van de standaardgrondslag, ook voorschrijven dat de afwijking van toepassing zal zijn op steun voor materiële investering mits hierbij de intensiteit van 15 % voor kleine bedrijven en van 7,5 % in het geval van middelgrote bedrijven niet wordt overschreden. De Commissie merkt evenwel op dat fiscale steun in de vorm van een belastingkrediet van 45 % niet tot een intensiteit van 15 % bruto-subsidie-equivalent bij kleine ondernemingen en tot 7,5 % BSE bij middelgrote bedrijven is beperkt. Ook stelt de Commissie vast dat de subsidiabele investeringen niet geheel sporen met de definitie van initiële investering zoals beschreven in punt 4.2.1 van de reeds genoemde richtsnoeren (96/ C 213/04), en de subsidiabele kosten evenmin voldoen aan de in hetzelfde punt 4.2.1 vastgelegde definitie van de standaardgrondslag, omdat de vervangingsinvesteringen noch de uitgaven die afwijken van de standaardgrondslag, zijn uitgesloten. De Commissie vindt daarom dat deze fiscale steun niet kan worden beschouwd als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt op grond van de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag ten behoeve van de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid.

(95) Ook moet erop worden gewezen dat van het toepassingsgebied van de hogervermelde richtsnoeren inzake regionale steun (98/C 74/06) de sectoren van de productie, de verwerking en het op de markt brengen van de landbouw- en visserijproducten uit bijlage I bij het Verdrag en de steenkoolindustrie zijn uitgesloten. Ten aanzien van vervoer, ijzer- en staalindustrie, scheepsbouw, synthetische vezels en de automobiellindustrie gelden speciale voorschriften die de in hogervermelde richtsnoeren genoemde voorschriften aanvullen. Daarnaast gelden specifieke bepalingen voor de in de multisectorale kaderregeling (98/C 107/05) genoemde investeringen. Derhalve moet bij het onderzoeken van de verenigbaarheid van de steun in kwestie met de gemeenschappelijke markt met deze bepalingen rekening gehouden worden, wanneer de begunstigde onderneming tot een van deze sectoren behoort of wanneer de investering binnen het toepassingsgebied van de multisectorale kaderregeling valt.

(96) Naast de toepassing van de afwijking inzake de ontwikkeling van bepaalde vormen van bedrijvigheid van artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag in de genoemde gevallen dient de mogelijke toepassing van de afwijking voor andere doeleinden te worden onderzocht. In dit verband kan worden vastgesteld dat de betrokken vermindering van de belastinggrondslag niet gericht is op de ontwikkeling van een economische bedrijvigheid in de zin van artikel 87, lid 3, onder c), met name de ontwikkeling van maatregelen ten gunste van kleine en

middelgrote ondernemingen, onderzoek en ontwikkeling, milieubescherming, het scheppen van werkgelegenheid of opleiding overeenkomstig de betreffende communautaire voorschriften. Derhalve kan de fiscale steun in kwestie op grond van de genoemde doelstellingen niet in aanmerking komen voor de uitzondering inzake de ontwikkeling van bepaalde vormen van bedrijvigheid in de zin van artikel 87, lid 3, onder c).

(97) Bovendien kan het betrokken belastingkrediet van 45 %, dat aan geen enkele sectorale beperking is onderworpen, onbeperkt worden toegekend aan ondernemingen uit de gevoelige sectoren ten aanzien waarvan specifieke communautaire voorschriften gelden zoals die welke van toepassing zijn op de productie, de verwerking en de afzet van de in bijlage I bij het EG-Verdrag vermelde producten, de visserij, de steenkoolindustrie, de ijzer- en staalindustrie, het vervoer, de scheepsbouw, de synthetische vezelindustrie en de automobiellindustrie⁽⁴⁵⁾. De Commissie is dan ook van oordeel dat de fiscale steun in de vorm van een belastingkrediet van 45 % niet in overeenstemming is met de sectorale voorschriften. In het onderhavige geval voldoet het belastingkrediet van 45 % niet aan de voorwaarde dat de totstandkoming van nieuwe productiecapaciteit niet mag worden bevorderd om te vermijden dat de problemen van overcapaciteit waarmee deze sectoren van oudsher te kampen hebben, nog erger worden. De Commissie is dan ook van oordeel dat, wanneer de begunstigde tot een van de genoemde sectoren behoort, deze steun onverenigbaar is op grond van de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag met betrekking tot de bevordering van bepaalde vormen van bedrijvigheid aangezien deze niet aan de genoemde sectorale voorschriften is onderworpen.

(98) Wat de periode na 1 september 1998 betreft, vindt de Commissie voorts dat men niet uit het oog mag verliezen dat van de investering ten aanzien waarvan de steun is verleend, in de multisectorale kaderregeling (98/C 107/05)⁽⁴⁶⁾ sprake is. Op alle investeringsprojecten ten belope van ten minste 50 miljoen EUR (15 miljoen EUR voor de textielsector of de confectiesector), met een intensiteit van meer dan 50 % van het regionale steunplafond en een steun per arbeidsplaats ten bedrage van ten minste 40 000 EUR (30 000 EUR per arbeidsplaats in de textiel- en kledingindustrie), alsook de investeringsprojecten waarvan de totale steun meer dan 50 miljoen EUR beloopt, zijn namelijk de in genoemde richtsnoeren vastgelegde voorwaarden van toepassing. In het onderhavige geval moet elk investeringsproject van tevoren worden aangemeld, overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het Verdrag, zodat de Commissie de maximumintensiteit van de steun die met de gemeenschappelijke markt verenigbaar is kan vaststellen. De fiscale steun in kwestie is echter onderworpen noch aan aanmelding in het geval van de zogenoemde grote projecten, noch aan een mogelijke vermindering van de steunintensiteit ten

⁽⁴⁵⁾ De vigerende sectorale voorschriften vindt u in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* en op de website van het directoraat-generaal Concurrentie http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/legislation/

⁽⁴⁶⁾ Multisectorale kaderregeling betreffende regionale steun voor grote investeringsprojecten (PB C 107 van 7.4.1998).

gevolge van de beoordeling door de Commissie. Daarom is de Commissie van mening dat de fiscale steun in kwestie onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt op grond van de afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag, aangezien de uitzondering als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag niet in Guipúzcoa geldt.

- (99) Aangezien bij de toekenning van de fiscale steun in kwestie geen rekening wordt gehouden met de economische en financiële toestand van de begunstigde ondernemingen, is de Commissie van mening dat niet kan worden uitgesloten dat de begunstigde een onderneming in moeilijkheden is in de zin van de richtsnoeren⁽⁴⁷⁾ (99/C 288/02) hoewel het, naar de mening van de Spaanse autoriteiten, weinig waarschijnlijk is dat het belastingkrediet, zoals het is vormgegeven, op ondernemingen in moeilijkheden van toepassing is. In dit verband wijst de Commissie erop dat de verlening van de fiscale steun in kwestie niet onderworpen is aan de in hogervermelde communautaire richtsnoeren vastgelegde voorwaarden⁽⁴⁸⁾. Punt 20 van de genoemde richtsnoeren luidt immers als volgt: „De Commissie is van mening dat reddings- en herstructureringssteun kan bijdragen tot de ontwikkeling van de economische bedrijvigheid zonder het handelsverkeer ongunstig te beïnvloeden en daardoor het gemeenschappelijke belang te schaden, indien wordt voldaan aan de in deze richtsnoeren uiteengezette voorwaarden”. Indien aan deze vereisten niet wordt voldaan, is de steun onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt wanneer deze aan ondernemingen in moeilijkheden wordt verstrekt. De Commissie is dan ook van oordeel dat de fiscale steun in kwestie ten behoeve van ondernemingen in moeilijkheden niet verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kan zijn uit hoofde van de afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c) van het Verdrag met betrekking tot de bevordering van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid.

Toepassing van andere uitzonderingen

- (100) De steun in kwestie, die niet in aanmerking komt voor de afwijkingen van artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het Verdrag, kan evenmin in aanmerking komen voor de andere afwijkingen van artikel 87, leden 2 en 3, aangezien deze steun niet kan worden beschouwd als steun van sociale aard in de zin van artikel 87, lid 2, onder a), en evenmin is bestemd voor het herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen in de zin van artikel 87, lid 2, onder b). Bovendien is de steun niet gericht op het bevorderen van de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang, en evenmin op het opheffen van een ernstige verstoring in de economie

van een lidstaat in de zin van artikel 87, lid 3, onder b). De steun is, ten slotte, ook niet erop gericht de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen, zoals bedoeld in artikel 87, lid 3, onder d).

Samenvatting

- (101) De Commissie is van oordeel dat de afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder a) van het EG-Verdrag niet van toepassing is op deze staatssteun in de vorm van een belastingkrediet van 45 % omdat Guipúzcoa niet in aanmerking komt voor de toepassing van deze uitzondering, en evenmin voor de uitzondering van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag inzake „steunmaatregelen ter bevordering van de [...] ontwikkeling van [...]”, aangezien zij niet aan de communautaire bepalingen inzake regionale steunmaatregelen voldoen. De afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), betreffende „steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid [...] te vergemakkelijken” is evenmin op de steun in kwestie van toepassing omdat deze, enerzijds, niet beantwoordt aan de communautaire voorschriften die in dit verband op het midden- en kleinbedrijf van toepassing zijn, en anderzijds, wat de grote ondernemingen betreft, vallen bepaalde activiteiten niet onder de regeling. Andere afwijkingen als bedoeld in artikel 87, leden 2 en 3, van het Verdrag zijn ook niet op deze steun van toepassing, omdat de steun niet kan worden beschouwd als steunmaatregelen van sociale aard; de steun is evenmin bestemd voor het herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen, zoals bedoeld in artikel 87, lid 2, onder b). De steun heeft evenmin tot doel de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat op te heffen in de zin van artikel 87, lid 3, onder b), en kan evenmin in aanmerking komen voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder d), aangezien deze er niet op gericht is de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen. Derhalve is de steun in kwestie onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

- (102) Aangezien de belastingaftrek die niet is toegepast wegens ontoereikendheid van het verschuldigde belastingbedrag kan worden toegepast in de jaren die volgen op de goedkeuring van het besluit tot verlening van de steun⁽⁴⁹⁾, kan worden verondersteld dat een gedeelte van de fiscale steun nog moet worden uitgekeerd. Deze steun is echter onwettig en onverenigbaar. De Spaanse autoriteiten moeten dan ook de uitkering van het eventuele saldo van het belastingkrediet van 45 % waarop een aantal begunstigten mogelijk nog aanspraak kunnen maken, opheffen.

- (103) Wat de reeds uitgekeerde onrechtmatige steun betreft, zij erop gewezen dat de begunstigten zich volgens de

⁽⁴⁷⁾ Communautaire richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden (94/C 368/05) PB C 368 van 23.12.1994, die sinds 1999 zijn vervangen door de richtsnoeren (99/C 288/02) (PB C 288 van 9.10.1999).

⁽⁴⁸⁾ Een van deze voorwaarden is, met name, de voorwaarde dat de steun afhankelijk wordt gemaakt van de uitvoering van een herstructureringsplan waarmee de levensvatbaarheid van een onderneming op langere termijn kan worden hersteld.

⁽⁴⁹⁾ Voor de belastingkredieten die overeenkomstig Norma Foral nr. 22/1994 van 20 december 1994 zijn toegekend, is de periode van toepassing beperkt tot negen jaar. Deze beperking werd daarentegen geschrapt voor de kredieten die uit hoofde van de Normas Forales van latere datum zijn toegekend.

eerder genoemde argumenten niet kunnen beroepen op de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht zoals gewettigd vertrouwen of rechtszekerheid. Daarom staat niets de toepassing van de bepalingen van artikel 14, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 in de weg, die als volgt luiden: „Indien negatieve beschikkingen worden gegeven in gevallen van onrechtmatige steun beschikt de Commissie dat de betrokken lidstaat alle nodige maatregelen dient te nemen om de steun van de begunstigde terug te vorderen”. De Spaanse autoriteiten moeten dan ook in de onderhavige zaak alle nodige maatregelen treffen om de reeds uitgekeerde steun terug te vorderen teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde ondernemingen zouden hebben verkeerd indien hun geen onwettige steun was verleend. De steun moet worden teruggevorderd in overeenstemming met de procedures en bepalingen van de Spaanse wetgeving en alle verschuldigde rente omvatten berekend vanaf de datum van de verlening van de steun tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan, tegen de referentierentevoet die op die datum gehanteerd wordt voor de berekening van het nettosubsidie-equivalent van regionale maatregelen in Spanje ⁽⁵⁰⁾.

- (104) Deze steun komt niet in aanmerking voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag en evenmin voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), inzake „steunmaatregelen om de ontwikkeling van (...) bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken...”, aangezien zij niet aan de communautaire bepalingen inzake regionale steunmaatregelen voldoen. De afwijking als bedoeld in artikel 87, lid 3, onder c), betreffende „steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid [...] te vergemakkelijken” is evenmin op de steun in kwestie van toepassing omdat deze, enerzijds, niet beantwoordt aan de communautaire voorschriften die in dit verband op het midden- en kleinbedrijf van toepassing zijn, en anderzijds, wat de grote ondernemingen betreft, vallen bepaalde activiteiten niet onder de regeling. Andere afwijkingen als bedoeld in artikel 87, leden 2 en 3, van het Verdrag zijn ook niet op deze steun van toepassing, omdat de steun niet kan worden beschouwd als steunmaatregelen van sociale aard; de steun is evenmin bestemd voor het herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen, zoals bedoeld in artikel 87, lid 2, onder b). De steun heeft evenmin tot doel de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat op te heffen in de zin van artikel 87, lid 3, onder b), en kan evenmin in aanmerking komen voor de afwijking van artikel 87, lid 3, onder d), aangezien deze er niet op gericht is de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen. Derhalve is de steun in kwestie onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

- (105) Aangezien de belastingaftrek die niet is toegepast wegens ontoereikendheid van het verschuldigde belas-

tingbedrag kan worden toegepast in de jaren die volgen op de goedkeuring van het besluit tot verlening van de steun ⁽⁵¹⁾, kan worden verondersteld dat een gedeelte van de fiscale steun nog moet worden uitgekeerd. Deze steun is echter onwettig en onverenigbaar. De Spaanse autoriteiten moeten dan ook de uitkering van het eventuele saldo van het belastingkrediet van 45 % waarop een aantal begunstigden mogelijk nog aanspraak kunnen maken, opheffen.

- (106) Wat de reeds uitgekeerde onrechtmatige steun betreft, zij erop gewezen dat de begunstigden zich volgens de eerder genoemde argumenten niet kunnen beroepen op de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht zoals gewettigd vertrouwen of rechtszekerheid. Daarom staat niets de toepassing van de bepalingen van artikel 14, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 in de weg, die als volgt luiden: „Indien negatieve beschikkingen worden gegeven in gevallen van onrechtmatige steun beschikt de Commissie dat de betrokken lidstaat alle nodige maatregelen dient te nemen om de steun van de begunstigde terug te vorderen”. De Spaanse autoriteiten moeten dan ook in de onderhavige zaak alle nodige maatregelen treffen om de reeds uitgekeerde steun terug te vorderen teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde ondernemingen zouden hebben verkeerd indien hun geen onwettige steun was verleend. De steun moet worden teruggevorderd in overeenstemming met de procedures en bepalingen van de Spaanse wetgeving en alle verschuldigde rente omvatten berekend vanaf de datum van de verlening van de steun tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan, tegen de referentierentevoet die op die datum gehanteerd wordt voor de berekening van het netto-subsidie-equivalent van regionale maatregelen in Spanje ⁽⁵²⁾.
- (107) Deze beschikking heeft betrekking op de regeling en moet onmiddellijk ten uitvoer worden gelegd, met inbegrip van de terugvordering van eventueel op grond van bedoelde regeling uitgekeerde afzonderlijke steun. De Commissie herinnert er tevens aan dat deze beschikking, zoals steeds het geval is, niets afdoet aan de mogelijkheid dat individuele steunmaatregelen geheel of gedeeltelijk als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd op grond van hun eigen merites dan wel in de context van een latere beschikking van de Commissie of op grond van de vrijstellingsverordeningen.

X. CONCLUSIES

- (108) Gelet op het voorgaande concludeert de Commissie:

⁽⁵¹⁾ Voor de belastingkredieten die overeenkomstig Norma Foral nr. 22/1994 van 20 december 1994 zijn toegekend, is de periode van toepassing beperkt tot negen jaar. Deze beperking werd daarentegen geschrapt voor de kredieten die uit hoofde van de Normas Forales van latere datum zijn toegekend.

⁽⁵²⁾ Brief van de Commissie aan de lidstaten (SG(91) D/4577) van 4 maart 1991. Zie ook het arrest van het Hof van Justitie van 21 maart 1990 in zaak 142/87, België tegen Commissie, Jurispr. 1990, blz. I-950.

⁽⁵⁰⁾ Brief van de Commissie aan de lidstaten (SG(91) D/4577) van 4 maart 1991. Zie ook het arrest van het Hof van Justitie van 21 maart 1990 in zaak 142/87, België tegen Commissie, Jurispr. 1990, blz. I-950.

- Spanje heeft in Guipúzcoa onwettig een belastingkrediet ten belope van 45 % van de investeringen toegekend en aldus op de bepalingen van artikel 88, lid 3, inbreuk gemaakt.
- Het belastingkrediet van 45 % van de investeringen is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.
- De Spaanse autoriteiten moeten de betaling van het eventuele saldo van het belastingkrediet waarover een aantal begunstigten nog beschikken ongedaan maken. Wat de reeds uitgekeerde met de gemeenschappelijke markt onverenigbare steun betreft, moeten de Spaanse autoriteiten alle noodzakelijke maatregelen treffen om deze terug te vorderen teneinde de economische toestand te herstellen waarin de begunstigde ondernemingen zouden hebben verkeerdt indien aan hun geen onrechtmatige steun was verleend,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De steun in de vorm van een belastingkrediet ten belope van 45 % van de investeringen die door Spanje in de provincie Guipúzcoa onrechtmatig is verleend, in strijd met artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag op grond van Norma Foral nr. 7/1997 van 22 december 1997, is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Artikel 2

Spanje trekt de in artikel 1 bedoelde steunregeling in.

Artikel 3

1. Spanje neemt alle nodige maatregelen om de in artikel 1 bedoelde en reeds onrechtmatig ter beschikking gestelde steun van de begunstigten terug te vorderen.

Spanje heft de uitkering van alle nog niet uitbetaalde steun op.

2. De terugvordering geschiedt onverwijld en in overeenstemming met de nationaal-rechtelijke procedures voorzover deze procedures een onverwijld en daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de onderhavige beschikking toelaten. De terug te vorderen steun omvat rente vanaf de datum waarop de steun aan de begunstigten ter beschikking is gesteld tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke wordt gehanteerd voor de berekening van het nettosubsidie-equivalent in het kader van nationale steunregelingen.

Artikel 4

Spanje deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mede welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot het Koninkrijk Spanje.

Gedaan te Brussel, 11 juli 2001.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 30 januari 2002****betreffende de steunmaatregel die Duitsland ten uitvoer heeft gelegd ten gunste van Hirschfelder Leinen und Textil GmbH (Hiltex)***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 310)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)***(2002/895/EG)*

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, inzonderheid op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

- (1) Bij schrijven van 9 april 1999 dat op 12 april 1999 werd ontvangen, deelde Duitsland de Commissie mede dat het herstructureringssteun had verleend ten gunste van Hirschfelder Leinen und Textil GmbH (Hiltex).
- (2) Bij schrijven van 11 mei 2000 heeft de Commissie Duitsland in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag met betrekking tot de ad-hocsteun ten gunste van Hiltex. Bij diezelfde gelegenheid werd Duitsland verzocht toereikende informatie en gegevens voor te leggen om aan de hand daarvan te kunnen vaststellen of de steun ten belope van 60,472 miljoen DEM in overeenstemming was met de voorwaarden van de toegestane regelingen in het kader waarvan hij zogenaamd werd verleend.
- (3) Het besluit van de Commissie inzake de inleiding van de procedure werd gepubliceerd in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽¹⁾. De Commissie heeft de betrokkenen gevraagd om toelichtingen te verstrekken met betrekking tot de betrokken steun. De Commissie heeft geen standpuntbepalingen ontvangen.
- (4) Op 6 juni 2000 deelde Duitsland de Commissie mee dat Hiltex insolvent werd verklaard en dat de eigendommen Linen Production Ltd en Uniwear Asia ontoereikend waren.
- (5) Bij schrijven van 6 september 2000 reageerde Duitsland op de eis tot verstrekking van informatie die vervat was in het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure, en wel om te bewerkstelligen dat de in het kader van de toegestane regelingen verstrekte steun verminderd werd tot een bedrag van 48,53 miljoen DEM; verder werden enkele gegevens verstrekt omtrent de steunmaatregelen.
- (6) Bij schrijven van 7 februari 2001 deelde de Commissie Duitsland mede dat zij de officiële toetsingsprocedure zou uitbreiden tot de steun die overeenkomstig de informatie duidelijk buiten het toepassingsterrein van de toegestane steunmaatregelen viel.

⁽¹⁾ PB C 272 van 23.9.2000.

- (7) Het besluit van de Commissie tot uitbreiding van de procedure werd gepubliceerd in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽²⁾. De Commissie verzocht belanghebbenden gegevens te verstrekken omtrent de betrokken steun. Zij heeft evenwel geen standpuntbepalingen ontvangen.
- (8) Bij schrijven van 6 april 2001 reageerde Duitsland op de uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure. Daarbij stelde het de Commissie op de hoogte inzake de toekenning van een verdere herstructureringssteun ten belope van 1 miljoen DEM voor de onderneming die zich in staat van faillissement bevond. Deze steun maakt niet het voorwerp uit van deze beschikking.

II. BESCHRIJVING VAN DE STEUNMAATREGEL

A. De begunstigde onderneming

- (9) Hiltex is een vlas- en textielspinnerij in Hirschfelde (Sachsen), een voor steun in aanmerking komend gebied in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag. Het bedrijf fabriceert middel- en fijngesponnen garen, langdradig vlasgaren (100 % linnen) en werkgaren (100 % linnen). Het garen wordt gebruikt op het gebied van techniek, huishoudtextiel en vervaardiging van bovenkleding.
- (10) De in 1848 opgerichte onderneming heette in de DDR VEB Vereinigte Leinenindustrie Grosspostwitz. Volgens de betrokken informatie begon de Treuhandanstalt (THA) in 1990/1991 met de herstructurering. Op 19 december 1994 werd Hiltex onderdeel van Schröder & Partner GmbH & Co. Management KG (S+P MKG) ⁽³⁾. De onderneming moest na de noodzakelijkste investeringen geprivatiseerd worden. In de jaren 1994 en 1995 werd geïnvesteerd ter hoogte van 9,4 miljoen DEM. Er werd niet aangegeven hoe bedoelde investeringen gefinancierd werden.
- (11) Na de inleiding en uitbreiding van de toetsingsprocedure deelde Duitsland de Commissie mede dat Hiltex in 1993 134 werknemers telde, waarbij tevens een omzetcijfer van 4,4 miljoen DEM werd bereikt en de onderneming beschikte over een vermogen van 33,2 miljoen DEM. In 1994 waren bij Hiltex nog evenveel personeelsleden werkzaam, terwijl het omzetcijfer 8,993 miljoen DEM bedroeg en het vermogen 38,321 miljoen DEM beliep.
- (12) Hiltex werd in het kader van een uitbesteding van 21 december 1995 voor 25 500 DEM geprivatiseerd ten gunste van Uniwear Trading Ltd (51 %), welke onderneming behoorde tot Uniwear SA België (hierna „Uniwear-groep” genoemd), en waarvan de manager de heer Jvan Bontognali was. MCC-Credit Commercial op middellange termijn Ltd (hierna „MCC” genoemd) verwierf 49 % van de aandelen voor een bedrag van 24 500 DEM. Volgens de Duitse gegevens hadden twee andere potentiële Duitse investeerders belangstelling getoond, doch trokken zij zich nadien terug.

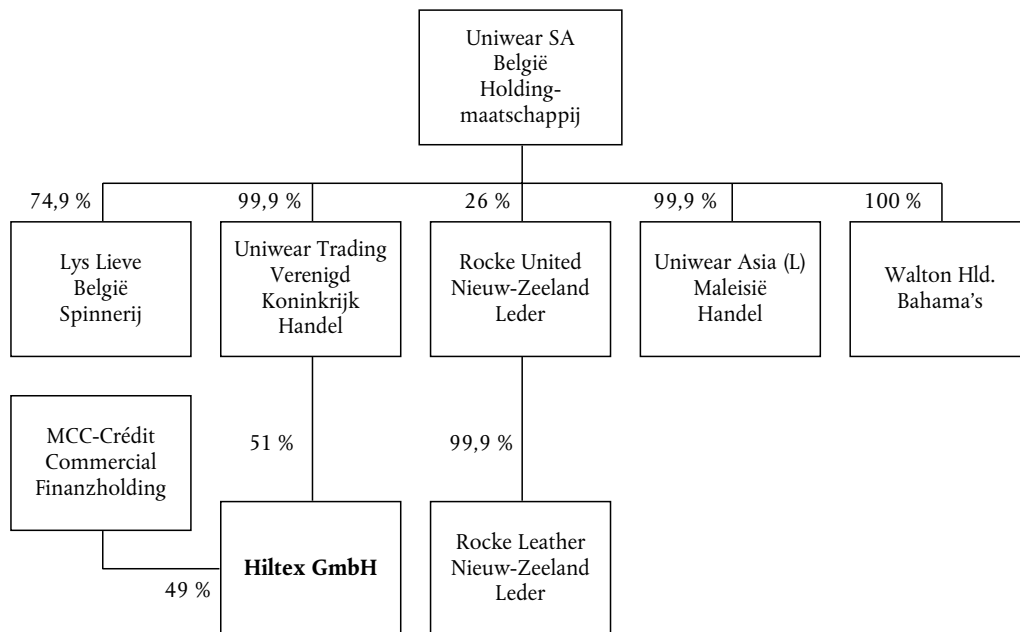
1. Opbouw van de onderneming bij de privatisering in december 1995

- (13) Hiltex telde in 1995 113 personeelsleden, terwijl de omzet 4,186 miljoen DEM beliep naast een balansbedrag van 11 miljoen DEM. De in Ierland gevestigde onderneming MCC stelde in 1995 140 personeelsleden te werk, had een vermogen van 565 301 EUR en bereikte een omzetcijfer van 4 167 065 EUR. De Uniwear-groep telde op 31 december 1995 438 personeelsleden, terwijl het omzetcijfer 8,754 miljoen EUR beliep naast een balansbedrag van in totaal 31,811 miljoen EUR.

⁽²⁾ PB C 87 van 17.3.2001, blz. 2.

⁽³⁾ De „Treuhandanstalt” stopte met zijn werkzaamheden op 31 december 1994. Vanaf 1995 werd een deel van de te privatiseren onderneming in het kader van „Berlin Management Beteiligungsgesellschaft mbH” (BMGB) samengebracht, in het kader waarvan vijf als „Managementkommanditgesellschaften” aangeduide holdingmaatschappijen (MKG) verenigd waren. Deze waren onderverdeeld over de gebieden industrie, fabricage, metaal, staalproductie,.... De BMGB kreeg de opdracht de onderneming te herstructureren en daarvoor de nodige privatiseringen uit te voeren. In het jaar 1998 werden de binnen de BMGB overgebleven ondernemingen overgedragen naar de Treuhand-Nachfolgegesellschaft BvS.

- (14) Uit de gegevens van december 1995 blijkt de volgende herstructureringsstructuur:

2. Opbouw van de onderneming in het jaar 1996

- (15) De opbouw van de Uniwear-groep veranderde in de loop van het jaar 1996, waarbij het aantal personeelsleden, de omzet en het vermogen vergrootten ⁽⁴⁾. Overeenkomstig het jaarverslag voor 1996 verwierf de Uniwear-groep in januari 1996 37,9 % van de aandelen van de sokkenfabrikant PEX Plc (Verenigd Koninkrijk) ⁽⁵⁾ en de gehele looierijonderneming Australia Slinkskins.
- (16) Op 4 september 1996 verkocht MCC met terugwerkende kracht tot 1 juli 1996 zijn Hiltex-aandelen aan Uniwear Asia, dat op zijn beurt behoorde tot de Uniwear-groep en waarvan de manager ook de heer Jvan Bontognali was. Hiltex behoorde toen volledig tot de Uniwear-groep.
- (17) Overeenkomstig het jaarverslag van de Uniwear-groep voor 1996 verkocht de Uniwear-groep op 2 november 1996 met terugwerkende kracht tot 1 januari 1996 de „Uniwear Trading” alsook de Uniwear Asia met als motivering dat „Hiltex de verwachte toelagen vanwege de grootte van Uniwear niet zou ontvangen” ⁽⁶⁾.

3. Ondernemingsopbouw sinds mei 1999

- (18) Op 6 juni 1997 werd Uniwear Trading Ltd omgedoopt tot Linen Production Ltd, tezamen met Uniwear Asia aangesloten bij de groep Key Corporate Ventures Ltd (Maagdeneilanden), waarvan de enige respectievelijk belangrijkste manager duidelijk de heer Jvan Bontognali was. Betreffende deze groep werden geen nadere gegevens verstrekt. Ook het precieze tijdstip van de samenvoeging van de beide ondernemingen binnen de groep is niet bekend.
- (19) Duitsland verklaart dat sinds het najaar 1998 geen ondernemings- of persoonlijke banden meer bestaan met de Uniwear-groep. Hieruit kan worden afgeleid dat tot dat tijdstip verder betrekkingen met de Uniwear-groep bestonden, hoewel de eigendommen van Hiltex als onderneming in november 1996 verkocht werden. Er moet vooral rekening mee worden gehouden dat tot 22 juli 1997 de heer De Poorter van de Uniwear-groep als manager van Hiltex werkzaam was.

⁽⁴⁾ Uit de balans van december 1996 blijkt dat de Uniwear-groep 549 personeelsleden (tegenover 438 in het jaar daarvoor) telde, terwijl hij kon rekenen op een omzet van 23,448 miljoen EUR en een balansbedrag van in totaal 41,279 miljoen EUR.

⁽⁵⁾ In december 1996 stelde de PEX 152 medewerkers tewerk, had het een omzet van 8,376 miljoen EUR en beschikte het over een vermogen van 7,048 miljoen EUR.

⁽⁶⁾ Jaarverslag van Uniwear SA 1996, blz. 3 (vertaling).

- (20) In dit verband stelt de Commissie verder vast dat bedrijfsbetrekkingen ook tussen Hiltex en Lys Lieve ⁽⁷⁾, een dochteronderneming van de Uniwear-groep, die in België natgesponnen linnen vervaardigt, bestonden. Hiltex was als verkoopsvertegenwoordiger voor de producten van Lys Lieve in Duitsland werkzaam. Bij Lys Lieve zijn sinds 1997 machines ondergebracht, die Hiltex in 1996 van de onderneming Mackie International Ltd ⁽⁸⁾ aankocht, die een vennoot was van de Uniwear-groep. Ter betaling van deze machines beoogden Uniwear Asia en de Uniwear-groep een verhoging van het basiskapitaal van Hiltex met 6,6 miljoen DEM. Hiltex had in 1998 door Lys Lieve vervaardigde producten verkocht onder zijn eigen merknaam. Overeenkomstig de voorhanden gegevens zal Lys Lieve zijn ateliers definitief sluiten en zijn marktaandelen overlaten aan Hiltex.
- (21) Bovendien moet met toepassing vanaf 30 juni 1999 het nominaal kapitaal van Hiltex met 6,6 miljoen DEM worden verhoogd. Dit bedrag moet worden opgetrokken tot 6 miljoen DEM van Uniwear Asia en tot 0,6 miljoen DEM van de Uniwear-groep. Een verdere kapitaalsverhoging ten belope van 3,3 miljoen DEM was voor eind 1999 gepland. Na deze kapitaalsverhogingen zouden Uniwear Asia een aandeel van 65 % (6,409 miljoen DEM), de Uniwear-groep een aandeel van 15 % (1,5 miljoen DEM) en Linen Production Ltd een aandeel van 20 % (1,941 miljoen DEM) bij Hiltex hebben gehad.
- (22) In zijn reactie op de inleiding van de officiële toetsingsprocedure verklaarde Duitsland dat geen enkele van de kapitaalsverhogingen plaatsvond en dat derhalve de Uniwear-groep nooit met 15 % bij Hiltex vertegenwoordigd was. Volgens de gegevens van Duitsland vroeg de Uniwear-groep in juni 2000 faillissement aan. Hiltex deelde op 6 juli 2000 zijn faillissement mede. De manager van Hiltex, Linen Production Ltd, Uniwear Asia en Key Corporate Ventures Ltd, de heer Jvan Bontognali, schijnt verdwenen te zijn.

B. De herstructurering

- (23) Ondanks de verordening tot informatie is nog steeds niet duidelijk wanneer de herstructurering is begonnen. Volgens de gegevens waarover de Commissie beschikt, begon de THA met een herstructurering van de onderneming in 1990/1991, te weten vóór de privatisering. Tegelijkertijd wordt evenwel beweerd dat met een herstructurering in 1995 is begonnen toen drastische vraag- en prijsdalingen leidden tot een daling van het omzetcijfer met meer dan 50 %. Het herstructureringsproces werd in 1999 nogmaals gewijzigd toen de verplichtingen werden getoetst die voortvloeiden uit de privatiseringsovereenkomst van 1995.
- (24) Het enige herstructureringsplan dat aan de Commissie werd voorgelegd, betrof het tijdperk 21 december 1995 tot 30 juni 2000. Dienovereenkomstig moest Hiltex nauw met de Uniwear-groep samenwerken om aldus een van de grootste producenten van fijn linnengaren in Europa te worden. Hiltex verwierf hiertoe in 1996 machines van Mackie International Ltd, en beoogde de verdere uitbreiding van zijn natuurweefselproductie (wol, zijde, katoen en linnen). Hiltex moest zich ook concentreren op de productie van uiterst fijn garen, terwijl grof garen uit China werd ingevoerd en door Hiltex werd verhandeld. Hiertoe verwierf de Uniwear-groep een spinnerij in China, en lag het in de bedoeling ervan ook in Brazilië een spinnerij aan te kopen.
- (25) De kern van het herstructureringsplan was de verplaatsing van de bestaande productieplaats vanuit een 150 jaar oud gebouw naar een modern industrieterrein, waardoor de transportkosten binnen het bedrijf kleiner zouden worden. Tegelijkertijd moest ook de productie zelf binnen het bedrijf worden verbeterd. Dank zij de nieuwe machines zou ook een toeneming van de productiviteit moeten hebben plaatsgevonden, welke gepaard diende te gaan met een daling van de kosten op het gebied van materiaal, personeel en energie. De kosten voor water en energie zouden met 10 tot 15 % moeten worden verlaagd dank zij installaties voor waterzuivering.
- (26) Hiltex rekende op een afzettoeneming van 400 ton per jaar tot 1 343 ton per jaar vanaf het jaar 2000, wat volgens de door Duitsland verstrekte gegevens kon worden bereikt zonder uitbreiding van de capaciteit. De Commissie stelt vast dat Hiltex na de sluiting van de onderneming Lys Lieve, die in 1999 600 ton per jaar produceerde, de marktaandelen ervan zou overnemen.

⁽⁷⁾ In 1998 had Lys Lieve een omzetcijfer van 4,806 miljoen EUR, naast een balansbedrag van in totaal 7,743 miljoen EUR, zulks met 86 personeelsleden.

⁽⁸⁾ Voortaan: Bridge Machie Textile International.

- (27) Uit tabel 1 blijken de geplande investeringen en de laatste stand van de herstructurering:

Tabel 1

(in miljoen DEM)

Investering	Totaal project	Gerealiseerd	Gepland voor 1999 — 2000
Gebouwen en terreinen	15,275	0,025	15,250
Machines en installaties spinnerij	12,392	4,898	7,494
Waterzuivering	0,380	0	0,380
Bevochtiging	0,410	0	0,410
Spoelautomaten	0,361	0,111	0,250
Computersystemen	0,161	0,096	0,065
Totaal	28,980	5,130	23,850

- (28) Bij het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure stelde de Commissie vast dat de geplande herstructureringsmaatregelen 1999 niet hadden plaatsgevonden op de wijze zoals zij waren voorgenomen. Volgens de Duitse gegevens was een en ander het gevolg van financiële problemen van de aankopers, die tot gevolg hadden dat niet kon worden gestart met de bouw van de nieuwe productieplaats. Duitsland erkende dat de afzetprognosen van Hiltex daardoor pas één jaar later als gepland konden worden gerealiseerd, waarna evenwel de winstdrempel zoals vóór 1999/2000 werd bereikt.
- (29) Volgens de Duitse gegevens verminderde Hiltex zijn totale productiecapaciteit voor langvlasgaren en vlaswerkharen van 1995 tot 1999 van 606 ton per jaar tot 595 ton per jaar. Voor het jaar 2000 werd een verdere vermindering tot 577 ton per jaar gepland. Sinds werd begonnen met de toepassing van het voor het tijdvak 1996—2000 voorgelegde herstructureringsplan, werd de productiecapaciteit voor langvlasgaren verhoogd, terwijl die voor vlaswerkgaren werd verlaagd. In totaal werd de productiecapaciteit volgens de gegevens van Duitsland evenwel verminderd.
- (30) Volgens de Duitse gegevens heeft Hiltex sinds 1992 47 machines aangekocht, waarvan minstens een deel door de Uniwear-groep werd aangekocht, terwijl 76 machines buiten gebruik werden gesteld. Het machinepark van de onderneming bestaat uit ongeveer 21 machines voor uiteenlopende productiedoeleinden. In 1999/2000 werden nogmaals twaalf machines aangekocht.
- (31) Duitsland wijst vooral op de kostenverlaging die door de herstructurering moest worden bereikt. De toespitsing op internationale markten evenals de specialisering op fijngaren moesten op middellange termijn tot een verbetering van de resultaten leiden, zodat de winstdrempel van 1999/2000 zou kunnen worden bereikt. De onderneming zou er dan toe in staat zijn op eigen kracht op de bestaande markt te concurreren.
- (32) De Commissie stelt vast dat Hiltex op 6 juli 2000 zijn faillissement heeft gemeld. Zij is op geen enkel ogenblik op de hoogte gesteld omtrent de toepassing van de hierboven bedoelde maatregelen. De winstdrempel is nooit bereikt.

C. De kosten van de herstructurering

- (33) De totale kosten van de herstructurering voor het tijdvak 1996—2000 en voor de ter dekking van deze kosten geplande financiële maatregelen zijn hieronder in de door Duitsland voorgelegde tabel opgenomen:

Tabel 2

(in miljoen DEM)

Herstructurerings- maatregelen	Bedrag	Overheidsmaatregelen	Bedrag	Particuliere maatregelen	Bedrag
Investerings- 1996—2000	28,980	Directe investeringstoe- lagen (deelstaat)	10,820	Geld- en goederenin- breng	6,000
		Toelage investering (deelstaat)	3,430	Investeringsleningen	3,100
		Leningen (BvS)	3,000	Afzien van afbetaling lening	0,499
Percentages uit leningen van de Uniwear-groep	0,101			Afzien van betalingper- centage	0,101
Percentages uit lening van de BvS	0,136	Overname (BvS)	0,136		
Overeenkomst vroegere schuldenlasten	0,250	Overname (BvS)	0,250		
				Lening	1,140
Negatieve cashflow 1996—1999	5,903	Lening (BvS)	3,000	Toelage in contanten	3,300
				Rest	0,549
Totaal	35,370	Totaal	20,636	Totaal	14,734

D. De financiering door de overheid

- (34) Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens ontving Hiltex viermaal een financieringspakket van de overheid. Uit de door Duitsland verstrekte gegevens blijkt om welke financiële hulp het gaat (afgeronde bedragen).
- (35) Financiële steun tussen 1991 en 1995:

Tabel 3

(in miljoen DEM)

	Verstreckende overheids- instelling	Soort	1991	1992	1993	1994	1995
1	Finanzamt Zittau	Investeringstoelage			0,003	0,228	
2	Sächsische Aufbau- bank	Directe investerings- toelagen (GA-midde- len)				1,260	
3	THA/BvS	Afzien van lening					23,938
4	THA/BvS	Op bepaalde doelein- den gerichte finan- ciering (Sozialplan)	1,504	0,136	0,317	0,079	0,185
5	THA/BvS	Toelage (Financiering met verlies)				1,751	0,658
6	Bundesministerium für Ernährung, Land- wirtschaft und For- sten	Toelagen		0,249			
7	Bundesministerium für Forschung und Technologie	Toelagen				0,022	0,025
8	Sächsisches Ministe- rium Landwirtschaft, Ernährung, Forsten, Dresden	Stimulering van pro- jecten		0,820	0,230		
9	SMWA, Dresden	Bevordering werk- gelegenheid			0,149	0,132	
	Totaal		1,504	1,205	0,699	3,472	24,806
	Totaal						31,686

(36) Financiële steun in verband met de privatisering:

Tabel 4

(in miljoen DEM)

	Verlenende instelling	Soort	1995	1996	1997	1998	1999
10	THA/BvS	Vergoeding voor terugbetaling van stimuleringsgelden			0,070		
11	THA/BvS	Vergoeding voor vermindering van het personeelsbestand		0,241	0,001		
12	THA/BvS	Afzien van stimulering (cash-pool)	1,867				
13	THA/BvS	Compensatie verliezen		1,125	1,184	0,607	0,083
14	THA/BvS	Afzien van leningen	0,820				
15	S+P MKG	Garantie voor krediet van de Duitse bank	3,000				
16	S+P MKG	Garantie voor krediet van de Duitse bank	3,000				
	Totaal		8,687	1,366	1,255	0,607	0,083
	Totaal						11,998

(37) Financiële steun tussen 1996 en 1999:

Tabel 5

(in miljoen DEM)

	Verlenende instelling	Soort	1996	1997	1998	1999
17	Finanzamt Zittau	Investeringstoelage	0,687	0,172		
18	Sächsische Aufbaubank	Directe investeringstoelagen	0,966	0,631		
19	Freistaat Sachsen	Bevordering werkgelegenheid		0,065	0,009	
20	SMWA	Stimulering op technisch gebied			0,001	
21	BMW i	Toelage voor certificeringsrecht	0,007			
22	Sächsische Landesanstalt für Landwirtschaft	Stimulering van het project	0,020			
23	Regierungspräsidium Chemnitz	Toelage		0,009		
24	BAW, Eschborn	Stimulering van de deelneming aan beurzen en tentoonstellingen	0,002	0,003	0,004	
25	BfA	Bevordering werkgelegenheid		0,021	0,027	
26	Arbeitsamt Bautzen	Bevordering werkgelegenheid		0,003	0,013	0,002
	Totaal		1,682	0,904	0,054	0,002
	Totaal					2,642

- (38) Bij het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure stelde de Commissie ook vast dat Hiltex in 1996 geldmiddelen ontvangen had voor de bevordering van projecten inzake financiële steun van het federale ministerie voor Voeding, Landbouw en Bosbouw, en wel ter hoogte van 479 DEM (maatregel 27). Omdat dit bedrag niet een bepaald niveau oversteeg, is het ook niet opgenomen in tabel 5.
- (39) Op grond van een wijziging van de financiële verplichtingen die voortvloeiden uit de koopovereenkomst, werden van 1995 tot 1999 de volgende financiële steunmaatregelen toegestaan:

Tabel 6

(in miljoen DEM)

	Verlenende instelling	Soort	1999
27 bis	Finanzamt	Investeringsstoelage	0,710
28	Sächsische Aufbaubank	Directe investeringsstoelagen	—
29	BvS	Afzien van terugbetaling van de „Altlasten“-toelage	—
30	BvS	Delging van gegarandeerde bankverzekeringen (Deutsche Bank)	—
31	BvS	Delging van de leningspercentages (Deutsche Bank)	0,136
	Totaal		2,444

- (40) In zijn antwoord op de verordening tot de mededeling van gegevens verklaarde Duitsland dat maatregel 27 a) (oorspronkelijk 3,430 miljoen DEM) en maatregel 28 (oorspronkelijk 10,820 miljoen DEM) slechts ten dele werden uitbetaald omdat Hiltex insolabel werd verklaard. In zijn antwoord op de uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure preciseerde Duitsland dat de maatregelen 28, 29 en 30 niet werden uitgevoerd, zodat het bedrag ervan derhalve niet vervat is in het totaal bedrag. Tabel 6 is gewijzigd en weerspiegelt de daadwerkelijke gebruikmaking.

E. Financiering uit particuliere middelen

- (41) De Commissie stelt vast dat zij gezien de wisselende connecties tussen ondernemingen en de ontoreikende gegevens niet ertoe in staat is de investeerder van Hiltex te identificeren. De hiertoe strekkende informatie is tegenstrijdig: ten dele wordt de Uniwear-groep als investeerder genoemd, en anderzijds ook Uniwear Asia en de Linen Production Ltd. De gegevens inzake aard, hoogte en herkomst van de investeringsbijdragen zijn tegelijkertijd tegenstrijdig en misleidend. Overeenkomstig de gegevens bedraagt de bijdrage van de investeerder tot de herstructurering van Hiltex uit het volgende:
- (42) Kapitaalsverhoging met 6 miljoen DEM: een en ander werd oorspronkelijk als financiële en materiële (machines) bijdrage van de Uniwear-groep omschreven, en later als financiële bijdrage van de groep Uniwear Asia, die door Hiltex direct door Idra Consult werd aangegeven voor de betaling van de acht in het jaar 1996 gekochte machines van de fabrikant Mackie International Ltd. Overeenkomstig de voorhanden zijnde gegevens werd dit bedrag na inleiding van de officiële toetsingsprocedure betaald op een bankrekening op de Bahama-eilanden, waarbij werd aangegeven dat het bedrag moest toekomen aan Idra Consult. Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens heeft de kapitaalsverhoging nooit plaatsgevonden. De Commissie is nooit op de hoogte gesteld omtrent de plaats waar bedoeld bedrag zich bevindt.
- (43) De kapitaalsverhoging van de Uniwear-groep ter hoogte van 0,6 miljoen DEM inclusief percentages ter hoogte van 0,101 miljoen DEM: door Duitsland wordt dit bedrag als afzien van terugbetaling van een ondernemingslening beschreven die oorspronkelijk ongeveer 1 miljoen DEM beliep, en welk bedrag door Hiltex in 1997 werd gewaarborgd. Volgens de betrokken gegevens werd dit bedrag rechtstreeks overgemaakt aan Mackie International Ltd. Daartegenover stond dat Hiltex drie machines heeft geleast die overeenkomstig de gegevens eigendom waren van de Uniwear-groep.

- (44) Kapitaalsverhoging in de vorm van een toelage van 3,3 miljoen DEM: van dit bedrag zouden 0,385 miljoen DEM van Uniwear Asia, 1 miljoen DEM van de Uniwear-groep en 1,915 miljoen DEM van de Linen Production Ltd overgeschreven zijn. Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens werden reeds 1,592 miljoen DEM betaald.
- (45) Investeringskrediet van 3,1 miljoen DEM: volgens de door Duitsland verstrekte gegevens is dit krediet nooit uitbetaald ondanks de ondertekening van een kredietovereenkomst.
- (46) Lening ter dekking van de verplichtingen ter hoogte van 1,14 miljoen DEM, welke lening volgens de Duitse gegevens daadwerkelijk werd verleend.
- (47) Verder wordt melding gemaakt van een verliescompensatie die oorspronkelijk 0,927 miljoen DEM beliep, doch later 0,594 miljoen DEM zou hebben belopen. Over de herkomst en de bedoeling van deze middelen zijn geen gegevens voorhanden.
- (48) Dienovereenkomstig zouden in feite 3,332 miljoen DEM ten gunste van Hiltex uitbetaald zijn.

F. Marktanalyse

- (49) De afnemers van linnengaren zijn naast weverijen voor bekledingsstoffen ook weverijen voor huistextiel alsook vervaardigers van weefsels voor technische toepassing. Het eerste marktsegment is ook van invloed op het tweede, en wel in zover dat met een met de mode afhankelijke grotere vraag de prijs voor linnengaren stijgt en de fabrikanten voor huistextiel dan omschakelen naar andere garens. Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens verkoopt Hiltex 20 % van zijn productie in Duitsland en de overige 80 % in de andere lidstaten.
- (50) Duitsland gaat er daarbij van uit dat de rentabiliteit van het bedrijf op lange termijn kan worden hersteld, alsook een beperkte marktanalyse overeenkomstig welke de Europese linnengarenmarkt momenteel een herstructureringsfase doormaakt. De capaciteit van de betrokken sector varieert momenteel van 60 % en 70 % tegenover bijna 100 % in de vorige jaren, toen er een grote vraag op dat gebied bestond. De tendens gaat steeds meer in de richting van fijngaren van hoge kwaliteit, een marktsegment waarin Hiltex werkzaam is.
- (51) De productiecapaciteit in Europa heeft zich volgens de door Duitsland verstrekte gegevens als volgt ontwikkeld:

Tabel 7

Jaar	Middelbaar fijnheidspercentage	Capaciteit (t/jaar)
1990	10,2	1 098
1995	13,9	606
2000	22,6	536

- (52) In het verleden traden in deze bedrijfstak om de zeven jaar een opwaartse en een neerwaartse tendens op. Na de laatste vraagboom van 1993/1994 wordt voor 2000/2001 eenzelfde ontwikkeling verwacht. Wat betreft technische artikelen, is de markt volgens de door Duitsland verstrekte gegevens al jarenlang dalende.

III. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND

- (53) Duitsland heeft in zijn antwoord gereageerd op de inleiding van de officiële toetsingsprocedure, welk antwoord erin bestond dat reeds alle belangrijke informatie over de MKB-status van Hiltex voorhanden was. Duitsland verstrekte gedetailleerde gegevens over bepaalde steunmaatregelen en deelde de Commissie mede dat een deel van deze maatregelen niet werd uitgevoerd. Verder heeft Duitsland erop gewezen dat bedoelde maatregelen die Hiltex ten goede kwamen, geen staatssteun betroffen doch behoorden tot het terrein van steunregelingen die door de Commissie worden aanvaard.

- (54) In zijn antwoord betreffende het besluit tot uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure heeft Duitsland een aantal gegevens verstrekt over de onderneming met betrekking tot de jaren 1993 en 1994, naast aanvullende gegevens over steun die zonder twijfel waren gebaseerd op aanvaarde regelingen.

IV. BEOORDELING

- (55) In het kader van de inleiding van de officiële toetsingsprocedure werd Duitsland ertoe verzocht de Commissie binnen een termijn van een maand voldoende informatie te verstrekken over bedoelde maatregelen, zulks om de door Duitsland getroffen maatregelen te kunnen beoordelen. In het besluit tot uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure heeft de Commissie er nogmaals op gewezen dat zij geen antwoord had ontvangen op de meeste vragen die vervat waren in de verordening tot het verstrekken van gegevens. Ondanks deze maatregelen volstaat de verstrekte informatie niet om de Commissie ervan af te brengen over te gaan tot de inleiding van de officiële toetsingsprocedure waartoe de Commissie derhalve diende over te gaan. De Commissie zal derhalve haar beoordeling baseren op de beschikbare informatie ⁽⁹⁾.

A. De steunontvangende onderneming

- (56) Volgens de laatste informatie was Hiltex in 1993 en 1994 geen MKB. Ondanks de verordening tot de mededeling van informatie kan de Commissie uitgaande van de betrekkingen van Hiltex met de Uniwear-groep en daarna met de Key Corporate Ventures-groep niet ertoe besluiten dat de directe steunontvanger Hiltex na de privatisering ervan een MKB was.
- (57) Bij de privatisering in december 1995 kon Hiltex niet beschouwd worden als een MKB in de zin van de aanbeveling van de Commissie van 3 april 1996 tot vaststelling van nadere bepalingen voor kleine en middelgrote ondernemingen ⁽¹⁰⁾ (hierna „aanbeveling” genoemd). Daar evenwel de bij Hiltex betrokken groep Uniwear met een deelname van 51 % een grote onderneming was, was het onafhankelijkheidscriterium niet vervuld, zodat Hiltex geen MKB was.
- (58) Bij het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure heeft de Commissie erop gewezen dat de met terugwerkende kracht tot stand gebrachte verkoop van Hiltex in november 1996 met als doel de betrokken onderneming ertoe in staat te stellen in aanmerking te komen voor de MKB-regionale bijstand, zou kunnen worden beschouwd als een poging om de MKB-criteria te omzeilen.
- (59) Overeenkomstig de aanbeveling is het jaar voor de toetsing van de drempel waaraan een onderneming moet voldoen om als MKB te worden beschouwd, het laatste jaar waarover een jaarverslag mag worden voorgelegd. Aangezien Hiltex in 1996 het voor het MKB vastgestelde maximum heeft ontvangen (maatregelen 17 en 18), is een en ander de grondslag voor de vaststelling van de MKB-status voor 1995. Zoals werd uiteengezet, was Hiltex op 31 december 1995 ingevolge de opname ervan in de Uniwear-groep geen MKB.
- (60) Wat de huidige status betreft, werden in 1997 Linen Production Ltd en Uniwear Asia opgenomen in Key Corporate Ventures Ltd. Aangezien over deze groep geen gegevens voorhanden zijn, kan niet worden vastgesteld of Hiltex een MKB is, en wel omdat beide eigendommen ervan Linen Production Ltd en Uniwear Asia in november 1996 werden verkocht.

B. Staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag

- (61) Bij het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure stelde de Commissie vast dat alle genoemde financiële maatregelen staatssteunmaatregelen waren. De maatregelen waren namelijk direct of indirect afkomstig uit staatsmiddelen, vormden een bedreiging voor de concurrentie naast een bedreiging voor de handel tussen de lidstaten, en verschaften verder de onderneming voordelen die door een particuliere investeerder niet mogelijk waren gezien de problemen die ermee verband hielden.

⁽⁹⁾ Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag, artikel 13, lid 1 (PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1).

⁽¹⁰⁾ PB L 104 van 30.4.1996, blz. 4.

- (62) Duitsland betwistte dit in verband met de maatregelen 4 en 6 tot en met 9. Wat betreft het besluit tot uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure, heeft de Commissie daartegenover de mening geuit dat de onderneming door de staatssteun op grond van de maatregelen 4, 6, 7 en 8 geen lasten hoefde te betalen waarvoor zij uit eigen middelen anders had moeten opdraaien. Daardoor kreeg Hiltex een voordeel ten opzichte van zijn concurrenten die onmogelijk waren geweest ten opzichte van de particuliere investeerders. Zulke voordelen strekken ertoe de concurrentie te vervalsen en de handel binnen de gemeenschappelijke markt te beperken; derhalve moeten zij worden beschouwd als staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag.
- (63) Met betrekking tot maatregel 9 stelde de Commissie in het besluit inzake de uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure vast dat haar geen toereikende informatie werd verstrekt om vast te stellen of de staat beschikt over beoordelingsbevoegdheden bij de selectie van de voor dergelijke toelagen in aanmerking komende ondernemingen. Aangezien Duitsland hierover geen verdere gegevens heeft verstrekt, kan de Commissie ook niet ertoe besluiten dat het daarbij om een algemene maatregel ging. Dientengevolge wordt maatregel 9 als staatssteun beschouwd in de zin van artikel 87, lid 1.

C. Volgens de uiteenzetting van Duitsland in het kader van de aanvaarde regelingen verleende steun

- (64) Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens werden de maatregelen 1 tot 28 in het kader van de door de Commissie toegestane steunregelingen verleend. Daar volgens de Commissie dienomtrent grote twijfels bestonden in verband met het feit dat de betrokken maatregelen zouden hebben voldaan aan de voorwaarden in verband met de steunregelingen, eiste zij door middel van een verordening tot de mededeling van gegevens overeenkomstig artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 dat Duitsland alle gegevens zou verstrekken die zij voor bedoeld besluit nodig had, om daarmee na te kunnen gaan of de door Duitsland verstrekte steun daadwerkelijk in overeenstemming was met de voorwaarden die vervat zijn in de betrokken regelingen.
- (65) In het besluit tot uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure kwam de Commissie tot het besluit dat de maatregelen 12, 14, 15 en 16, die tijdens de privatiseringsprocedure toegestaan werden, vielen binnen het toepassingsgebied van de THA-steunregeling N 768/95 ⁽¹¹⁾. Dienovereenkomstig moet de verkoop van een onderneming worden gemeld en beoordeeld die door de THA/BSV tegen een negatieve prijs aan de Commissie moet worden medegedeeld wanneer de onderneming meer dan 250 personeelsleden telt en de afwikkeling van de kosten de goedkoopste bleek te zijn. Hiltex had op het ogenblik van de privatisering 113 personen in dienst. Gezien de financiële deelname van de overheid ten belope van ongeveer 10 miljoen DEM is de voor Hiltex betaalde prijs ten belope van 0,5 DEM te beschouwen als een negatieve verkoopprijs. In deze omstandigheden was de verkoop als zodanig niet vermeldenswaardig; de tijdens de privatisering verleende steun moet worden beschouwd als vallende binnen deze regeling.
- (66) De Commissie stelde bovendien vast dat maatregel 19 in overeenstemming was met de voorwaarden van een toegestane regeling voor de stimulering van de uitbreiding van het personeelsbestand, en dientengevolge diende te worden beschouwd als steun die niet kon worden hernieuwd ⁽¹²⁾.
- (67) De overige volgens de verklaringen van Duitsland in het kader van de steunregelingen toegestane maatregelen beschouwt de Commissie als nieuwe steun aangezien zij niet ertoe kon besluiten dat voldaan was aan de voorwaarden van de regelingen in het kader waarvan zij normalerwijze goedgekeurd zouden zijn, waarbij deze maatregelen ingetrokken werden. Dit gold voor de maatregelen 1 tot 11, 13, 17, 18 alsook 20 tot 23. Wat betreft het besluit tot uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure, verstrekte Duitsland informatie die ertoe heeft gestrekt dat haar zienswijze enigszins gewijzigd werd.
- (68) De maatregelen 1 en 2, directe investeringstoelagen en investeringstoelagen op grond van de regionale regelingen voor regionale investeringssteun ter hoogte van het voor het MKB geldende percentage: volgens de laatste informatie was Hiltex voor de privatisering ervan een MKB. Duitsland heeft evenwel toegegeven dat Hiltex tot de privatisering ervan zeer veel regionale steun heeft genoten.

⁽¹¹⁾ THA-steunregeling N 768/94 (SG (95) D/1062).

⁽¹²⁾ N 493/97, SG (98) D/1836 van 3 maart 1998.

Duitsland heeft evenwel verklaard dat een en ander samenhang met de toelagen in het kader van maatregel 10. De Commissie heeft evenwel geen gegevens ontvangen in verband met de bepalingen van de toegestane steunregelingen die effectief werden betaald in het kader van het extra steunbedrag. Het bewijs dat overtollige regionale steun volledig werd terugbetaald, is niet gegeven. Evenmin is medegedeeld of percentages werden betaald voor de tijd waarvoor grotere bedragen verschuldigd waren. Derhalve kan de Commissie niet ertoe besluiten dat het totale steunbedrag in overeenstemming is met de toegestane steunregelingen.

- (69) Maatregel 3, afzien van terugbetaling van lening: volgens de door Duitsland verstrekte gegevens betrof een en ander een lening ter hoogte van 23,938 miljoen DEM die werd gegarandeerd voor de privatisering van S+P MKG. Bedoelde lening moest aan de Commissie niet bekend worden gemaakt op grond van de THA-steunregeling N 768/94 ⁽¹³⁾. Duitsland verklaart dat ter voorbereiding van de privatisering in april 1995 met het oog op de terugbetaling van de lening moest worden afgezien van winst in het kader van de privatisering, waarbij volledig moest worden afgezien van terugbetaling. De Commissie geeft toe dat bedoelde lening voor een onderneming tot moeilijkheden heeft geleid. Gezien het hoge risico dat met dergelijke gevallen samenhangt, en gezien de bijzondere omstandigheden in de nieuwe deelstaten bedroeg het potentiële steunelement van deze lening 100 % ⁽¹⁴⁾. Dat van terugbetaling werd afgezien, betekent derhalve geen nieuwe steun ⁽¹⁵⁾.
- (70) Maatregel 5, die betrekking heeft op de dekking van verliezen, moet overeenkomstig de maatregelen van 1994—1995 toegepast worden op grond van de desbetreffende THA-steunregeling: hoewel reeds bij de inleiding van de officiële toetsingsprocedure en de uitbreiding ervan tot een besluit werd gekomen, behoren toelagen die plaatsvonden vóór de privatisering van de onderneming, niet tot het toepassingsgebied van de THA-regeling ⁽¹⁶⁾. Bedoelde toelagen kunnen derhalve niet worden toegeschreven aan de betrokken THA-regeling.
- (71) Maatregel 10: Duitsland verklaart dat ingevolge de privatiseringsovereenkomst ingeval voor privatisering te hoge regionale steun werd betaald, en een deel ervan moet worden terugbetaald, 50 % van de THA-bijdrage moet worden terugbetaald, en wel ten hoogste tot 70 000 DEM van het betrokken bedrag. Duitsland erkent dat Hiltex tot de privatisering ervan te veel regionale steun heeft genoten zodat maatregel 10 ook van toepassing is op de terugbetaling van de aan Hiltex te veel terugbetaalde bedragen door de THA. De Commissie is van oordeel dat een dergelijke overeenkomst zou kunnen betekenen dat steun werd verleend met betrekking tot een deel van de niet tot het toepassingsgebied van de aanvaarde steunregelingen bestaande steunmaatregelen. Op die manier werd het beleid van de Commissie inzake regionale steun omzeild; derhalve kan de Commissie daaraan haar steun niet hebben verleend.
- (72) Maatregel 11: Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens kwamen de kapitaalverstrekkers ertoe overeen 70 personeelsleden tewerk te stellen na de privatisering. Duitsland verklaart dat als gevolg van de ontslagtermijnen voorlopig 70 medewerkers werden overgenomen. De THA verklaarde dat zij ertoe bereid is, wat betreft de vermindering van het personeelsbestand, voor de 70 overblijvende medewerkers een vergoeding te betalen. De Commissie stelt vast dat deze vergoedingsbetalingen, die reeds het gevolg zijn van de aangegane verplichtingen, vallen binnen het toepassingsgebied van de betrokken THA-steunregeling.
- (73) Maatregel 13: Duitsland verklaart dat de staat op grond van de privatiseringsovereenkomst de verliezen in de jaren 1996 tot 1998 voor haar rekening diende te nemen. Bij maatregel 13 gaat het duidelijk om gedeeltelijke betalingen ter dekking van de in de betrokken jaren ontstane verliezen. De privatiseringsovereenkomst voorziet in elk geval in een beperking van de dekking van de verliezen

⁽¹³⁾ Deze in voetnoot 12 bedoelde regeling voorziet in de mogelijkheid van de toewijzing van steun voor de privatisering van ondernemingen met minder dan 250 personeelsleden, waarbij de lening niet meer mag bedragen dan 50 miljoen DEM.

⁽¹⁴⁾ Mededeling van de Commissie aan de lidstaten (PB C 307 van 13.11.1993) betreffende Richtlijn 80/723/EEG van de Commissie van 25 juni 1980 betreffende de doorzichtigheid in de financiële betrekkingen tussen lidstaten en openbare bedrijven en de financiële doorzichtigheid binnen bepaalde ondernemingen (PB L 195 van 29.7.1980, blz. 35). Punt 33 van de mededeling van de Commissie over de toepassing van de artikelen 92 en 93 van het EG-Verdrag alsook artikel 61 van de EER-overeenkomst inzake staatssteun bij luchtverkeer (PB C 350 van 10.12.1994). Zie ook zaken Chemieanlagenbau Stassfurt (PB L 130 van 26.5.1999), C 30/98 Wildauer Kurbelwelle, NN 4/99 Esda Feinstrumpfabrik, Lautex Weberei und Veredlung (PB C 387 van 12.12.1998).

⁽¹⁵⁾ Zie ook punt 3.4 van de hierboven bedoelde THA-steunregeling in gevallen waarbij de THA of de organisaties die daarbij aansluiten, afzien van hun aanspraken in het kader van het overeenkomstmanagement wat betreft ondernemingen met meer dan 250 personeelsleden alsook overeenkomstvoorwaarden die betrekking hebben op meer dan 50 miljoen DEM.

⁽¹⁶⁾ Zie voetnoot 11.

die in 1997 0,184 miljoen DEM en in 1998 0,107 miljoen DEM hebben overschreden. Overigens was voor het jaar 1999 de verliesdekking niet vervat in de privatiseringsovereenkomst. Derhalve besluit de Commissie dat de bepalingen van de overeenkomst inzake de privatisering vallen buiten het toepassingsgebied van de betrokken THA-steunregelingen.

D. Nieuwe steun

- (74) Na de toetsing van de als reactie op de inleiding van de officiële toetsingsprocedure verstrekte gegevens breidde de Commissie de officiële toetsingsprocedure uit tot de maatregelen die aan de hand van de beschikbare informatie verder niet konden worden beschouwd als behorende tot de toegestane steunregeling.
- (75) De Commissie heeft haar toetsing met betrekking tot de maatregelen 1 tot 3 alsook 11 en 13 herzien, en wel omdat een en ander niet viel onder de nieuwste informatie binnen het toepassingsgebied van de toegestane steunmaatregelen. Toch moet met het betrokken bedrag rekening worden gehouden bij de beoordeling van de proportionaliteit ten aanzien van de steun. De overige maatregelen worden verder als nieuwe steun beschouwd.
- (76) Voor een deel van de nieuwe steun moet er mee rekening worden gehouden dat die behoorde tot de de-minimisregel. Bedoelde regeling voorziet erin dat tijdens een periode van drie jaar steun tot ten hoogste 100 000 EUR mag worden verstrekt. De maximumgrens geldt voor de gehele de-minimissteun als overheidssteunverlening, en is niet gebaseerd op de mogelijkheid van de steunontvanger om bijstand te ontvangen in het kader van de regelingen welke de Commissie heeft toegestaan.
- (77) Duitsland verklaart dat maatregel 7 (het bedrag werd in 1995 betaald), de maatregelen 21, 22, 23, 24 (de bijdragen werden in 1996 en 1997 betaald), 25 (betaling in 1997) en verder 26 (betaling in 1997) in totaal 90 000 DEM (samen 46 016 EUR) beliepen, zodat de maximumgrens op grond van de de-minimisbepaling niet werd overschreden.
- (78) Bovendien wijst Duitsland erop dat de maatregelen 20, 24 (betaling in 1998), 25 (betaling in 1998) en 26 (betaling in 1998 en 1999) ter hoogte van in totaal 47 000 DEM, wat neerkomt op 24 030 EUR, de maximumgrens van de de-minimisregeling niet hebben overschreden.
- (79) Duitsland heeft verklaard dat daarbij is voldaan aan de voorwaarden die gelden voor de de-minimisbepalingen. Derhalve beschouwt de Commissie deze bijdragen als de-minimissteun.

E. Uitzonderingsregeling op grond van artikel 87 van het EG-Verdrag

- (80) Uit de hierboven staande verduidelijkingen volgt dat de Commissie steun ter waarde van ten minste 9,978 miljoen DEM als nieuwe steun moet beschouwen. Deze steun is principieel niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke markt, hoewel een en ander kan vallen onder de uitzonderingsmaatregelen bedoeld in artikel 87 van het EG-Verdrag. Artikel 87, lid 2, van het EG-Verdrag is in dit verband niet van toepassing aangezien steun op sociale grond ook aan de afzonderlijke gebruikers kan worden verstrekt. Evenmin dient hij ter vergoeding van schade die door natuurrampen of andere ongewone evenementen is ontstaan, evenmin als voor de economie van bepaalde door de deling van Duitsland getroffen gebieden van de Bondsrepubliek Duitsland.
- (81) In artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het EG-Verdrag zijn verdere uitzonderingsregelingen voorzien. In dit geval is punt c) van belang aangezien het hoofddoel van de steun niet gericht is op regionale ontwikkeling, doch wel op het herstel van de rentabiliteit op lange termijn van een onderneming die zich in moeilijkheden bevindt. De Commissie kan staatssteun toestaan waarmee de ontwikkeling van bepaalde bedrijfstakken moet worden bevorderd, en wel voor zover de handelsvoorwaarden niet worden gewijzigd op een wijze die zou ingaan tegen het gemeenschappelijk belang. In haar richtsnoeren voor de beoordeling van staatssteun tot redding en herstructurering van ondernemingen die zich in moeilijkheden bevinden („richtsnoeren”) ⁽¹⁷⁾ zet de Commissie uiteen onder welke voorwaarden zij bij haar beoordeling tot een positief besluit kan komen. Volgens de Commissie komt geen enkele van de andere steunrichtsnoeren (bv. voor onderzoek en ontwikkeling, milieu-bescherming, kleine en middelgrote bedrijven, werkgelegenheid) in aanmerking.

⁽¹⁷⁾ PB C 368 van 23.12.1994, blz. 12.

1. Herstel van de rentabiliteit

- (82) Voorwaarde voor de verlening van herstructureringssteun is een realistisch, samenhangend en breed herstructureringsplan tot herstel van de rentabiliteit op lange termijn en de levensvatbaarheid van een onderneming binnen een welbepaalde termijn. In dat verband is het nodig het precieze tijdvak van het herstructureringsplan te onderzoeken.
- (83) Ondanks haar verordening tot de verstrekking van gegevens heeft de Commissie nog altijd niet vernomen wanneer de herstructurering van Hiltex plaatsvond. Derhalve kan niet met zekerheid worden bepaald dat de rentabiliteit op lange termijn binnen een welbepaalde tijdsruimte zal zijn hersteld. Gezien de veelvuldige staatssteun die Hiltex sinds 1991 heeft ontvangen, en de negatieve bedrijfsresultaten van de onderneming heeft de Commissie verder alle reden om ervan uit te gaan dat Hiltex kunstmatig in leven werd gehouden.
- (84) Een herstructurering vereist normaliter een nieuw opzet en een rationalisering van de werkzaamheden van de onderneming welke op efficiëntere wijze dienen plaats te vinden, wat in de regel de stopzetting van werkzaamheden meebrengt die niet meer rendabel zijn en reeds leiden tot verlies. De activiteiten die concurrentieel kunnen zijn, moeten geherstructureerd worden, en moeten, voorzover mogelijk, leiden tot nieuwe rendabele activiteiten die verder moeten worden uitgebouwd. De materiële herstructurering gaat normalerwijs gepaard met een nieuw financieel opzet.
- (85) Zoals de Commissie vaststelt, werd de kern van het herstructureringsconcept, d.w.z. de oprichting van een nieuwe productieplaats in een industriegebied tot 2000 uitgesteld, zodat de in 1996 aangekochte nieuwe machines waarmee de geplande concentratie van de productie op garens met een hogere fijnheidsgraad moest worden gerealiseerd, niet konden worden gebruikt. In deze omstandigheden was het onrealistisch ervan uit te gaan dat Hiltex in het jaar 2000 de winstdrempel zou bereiken of opnieuw rendabel zou zijn geworden.
- (86) De hieronder staande tabel bevat gegevens over de ontwikkeling tot nu toe en de verwachte ontwikkeling van de ondernemingsresultaten van Hiltex:

Tabel 8

(in miljoen DEM)

	1995 (*)	1996 (*)	1997 (*)	1998 (*)	1999 (*)	2000 (*)	2001 (*)
Omzetcijfer	4,186	3,433	7,212	5,942	9,968	20,647	21,814
Bedrijfsresultaat	-3,023	-2,024	-3,566	-3,130	-2,799	-0,365	0,709

(*) Uiteindelijke cijfers.

- (87) Hiltex verwachtte tot in het jaar 2001 tegenover het bedrijfsresultaat van 1998 een omzetstijging met 370 %. In de door Duitsland voorgelegde marktanalyse werd de markt evenwel als afnemend beschreven. Bovendien kon een groot deel van de nodige investeringen niet plaatsvinden in de eerste drie herstructureringsjaren. Dat deze investeringen pas konden plaatsvinden in de loop van de volgende twee jaar, bleek derhalve niet realistisch te zijn. Bij het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure kwam de Commissie tot het besluit dat een dergelijke omzetstijging niet in overeenstemming was met de economische realiteit, zodat een en ander tenslotte onrealistisch leek.
- (88) De twijfels van de Commissie werden erdoor bevestigd dat de onderneming in juli 2000 faillissement aanvroeg. Op die manier is duidelijk dat een rentabiliteitsherstel op lange termijn onmogelijk was.

2. Geen ongerechtvaardigde concurrentievervalsingen

- (89) Bij een herstructurering moet ervoor worden gezorgd dat eventuele nadelige uitwerkingen voor de concurrentie zoveel mogelijk worden gecompenseerd. Anders zouden de voor de herstructurering verleende steunmaatregelen ingaan tegen het gemeenschappelijk belang, en zouden zij niet vrijgesteld kunnen worden overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag.

- (90) Wanneer een objectieve beoordeling van de vraag- en aanbodvoorwaarden erop wijst dat structurele overcapaciteit op een relevante markt binnen de Gemeenschap voorkomt, op welke markt de steunontvanger werkzaam is, dan moet het herstructureringsplan leiden tot een beperking of stopzetting van capaciteiten die in verhouding staan tot de steun in verband met de herstructurering van de betrokken bedrijfstak.
- (91) De markt waarop Hiltex werkzaam is, maakt momenteel een grote herstructurering mee. Volgens de beschikbare informatie wilde Hiltex zijn capaciteit binnen het segment „langvlasgaren” uitbouwen en tegelijkertijd zijn marktaandelen verhogen. Een onderneming die herstructureringssteun ontvangt, moet haar productiecapaciteit niet verhogen, tenzij haar bestaan ervan afhangt. Een dergelijke uitzondering moet expliciet worden toegepast en worden gemotiveerd. In het betrokken geval werd niet duidelijk gemaakt waarom een verhoging van de capaciteit en de marktaandelen als noodzakelijk werden beschouwd.
- (92) Bovendien verwierf Hiltex nieuwe modernere machines om te komen tot meer efficiëntie en betere productiecapaciteit. Hoewel werd beweerd dat enkele machines reeds buiten gebruik waren gesteld, geloofde de Commissie dat zij eventueel opnieuw in gebruik werden genomen binnen de Uniwear-groep. Binnen de groep waardoor Hiltex daadwerkelijk werd gecontroleerd, zouden de totale capaciteiten derhalve niet gewijzigd zijn geweest.
- (93) Duitsland heeft geen informatie verstrekt die de bedenkingen van de Commissie zouden tegenspreken. Derhalve kan de Commissie niet tot het besluit komen dat de beoogde herstructurering, die nooit plaatsvond, voorzag in voldoende maatregelen om eventuele negatieve effecten voor de concurrenten op te vangen.

3. Verhouding tot de kosten en het nut van de herstructurering

- (94) Omvang en intensiteit van de steun moeten ook beperkt blijven tot het minimum dat voor de herstructurering vereist is, en moeten in verhouding zijn tot het verwachte nut. De investeerders moeten derhalve uit eigen middelen een bijdrage tot het herstructureringsplan leveren. De steun moet bovendien worden verleend op een wijze die uitsluit dat de onderneming overtollige liquiditeiten ontvangt die zouden kunnen leiden tot een agressieve marktversturende houding binnen bedrijfsgebieden die met de herstructurering niets te maken hebben.
- (95) Bij het besluit tot inleiding van de officiële toetsingsprocedure stelde de Commissie vast dat het niet mogelijk was het totale bedrag van de herstructureringskosten exact vast te stellen, en wel omdat niet vaststond wanneer precies met de herstructurering werd begonnen. Zonder een vaststelling van deze kosten voor de totale herstructureringsperiode kon niet worden vastgesteld of de ter dekking van deze kosten verleende steun in overeenstemming was met de voor de herstructurering nodige minimummaatregelen, alsook of de genoemde bijdrage van de investeerders als voldoende kon worden beschouwd in de zin van de richtsnoeren. Wegens het ontbreken van de nodige informatie kon de Commissie niet beoordelen wie in het betrokken geval als investeerder moest worden beschouwd. Bovendien werd niet duidelijk gemaakt waarom de vennoten van Hiltex de herstructurering niet uit eigen middelen konden financieren. Gezien het ontbreken van volledige gegevens in verband met de investeerders kon de Commissie niet beoordelen of steun werkelijk nodig was. De Commissie betwijfelde overigens of de kapitaalsverhoging in de vorm van leningen die direct toevloeden aan een aandeelhouder van de Uniwear-groep, kon worden beschouwd als investeerdersbijdrage in de zin van de richtsnoeren.
- (96) Bedoelde twijfels werden na de inleiding en de uitbreiding van de officiële toetsingsprocedure niet verduidelijkt. Bovendien blijkt uit de door Duitsland verstrekte gegevens dat een essentieel deel van de betrokken investeringsbijdrage nooit werd betaald. Aangezien Uniwear Asia faillissement meldde en de heer Bontognali duidelijk verdwenen is, is het verder uiterst twijfelachtig of de nog te verstrekken bijdragen zullen worden verleend. Derhalve kan de Commissie er niet toe besluiten dat voldaan is aan het criterium in verband met de investeerderstoelage.

4. Volledige uitvoering van het herstructureringsplan

- (97) Een onderneming die herstructureringssteun geniet, moet voldoen aan de door de Commissie opgelegde voorwaarden en het door de Commissie toegestane herstructureringsplan volledig uitvoeren.

In het betrokken geval was het, gezien de wisselende participatieverhoudingen bij Hiltex die de wijzigingen van het herstructureringsplan meebracht, problematisch of wel een plan volledig ten uitvoer werd gelegd. Deze twijfels werden daardoor bevestigd dat de onderneming faillissement aanvroeg en het herstructureringsplan niet volledig werd uitgevoerd.

V. CONCLUSIE

- (98) De Commissie stelt vast dat Duitsland bedoelde steun heeft toegepast in tegenspraak tot artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De door Duitsland verstrekte steun ten bate van Hirschfelder Leinen und Textil GmbH (Hiltex) ten belope van ten minste 9,978 miljoen DEM is niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke markt.

De steun bestaat uit de volgende maatregelen:

- het bedrag van de maatregelen 1 en 2 (directe investeringstoelage), dat de modaliteiten van de regeling in het kader waarvan steun werd verstrekt, overschrijdt en mogelijkserwijs nog niet terug werd betaald, alsook de renten vanaf het tijdstip van de toekenning tot de volledige terugbetaling;
- maatregel 4: toelagen voor de toepassing van een sociaal plan ter hoogte van 2,221 miljoen DEM;
- maatregel 5: toelagen voor de dekking van de verliezen ter hoogte van 2,409 miljoen DEM;
- maatregel 6: toelagen ten belope van 0,249 miljoen DEM;
- maatregel 7: in 1994 betaalde toelagen ter hoogte van 0,022 miljoen DEM;
- maatregel 8: toelagen voor de bevordering van projecten ten belope van 1,050 miljoen DEM;
- maatregel 9: toelagen ter bevordering van de werkgelegenheid ten belope van 0,281 miljoen DEM;
- maatregel 10: toelage der dekking van betalingsverplichtingen ten belope van 0,070 miljoen DEM;
- het bedrag van maatregel 13, voorzover het meer beloopt dan het in de privatiseringsovereenkomst vervatte bedrag, namelijk 0,374 miljoen DEM;
- maatregel 17: investeringstoelagen ten belope van 0,859 miljoen DEM;
- maatregel 18: directe investeringstoelagen ten belope van 1,597 miljoen DEM;
- maatregel 27: toelagen ten belope van 479 DEM;
- maatregel 27 a): investeringstoelagen die kennelijk slechts uitbetaald werden ten belope van 0,710 miljoen DEM;
- maatregel 31: de overname van de renten ten belope van 0,136 miljoen DEM.

Artikel 2

1. Duitsland neemt alle nodige maatregelen om de in artikel 1 bedoelde en onwettig ter beschikking gestelde steun van de begunstigde terug te vorderen.

2. De terugvordering dient onverwijld en in overeenstemming met de nationale procedures te geschieden, voorzover die procedures een onverwijld en daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de beschikking toelaten. De terug te vorderen steun omvat rente vanaf de datum waarop de onrechtmatige steun voor de begunstigde beschikbaar was tot de datum van daadwerkelijke terugbetaling van de steun. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke wordt gehanteerd voor de berekening van het netto-subsidie-equivalent in het kader van regionale steunregelingen.

Artikel 3

Duitsland deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

Artikel 4

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 30 januari 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 30 januari 2002****betreffende staatssteun van Duitsland ten gunste van Gothaer Fahrzeugtechnik GmbH***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 316)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)***(2002/896/EG)*

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

A. PROCEDURE

- (1) Bij schrijven van 19 mei 1998 heeft Duitsland de Commissie inlichtingen verstrekt over reeds toegekende steunmaatregelen ten gunste van Gothaer Fahrzeugtechnik GmbH (hierna „Gotha Technik” genoemd). De zaak werd ingeschreven onder nummer NN 64/98.
- (2) Bij schrijven van 28 mei 2001 heeft de Commissie Duitsland in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag ten aanzien van de door de Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgabe (hierna „BvS” genoemd) verleende subsidie van 3,655 miljoen DEM. Bovendien heeft de Commissie Duitsland aangemaand alle informatie te verstrekken die nodig is om de verenigbaarheid van de subsidies te onderzoeken die op grond van de steunregeling zijn verleend.
- (3) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de onderzoekprocedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽²⁾ bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken. Bij schrijven van 27 juni 2001 heeft de begunstigde onderneming haar opmerkingen gemaakt. Bij schrijven van 11 juli 2001

heeft Duitsland deze opmerkingen ontvangen. Bij schrijven van 25 juli 2001 heeft Duitsland zijn goedkeuring aan de opmerkingen.

- (4) Bij schrijven van 6 juli 2001 heeft Duitsland zijn opmerkingen gemaakt. Bij schrijven van 1 oktober 2001 heeft de Commissie vragen gesteld waarop Duitsland bij schrijven van 17 oktober 2001 antwoord heeft gegeven.

B. BESCHRIJVING

- (5) Gotha Technik houdt zich bezig met het lassen van fijnkorrelig staal en produceert giekverlengstukken en zwaaiarmen voor mobiele kranen. Bovendien beheert de onderneming een opleidings- en bijscholingscentrum op het gebied van de lastechniek. De onderneming is gevestigd in een steungebied in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag. Op grond van de verstrekte inlichtingen moet Gotha Technik als KMO ⁽³⁾ worden beschouwd.

I. Achtergrond

- (6) In 1990 kwam VEB Kraftfahrzeugwerk Gotha in handen van de Treuhandanstalt (hierna „THA” genoemd) en werd in een vennootschap omgezet: Gothaer Fahrzeugwerk GmbH (Gotha oud). Toentertijd produceerde, repareerde en verkocht het bedrijf voertuigen en voertuigcomponenten van het type Wartburg. Eind 1994 werd Gotha oud samen met zeven andere ondernemingen geprivatiseerd en ondergebracht bij Lintra Beteiligungs-holding GmbH. De resultaten van Gotha oud waren sinds de privatisering echter onvoldoende, hetgeen uit onderstaande tabel blijkt (in miljoen DEM):

Jaar	1994	1995	1996	1997
Omzet	55 500	113 000	48 200	48 615
Winst	-13 900	500	-12 400	-5 636
Personeel	387	388	383	362

⁽¹⁾ PB C 211 van 28.7.2001, blz. 2.⁽²⁾ Zie voetnoot 1.⁽³⁾ Communautaire kaderregeling inzake overheidssteun voor kleine en middelgrote ondernemingen (PB C 213 van 23.7.1996, blz. 4).

II. Herstructurering

- (7) Eind 1996, toen duidelijk werd dat de eerste privatisering was mislukt, greep de BvS in om de insolventie van het concern te voorkomen. In het geval van Gotha oud besloot de BvS om met de herstructurering verder te gaan. Omdat niemand Gotha oud als geheel wilde kopen, trachtte BvS beide productieketens van de onderneming, d.w.z. de productie van voertuigen en die van componenten, afzonderlijk te verkopen. De heer Schwabe kwam met een management-buy-out voor twee eenheden van de componentenproductie, namelijk de productie van giekverlengstukken en de opleidingscentra op het gebied van de lastechniek ⁽⁴⁾. De andere productie-eenheden van de componentenproductie, zoals de productie voor Audi/VW/MAN en de productie van cabines, bleven in handen van Gotha oud.
- (8) Met het contract van 3 november 1997 ⁽⁵⁾ droeg Gotha oud de activa met een boekwaarde van 6,89 miljoen DEM en de passiva ten bedrage van 1,099 miljoen DEM over aan een nieuwe onderneming: Gothas-Forschungs-Entwicklungs-Projektierung GmbH (hierna „Die Gothas” genoemd). Met het contract van 18 november 1997 ⁽⁶⁾ droeg Gotha oud de aandelen van Die Gothas met een nominale waarde van 100 000 DEM over aan de nieuwe investeerder, de heer Schwabe, die er 1 DEM voor betaalde. Vervolgens werd de naam Die Gothas veranderd in Gotha Fahrzeugtechnik GmbH.

1. Het herstructureringsplan

- (9) Bij de overname stelde de nieuwe investeerder een herstructureringsplan op voor de periode 1997 tot 2000.
- (10) Op grond van de beschikbare informatie bleek dat Gotha oud lange tijd niet voldoende op de markt was gericht. In het plan staat dat Gotha Technik zich concentreert op haar lastechniek voor fijnkorrelig staal. De onderneming produceert giekverlengstukken en zwaaiarmen voor mobiele kranen met een gewicht van tussen 30 en 300 t. Verliesgevend activiteiten zoals de productie van olietanks en afvalcontainers werden eind 1997 gestaakt. Gotha Technik levert aan grote kraanproducenten en maakt daarbij gebruik van de toenemende tendens op de voertuigenmarkt om de productie van accessoires uit te besteden. In 2000 behoorden tot de afnemers: Deutsche Grove GmbH met 47 % van de omzet, Liebherr Werk Ehingen GmbH met 27 %, Mannesman Dematic GmbH met 15 %, Faun GmbH met 10 % en Sennebogen GmbH met 1 %.

⁽⁴⁾ De Commissie wijst erop dat de productie van voertuigen van Gotha oud voor 1 DEM werd gekocht door Schmitz Cargobull AG en door Josef-Koch GmbH. De steun die in dit verband werd toegekend, wordt momenteel onder nr. C 31/01 – Schmitz-Gotha onderzocht.

⁽⁵⁾ „Vertrag über die Einbringung von Betriebsvermögen” van 3 november 1997, rechtsgeldig met ingang van 30 september 1997.

⁽⁶⁾ „Geschäftsanteilkauf- und Abtretungsvertrag” van 18 november 1997, rechtsgeldig met ingang van 1 oktober 1997.

- (11) Omdat een hooggekwalificeerde lastechniek op de markt onontbeerlijk is, vormt het opleidingscentrum op het gebied van de lastechniek een ander sleutelement van het plan. Dit centrum is verantwoordelijk voor de opleiding en bijscholing van zowel interne als externe lasser.
- (12) De onderneming is gestopt met de productie van afzonderlijke componenten en is overgestapt op het vervaardigen van op maat gesneden, hoogwaardige complete systemen. Om dergelijke hoogwaardige producten die de levensvatbaarheid van de onderneming op lange termijn garanderen, te kunnen vervaardigen, werden de investeringen voornamelijk gebruikt om verouderde machines en uitrusting te vervangen. De productie zelf werd geoptimaliseerd en in twee hallen samengevoegd, omdat het productieproces voorheen inefficiënt was ingedeeld.

2. Kosten van de herstructurering

- (13) De totale kosten voor de herstructurering van Gotha Technik van 10,915 miljoen DEM zijn als volgt verdeeld:

(in miljoen DEM)

Algemene investeringen in machines en uitrusting	7,100
Onderhoud van gebouwen	1,700
Splitsingskosten bij de infrastructuur	1,115
Bedrijfsmiddelen	1,000

- (14) Op grond van de meest recente gegevens van Duitsland draagt de overheid een bedrag van 6,395 miljoen DEM bij, dat als volgt is opgebouwd:

(in miljoen DEM)

Nr.	Bron	Maatregel	Rechtsgrondslag	Bedrag
1	BvS	Investeringspremie	Ad-hocsteunmiddelen	3,655
2	Deelstaat	Subsidie	NN 123/97 „Gemeinschaftsaufgabe”, 26e plan	1,738
3	Deelstaat	KMO-subsidie	NN 142/97 „KMU-Programm”	0,315
4	KfW	Lening	NN 563/c/94 „ERP-Aufbauprogramm-Ost”	0,120
5	Deelstaat	Investerings-toelage	N 494/A/95 „Investitionszulagengesetz”	0,567
				= 6,395

- Maatregel nr. 1: Zoals reeds is uiteengezet in het besluit tot inleiding van de formele onderzoekprocedure (hierna „inleiding van de procedure” genoemd), ontving Gotha Technik bij de verkoop aan de nieuwe investeerder een subsidie van 3,655 miljoen DEM van BvS.
- Maatregel nr. 2: De Thüringer Aufbaubank (hierna „TAB” genoemd) verleende een subsidie van 1,738 miljoen DEM op grond van een door de Commissie goedgekeurd steunprogramma ⁽⁷⁾.
- Maatregel nr. 3: Op basis van de tijdens het voorlopig onderzoek beschikbare informatie werd er in het kader van een steunregeling een subsidie van 200 000 DEM verleend door middel van een toewijzingsbesluit van 10 november 1998 ⁽⁸⁾. Via een toewijzingsbesluit van 26 april 1999 ontving de onderneming nog een subsidie van 115 000 DEM uit hoofde van hetzelfde programma. In de formele onderzoekprocedure voerde Duitsland aan dat de vooruitzichten op levensvatbaarheid voor de onderneming in 1998, toen de steun voor het eerst werd verleend, gunstig waren.
- Maatregel nr. 4: Zoals bij de inleiding van de procedure is vermeld, verleende de Kreditanstalt für Wiederaufbau (hierna „KfW” genoemd) via de Deutsche Kreditbank AG (hierna „DKB” genoemd) een lening van 1,956 miljoen DEM uit hoofde van een steunprogramma. In de formele onderzoekprocedure toonde Duitsland aan dat dit programma het ERP-Aufbauprogramm-Ost was ⁽⁹⁾. Bovendien gaf Duitsland aan dat de lening een intensiteit van 120 000 DEM had.
- Maatregel nr. 5: Via toewijzingsbesluit van 10 november 1998 werd er steun verleend in het kader van een steunprogramma ⁽¹⁰⁾. Dit kwam de Commissie pas tijdens de procedure ter ore.
- (15) Volgens de laatste informatie zorgen de investeerder en de andere partijen voor een bijdrage van 4,341 miljoen DEM.

III. Gegevens over de markt

- (16) Gotha Technik houdt zich bezig met het lassen van stalen producten en produceert giekverlengstukken en zwaaiarmen voor mobiele kranen. De categorie „productie van overige machines voor algemene doeleinden” en de subcategorie „productie van hefwerktuigen en transportmiddelen” (NACE Rev. 1 29.22) ⁽¹¹⁾ zijn van toepassing. Daarnaast is de categorie „productie van onderdelen en accessoires voor automobielen en automobielmotoren” (NACE Rev. 1. 34.3) ⁽¹²⁾ relevant.
- (17) Op grond van de beschikbare informatie werd de omzet van de onderneming in de jaren 1998, 1999 en 2000 als volgt bepaald:

	(in %)		
	1998	1999	2000
Giekverlengstukken en zwaaiarmen	70,63	77,58	92,27
Opleidingscentrum op het gebied van de lastechniek	9,43	8,99	4,66
Productie voor Weidemann GmbH	7,72	4,37	—
Productie voor het Duitse leger	5,05	4,33	1,93
Productie voor VW	4,86	3,01	0,86
Overige activiteiten	2,31	1,72	0,28

- (18) Duitsland verstrekke informatie van de „Deutscher Verband für Schweißen und artverwandte Techniken (DVS)” met betrekking tot de markt voor fijnkorrelig staal. Dit hoogvaste materiaal onderscheidt zich van het gewone staal door zijn grotere vastheid en verbeterde breukrek. Vanwege de verbeterde metaalverwerkende technologie worden rekgrenzen van 960 Newton/mm² bereikt en men beoogt elasticiteitsgrenzen van 1 100 Newton/mm² in te voeren. Door dit materiaal kan de onderneming componenten van geringere sterkte en daardoor van een minder gewicht en volume produceren. Momenteel wordt voor de productie van kranen bijna uitsluitend fijnkorrelig staal gebruikt. Op basis van de verbeterde productie-, giet- en walstechnologie is fijnkorrelig staal uiterst geschikt als lasmateriaal en de totale laskosten liggen vijf keer lager dan bij gewoon staal. DVS is daarom van mening dat de markt voor hoogvast fijnkorrelig staal zich verder zal uitbreiden.

- (19) Met betrekking tot de capaciteit benadrukt Duitsland dat er geen sprake is van overcapaciteit, maar van ondercapaciteit. Sinds het begin van de jaren negentig wordt een steeds groter aandeel van de bruto toegevoegde waarde die op deze markt wordt behaald, overgeheveld van de kraanproducenten naar de producenten van kraanaccessoires. Dit komt doordat er meer wordt uitbesteed en doordat de verantwoordelijkheid voor de productie en kwaliteitsbewaking bij de toeleveranciers wordt gelegd. Bijna 50 % van de productie van accessoi-

⁽⁷⁾ NN 123/97 — Gemeinschaftsaufgabe „Förderung der regionalen Wirtschaftsstruktur”, 26e kaderplan, SG(97) D/7104 van 18 augustus 1997.

⁽⁸⁾ NN142/97 — „Richtlinie des Landes Thüringen zugunsten von Investitionen von KMU”, SG(96) D/4313 van 2 juni 1998.

⁽⁹⁾ N 563/c/94 — SG(94) D/17293 van 1 december 1994.

⁽¹⁰⁾ N 494/a/95 „Investitionszulagengesetz” (investeringspremiewet), SG(95) D/17154 van 27 december 1995.

⁽¹¹⁾ Commissie: Panorama der EU-Industrie 1999, blz. 283.

⁽¹²⁾ Commissie: Panorama der EU-Industrie 1999, blz. 385.

res wordt momenteel verkregen door middel van uitbesteding. Wegens de vereiste expertise op het gebied van de lastechniek zijn de mogelijkheden van de kraanproducenten op het gebied van de uitbesteding echter beperkt.

- (20) Wat betreft het marktaandeel blijkt uit de ontvangen gegevens dat Gotha Technik werkten op basis van orders die door haar klanten worden geplaatst. Daarom wordt het marktaandeel van Gotha Technik beoordeeld in relatie tot de omvang van de orders die haar klanten jaarlijks plaatsen. Over de omvang van de orders voor 2000 die door de klanten van de onderneming op de communautaire markt en in derde landen worden geplaatst, werd de volgende tabel verstrekt:

(in miljoen DEM)

Ondernemingen	Gemeenschap	Derde landen	Totaal
Faun GmbH	8,95	16,19	25,14
Grove GmbH	34,50	25,50	60,00
Demag GmbH	35,00	25,00	60,00
Liebherr GmbH	60,00	90,00	150,00
Totaal	138,45	156,69	295,14

- (21) Gotha Technik heeft zodoende een marktaandeel van 20 % op de communautaire markt en van 9,5 % buiten de Gemeenschap.
- (22) Duitsland heeft aangetoond dat de capaciteit van de onderneming tijdens de herstructurering niet werd uitgebreid. De bouw van een nieuwe productiehal was nodig om de bruto toegevoegde waarde te vergroten. Het hoofddoel van de herstructurering was ervoor te zorgen dat de onderneming de montage van de door haar geproduceerde accessoires kon overnemen. De nieuwe productiehal voorziet in de toegenomen behoefte aan opslagruimte, de montage zelf en de kwaliteitscontrole.

IV. Redenen voor de inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag

- (23) De Commissie achtte het mogelijk dat Gotha Technik geprofiteerd heeft van een subsidie van de BvS van 6,1 miljoen DEM die in 1997 aan Gotha oud werd verleend. De Commissie was bovendien van mening dat de onderneming een aanvullende loonkostensubsidie van 398 000 DEM heeft gekregen. Daarnaast rees de vraag of de verkoop gepaard ging met steun ten gunste van de investeerder.
- (24) De steun voor de maatregelen nr. 2 tot en met nr. 4 werd toegekend op basis van door de Commissie goedgekeurde steunprogramma's. Omdat er echter inlichtingen ontbraken, kon de Commissie in de inleiding van de procedure niet beoordelen of deze steun voldeed aan de

voorwaarden van het programma. Derhalve werd er een bevel tot informatieverstrekking uitgevaardigd overeenkomstig artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag ⁽¹³⁾.

- (25) De steun voor maatregel nr. 1 van 3,655 miljoen DEM werd als nieuwe steun beschouwd. Deze steun werd getoetst aan artikel 88, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag en de mededeling van de Commissie „Communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden” ⁽¹⁴⁾ (hierna „richtsnoeren” genoemd). De kaderregeling van 1994 is voorts van toepassing op niet-aangemelde steun die vóór de publicatie van de richtsnoeren van 1999 ⁽¹⁵⁾ werd toegekend. Dit is het geval bij de steun voor Gotha Technik. De Commissie betwijfelde of het plan de levensvatbaarheid van de onderneming kan herstellen, of er op de markten waarop de onderneming actief is, van overcapaciteit sprake is en of de investeerder een aanzienlijke bijdrage levert.

C. JURIDISCHE BEOORDELING

I. Steun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag

- (26) Zoals in de inleiding van de procedure is vermeld, werden de maatregelen nr. 1 tot en met nr. 4 als steun beschouwd, hetgeen Duitsland in zijn opmerkingen ook niet bestrijdt. Maatregel nr. 5 is eveneens als steun te beschouwen. De genoemde maatregelen hebben Gotha Technik ongetwijfeld voordeel opgeleverd, doordat de onderneming de kosten kon verlagen die zij normaal gesproken moest dragen. De begunstigde van de steun, Gotha Technik, produceert zwaaiarmen en giekverlengstukken voor kranen, een economische activiteit die handel tussen lidstaten met zich brengt.

1. Steunelementen bij de verkoop van Gotha Technik

- (27) Duitsland beweert dat het aanbod van de investeerder als beste te voorschijn kwam uit een openbare en transparante verkoopprocedure. Omdat niemand bereid was Gotha oud als geheel over te nemen, trachtte BvS de afdeling componentenproductie van de onderneming afzonderlijk te verkopen. Voor twee eenheden van de componentenproductie, namelijk de productie van zwaaiarmen en het opleidingscentrum, werd een management-buy-out-aanbod gedaan. De activa en de passiva van de afdeling zwaaiarmen en van het opleidingscentrum werden in een nieuwe onderneming ondergebracht, die in handen was van Gotha oud en

⁽¹³⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

⁽¹⁴⁾ PB C 368 van 23.12.1994, blz. 12.

⁽¹⁵⁾ Zie alinea 7.5 van de communautaire richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden (mededeling aan de lidstaten en voorstel voor dienstige maatregelen) 1999 (PB C 288 van 9.10.1999, blz. 2).

waarvan de aandelen werden overgenomen door de investeerder voor de prijs van 1 DEM. Volgens Duitsland behelsde deze transactie geen steunelement, omdat er op de markt geen betere prijs kon worden verkregen.

(28) Om steunelementen bij de transactie uit te sluiten, moest BvS een prijs vragen die overeenkwam met de marktwaarde van de onderneming. De Commissie onderzoekt derhalve of de verkoopprocedure adequaat was voor het vaststellen van de marktprijs. Overeenkomstig de mededeling van de Commissie betreffende staatssteunelementen bij de verkoop van gronden en gebouwen door openbare instanties⁽¹⁶⁾ alsmede de regels van de Commissie inzake privatisering, opgenomen in het jaarverslag van 1993⁽¹⁷⁾, komt de verkoopprijs overeen met de marktprijs als de verkoop plaatsvindt via een openbare en onvoorwaardelijke aanbesteding en als de activa naar de hoogste bidder of de enige bidder gaan. De bidders moeten genoeg tijd en informatie krijgen om de waarde van de activa adequaat te kunnen bepalen. Wanneer van dit aanbod geen gebruik wordt gemaakt, moet een onafhankelijke beoordeling worden uitgevoerd teneinde de marktwaarde te bepalen. Omdat de Commissie onvoldoende informatie had ontvangen, kon zij deze beoordeling bij de inleiding van de procedure niet uitvoeren. Daarom beval zij Duitsland tot het verstrekken van informatie.

(29) In eerste instantie onderzoekt de Commissie of er een aanbesteding is geweest overeenkomstig de in overweging 28 genoemde voorwaarden. Zij stelt vast dat er in 1997 geen aanbesteding heeft plaatsgevonden. Duitsland vond een nieuwe aanbesteding niet nodig omdat de belangstelling voor de verkoop van de onderneming in talrijke persartikelen had gestaan en dus voor de branche niet nieuw was. Bovendien was er schriftelijk contact opgenomen met potentiële geïnteresseerden⁽¹⁸⁾. Er is sprake van een openbare verkoopprocedure wanneer de pers er dermate veel over schrijft dat alle potentiële bidders er kennis van hebben kunnen nemen⁽¹⁹⁾. Omdat men slechts met vijf potentiële geïnteresseerden contact had opgenomen, was dit niet de manier om alle mogelijke bidders te informeren. Op basis van de informatie in het kader van de formele onderzoekprocedure C31/01 (Schmitz Gotha)⁽²⁰⁾ schijnt het om ondernemingen te gaan die veeleer in de voertuigbranche werkzaam zijn dan in de sector waarin Gotha Technik actief is. Met betrekking tot de persartikelen heeft Duitsland noch een exemplaar doen toekomen, noch inlichtingen verstrekt over de bron en inhoud van deze artike-

len. De Commissie is derhalve van mening dat het hier geen openbare verkoopprocedure betrof. Een verkoopprocedure die niet als openbaar kan worden beschouwd, is niet geschikt om de marktwaarde te bepalen.

(30) Derhalve onderzoekt de Commissie of de marktprijs via een onafhankelijke beoordeling werd vastgesteld. Op basis van een onafhankelijk rapport over de vaststelling van de liquidatiewaarde van Gotha oud uit 1997 (hierna „de studie uit 1997” genoemd)⁽²¹⁾ voert Duitsland aan dat de activa die door de investeerder zijn overgenomen, een liquidatiewaarde van nul hebben. De studie uit 1997 bevat onder meer een liquiditeitsplanning voor de totale componentenproductie tijdens de vermoedelijke liquidatiefase (juli 1997 – juni 1998)⁽²²⁾. De planning is gebaseerd op de verwachte opbrengsten en investeringen in de liquidatiefase verminderd met de in het bewuste jaar gebruikte reserves. Volgens de planning zou de liquiditeit van de componentenproductie 4,18 miljoen DEM belopen. Volgens Duitsland behelst de waarde van 4,18 miljoen DEM vlottende middelen van productie-eenheden binnen de componentenproductie ten belope van 6,851 miljoen DEM, die niet door de investeerder werden overgenomen, maar bij Gotha oud bleven. Duitsland is derhalve van oordeel dat deze activa niet meetellen bij de berekening van de liquidatiewaarde van de door de investeerder overgenomen afdeling zwaaiarmproductie resp. opleidingscentrum. Daarom meent Duitsland dat de liquidatiewaarde van deze aan de investeerder overgedragen productie-eenheden nul is en dat de prijs van 1 DEM die door de investeerder is betaald, derhalve de marktprijs was. De Commissie stelt echter vast dat de door Duitsland genoemde waarde van 4,18 miljoen DEM het resultaat was van een liquiditeitsplanning die evenwel niet gebaseerd was op de activa van de componentenproductie of de afzonderlijke productie-eenheden binnen de componentenproductie. De hypothese van Duitsland volgens welke de waarde van 4,18 miljoen DEM activa omvat die bij Gotha oud zijn gebleven en die niet mogen worden meegerekend, is derhalve niet plausibel. Op basis van de studie uit 1997 is de Commissie derhalve van mening dat de door Duitsland voorgedragen these, volgens welke de investeerder de marktprijs heeft betaald, niet correct is.

(31) Omdat er geen sprake is geweest van een openbare aanbesteding en een degelijke onafhankelijke beoordeling, kan de Commissie er niet van uitgaan dat de door de investeerder betaalde prijs daadwerkelijk de marktprijs was. De Commissie kan zodoende niet uitsluiten dat de transactie steun voor de heer Schwabe behelsde. Aangezien de overdracht aan de nieuwe investeerder een

⁽¹⁶⁾ PB C 209 van 10.7.1997, blz. 3.

⁽¹⁷⁾ Commissie, „XXIII. Bericht über die Wettbewerbspolitik 1993”, 1994, blz. 270.

⁽¹⁸⁾ Hiertoe behoorden onder meer Kässbohrer Fahrzeugwerke, Kögel Fahrzeugwerk AG, Fahrzeugwerk Bernhardt Krone GmbH, Fahrzeugbau Langendorf GmbH & Co. KG en Schmitz Cargobull AG.

⁽¹⁹⁾ Mededeling over de openbare verkoop van gronden, zie voetnoot 16, blz. 2.

⁽²⁰⁾ Vgl. het schrijven van Duitsland van 10 augustus 2001.

⁽²¹⁾ Forensika GmbH Wirtschaftsprüfungsgesellschaft: „Gutachten zur Ermittlung des Liquidationswertes der Gothaer Fahrzeugwerk GmbH zum 1.7.1997”, 1997.

⁽²²⁾ Zie bijlage 4 van de evaluatie.

belangrijk onderdeel is van de herstructurering van een in de nieuwe deelstaten gevestigde onderneming en de richtsnoeren van 1994 hierop van toepassing zijn, zal de Commissie de maatregel onderzoeken in het kader van onderhavige onderzoekprocedure. Wat betreft de hoogte van de steun stelt de Commissie vast dat de liquidatie van de onderneming het enige alternatief zou zijn geweest voor de verkoop aan de nieuwe investeerder. Derhalve is de Commissie van mening dat de liquidatiewaarde het meest overeenkomt met de reële waarde van Gotha oud op het tijdstip van haar verkoop. Op grond van de in de formele onderzoekprocedure verkregen informatie bedraagt de liquidatiewaarde van de componentenproductie in totaal 1,173 miljoen DEM⁽²³⁾. De steun die de investeerder bij de overdracht heeft gekregen, kan daarom maximaal 1,173 miljoen DEM bedragen. Bij gebrek aan verdere informatie kan de Commissie alleen maar deze waarde gebruiken.

2. Steunelementen bij de participatie in TBS

- (32) Bij de inleiding van de procedure was de Commissie niet in staat te beoordelen of er sprake was van steunelementen, toen Gotha Technik een participatie van 5 % verwierf in Technische Bildungsstätte GmbH (hierna „TBS” genoemd) van Gotha oud, die onder de zeggenschap van de BvS stond. Daarom werd een bevel tot informatieverstreking uitgevaardigd. Tijdens de procedure vernam de Commissie dat de aandelen van de onderneming met een nominale waarde van 200 000 DEM op grond van een openbare en onvoorwaardelijke aanbestedingsprocedure werden overgedragen aan de directie en zeven ondernemingen voor de prijs van 1 DEM middels het contract van 19 juni 1998. De Commissie is derhalve van mening dat er geen sprake was van steunelementen bij de verwerving van de participatie door Gotha Technik.

3. De BvS-subsidie van 6,1 miljoen DEM

- (33) In september 1997 ontving Gotha oud een BvS-subsidie van 6,1 miljoen DEM voor de vergoeding van afvloeiingsregelingen voor werknemers. Bij de inleiding van de procedure was de Commissie van mening dat ook Gotha Technik van deze steun profiteerde⁽²⁴⁾. Omdat de Commissie over onvoldoende inlichtingen beschikte met betrekking tot het gebruik van de steun, werd deze in eerste instantie als steun voor beide Gothaondernemin-

gen beschouwd. Derhalve werd er een bevel tot informatieverstreking uitgevaardigd.

- (34) In zijn reactie op het bevel wees Duitsland erop dat § 613a van het BGB vóór 1 januari 1999 niet van toepassing was in de nieuwe deelstaten. Volgens de verstrekte informatie werd de steun gebruikt voor de financiering van afvloeiingsregelingen voor werknemers bij Gotha oud. Duitsland verklaarde dat Gotha Technik alle 90 werknemers van de zwaaiarmproductie en het opleidingscentrum op het gebied van de lastechniek van Gotha oud had overgenomen. Omdat bovendien alle rechten van de werknemers wat betreft de duur van de dienstbetrekkingen waren overgedragen aan de onderneming, hoefde Gotha Technik geen afvloeiingsvergoedingen te betalen. In verband daarmee ontving de onderneming geen steun. Volgens de Commissie is de vraag of § 613a van het BGB op het bewuste tijdstip relevant was, van ondergeschikt belang, omdat Die Gothas (nu: Gotha Technik) zich tot contractuele overname van werknemers verplichtte. Het belangrijkste element in de beoordeling van de Commissie is het daadwerkelijke gebruik van de steun. Hiervan werd de Commissie pas tijdens de procedure op de hoogte gesteld. Zoals blijkt uit de informatie die in het kader van de formele onderzoekprocedure werd ontvangen, werd er geen steun verleend aan Gotha Technik. De Commissie is derhalve van mening dat Gotha Technik niet als begunstigde van de steun kan worden beschouwd.

4. De werkgelegenheidspremie van 398 000 DEM

- (35) Op grond van de vóór de inleiding van de procedure verstrekte informatie bleek de onderneming werkgelegenheidspremies van in totaal 398 000 DEM te hebben ontvangen. Vanwege het gebrek aan informatie kon de Commissie bij haar inleiding van de procedure echter niet beoordelen of deze subsidies als steun moesten worden gezien. Daarom werd er een bevel tot informatieverstreking uitgevaardigd. Volgens de gegevens die tijdens de procedure zijn verstrekt, was er een subsidie van 170 000 DEM verleend op basis van een door de Commissie goedgekeurde steunregeling⁽²⁵⁾. Hierdoor dient deze subsidie als steun te worden beschouwd. De verenigbaarheid van deze steun wordt in overweging 41 onderzocht. Overeenkomstig § 217 van het Duitse Sociale Wetboek, deel III (SGBIII), werd er voorts een subsidie van 228 000 DEM verleend, dus niet op grond van een goedgekeurde steunregeling. De Commissie wijst erop dat ondernemingen recht hebben op dit soort subsidies, mits de wetsvoorschriften in kwestie worden nageleefd. Aangezien de maatregel niet beperkt is tot een bepaalde onderneming of productiebranche, betreft het een algemene steunmaatregel⁽²⁶⁾.

⁽²³⁾ Deze waarde is het resultaat van de herwaardering van de handelsbalans van Gotha oud in het geval van een liquidatie; zie bijlage 1 bij de studie uit 1997.

⁽²⁴⁾ Overeenkomstig het verkoopcontract garandeerde Gotha oud op correcte wijze dat slechts 90 werknemers werden overgeplaatst naar Die Gothas (later Gotha Technik) overeenkomstig § 613a BGB (Duitse Burgerlijk Wetboek). De inkrimping van arbeidskrachten van Gotha oud van 316 naar 163 leek te zijn uitgevoerd om aan deze contractuele verplichtingen te voldoen en wordt daarom als een maatregel ter voorbereiding van de overname gezien.

⁽²⁵⁾ NN 107/97 – „Lohnkostenzuschuss-Ost”, SG(98) D/1049 van 6 februari 1998.

⁽²⁶⁾ Hetzelfde standpunt werd ingenomen in zaak C 35/2000 (Saalfelder Hebezeugbau GmbH) zie het schrijven SG(2001) D/28991 aan Duitsland van 20 juli 2001.

II. Bestaande steun volgens Duitsland

- (36) De steunmaatregelen nr. 2 tot en met nr. 5 en de werkgelegenheidssubsidie vallen volgens Duitsland onder bestaande steunregelingen.
- (37) Wat de steunmaatregel nr. 2 (subsidie in het kader van het steunprogramma „Gemeinschaftsaufgabe”) betreft, kon de Commissie bij de inleiding van de procedure niet beoordelen of het gebruik van de steun voldoet aan de criteria van het programma in kwestie. Daarom werd er een bevel tot informatieverstreking uitgevaardigd. Het investeringsvoornemen heeft betrekking op een gebied dat onder artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag valt. In het geval van Gotha Technik bedraagt de maximale bruto steunintensiteit 43 %. In de periode tussen oktober 1997 en oktober 2000 werden voor steun in aanmerking komende investeringen gedaan ten belope van 5,765 miljoen DEM. Omdat de regionale steun, inclusief de steunmaatregelen nr. 2 tot en met nr. 4 (plus vervroegde afschrijving), in totaal 3,343 miljoen DEM belooft, bedraagt de intensiteit inderdaad 43 %. Het gaat dus om bestaande steun, waarmee echter rekening wordt gehouden bij de beoordeling van de evenredigheid krachtens de richtsnoeren.
- (38) De steunmaatregel nr. 3 werd toegekend op grond van het KMO-investeringsprogramma; alleen ondernemingen met goede vooruitzichten op levensvatbaarheid komen volgens dit programma in aanmerking voor steun. Bij de inleiding van de procedure had de Commissie echter bedenkingen met betrekking tot de levensvatbaarheid en dus ook twijfels of de steunmaatregel nr. 3 in overeenstemming was met het programma. Derhalve werd er een bevel tot informatieverstreking uitgevaardigd. Tijdens de formele onderzoekprocedure beweerde Duitsland dat de onderneming vanaf eind 1998 goede vooruitzichten had op levensvatbaarheid. Ter ondersteuning hiervan werd er informatie over de onderneming vanaf september 1998 verstrekt, waarop de beoordeling van de steunmaatregel nr. 3 over de betreffende periode was gebaseerd. De Commissie stelt vast dat Gotha oud in 1997 insolvent dreigde te worden en daarom niet levensvatbaar was. Gotha oud was, toen het bedrijf aan de investeerder werd verkocht, op het gebied van de productie van zwaaiarmen duidelijk verliesgevend. Onder leiding van de nieuwe investeerder kon de omzet van de onderneming in 1998 echter duidelijk worden verhoogd, zodat in september 1998 een bedrijfswinst van 865 000 DEM werd genoteerd. In de loop van dat jaar had de onderneming geen overcapaciteit. De waarde van het vermogen steeg van 12,887 miljoen DEM in 1997 naar 18,702 miljoen DEM in september 1998. De Commissie stelt vast dat er in het onderhavige geval geen beroep werd gedaan op de door de deelstaat aan de banken beschikbaar gestelde borgstelling. Zij is derhalve van mening dat de onderneming daadwerkelijk goede vooruitzichten had op levensvatbaarheid ten tijde van de steuntoekenning aan het eind van 1998 ⁽²⁷⁾. De Commissie is derhalve van mening dat het in het geval van maatregel nr. 3 om bestaande steun gaat. Met deze steun zal rekening worden gehouden bij de beoordeling van de evenredigheid.
- (39) Wat de steunmaatregel nr. 4 betreft, heeft Duitsland tijdens de procedure slechts meegedeeld dat het hier gaat om het „ERP-Aufbauprogramm-Ost” van de KfW. Op grond van de informatie die tijdens de procedure werd verstrekt was aan de criteria voldaan, met name betreffende de maximale steungrens van 7,5 % voor KMO's die in de nieuwe deelstaten zijn gevestigd ⁽²⁸⁾. Het gaat hier dus om bestaande steun, waarmee alleen rekening wordt gehouden met het oog op de beoordeling van de evenredigheid in het kader van de richtsnoeren. Wat betreft het steunelement van de lening, werd er tijdens de procedure aanspraak gemaakt op een bedrag van 120 000 DEM. De Commissie stelt vast dat het enige mogelijke steunelement van de lening in een rentesubsidie kan liggen ⁽²⁹⁾. Om de rentesubsidie te kunnen beoordelen, past de Commissie het op het desbetreffende tijdstip geldende referentierentepercentage van de Gemeenschap van 4,6 % toe. Het steunelement bedraagt zodoende daadwerkelijk 120 000 DEM.
- (40) Met betrekking tot de steunmaatregel nr. 5, dat wil zeggen de belastingteruggave, ontving de Commissie pas na het begin van de procedure informatie. Aan de voorwaarden, met name een maximale brutosteunintensiteit van 10 % voor KMO's in de nieuwe deelstaten, is echter voldaan ⁽³⁰⁾. Het gaat hier dus om bestaande steun, waarmee alleen rekening wordt gehouden bij de beoordeling van de evenredigheid in het kader van de richtsnoeren.
- (41) Wat betreft de werkgelegenheidssubsidie van 170 000 DEM vernam de Commissie tijdens de procedure dat deze steun werd toegekend op grond van een goedgekeurde steunregeling ⁽³¹⁾. Op basis van de informatie die tijdens de procedure is verstrekt, is de Commissie van mening dat de subsidie aan de voorwaarden voldoet. De steun wordt derhalve als bestaand gezien, maar hiermee wordt wel rekening gehouden bij de beoordeling van de evenredigheid.

⁽²⁷⁾ Dit standpunt wordt door de beoordeling van het criterium van de levensvatbaarheid in overweging 45 e.v. bevestigd.

⁽²⁸⁾ Omdat de investeringen van 5,765 miljoen DEM die voor steun in aanmerking kwamen, tegen juli 2000 waren verricht, beliep de intensiteit 1,27 %.

⁽²⁹⁾ De borgstelling van de overheid die de banken in deze gevallen gewoonlijk als onderpand krijgen, alsmede de vrijstelling van aansprakelijkheid werden voor Gotha Technik niet aangevraagd.

⁽³⁰⁾ Omdat de investeringen van 5,765 miljoen DEM die voor steun in aanmerking kwamen, tegen juli 2000 waren verricht, beliep de intensiteit 9,93 %.

⁽³¹⁾ Zie voetnoot 25.

III. Nieuwe steun

(42) Zoals bij de inleiding van de procedure is uiteengezet, berust de steunmaatregel nr. 1 (BvS-subsidie) op geen enkele bestaande regeling en moet zij dus als nieuwe steunmaatregel worden gezien die in het kader van deze procedure moet worden onderzocht. Een dergelijke steun is in beginsel onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, indien hij niet onder een van de uitzonderings- respectievelijk afwijkingsmogelijkheden van artikel 87 van het EG-Verdrag valt.

(43) Duitsland heeft op geen enkele van de uitzonderingsbepalingen van artikel 87, lid 2, van het EG-Verdrag een beroep gedaan. Het heeft ook niet geprobeerd de steun te rechtvaardigen op grond van de afwijkingsbepalingen van artikel 87, lid 3, onder b) en d), van het EG-Verdrag. Met betrekking tot de afwijkingsbepaling van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag stelt de Commissie vast dat Thüringen tot de steungebieden in de zin, van deze bepaling behoort. Zoals in de richtsnoeren van de Commissie inzake regionale steunmaatregelen is uiteengezet ⁽³²⁾, is de Commissie van mening dat – behalve wanneer het tegendeel wordt bewezen – een individuele ad-hocsteunmaatregel ten gunste van slechts één onderneming niet voldoet aan de voorwaarden voor de toekenning van regionale steun. De Commissie gaat er in deze richtsnoeren verder van uit dat ad-hocsteunmaatregelen ten gunste van individuele ondernemingen in moeilijkheden niet als regionale steun moeten worden behandeld, maar onder artikel 87, lid 3, onder c), vallen. Gelet op het hoofddoel van de steun, dat wil zeggen herstel van de levensvatbaarheid van een onderneming, is de afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag derhalve van toepassing. De Commissie heeft dienovereenkomstig onderzocht of de steun voldoet aan de criteria die zijn vastgelegd in de richtsnoeren ter beoordeling van reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden (zie overweging 25).

1. Subsidiabiliteit volgens de richtsnoeren

(44) Volgens punt 2.1 van de richtsnoeren zijn een dalende omzet, toenemende verliezen, een geringere kasstroom en een vermindering van de waarde van de nettoactiva typische kenmerken van een onderneming in moeilijkheden. De Commissie stelt vast dat Gotha oud in 1997 insolvent dreigde te worden en Gotha Technik op het tijdstip van de verkoop van het bedrijf aan de nieuwe investeerder en de steunverlening, duidelijk verliesgevend was. Derhalve komt de onderneming in aanmerking voor herstructureringssteun in de zin van de richtsnoeren.

2. Herstel van de levensvatbaarheid binnen een redelijk tijdsbestek

(45) Volgens punt 3.2.2, onder i), van de richtsnoeren moet het herstructureringsplan de levensvatbaarheid op lange

termijn van de onderneming binnen een redelijk tijdsbestek herstellen op grond van realistische veronderstellingen betreffende de toekomstige bedrijfsomstandigheden.

(46) De Commissie stelt vast dat de onderneming zich beter heeft ontwikkeld dan verwacht. De levensvatbaarheid werd al in 1998 bereikt in plaats van – zoals gepland – in 1999. In 2000 liet de onderneming een omzet van 36,7 miljoen DEM zien en de effectieve winst lag bij 1,175 miljoen DEM. Bij de inleiding van de procedure bracht de Commissie echter de vraag ter sprake of de verplichte terugvordering van niet-verenigbare steun van ongeveer 7 miljoen DEM van Gotha oud in het kader van steunzaak C 41/99 (lintra) ⁽³³⁾ kan worden gezien als extra passiva bij de herstructurering van Gotha Technik, hetgeen de beoordeling van het criterium van de levensvatbaarheid had kunnen beïnvloeden. Overeenkomstig de informatie die tijdens de procedure is verstrekt, is Gotha oud op 20 juni 2001 haar terugbetalingsplicht (inclusief rente) nagekomen door het betalen van een bedrag van in totaal 8,236 miljoen DEM. De Commissie is van mening dat deze kwestie hiermee is opgelost.

(47) Dientengevolge is zij van mening dat de onderneming op eigen kracht de concurrentie met andere bedrijven kan aangaan. De twijfels die de Commissie bij de inleiding van de procedure heeft geuit met betrekking tot de levensvatbaarheid zijn opgeheven door de tijdens de procedure ontvangen informatie.

3. Ontbreken van ongerechtvaardigde vervalsing van de mededinging

(48) Overeenkomstig de richtsnoeren mag de steun de mededinging niet op ongerechtvaardigde wijze vervalsen. Volgens punt 3.2.2, onder ii), van de richtsnoeren moet het herstructureringsplan bij overcapaciteit in de branche voorzien in een capaciteitsinkrimping van de begunstigde onderneming.

(49) De Commissie stelt vast dat Gotha Technik als KMO kan worden beschouwd en gevestigd is in een gebied dat onder artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag valt. Gotha Technik produceert zwaaiarmen en giekverlengstukken voor de kraanindustrie, een hooggespecialiseerde markt. Op grond van de meest recente gegevens heeft de onderneming een aandeel van 20 % op de communautaire markt en van 9,5 % buiten de Gemeenschap en profiteert zij van de toenemende tendens bij kraanproducenten om de productie van accessoires uit te besteden aan toeleveranciers.

⁽³²⁾ PB C 74 van 10.3.1998, blz 8.

⁽³³⁾ PB L 236 van 5.9.2001, blz. 3.

(50) Bij de inleiding van de procedure beschikte de Commissie over onvoldoende informatie om te onderzoeken of er op de markt sprake was van overcapaciteit. Op basis van de tijdens de procedure verstrekte gegevens is de Commissie van mening dat het om een groeimarkt gaat. Er is geen sprake van overcapaciteit. Volgens Duitsland zal de capaciteit niet veranderen, alleen de productie zal toenemen. Door gebrek aan gegevens kon de Commissie bij haar inleiding van de procedure echter niet beoordelen of de bouw van een nieuwe productiehal een stijging van de capaciteit zou meebrengen. In de formele onderzoekprocedure heeft Duitsland kunnen bewijzen dat de bouw noodzakelijk was om de toegevoegde waarde overeenkomstig het herstructureringsplan te vergroten, zonder dat daarbij de capaciteit werd uitgebreid. Vóór de inleiding van de procedure werd erop gewezen dat de onderneming ook aluminiumprofielen voor railvoertuigen last. Omdat de gegevens over de branche niet voldoende waren, kon de Commissie bij de inleiding van de procedure niet beoordelen of er op de markt in kwestie sprake was van overcapaciteit. Tijdens de procedure verklaarde Duitsland dat men nooit begonnen is met het lassen van aluminiumprofielen.

(51) Op grond van de tijdens de formele onderzoekprocedure verstrekte informatie beschouwt de Commissie de twijfels die in het besluit tot inleiding van de procedure worden geuit, als opgeheven. Zij komt tot de conclusie dat de steun de mededinging niet op ongerechtvaardigde wijze vervalst.

4. Evenredigheid van de steun

(52) Volgens punt 3.2.2, onder iii), van de richtsnoeren dient de steun in het kader van het herstructureringsplan tot het noodzakelijke minimum te worden beperkt. Normaal gesproken wordt van de begunstigden van de steun verlangd dat zij een aanzienlijke eigen bijdrage leveren aan het herstructureringsplan.

(53) Overheidsinstanties dragen in totaal 7,738 miljoen DEM voor herstructureringsdoeleinden bij.

(54) Bij de inleiding van de procedure betwijfelde de Commissie of een investeerderbijdrage van 200 000 DEM respectievelijk 1,2 % als aanzienlijk moest worden beschouwd. Met het door Duitsland meegedeelde bedrag van 3,1 miljoen DEM kon vanwege onvoldoende informatie op dat moment geen rekening worden gehouden. Derhalve werd er een bevel tot informatieverstrekking uitgevaardigd. Tijdens de procedure ontving de Commissie een bijgestelde tabel, volgens welke de investeerder en de banken 4,341 miljoen DEM bijdragen. Het bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

(in miljoen DEM)

Nr.	Bron	Bijdrage	Bedrag
1	Investeerder	Kapitaalinjectie	0,400
2	Eigen bank	Lening	0,500
3	GEFA e.d.	Leasecontract	1,482
4	DKB	Eigen obligo voor KfW-lening (steun nr. 4)	1,836
5	Leidinggevend	Lening	0,123

— Met betrekking tot de bijdrage nr. 2 had de Commissie geen gedetailleerde informatie ontvangen vóór de inleiding van de procedure. Volgens de tijdens de procedure ontvangen informatie bedraagt de lening in kwestie 0,5 miljoen DEM met een rentepercentage van 6,45 % per jaar met een looptijd van één jaar en is zij gedekt door een hypotheek op het bouwterrein in Gotha. De Commissie wijst erop dat de onderneming op het moment van de leningverstrekking goede vooruitzichten op levensvatbaarheid had. Zij is derhalve van mening dat de lening als bijdrage van de investeerder moet worden beschouwd.

— Ook met betrekking tot de bijdrage nr. 3 had de Commissie de gedetailleerde voorwaarden niet ontvangen vóór de inleiding van de formele onderzoekprocedure. Volgens de laatste informatie nemen zes particuliere ondernemingen hieraan deel. Het contract betreft machines en uitrusting, heeft een rentepercentage van 5,22 tot 7,09 % en heeft een looptijd van 36 tot 60 maanden. De Commissie is derhalve van mening dat deze contracten als investeerderbijdrage konden worden gezien.

— Met betrekking tot de bijdrage nr. 4 stelt de Commissie vast dat de lening van de KfW, die door de DKB werd verstrekt, op grond van een steunprogramma werd verleend. Zoals in overweging 39 is uiteengezet, bedraagt het steunelement 120 000 DEM. De vraag is of het deel van de lening dat niet onder het steunprogramma valt, als bijdrage van de investeerder moet worden gezien. De Commissie stelt vast dat de rentesubsidie in dit geval het enige steunelement is ⁽³⁴⁾. De Commissie is derhalve van mening dat de eigen aansprakelijkheid van de DKB van 1,836 miljoen DEM als investeerderbijdrage moet worden beschouwd.

— Met betrekking tot de bijdrage nr. 5 vernam de Commissie tijdens de formele onderzoekprocedure dat het gaat om een lening die in 1998 door zeven leidinggevend werd verstrekt, met een rentepercentage van 15 % en een looptijd tot september 2000. In de praktijk heeft de Commissie leningen

⁽³⁴⁾ Er werd geen overheidsborgstelling of een vrijstelling van aansprakelijkheid verstrekt; de lening werd slechts gedekt door een hypotheek op het bouwterrein in Gotha.

van de bedrijfsleiding als investeerderbijdrage geaccepteerd, als de herstructurering via een management-buy-out plaatsvond. Duitsland heeft echter nooit duidelijk gemaakt of de zeven leidinggevendenden daadwerkelijk tot de bedrijfsleiding behoren. De Commissie kan de lening derhalve niet als investeerderbijdrage beschouwen.

- (55) Bij de inleiding van de procedure bracht de Commissie de vraag ter sprake of de verplichting tot terugbetaling van niet-verenigbare steun van ongeveer 7 miljoen DEM door Gotha oud in zaak C 41/99 (Lintra) de beoordeling van de evenredigheid van de steun zou kunnen beïnvloeden. Zoals in overweging 46 is uiteengezet, is Gotha oud haar terugbetalingsplicht nagekomen door een storting op 20 juni 2001. Dientengevolge beschouwt de Commissie deze kwestie als opgelost.
- (56) Op grond van het hierboven gestelde bedraagt de investeerderbijdrage 4,218 miljoen DEM. De Commissie herinnert er echter aan dat de verkoop van Die Gothas (nu Gotha Technik) aan de investeerder voor de prijs van 1 DEM als steun ten bedrage van 1,173 miljoen DEM kan worden gezien (zie overweging 31). Volgens de richtsnoeren moet de investeerder, wanneer het om herstructurering gaat, uit eigen middelen bijdragen of voor externe financiering tegen marktvoorwaarden zorgen. De investeerderbijdrage in kwestie voldoet niet aan dit criterium wat het bedrag van deze steun betreft. Op grond hiervan bedraagt het investeerderbedrag 3,045 miljoen DEM of 27,9 % van de herstructureringskosten. Volgens de Commissie is dit een aanzienlijk bedrag in de zin van de richtsnoeren. Op grond van de informatie die in de procedure is verstrekt, is de Commissie van

mening dat haar twijfels zijn opgeheven. Zij vindt de steun derhalve evenredig in verhouding tot haar voordelen.

D. CONCLUSIE

- (57) De Commissie stelt vast dat Duitsland in strijd met artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag steun heeft toegekend. De steun is echter verenigbaar met de gemeenschappelijke markt, omdat de steun in kwestie voldoet aan de voorwaarden van de kaderregeling van 1994,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De door Duitsland ten uitvoer gelegde steunmaatregel ten gunste van Gothaer Fahrzeugtechnik GmbH, ten bedrage van 3,655 miljoen DEM (1 686 711,83 EUR), is met de gemeenschappelijke markt verenigbaar overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag.

Artikel 2

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 30 januari 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 12 maart 2002****betreffende de staatssteun die Duitsland verleend heeft aan Ingenieur- und Gewerbebau GmbH (IGB)***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 912)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)***(2002/897/EG)*

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, inzonderheid op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

- (1) Bij faxbericht van 29 december 1999 dat door de Commissie op 10 januari 2000 als steunzaak NN 2/2000 werd geregistreerd, bracht Duitsland de Commissie op de hoogte van de financiële maatregelen ten gunste van Ingenieur- und Gewerbebau GmbH (IGB). Daar deze financiële maatregelen op het ogenblik van de kennisgeving reeds waren uitgevoerd, werden zij overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag geregistreerd als niet-gemelde steun (NN).
- (2) Bij schrijven van 29 september 2001 heeft de Commissie Duitsland in kennis gesteld van haar besluit wegens de steun over te gaan tot inleiding van de procedure overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag.
- (3) Het besluit van de Commissie inzake de inleiding van de procedure werd gepubliceerd in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽²⁾. De Commissie heeft de betrokkenen gevraagd om toelichtingen te verstrekken met betrekking tot de betrokken steun. Vanaf dit moment werd de steunzaak geregistreerd onder referen-

tie C 66/2001. Van derden werden geen standpuntbepalingen ontvangen. De opmerkingen van Duitsland werden op 11 november 2001 door de Commissie ontvangen.

II. BESCHRIJVING

- (4) Het gaat hierbij om financiële maatregelen tot herstructurering van een MKB dat in de bouwsector in Thüringen werkzaam was. Op 1 januari 1997 fuseerde IGB met HAB, dat aan dezelfde vennoten toebehoorde, en draagt sindsdien de naam HAB. Het hieronder staande overzicht bevat enkele fundamentele economische gegevens.

*Tabel: Ontwikkeling/prestatie**(in 1 000 DEM)*

	1996 (IGB)	1997 (HAB)	1998 (HAB)	1999 (HAB)
Omzetcijfer	1 655	10 500	9 175	5 404
Jaarlijks overschot	3	44	22	23
Werknemers	25	85	85	82

- (5) Op 28 maart 2001 vroeg HAB om inleiding van de insolventieprocedure.

1. De herstructurering

- (6) De herstructurering duurde van 1996 tot 2000. De herstructureringskosten beliepen 2 610 000 DEM.

2. Financiële maatregelen van de staat ten gunste van de herstructurering

- (7) Overeenkomstig de in het bezit van de Commissie zijnde informatie werden volgende herstructureringsmiddelen uit openbare middelen toegekend:

⁽¹⁾ PB C 330 van 24.11.2001, blz. 5.

⁽²⁾ Zie voetnoot 1.

- a) een BvS-toelage van 580 000 DEM;
 - b) een exportgarantie ten belope van 80 % van de deelstaat Thüringen ter hoogte van 1 200 000 DEM in het kader van een ingewilligde steunregeling ⁽³⁾;
 - c) een eenmalige investeringstoelage van de staat ter hoogte van 1 700 DEM op grond van de ingewilligde investeringssteunregeling ⁽⁴⁾.
- (8) Volgens de informatie werden bovendien verleend een krediet in het kader van het Europees Wederopbouwprogramma (ERP-krediet) ter hoogte van 500 000 DEM, en wel ten belope van 5,5 %, alsook een lening van de „Thüringer Aufbaubank” (TAB-lening) ter hoogte van 250 000 DEM, en wel ten belope van 5,5 %. Nadere informatie over deze maatregelen waren niet beschikbaar.

3. Financiële bijdragen uit andere bronnen

- (9) Volgens gegevens van Duitsland stammen volgende bijdragen uit eigen middelen van de steunontvanger of uit externe middelen:
- a) eigen kapitaal van de investeerder: 170 000 DEM;
 - b) aansprakelijkheid ten belope van 20 % van de investeerder ter hoogte van 300 000 DEM;
 - c) gemeenschappelijke aansprakelijkheid van de investeerders voor 80 % van de lening, d.w.z. ongeveer 920 000 DEM;
 - d) afzien door het personeel van de kerstgratificatie ter hoogte van in totaal 345 000 DEM.
- (10) Duitsland is van oordeel dat deze bijdragen als bijdragen van de steunontvanger uit eigen of externe middelen tot herstructurering ter hoogte van 1 735 000 DEM, met andere woorden 66 % van de herstructureringskosten moeten worden beschouwd.

4. Redenen voor de inleiding van de procedure overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag

- (11) De Commissie maakt met betrekking tot de verenigbaarheid van de steun met de gemeenschappelijke markt de volgende opmerkingen:
- a) Het ERP-krediet van 500 000 DEM en de TAB-lening van 250 000 DEM hielden mogelijkwerwijs steunelementen in; daarom werd om uitleg gevraagd.

- b) Het herstructureringsplan was mogelijkwerwijs niet geschikt om de rentabiliteit op lange termijn van IGB-HAB te herstellen, daar de marktvoorwaarden in de betrokken sector zeer moeilijk waren, en de onderneming een kleine onderneming met beperkte middelen was.
- c) De steun ten gunste van IGB verstoorde mogelijkwerwijs op onredelijke wijze de concurrentie daar de onderneming in een sector met overcapaciteit werkzaam was, en in het kader van de herstructurering een bepaalde capaciteit afgebouwd had moeten worden; ondanks een dringend verzoek om informatie werd deze evenwel door Duitsland niet verstrekt met betrekking tot de capaciteitstoestand van HAB. Daarom gelast de Commissie de betrokken onderneming inlichtingen te verstrekken daaromtrent.
- d) De steun was mogelijkwerwijs tegenover de herstructureringskosten en het nut ervan te hoog daar in tegenstelling tot de zienswijze van de Duitse overheidsinstanties de bijdrage van de steunontvanger naar alle waarschijnlijkheid 240 000 DEM bedroeg, d.w.z. 9,2 % van de herstructureringskosten.

III. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND

- (12) In zijn reactie op het besluit tot inleiding van de procedure deelde Duitsland de Commissie mede dat het bevoegde „Amtsgericht” Gera het afwees de insolventieprocedure in te leiden omdat het overblijvende vermogen niet volstond om de procedurekosten te dekken. De onderneming werd door het afwijzingsbesluit automatisch geliquideerd. Daardoor is volgens de gegevens van Duitsland de voortzetting van het bedrijf, in welke vorm dan ook, in feite uitgesloten.
- (13) Andere opmerkingen in verband met de in het inleidingsbesluit opgeworpen vragen werden niet gemaakt omdat Duitsland van oordeel is dat dit gezien de onderzochte situatie niet meer nodig is.

IV. BEOORDELING VAN DE STEUN

- (14) Artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag is op alle financiële maatregelen toepasbaar die Duitsland heeft genomen ten gunste van de begunstigde onderneming. Want alle maatregelen hebben een bepaalde onderneming economische voordelen verschaft die het van particuliere kant niet had gekregen. Derhalve gaat het, wat de maatregelen betreft, om staatssteun die de concurrentie kan vervalsen. Gezien de aard van de ondersteuning en op grond van het feit dat in de sector van de begunstigde onderneming handel tussen de landen binnen de gemeenschappelijke markt bestaat, vallen de genomen financiële maatregelen binnen de werkingssfeer van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag.

⁽³⁾ Richtlijn borgtocht van de Thüringer Aufbaubank SG(96) D/11696 van 27 december 1996 (N 117/96).

⁽⁴⁾ Investerings situatie voor de nieuwe deelstaten SG(95) D/17154 van 27 december 1995, gewijzigd door SG(96) D/3794 van 12 april 1996 (N 494/A/95).

- (15) Wat de kennelijk in het kader van de ingewilligde steunregelingen verleende steun betreft, stelt de Commissie vast dat volgens de in haar bezit zijnde informatie de desbetreffende maatregelen aan de in de regelingen vastgelegde voorwaarden voldoen en dat derhalve een beoordeling in het kader van de betrokken beslissing overbodig is.
- (16) Afgezien van de BvS-toelage van 580 000 DEM moeten ook het ERP-krediet van 500 000 DEM en de TAB-lening van 250 000 DEM als ad-hocsteun voor de herstructurering worden beschouwd daar nadere desbetreffende informatie ontbreekt.
- (17) Bovendien stelt de Commissie vast dat Duitsland zijn verplichting niet is nagekomen die voortvloeit uit artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag. Formeel gezien is de steun zodoende onwettig. Hij is daarom echter niet noodzakelijkerwijs onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt. Dientengevolge moeten de afzonderlijke maatregelen overeenkomstig artikel 87 van het EG-Verdrag worden onderzocht.
- (18) Daar geen ander vrijstellingsfeitenmateriaal van artikel 87, lid 2, respectievelijk lid 3, van toepassing is, worden de maatregelen overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), en de richtsnoeren van de Commissie voor de beoordeling van staatssteun voor redding en herstructurering van ondernemingen in moeilijkheden van 1994 ⁽⁵⁾ (hierna „richtsnoeren” genoemd) beoordeeld. In het betrokken geval zijn de richtsnoeren van 1994 van toepassing daar alle steun vóór het tijdstip werd verleend vanaf hetwelk de richtsnoeren van 1999 ⁽⁶⁾ konden worden toegepast.
- (19) Daar in het kader van de formele toetsingsprocedure geen bemerkingen ter zake werden gemaakt, konden de in de inleidingsbeslissing uiteengezette bedenkingen niet ter zijde worden geschoven. Derhalve komt de Commissie op grond van de in haar bezit zijnde gegevens tot het volgende besluit:
- a) Het herstructureringsplan was niet geschikt om de rentabiliteit op lange termijn van HAB te herstellen.
- b) De steun ten gunste van IGB heeft de concurrentie op onredelijke wijze vervalst.
- c) De steun stond in geen enkele verhouding tot de kosten en het nut van de herstructurering.
- (20) De steun ten gunste van IGB voldoet dientengevolge niet aan de voorwaarden van de richtsnoeren en moet als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd.
- (21) Wanneer een onwettig verleende steun onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt wordt verklaard, dan moet de Commissie overeenkomstig artikel 14, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag ⁽⁷⁾ om terugvordering van de steun verzoeken, voorzover die niet in strijd is met een algemene grondregel van het Gemeenschapsrecht. Volgens de door Duitsland verstrekte informatie is de begunstigde onderneming wegens ontoereikend vermogen bij besluit van het „Amtsgericht” Gera geliquideerd en is een voortzetting van om het even welke activiteit uitgesloten. Derhalve zou het volgens de zienswijze van de Commissie in het betrokken geval niet zinvol zijn van Duitsland de terugvordering van de steun te verlangen.

V. CONCLUSIE

- (22) De Commissie stelt vast dat Duitsland financiële maatregelen ten gunste van Ingenieur- und Gewerbebau GmbH (IGB) in strijd met artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag op onwettige wijze heeft genomen. Uitgaande van haar beoordeling komt de Commissie tot het besluit dat de steun met de gemeenschappelijke markt onverenigbaar is omdat niet is voldaan aan de voorwaarden van de richtsnoeren. Gezien de stand van zaken zou evenwel overeenkomstig artikel 14, lid 1, tweede zin, van Verordening (EG) nr. 659/1999 de terugvordering niet geëist worden,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De steun die door Duitsland ten gunste van het Ingenieur- und Gewerbebau GmbH (IGB) ter hoogte van 680 018 EUR (1 330 000 DEM) werd verleend, is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Artikel 2

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 12 maart 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

⁽⁵⁾ PB C 368 van 23.12.1994, blz. 12.

⁽⁶⁾ PB C 288 van 9.10.1999, blz. 2.

⁽⁷⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 9 april 2002****betreffende de staatssteun van Duitsland ten gunste van SKL Motoren- und Systembautechnik GmbH***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1342)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/898/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden te hebben aangemaand hun opmerkingen kenbaar te maken overeenkomstig de genoemde artikelen ⁽¹⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

(1) Bij schrijven van 9 april 1998 heeft Duitsland de Commissie kennis gegeven van meerdere steunmaatregelen ten gunste van SKL Motoren- und Systemtechnik GmbH (hierna „SKL-M”) in het kader van een tweede herstructurering van de onderneming.

(2) Het herstructureringsplan omvatte steunmaatregelen die geregistreerd zijn onder nummer NN 56/98. De Commissie heeft Duitsland bij brieven van 23 juni 1998, 2 maart 1999, 28 september 1999, 26 oktober 1999, 15 december 1999 en 28 februari 2000 om aanvullende inlichtingen verzocht. Duitsland antwoordde bij brieven van 28 september 1998, 6 januari 1999, 1 april 1999, 10 mei 1999, 29 september 1999, 4 oktober 1999, 19 oktober 1999, 10 februari 2000, 14 februari 2000, 28 februari 2000 en 22 maart 2000. Op 2 maart 2000 ontving de Commissie van Duitsland een gewijzigde aanmelding (hierna „herziene kennisgeving”).

(3) Bij schrijven van 22 maart 2000 heeft Duitsland de Commissie kennis gegeven van de beoogde verkoop van

economische goederen (hierna „activaovereenkomst”) van SKL-M aan MTU Motoren- und Turbinen-Union Friedrichshafen GmbH (hierna „MTU”). Nadere inlichtingen over dit voornemen werden door Duitsland verstrekt op 13 april 2000 en 17 mei 2000.

(4) Tijdens gesprekken met vertegenwoordigers van de bondsregering, van SKL-M en de investeerder MTU op 11 november 1999 en 7 december 1999 werden verdere bijzonderheden bekendgemaakt.

(5) Bij schrijven van 8 augustus 2000 heeft de Commissie Duitsland kennis gegeven van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag ten aanzien van de herstructureringsmaatregelen en de aangemelde verkoop van de vaste activa. Het besluit is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽²⁾ bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden verzocht hun opmerkingen kenbaar te maken.

(6) Er zijn geen opmerkingen van derden ontvangen.

(7) Duitsland heeft op 16 oktober 2000, 6 april en 17 oktober 2001 gereageerd op het inleiden van de procedure. Bij deze gelegenheid heeft Duitsland de aanmelding van de activaovereenkomst tussen SKL-M en MTU ingetrokken (ex N 153/2000).

(8) Op 19 september 2001 besloot de Commissie om Duitsland, overeenkomstig artikel 10 van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag ⁽³⁾ te verzoeken de ontbrekende inlichtingen te verstrekken die noodzakelijk zijn om de verenigbaarheid van de steun met de gemeenschappelijke markt te kunnen beoordelen. De Commissie wilde met name weten of MTU van de aan SKL-M verleende staatssteun in het verleden geprofitteerd heeft of dat in de toekomst zou kunnen doen. Daarnaast heeft de Commissie Duitsland verzocht de eventuele ontvanger van de steun een afschrift van deze beschikking te doen toekomen.

⁽²⁾ Zie voetnoot 1.

⁽³⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1..

⁽¹⁾ PB C 27 van 27.1.2001, blz. 5.

- (9) Op 9 november 2001 herinnerde de Commissie Duitsland eraan dat, indien geen nadere informatie verstrekt zou worden, een beschikking overeenkomstig artikel 13 van Verordening (EG) nr. 659/1999 op grond van de beschikbare informatie gegeven zou moeten worden.
- (10) Op dit verzoek om inlichtingen heeft Duitsland op 23 januari 2002, 26 februari 2002 en 11 maart 2002 gereageerd.

II. BESCHRIJVING VAN DE STEUNMAATREGELEN

1. Voorgeschiedenis tot aan het begin van de tweede herstructurering

- (11) SKL-M is gevestigd in Maagdenburg (Saksen-Anhalt). De onderneming ontwikkelt en bouwt motoren voor schepen en de energiesector, produceert reserveonderdelen en verricht onderhoudswerkzaamheden. Saksen-Anhalt is een regionaal steungebied in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag.
- (12) SKL-M behoorde tot een groep van acht Oost-Duitse ondernemingen die in 1994 geprivatiseerd werden en in EFBE Verwaltungs GmbH & Co. Management KG (hierna „EFBE”) – thans Lintra Beteiligungsholding GmbH (hierna „Lintra”) – ondergebracht werden. Eind 1996 stond vast dat het herstructureringsplan van Lintra mislukt was. In januari 1997 besloot de Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben (hierna „BvS”) de herstructurering van SKL-M met het oog op latere verkoop voort te zetten.

2. De tweede herstructurering

- (13) In 1997 had SKL-M circa 295 werknemers en een omzet van 63 miljoen DEM. SKL-M is geen KMO in de zin van Aanbeveling 96/280/EG van de Commissie van 3 april 1996 betreffende de definitie van de kleine en middelgrote ondernemingen ⁽⁴⁾, omdat de onderneming in twee opeenvolgende jaren de plafonds inzake werknemersaantallen en de financiële gegevens overschreden heeft.
- (14) De BvS vond het organiseren van een nieuwe openbare aanbesteding voor SKL-M niet noodzakelijk omdat in een aantal in de pers gepubliceerde artikelen geschreven was dat SKL-M een partner zocht en omdat reeds van tevoren contact opgenomen was met alle potentiële industriële partners voor SKL-M. Medio 1996 waren Waukesha Engine Division Dresser Industries Inc./USA (hierna „Waukesha”) en Motoren- und Turbinen-Union Friedrichshafen GmbH (hierna „MTU”) de enige kandidaat-overnemers. MTU, die voor 88,35 % in handen is van de DaimlerChrysler Groep, behoort wereldwijd tot

de toonaangevende producenten van dieselmotoren. Waukesha gaf in 1997 te kennen niet meer geïnteresseerd te zijn. MTU bleef over als enige kandidaat met een voorstel voor een herstructureringsconcept voor SKL-M.

- (15) Vanwege de nog niet opgeloste problemen in verband met de staatssteun aan Lintra was MTU niet bereid SKL-M rechtstreeks over te nemen. In afwachting van een definitief besluit over alle gevallen van steunverlening die betrekking hebben op SKL-M, streefden de BvS en MTU daarom naar een voorlopige oplossing („tijdelijke overname”).

- (16) Op 5 november 1997 werden alle SKL-M-aandelen van Lintra overgedragen aan BVT Industrie-Beteiligungsgesellschaft Magdeburg mbH (hierna „BVT”) en aan Wikom Gesellschaft für Wirtschaftskommunikation und Know-how-Transfer mbH (hierna „Wikom”) (voor de formele prijs van 1 DEM). BVT/Wikom treden alleen op als trustees voor de BvS en de investeerder MTU. Sindsdien worden de activiteiten van SKL-M gezamenlijk door BVT, MTU en de BvS gerund.

- (17) Bovendien werden nog eens drie overeenkomsten gesloten:

— een beginselovereenkomst tussen MTU, de BvS, BVT en SKL-M op grond waarvan MTU met name een optie op de verwerving van SKL-M-aandelen kreeg. Tot 1 december 1999 kon MTU alle aandelen voor 1 DEM verwerven, en daarna tot 31 december 2001 voor een „passende prijs”;

— een financieringsovereenkomst tussen de BvS, de deelstaat Saksen-Anhalt en SKL-M waarin in hoofdzaak de betaling van de herstructureringssteun geregeld wordt. De belangrijkste steunmaatregel was de toekenning van leningen voor in totaal 54,9 miljoen DEM ten behoeve van verliesdekking en investeringen. De BvS zegde toe dat deze leningen, onder voorbehoud van goedkeuring van de Commissie, eventueel omgezet zouden worden in subsidies;

— een overeenkomst voor een gemeenschappelijke onderneming tussen MTU en SKL-M waarin de voorwaarden voor het gemeenschappelijke gebruik van de aanwezige knowhow van beide ondernemingen geregeld worden, alsmede de voorwaarden voor de ontwikkeling, productie en verkoop van een nieuwe type motor. In deze overeenkomst is vastgelegd dat de waarde van de industriële eigendom van elke partij bij de overeenkomst identiek is. Zodoende hoeft geen van de ondernemingen licentievergoedingen te betalen. MTU kreeg verder het recht om bij de stopzetting van de gemeenschappelijke onderneming de volledige knowhow die vóór en tijdens de samenwerking ontwikkeld is, te verwerven voor een prijs die bepaald wordt op basis van het ontwikkelingsbudget.

⁽⁴⁾ PB L 107 van 30.4.1996, blz. 4; zie vooral bijlage, artikel 1, leden 1 en 6.

3. Het herstructureringsplan

- (18) De kern van het herstructureringsplan wordt gevormd door het strategische partnerschap tussen SKL-M en MTU. De hoekstenen van de herstructurering van het bedrijf zijn: 1. verbetering van het productieprogramma (ontwikkeling van nieuwe SKL-M-motoren en ombouw van de MTU-dieselmotoren tot gasmotoren); 2. modernisering van de productie; 3. toegang tot het toeleverings- en distributienetwerk van MTU, en 4. verhoging van de productiviteit en verbetering van de kostenstructuur.
- (19) Het doel van de samenwerking was SKL-M te helpen haar productieprogramma te moderniseren. Daartoe zou samen met MTU een nieuwe reeks gas- en dieselmotoren ontwikkeld en geproduceerd worden. Onderzoek, ontwikkeling en productie moesten op elkaar afgestemd worden om kosten te besparen en de competentie bij beide partijen te verbeteren. Bovendien moesten op deze manier de van de grootte afhankelijke nadelen (bij de productontwikkeling, de toegang tot de markt en het winnen van het vertrouwen van de afnemers) gecompenseerd worden. Verder zou SKL-M toegang krijgen tot het geïntegreerde financiële systeem van MTU.
- (20) Het herstructureringsplan voorzag in een stijging van de omzet van 63 miljoen DEM in 1997 naar 152 miljoen DEM in 2003. Tussen 1997 en 2003 moest het aantal werknemers teruggebracht worden van 295 tot 266. Verwacht werd dat het bedrijfsresultaat in 2003 positief zou zijn.

- (21) De totale kosten voor de herstructurering van SKL-M in de periode 1997—2003 zouden volgens Duitsland 266 miljoen DEM zijn:

(in miljoen DEM)

Bestemming	Bedrag
Verliescompensatie 1997—2002	74 733 000
Investeringskosten 1997—2002 in activa	44 477 000
Knowhow	109 000 000
O & O-maatregelen	4 281 000
Kwalificeringsmaatregelen	1 247 000
Terugbetaling schulden	15 427 000
Verhoging bedrijfskapitaal	16 934 000

- (22) In de investeringskosten inbegrepen was een MTU-licentie die SKL-M het recht gaf MTU-motoren als basis te gebruiken voor de ontwikkeling van een nieuwe reeks gasmotoren. De waarde daarvan werd aan de hand van de O & O-uitgaven van MTU ⁽⁵⁾ berekend en vastgesteld op 109 miljoen DEM.

⁽⁵⁾ O & O-uitgaven van 252 miljoen DEM; licentievergoeding van 3 % over de totale omzet van SKL-M met de desbetreffende producten gedurende een periode van 25 jaar (verwachte totale omzet 3,6 miljard DEM).

- (23) Volgens Duitsland bestaat de bijdrage van de overheid aan de herstructureringskosten uit de volgende maatregelen:

Omvang van de steun (in DEM)	Soort steun	Herkomst	Tijdstip toekenning	Bestemming
Volledig uitbetaalde ad-hocsteun				
45 400 000	Meerdere leningen/ 7,5 % per jaar (naderhand omgezet in een subsidie)	BvS/ deelstaat	november 1997	Verliescompensatie 1997—1999
9 500 000	Meerdere leningen/ 7,5 % per jaar (naderhand omgezet in een subsidie)	BvS/ deelstaat	november 1997	Investerings 1997—1999
9 000 000 ⁽⁶⁾	Uitstel en vermindering verplichtingen voortvloeiend uit grondverkoop	BvS	november 1997	Verliescompensatie 1996
(3 934 000 676 000) ⁽⁷⁾	Uitgestelde terugbetaling van een reddingskrediet inclusief rente	BvS/Lintra	april/mei 1997	Reddingskrediet ter betaling van achterstallige schulden uit 1996
Maatregelen op basis van reeds goedgekeurde regelingen				
12 233 000	Diverse subsidies en investeringspremies ⁽⁸⁾	Deelstaat	1997–2002	O & O-investeringen / opleiding van personeel
76 133 000	Totaal			

⁽⁶⁾ Deze maatregel kostte 12,117 miljoen DEM, waarbij Duitsland slechts 9 miljoen DEM staatssteun voor de herstructureringskosten voorzag.

⁽⁷⁾ Deze maatregel hoeft in de onderhavige beschikking niet te worden beoordeeld, aangezien de beoordeling plaatsvond in zaak C 41/99 LINTRA Beteiligungsholding GmbH. De maatregel maakt deel uit van de 8,41 miljoen DEM die Duitsland overeenkomstig de beschikking van de Commissie moest terugvorderen van SKL-M. In onderhavige zaak moet deze maatregel mee in rekening genomen worden bij het onderzoek van de vraag in hoeverre de steun in verhouding staat tot de van herstructurering te verwachten kosten en baten. Zie PB L 236 van 5.9.2001, blz. 3 (beschikking in de zaak-Lintra).

⁽⁸⁾ Richtsnoeren over de toekenning van subsidies voor de opleiding van KMO-werknemers uit middelen van het Europees Sociaal Fonds en de deelstaat Saksen-Anhalt (N 188/95); Richtsnoeren van de deelstaat Saksen-Anhalt inzake steun ter bevordering van de deelname van KMO's aan beurzen en tentoonstellingen (N 649/98); 26e Kaderplan van de Gemeinschaftsaufgabe ter bevordering van investeringen (N 186/96); Wet investeringspremies (N 702/97).

- (24) Volgens de door Duitsland verstrekte gegevens was de bijdrage van de particuliere sector als volgt:

Bijdragen particuliere sector (in DEM)	Soort bijdrage	Herkomst	Tijdstip
(20 333 000)	Verliescompensatie/afschrijving ⁽⁹⁾	Investeerder	Tot 2002
3 203 000	Opgelopen afschrijvingsbedragen	Cashflow SKL-M	Tot 2002
3 571 000	Lening tegen markttrente	„Huisbank”/ investeerder	Tot 2002
5 173 000	Verhoging eigen kapitaal (gefinancierd met cashflow)	SKL-M/ investeerder	Tot 2002
27 188 000	Financiering door aandeelhouders	Investeerder	Tot 2002
109 000 000	Bespaarde licentievergoedingen	Investeerder	Geen gegevens
1 165 000	Testbank van MTU	Investeerder	1999
189 966 000	Totaal		

⁽⁹⁾ De afschrijvingen werden toegerekend aan de herstructureringskosten, maar niet als bijdrage van de investeerder beschouwd.

4. Wijziging van het oorspronkelijke herstructureringsplan

- (25) Op 2 maart 2000 meldde Duitsland een wijziging in het oorspronkelijke herstructureringsplan en deelde mede dat tussen SKL-M en MTU een overeenkomst gepland was betreffende de verkoop van de economische goederen van SKL-M („activaovereenkomst”). Op grond van die overeenkomst zou MTU de activa (220 werknemers inbegrepen) en de lopende verplichtingen van SKL-M tegen marktprijs overnemen. De koopovereenkomst werd getekend op 24 maart 2000. De inwerkingtreding van deze koopovereenkomst (met terugwerkende kracht tot 1 januari 2000) werd in afwachting van een positief besluit van de Commissie uitgesteld tot 15 mei 2000. Op 17 mei 2000 deelde Duitsland de Commissie mee dat deze termijn verlengd was tot 25 mei 2000.

5. Marktanalyse

- (26) SKL-M houdt zich bezig met de ontwikkeling en productie van motoren voor de scheepvaart en de energiesector, de productie van reserveonderdelen en onderhoudsactiviteiten. De producten vallen in de categorie vervaardiging van transportmiddelen (NACE 17), motoren, generatoren en transformatoren (NACE 31) alsmede machines voor de productie en toepassing van mechanische energie (NACE 29) ⁽¹⁰⁾. De producten kunnen nog verder onderverdeeld worden in dieselmotoren voor schepen (voortstuwings- en hulpmotoren, boord- en noodaggregaten), alsmede gas- en dieselmotoren (voor gedecentraliseerde energiesystemen).
- (27) De belangrijkste afzetmarkten van SKL-M liggen in Duitsland, Europa, Zuidoost-Azië en de landen van het Midden-Oosten. Volgens de gegevens van Duitsland heeft SKL-M in Duitsland een marktaandeel van circa 2 %; haar aandeel op de wereldmarkt ligt onder 1 %.
- (28) Volgens Duitsland is er op de markt voor dieselmotoren sprake van overcapaciteit. De gevestigde fabrikanten van dieselmotoren begeven zich ook op de markt voor gasmotoren. Volgens informatie van MTU gaat het hier echter om een groeiemarkt.
- (29) Sinds 1993 is SKL-M permanent bezig haar capaciteit in te krimpen en heeft ze een reeks productieactiviteiten stopgezet om de kostenstructuur te verbeteren. Bovendien moest de productie van dieselmotoren (oud productieprogramma) beperkt worden, terwijl begonnen moest worden met de productie van gasmotoren. Verder was een lichte uitbreiding gepland van de productiecapaciteit van 143 589 uur (1997/88 motoren) naar 146 082 uur (2002/239 motoren).

6. Inleiden van de onderzoeksprocedure

- (30) Bij schrijven van 8 augustus 2000 deelde de Commissie Duitsland mee dat zij besloten had de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag in te leiden, omdat niet duidelijk was of:

- het meegedeelde herstructureringsplan voor SKL-M volledig geïmplementeerd wordt;
- de steun niet leidt tot buitensporige concurrentievervalsing;
- het krediet van 12,117 miljoen DEM, die door de BvS verleend is in de vorm van een gedeeltelijke afstand van vordering en van een opgeschorte schuld, niet voor het volledige bedrag beschouwd moet worden als staatssteun met een intensiteit van 100 %;
- de begunstigde onderneming zelf een passende eigen bijdrage levert;
- de investeerder MTU op basis van een open, controleerbare en onvoorwaardelijke aanbestedingsprocedure gekozen is en de beschikking heeft gekregen of zal krijgen over de aan SKL-M toegekende staatssteun.

- (31) De Commissie merkt bovendien op dat SKL-M op 16 juni 2000 het faillissement aangevraagd heeft. De Commissie neemt ook nota van het feit dat MTU de samenwerkingsovereenkomst met SKL-M opgezegd heeft en dat de op 24 maart ondertekende koopovereenkomst tussen MTU en SKL-M niet in werking getreden is.

- (32) Daarnaast merkt de Commissie op dat bij de beoordeling van de bijdrage van de particuliere financier aan de herstructureringskosten rekening had moeten worden gehouden met de steunmaatregelen voor de eerste herstructurering van SKL-M die in de Lintra-beschikking als onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt aangemerkt waren ⁽¹¹⁾.

III. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND EN VAN DERDEN

- (33) In zijn antwoord op de inleiding van de formele procedure verklaarde Duitsland dat er op het tijdstip dat de steun uitgekeerd werd, een herstructureringsplan op tafel lag waarmee, zonder buitensporige concurrentievervalsing, de rentabiliteit van SKL-M op lange termijn hersteld had kunnen worden. Duitsland gaf verder aan dat een aanzienlijke eigen bijdrage van de investeerder aan de herstructureringskosten gepland was en presenteerde bovendien opmerkingen van de curator van SKL-M, waaruit blijkt dat MTU de in het kader van de samenwerking met SKL-M ontwikkelde knowhow voor een bedrag van 6,71 miljoen DEM overgenomen had, terwijl de ontwikkelingskosten 12,015 miljoen DEM bedroegen.

⁽¹⁰⁾ Panorama der EU-Industrie 1999 (ook beschikbaar in het Engels en het Frans).

⁽¹¹⁾ Op 28 maart 2001 heeft de Commissie met betrekking tot de aan Lintra en haar dochteronderneming verleende steun een gedeeltelijk negatieve beschikking gegeven. Duitsland werd verzocht 34,978 miljoen DEM terug te vorderen van Lintra en haar dochteronderneming. Voor SKL-M bedraagt de onrechtmatig betaalde steun in totaal 8,41 miljoen DEM.

- (34) Op 5 maart 2002 heeft Duitsland de opmerkingen van MTU met betrekking tot de inleiding van de procedure meegedeeld. MTU is van mening dat zij het beste bod uitbracht in een open, transparante en onvoorwaardelijke aanbestedingsprocedure. Bovendien vindt MTU dat zij direct noch indirect geprofiteerd heeft van de aan SKL-M verleende steun. Ten aanzien van de knowhow verklaart MTU dat de betaalde prijs marktconform is. MTU herhaalde dit standpunt ook in twee brieven aan de BvS (d.d. 1 oktober 2001 en 21 november 2001). De afschriften van deze brieven zijn de Commissie op 5 maart 2002 gezonden.
- (35) Voorts trok Duitsland de aanmelding in van de geplande verkoop van de economische goederen van SKL-M (ex N 153/2000) en deelde daarbij mede dat de verkoop van SKL-M aan MTU niet langer nagestreefd werd. Ook verklaarde Duitsland dat bij de faillissementsprocedure van SKL-M rekening gehouden was met alle verleende steun, voorzover zulks nog niet gebeurd was. Uit de door Duitsland verstrekte informatie blijkt bovendien dat de curator van SKL-M de activa via een openbare aanbesteding verkopen wil.

IV. BEOORDELING VAN DE STEUN

1. Staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag

- (36) Overeenkomstig artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voorzover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt. Volgens vaste rechtspraak van de rechtbanken van de Europese Gemeenschappen is aan het criterium „ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer” voldaan wanneer de begunstigde onderneming een economische activiteit uitoefent waarvoor er handelsverkeer tussen lidstaten bestaat.
- (37) De Commissie merkt op dat aan een individuele onderneming steun verleend is die met staatsmiddelen bekostigd is. De begunstiging bestaat uit het feit dat de onderneming niet alle kosten hoeft te dragen die bij de uitvoering van het herstructureringsplan normaalgesproken ontstaan. De ontvanger van de steun — SKL-M — ontwikkelt en produceert motoren, waarvoor er intracommunautair handelsverkeer bestaat. Aangezien de steun de mededinging dreigt te vervalsen, is er sprake van de in artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag beschreven situatie.
- (38) Met betrekking tot het in deze beschikking te beoordelen steunbedrag merkt de Commissie op dat de BvS ermee ingestemd heeft leningen ten bedrage van 54,9 miljoen DEM (45,4 miljoen + 9,5 miljoen DEM) — na goedkeuring van de Commissie — om te zetten in subsidies. Voorts werden de leningen verstrekt aan een onderneming die — zoals in deze beschikking vastgesteld wordt — in moeilijkheden verkeerde. Daarom viel te voorzien dat deze onderneming de leningen niet zou terugbetalen. De leningen moeten derhalve in hun geheel als steun aangemerkt worden.
- (39) Daarnaast betwijfelde de Commissie in haar besluit tot inleiding van de procedure of niet in plaats van het bedrag van 9 miljoen DEM het totale bedrag van 12,117 miljoen DEM voor een gedeeltelijke afstand van vordering en de opschorting van de resterende vordering door de BvS als steun ten behoeve van de herstructurering van SKL-M beschouwd moest worden. Duitsland heeft geen bewijzen geleverd waaruit zou blijken dat het restbedrag van 3,117 miljoen DEM door de investeerder terugbetaald is. Dit betekent dat het volledige bedrag van 12,117 miljoen DEM verstrekt werd aan een onderneming in moeilijkheden. Dit bedrag wordt derhalve in zijn geheel beschouwd als staatssteun ten behoeve van de herstructurering van SKL-M.
- (40) Uit het voorgaande blijkt dat aan ad-hocsteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag een bedrag van 34,26 miljoen EUR (67,017 miljoen DEM) uitgekeerd werd; dat bedrag moet in de onderhavige beschikking beoordeeld worden.
- (41) Uitzonderingen op of vrijstellingen van het principiële verbod op steun uit artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag zijn op grond van artikel 87, lid 2 of 3, van het EG-Verdrag mogelijk.
- (42) Duitsland heeft niet verklaard dat de steun verenigbaar is met artikel 87, lid 2, van het EG-Verdrag. Er blijkt ook dat dit artikel niet toepasbaar is.
- (43) Deze zaak valt onder de toepassing van artikel 87, lid 3, van het EG-Verdrag, op grond waarvan de Commissie onder bepaalde, vastgestelde omstandigheden staatssteun kan goedkeuren. Er werd in dit geval geen beroep gedaan op de afwijkingen uit artikel 87, lid 3, onder b), d) en e); ze zijn dan ook niet relevant. Overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag mag de Commissie staatssteun goedkeuren welke bestemd is ter bevordering van de economische ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst. De deelstaat Saksen-Anhalt valt onder deze bepaling. In dit geval was de steun echter in hoofdzaak bedoeld om een bepaalde bedrijfstak te stimuleren — niet de economische ontwikkeling van een regio. Derhalve moet de herstructureringssteun overeenkomstig het meegedeelde herstructureringsplan beoordeeld worden op grond van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag en niet op grond van artikel 87, lid 3, onder a).

2. Herstructureringssteun voor SKL-M

- (44) In de communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden ⁽¹²⁾ (hierna „de kaderregeling”) heeft de Commissie de criteria voor de beoordeling van steun ten behoeve van de herstructurering van een onderneming gedetailleerd beschreven.
- (45) Typische symptomen van een onderneming in moeilijkheden zijn, volgens punt 2.1 van de kaderregeling, een verminderde rentabiliteit of toenemend verlies, een dalende omzet, een geringere cashflow en een lage nettowaarde van de activa. De Commissie constateert dat SKL-M sinds de privatisering in 1994 verlies geleden heeft. De moeilijkheden waren ten tijde van de steunverlening en bij de opstelling van het herstructureringsplan in 1997 zichtbaar. In 1999 beliep het verlies 28 miljoen DEM. Daarom wordt de onderneming beschouwd als een onderneming in moeilijkheden.
- (46) In haar besluit tot inleiding van de formele onderzoeksprocedure merkte de Commissie op dat van de totale overheidsbijdrage aan de herstructureringskosten 12,233 miljoen DEM verstrekt werd op grond van goedgekeurde steunregelingen. De maatregelen blijven binnen de plafonds en de voorwaarden van die regelingen. Deze steun moet derhalve in deze fase beoordeeld worden als bestaande steun in de zin van artikel 1, onder b), punt ii), van Verordening (EG) nr. 659/1999. De Commissie dient in deze beschikking derhalve niet te oordelen over de verenigbaarheid van de steun; bij de beoordeling van de vraag of, overeenkomstig punt 3.2.2, onder iii), van de kaderregeling, de steun in verhouding staat tot de kosten en de baten van de herstructurering, moet echter wel rekening worden gehouden met de verenigbaarheid.

2.1. Herstel van de rentabiliteit

- (47) De goedkeuring van herstructureringssteun moet gepaard gaan met de presentatie van een uitgebreid herstructureringsplan waarmee de rentabiliteit en levensvatbaarheid op lange termijn van de onderneming hersteld kan worden binnen een redelijk tijdsbestek, en dat gebaseerd is op realistische veronderstellingen inzake de mogelijkheden waaronder deze onderneming in de toekomst zal functioneren.
- (48) Bij het inleiden van de formele onderzoeksprocedure merkte de Commissie op dat het kernelement van het meegedeelde herstructureringsplan gevormd wordt door de samenwerking tussen MTU en SKL-M en dat door de volledige tenuitvoerlegging van dit plan de rentabiliteit van SKL-M op termijn hersteld zou kunnen worden. Aangezien echter bleek dat MTU kennelijk niet bereid was SKL-M over te nemen, twijfelde de Commissie aan

een volledige tenuitvoerlegging van het herstructureringsplan en vroeg ze zich af of het plan op realistische veronderstellingen gebaseerd was.

- (49) Uit de meegedeelde informatie blijkt dat de investeerder MTU nooit duidelijk te kennen heeft gegeven SKL-M te willen overnemen. De in november 1997 ondertekende overeenkomsten boden MTU alleen maar een optierecht op de aandelen van SKL-M. Tegelijkertijd verlangden de Duitse autoriteiten geen stevigere toezegging van MTU toen ze SKL-M de onrechtmatige steun verleenden. Bovendien nam MTU financieel noch anderszins – zoals nochtans het plan was – deel aan het herstructureringsplan; dit was echter nodig geweest om de rentabiliteit van SKL-M op lange termijn te herstellen. Een en ander had ten gevolge dat SKL-M sinds 1997 voortdurend verlies leed. Om deze redenen kan de Commissie niet uitmaken of het herstructureringsplan gebaseerd was op realistische veronderstellingen en daarom geschikt was om de levensvatbaarheid van de onderneming op lange termijn te herstellen.
- (50) De twijfel van de Commissie wordt voorts bevestigd door het feit dat MTU zich uit de samenwerkingsovereenkomst met SKL-M terugtrok. Ook de overeenkomst met SKL-M gesloten over de aankoop van de activa van SKL-M is niet van kracht geworden. Daardoor kwam SKL-M plotseling zonder investeerder te zitten. In september 2000 werd de faillissementsprocedure tegen SKL-M ingeleid.

2.2. Geen buitensporige concurrentievervalsing

- (51) In het kader van de herstructurering moeten maatregelen genomen worden om nadelige gevolgen voor concurrenten zo veel mogelijk te compenseren. De steun zou anders het gemeenschappelijk belang schaden en niet in aanmerking komen voor een vrijstelling op grond van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag.
- (52) Wanneer uit een objectieve beoordeling van de vragen aanbodzijde van een markt in de Gemeenschap waarop de begunstigde actief is, blijkt dat er sprake is van een structureel overschot voor productiecapaciteit, dient het herstructureringsplan van een onderneming bij te dragen, evenredig met de hoogte van het ontvangen steunbedrag, tot de herstructurering van de bedrijfstak op de relevante markt door onomkeerbare vermindering of sluiting van capaciteit. Indien er geen sprake is van structurele overcapaciteit, zal de Commissie normaalgesproken geen capaciteitsvermindering eisen als tegenprestatie voor de steun. Er moet echter gegarandeerd zijn dat de steun niet gebruikt wordt om de begunstigde in staat te stellen de productiecapaciteit tijdens de uitvoering van het herstructureringsplan uit te breiden, tenzij wanneer zulks het voortbestaan van de onderneming in gevaar brengt. Een dergelijke uitzonderlijke situatie moet echter uitdrukkelijk kenbaar en gemotiveerd worden.

⁽¹²⁾ PB C 368 van 23.12.1994, blz. 12. Deze kaderregeling werd in 1999 herzien (PB C 288 van 9.10.1999, blz. 2). De versie van de kaderregeling uit 1999 is niet van toepassing omdat alle steunmaatregelen toegekend werden vóór de kaderregeling van 1999 bekendgemaakt werd (zie punt 7 van de versie van 1999).

- (53) De markten waarop SKL-M actief is, zijn momenteel onderhevig aan een ingrijpende verandering. Volgens inlichtingen van Duitsland bestaat er op het gebied van dieselmotoren overcapaciteit, terwijl de markt voor gasmotoren over het algemeen beschouwd wordt als een markt die nog mogelijkheden biedt.
- (54) Volgens het meegedeelde herstructureringsplan zou SKL-M de productie van gasmotoren verhogen. Ook zou de productiecapaciteit iets verhoogd worden. Duitsland gaf aan dat de productiestijging van SKL-M mogelijk zou worden door verbeteringen aan de testbanken, waar voordien vertragingen opgetreden waren.
- (55) Duitsland heeft er echter niet op gewezen dat SKL-M met een slechts geringe capaciteitsuitbreiding zou kunnen overleven, noch heeft het een objectieve analyse van de vraag- en aanbodsituatie op de markt voor gasmotoren meegedeeld. Voor de Commissie valt dan ook niet vast te stellen of een versoepeling van het beginsel van een passende capaciteitsinkrimping gerechtvaardigd is. Het lijkt er dus op dat het herstructureringsplan geen afdoende maatregelen bevatte waarmee eventuele nadelige gevolgen voor concurrenten gecompenseerd hadden kunnen worden.
- 2.3. Steun in verhouding tot de kosten en baten van de herstructurering*
- (56) De omvang en intensiteit van de steun moeten tot het voor de herstructurering noodzakelijke minimum beperkt worden en in een passende verhouding staan tot het vanuit Gemeenschapsoogpunt verwachte nut. Daarom wordt van de investeerders een relatief hoge eigen bijdrage aan de herstructureringskosten verlangd.
- (57) De Commissie betwijfelde verder of de investeerder een aanzienlijke eigen bijdrage aan de herstructureringskosten zou leveren. Deze eigen bijdrage zou namelijk grotendeels bestaan uit het afzien van het recht op licentievergoedingen, dat een onderdeel vormde van een samenwerking- en licentieuitwisselingsovereenkomst met SKL-M en waarvan de waarde 109 miljoen DEM zou bedragen. In de overeenkomst was echter uitdrukkelijk bepaald dat de industriële eigendom van beide partijen dezelfde waarde heeft en dat daarom geen licentievergoedingen verschuldigd waren. De Commissie betwijfelde daarom of het afzien door MTU van licentievergoedingen gezien kon worden als bijdrage van de begunstigde van de steun aan de herstructureringskosten.
- (58) Daarnaast betwijfelde de Commissie of SKL-M zou profiteren van de overige eigen bijdragen van de investeerder aangezien MTU zich er niet op ondubbelzinnige wijze toe verplicht had de aandelen van SKL-M over te nemen of de onderneming via een activaovereenkomst over te nemen. De enige bijdrage die de investeerder tot dusver concreet geleverd heeft, is een testbank voor motoren geweest; de waarde hiervan zou 1,2 miljoen DEM bedragen.
- (59) Aangezien er onzekerheid bestond met betrekking tot de eigen bijdrage van de investeerder aan de herstructureringskosten, kon de Commissie de totale omvang van deze kosten niet berekenen. Omdat de totale kosten onbekend waren, was het evenmin mogelijk vast te stellen of de vermoedelijke eigen bijdrage van de investeerder aangemerkt kan worden als „belangrijk” in de zin van de kaderregeling.
- (60) In zijn reactie op het besluit tot inleiding van de procedure blijft Duitsland bij zijn standpunt dat de waarde van de door MTU afgestane eigendomsrechten beschouwd moet worden als bijdrage van de investeerder.
- (61) De Commissie merkt op dat de licentieovereenkomst tussen MTU en SKL-M een wederkerigheidsovereenkomst is waarbij elk van beide partijen hun industriële eigendom ter beschikking stellen van de andere partij. In de overeenkomst is bovendien uitdrukkelijk bepaald dat de industriële eigendom van beide partijen dezelfde waarde heeft en dat er daarom geen licentievergoedingen hoeven te worden betaald (deel 4 van de overeenkomst). Bovendien bevat de overeenkomst nog een bepaling op grond waarvan MTU aan het eind van de overeenkomst de knowhow mag gebruiken. De Commissie is daarom niet in staat te concluderen dat de investeerder door de licenties aan SKL-M af te staan een belangrijke eigen bijdrage geleverd heeft aan de herstructureringskosten.
- (62) Ook de overige twijfels van de Commissie met betrekking tot de bijdrage van de investeerder worden in de loop van de procedure bevestigd. Een belangrijk deel van de toegezegde eigen bijdrage is, zo lijkt het, nooit geleverd. Aangezien MTU de aandelen of de activa van SKL-M niet overneemt, moet sterk betwijfeld worden of de nog te leveren bijdragen ook daadwerkelijk geleverd zullen worden.
- (63) Bij de inleiding van de formele onderzoeksprocedure stelde de Commissie bovendien vast dat de steun die in 1997 via Lintra aan SKL-M verleend is, onderzocht dient te worden in het kader van zaak C 41/99 (Lintra Beteiligungsholding GmbH). In onderhavige zaak dient bij de beoordeling van de eigen bijdrage van de investeerder aan de herstructureringskosten dit bedrag mee in rekening genomen te worden.
- (64) De Commissie heeft op 28 maart 2001 met betrekking tot de aan Lintra en haar dochterondernemingen verleende steun een gedeeltelijk negatieve beschikking gegeven. Duitsland werd verzocht 34,978 miljoen DEM terug te vorderen van Lintra en haar dochteronderneming. Voor SKL-M bedraagt de onrechtmatig betaalde steun in totaal 8,41 miljoen DEM.
- (65) Duitsland heeft geen aanwijzingen gegeven in hoeverre rekening moet worden gehouden met dit bedrag wanneer nagegaan wordt of de steun beperkt is gebleven tot het noodzakelijk minimum en of de ontvanger van de steun een wezenlijke bijdrage (uit eigen middelen) geleverd heeft aan het herstructureringsplan. Duitsland heeft echter meegedeeld dat alle steun ten gunste van SKL-M in de op 1 september 2000 tegen deze onderneming ingeleide faillissementsprocedure als vorderingen geboekt worden, voorzover dit niet reeds geschied is.

- (66) De enige bijdrage die de investeerder daadwerkelijk heeft geleverd, is derhalve de testbank, waarvan de waarde naar verluidt 1,2 miljoen DEM is. De overheidsmaatregelen in het kader van de tweede herstructurering bedragen circa 87,6 miljoen DEM. In dit bedrag begrepen is de onverenigbaar verklaarde 8,41 miljoen DEM steun die ingevolge de beschikking in de zaak-Lintra teruggevorderd moet worden, alsmede de 12,23 miljoen DEM steun die verleend is op grond van eerder goedgekeurde steunregelingen. Op grond hiervan kan niet geconcludeerd worden dat de steun in verhouding staat tot de kosten en baten van de herstructurering.
- (67) De Commissie kan derhalve niet besluiten dat aan dit criterium voor de kaderregeling voldaan is.

3. Steun aan de investeerder MTU

- (68) De Commissie betwijfelde of de investeerder MTU geselecteerd werd op basis van een procedure die te vergelijken is met een open aanbesteding. Voor de Commissie was het daarom niet duidelijk of MTU, voorzover zulks niet reeds geschied was, in drie opzichten zou profiteren van de aan SKL-M verleende herstructureringssteun: direct, door de joint-ventureovereenkomst dan wel door de geplande activaovereenkomst of verwerving van de aandelen.
- (69) Wat betreft de vraag of aan de geplande activaovereenkomst of verwerving van aandelen steun verbonden is, gaf Duitsland aan dat MTU besloten had geen aandelen of economische goederen van SKL-M over te nemen. Bijgevolg heeft Duitsland de aanmelding betreffende de activaovereenkomst ingetrokken.
- (70) Overeenkomstig artikel 8 van Verordening (EG) nr. 659/1999 kan een lidstaat een aanmelding ten gepaste tijde intrekken zolang de Commissie nog geen beschikking heeft gegeven. Formele onderzoeksprocedures die reeds ingeleid zijn, worden dan ook beëindigd.
- (71) Aangezien Duitsland de aanmelding ingetrokken heeft, beëindigt de Commissie overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag de formele onderzoeksprocedure wat betreft de activaovereenkomst tussen SKL-M en MTU en de vraag of bij de koopprijs ook sprake is van steun.
- (72) Wat betreft de procedure op basis waarvan MTU als investeerder geselecteerd is, stelt de Commissie aan de hand van de in haar bezit zijnde gegevens vast dat de BvS contact opgenomen heeft met potentiële partners voordat in november 1997 de samenwerkingsovereenkomst tussen SKL-M en MTU gesloten werd. SKL-M werd echter niet onmiddellijk aan MTU overgedragen, maar MTU kreeg het aanbod SKL-M samen met de BvS en BVT te exploiteren, zolang SKL-M staatssteun ontving. MTU werd ook in de gelegenheid gesteld de aandelen van SKL-M op een later tijdstip tegen gunstige voorwaarden te verwerven (zie overweging 16). De Commissie is derhalve van mening dat de gekozen procedure niet overeenkomt met een open aanbesteding.
- (73) In zijn antwoord op de inleiding van de procedure gaf Duitsland informatie van MTU door waaruit bleek dat er tussen de beide ondernemingen geen systeem van cash concentration of clearing bestond. MTU wees er bovendien op dat transacties tussen de ondernemingen tegen marktvoorwaarden plaatsvonden. MTU verklaarde verder dat de overgenomen knowhow nog niet marktrijp was en dat de koopprijs marktconform was. MTU nam dit zelfde standpunt in in twee brieven aan de BvS (d.d. 1 oktober 2001 en 21 november 2001); afschriften daarvan zijn de Commissie gezonden. MTU heeft ook een afschrift van een brief van 4 november 1999 gezonden, waarin de bank van SKL-M verzekerd wordt dat 6,71 miljoen DEM zal worden overgemaakt als de knowhow overgenomen wordt. In 1998 heeft SKL-M haar potentiële vordering op MTU afgestaan aan de bank. Volgens Duitsland zijn investeringen die plaatsvonden gedurende de looptijd van de samenwerkingsovereenkomst met MTU, na beëindiging van de samenwerking, in het bezit van SKL-M gebleven.
- (74) Duitsland legde verder gegevens over van de curator van SKL-M, waaruit blijkt dat de knowhow die door MTU en SKL-M gezamenlijk ontwikkeld is, in juni 2000 door MTU overgenomen is voor de prijs van 6,71 miljoen DEM. De ontwikkeling van de knowhow zou SKL-M — na aftrek van de koopprijs — een verlies hebben opgeleverd van 5,3 miljoen DEM.
- (75) Op basis van de meegedeelde informatie constateert de Commissie dat de gesubsidieerde investeringen die SKL-M tijdens de herstructurering uitgevoerd heeft, in de onderneming gebleven zijn. Dit wordt bevestigd door de inventarisatie die de curator bij de inleiding van de faillissementsprocedure gemaakt heeft. De Commissie constateert verder dat er tussen SKL-M en MTU geen systeem van cash concentration of clearing bestond.
- (76) Volgens de Commissie heeft MTU daarom niet via een rechtstreekse financiële transfer geprofiteerd van de herstructureringssteun.
- (77) Ondanks een bevel tot het verstrekken van informatie overeenkomstig artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 en een rappelbrief d.d. 9 november 2001 heeft Duitsland onvoldoende inlichtingen verstrekt op basis waarvan de Commissie had kunnen uitsluiten dat MTU indirect via de joint-ventureovereenkomst profiteerde van de steun die SKL-M tijdens de herstructurering ontving ter compensatie van verliezen.
- (78) De Commissie moet derhalve overeenkomstig artikel 13 van Verordening (EG) nr. 659/1999 een beschikking geven op basis van de beschikbare informatie.

(79) Overeenkomstig § 4 van de tussen SKL-M en MTU in november 1997 gesloten joint-ventureovereenkomst moet de in de gemeenschappelijke onderneming ingebrachte industriële knowhow van de beide ondernemingen als gelijkwaardig worden beschouwd. Overeenkomstig § 5 heeft MTU bij opheffing van de gemeenschappelijke onderneming het recht alle knowhow die in het kader van de samenwerkingsovereenkomst ontwikkeld is, te verwerven voor een prijs die bepaald wordt op basis van het ontwikkelingsbudget.

(80) Uit de beschikbare informatie blijkt dat MTU gebruik gemaakt heeft van haar recht uit § 5 van de joint-ventureovereenkomst om de knowhow over te nemen die met SKL-M in het kader van de overeenkomst ontwikkeld is.

(81) De koopprijs die MTU voor de knowhow betaald heeft — 6,71 miljoen DEM — werd vastgesteld op basis van de in 1997 gemaakte raming van de ontwikkelingskosten. De werkelijke ontwikkelingskosten van de knowhow lagen voor SKL-M rond 5,3 miljoen DEM hoger dan de verkoopprijs. De aldus ontstane verliezen werden — minstens gedeeltelijk — door de herstructureringssteun ten gunste van SKL-M gedekt.

(82) De Commissie merkt verder op dat volgens MTU de overgenomen knowhow nog niet marktrijp was. MTU nam ditzelfde standpunt in in twee brieven aan de BvS (d.d. 1 oktober 2001 en 21 november 2001); afschriften daarvan zijn de Commissie op 5 maart 2002 gezonden.

(83) Voorts wijst de Commissie er op dat MTU de bank van SKL-M reeds in november 1999 de betaling van 6,71 miljoen DEM toegezegd had ingeval de door de gemeenschappelijke onderneming ontwikkelde knowhow overgenomen werd.

(84) De Commissie merkt ook op dat Duitsland — afgezien van de genoemde verklaringen en brieven van MTU — geen objectieve informatie verstrekt heeft over de reële of vermoedelijke marktwaarde van de knowhow.

(85) Bij gebreke van objectieve informatie over de reële of vermoedelijke marktwaarde van de knowhow neemt de Commissie de reële ontwikkelingskosten in aanmerking. Uit de meegedeelde informatie blijkt dat de ontwikkelingskosten van de knowhow niet gedekt werden door de betaalde prijs. De Commissie moet derhalve vaststellen dat de steun in kwestie, die bedoeld was als compensatie van de verliezen die veroorzaakt zijn door de ontwikkeling van de knowhow, gebruikt is eerder in het belang van MTU dan dat van SKL-M.

(86) Op grond van de beschikbare informatie is de Commissie van mening dat de knowhowoverdracht zou kunnen neerkomen op een overdracht van staatsmiddelen ten bedrage van 5,3 miljoen DEM; met name gelet op het feit dat SKL-M een onderneming is die onder zegen-

schap staat van de overheid of het besluit van SKL-M om MTU een koopoptie te bieden voor de overname van de knowhow op basis van het ontwikkelingsbudget en zo een kostenrisico te dragen -hetgeen niet strookt met het beginsel van een particuliere investeerder in een markteconomie alsmede het feit dat de deelname van MTU niet gebaseerd is op een procedure die voldoet aan de eisen voor een openbare aanbesteding.

V. CONCLUSIE

(87) De Commissie stelt vast dat Duitsland in strijd met artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag de betrokken steun op onwettige wijze heeft toegekend.

(88) Het totaalbedrag van de met de gemeenschappelijke markt onverenigbare steun bedraagt 34,26 miljoen EUR (67,017 miljoen DEM). Dit bedrag moet worden teruggevorderd bij de ontvanger van de steun. Aangezien op grond van de beschikbare informatie niet uit te sluiten valt dat MTU geprofiteerd heeft van de overdracht van knowhow, dient een bedrag van 2,71 miljoen EUR (5,3 miljoen DEM) — of het verschil tussen de betaalde prijs en de ontwikkelingskosten — te worden teruggevorderd van SKL-M en MTU, die daarvoor solidair aansprakelijk zijn,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De staatssteun van Duitsland ten gunste van SKL Motoren- und Systemtechnik GmbH, ten bedrage van 34,26 miljoen EUR (67,017 miljoen DEM) is met de gemeenschappelijke markt onverenigbaar.

Artikel 2

De procedure ten aanzien van de door Duitsland op 22 maart 2000 aangemelde maatregel betreffende een activaovereenkomst tussen SKL Motoren- und Systemtechnik GmbH en MTU Motoren- und Turbinen-Union Friedrichshafen GmbH wordt beëindigd.

Artikel 3

1. Duitsland neemt alle nodige maatregelen om de in artikel 1 bedoelde en reeds onwettig ter beschikking gestelde steun terug te vorderen.

2. Bij de terugvordering van het in artikel 1 bedoelde bedrag zijn SKL Motoren- und Systemtechnik GmbH en MTU Motoren- und Turbinen-Union Friedrichshafen GmbH solidair aansprakelijk voor een bedrag van 2,71 miljoen EUR (5,3 miljoen DEM).

3. De terugvordering van de steun geschiedt onverwijld en in overeenstemming met de nationaalrechtelijke procedures voorzover deze procedures een onverwijld en daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de onderhavige beschikking toelaten. De terug te vorderen steun omvat rente vanaf de datum waarop de steun de begunstigten ter beschikking is gesteld tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke wordt gehanteerd voor de berekening van het nettosubsidie-equivalent in het kader van regionale steunregelingen.

Artikel 4

Duitsland deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 9 april 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 7 mei 2002****inzake de steunmaatregel die Spanje voornemens is ten uitvoer te leggen ten gunste van Ford España, SA***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1803)***(Slechts de tekst in de Spaanse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)***(2002/899/EG)*

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

- (1) Bij schrijven van 15 december 2000, geregistreerd op 18 december 2000, heeft Spanje bij de Commissie een voornemen aangemeld om regionale steun te verlenen aan Ford España SA. De Commissie heeft op 7 februari 2001 aanvullende inlichtingen gevraagd. Na op 14 februari om een verlenging van de termijn voor de toezending van het antwoord te hebben verzocht, hebben de Spaanse autoriteiten op 2 april 2001 de aanvullende informatie verschaft.
- (2) Bij schrijven van 6 juni 2001 heeft de Commissie Spanje in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag ten aanzien van deze steun, aangezien er twijfel bestond over de verenigbaarheid van de steun met de gemeenschappelijke markt.
- (3) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure werd bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽²⁾. De Commissie heeft alle belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steun kenbaar te maken.
- (4) De Commissie heeft geen opmerkingen van belanghebbenden ontvangen.
- (5) Op 24 en 26 oktober 2001 heeft de Commissie de fabrieken in Almusafes (Valencia) en Bridgend (Verenigd Koninkrijk) bezocht en op 12 november heeft zij om

aanvullende inlichtingen verzocht. Na op 19 november te hebben verzocht om een verlenging van de antwoordtermijn, hebben de Spaanse autoriteiten op 14 januari 2002 de aanvullende informatie verstrekt.

II. UITVOERIGE BESCHRIJVING VAN DE STEUNMAATREGEL

Het project I4

- (6) De voorgenen steun zou worden verleend aan Ford España, SA (hierna „Ford” genoemd), een dochteronderneming van de automobieltgroep Ford Motor Company Inc. Het aangemelde project betreft de productie van een motor met de naam I4, die nog nooit eerder in Europa is geproduceerd. De I4 is een viercilindermotor met 16 kleppen die wordt geproduceerd met een cilinderinhoud van 1,8, 2,0 en 2,3 liter. In een later stadium zullen de 2,5 liter- en de dieselvrsie worden ontwikkeld. Deze motor zal vanaf 2003 onder andere voor de Focus- en de nieuwe Mondeo-modellen worden gebruikt.
- (7) Volgens de plannen van de onderneming zal de productie van de I4-motor in Almusafes de productie van de kleinere HCS- en Zetec-motoren vervangen. De HCS-motor zal geleidelijk verdwijnen omdat deze verouderd is en de productie van de Zetec-motor zal in de fabriek van het concern in Bridgend (Verenigd Koninkrijk) worden geconcentreerd.
- (8) Jaarlijks zullen 700 000 I4-motoren worden geproduceerd en van 2000 tot 2004 zal de totale productiecapaciteit van de fabriek in Almusafes met 330 000 eenheden per jaar worden verlaagd. Voor het hele concern wordt tot een soortgelijke verlaging overgegaan met een capaciteitsverhoging voor de fabriek in Bridgend en een capaciteitsverlaging voor die in Keulen (Duitsland). 79 % van de in Almusafes geproduceerde motoren zal worden uitgevoerd naar fabrieken van het Ford-concern in Duitsland en in Zweden.
- (9) Het investeringsprogramma loopt over een periode van drie jaar, namelijk van augustus 2000 tot augustus 2003.
- (10) De Spaanse autoriteiten verklaren dat het niet mogelijk is met de in de huidige fabriek toegepaste technologie de I4-motor te produceren, omdat het nodig zou zijn de

⁽¹⁾ PB C 219 van 4.8.2001, blz. 14.⁽²⁾ Zie voetnoot 1.

bestaande productielijnen te ontmantelen, die voor de productie van onderdelen ingrijpend te wijzigen en de productie-eenheid om te schakelen.

Rechtsgrond; bedrag van de investering en van de steun

- (11) De aangemelde steun, die wordt uitgekeerd in de vorm van rechtstreekse investeringssteun, wordt verleend in het kader van de regeling waarin is voorzien bij Real Decreto 2489/1996, de 5 de diciembre ⁽³⁾ ⁽⁴⁾, por el que se modifica el Real Decreto 883/1989 de 14 de junio, de delimitación de la zona de promoción económica de la Comunidad Valenciana (Koninklijk besluit 2489/1996 van 5 december 1996 tot wijziging van Koninklijk besluit 883/1989 van 14 juni 1989 tot afbakening van het economische ontwikkelingsgebied van Valencia) ⁽⁵⁾, vastgesteld op grond van Ley (wet) 50/1985 van 27 december 1985 ⁽⁶⁾ en van Real Decreto (Koninklijk besluit) 1535/1987 van 11 december 1987 ⁽⁷⁾ tot goedkeuring van de uitvoeringsverordening van genoemde wet.
- (12) Ford is voornemens 334 460 000 EUR te investeren; van dit bedrag wordt 297 990 000 EUR door de Spaanse autoriteiten beschouwd als een voor steun in aanmerking komende investering (waarvan de werkelijke waarde 277 320 000 EUR bedraagt, berekend op grond van een disconteringspercentage van 5,7 % en met als basisjaar het jaar 2000). De werkelijke waarde van de voorgenomen steun bedraagt 15 740 000 EUR bruto-subsidie-equivalent.

III. OPMERKINGEN VAN SPANJE

- (13) Op 13 juli 2001 hebben de Spaanse autoriteiten hun opmerkingen over de inleiding van de procedure toegezonden en op 14 januari 2002 hebben zij aanvullende inlichtingen verstrekt. De Commissie heeft deze opmerkingen in overweging genomen.
- (14) In hun opmerkingen bevestigen de Spaanse autoriteiten dat het project mobiel is en dat Ford Bridgend serieus als alternatieve locatie in aanmerking heeft genomen. De Spaanse autoriteiten hebben aanvullende documenten bij hun schrijven van 14 januari 2002 gevoegd ter ondersteuning van deze verklaring.
- (15) De Spaanse autoriteiten bevestigen in de tweede plaats in hun opmerkingen van 13 juli 2001 dat het project als een transformatie moet worden beschouwd en nodigen de Commissie uit de fabriek van Almusafes te bezoeken om de in uitvoering zijnde omschakeling van de productielijnen te controleren.
- (16) In de derde plaats bevestigen de Spaanse autoriteiten dat de nominale waarde van het bedrag dat voor steun in aanmerking kan komen 297 990 000 EUR (49 582 miljoen ESP) belooft. In hun schrijven van 14 januari 2002 geven de Spaanse autoriteiten een gedetailleerd overzicht van de betrokken machines en van de investeringsbedragen.

- (17) In de vierde plaats achten de Spaanse autoriteiten een kosten-batenanalyse niet nodig om de zaak te evalueren, aangezien de steunintensiteit lager is dan 20 % van het regionale maximum. Onder dit plafond is een dergelijke analyse overeenkomstig de communautaire kaderregeling inzake staatssteun aan de automobiellindustrie ⁽⁸⁾ (hierna „de kaderregeling” genoemd) niet vereist, aangezien de maxima in de regionale kaarten 2000—2006 lager zijn dan die voor 1994—1999.
- (18) De Spaanse autoriteiten bevestigen dat hoewel het regionale steunplafond voor de regio Valencia volgens de nieuwe kaarten van 30 % tot 37 % is verhoogd, de totale maxima in Spanje zijn verminderd en er bijgevolg geen kosten-batenanalyse vereist is wanneer de steunintensiteit van het project lager is dan 20 % van het regionale maximum.
- (19) De Spaanse autoriteiten bevestigen voorts dat de aan de Commissie overgelegde analyse niet ten doel had de evenredigheid van de steun te verifiëren, maar uitsluitend moest dienen ter ondersteuning van het argument dat daadwerkelijk een economisch levensvatbaar alternatief voor het project in aanmerking werd genomen.
- (20) In de vijfde plaats hebben de Spaanse autoriteiten duidelijkheid verschaft in verband met de twijfels die door de Commissie werden geformuleerd met betrekking tot de bij de aanmelding gevoegde kosten-batenanalyse.
- (21) Wat de kosten voor uitrusting en machines betreft, verklaren de Spaanse autoriteiten dat de grotere afstand tussen Almusafes en de leveranciers in de aanmelding slechts als een gering nadeel werd vermeld en dat de economische gevolgen ervan niet belangrijk zullen zijn. De reden waarom een transformatie van de bestaande productielijnen nodig is, is dat de fabriek in Almusafes sterker verouderd is. De modernere lijnen in Bridgend zouden een minder radicale ingreep en bijgevolg lagere transformatiekosten hebben vereist. In hun schrijven van 14 januari 2002 geven de Spaanse autoriteiten een gedetailleerd overzicht van de investeringskosten in de productielijnen voor de mechanische delen in Almusafes en in Bridgend.
- (22) Wat de kosten voor vervoer betreft, verschaften de Spaanse autoriteiten aanvullende inlichtingen over de berekening van de kosten voor het vervoer van de afgewerkte motoren naar de assemblagefabrieken van bestemming, met inbegrip van de oorspronkelijke gegevens van Ford die werden gebruikt voor de berekening van de kosten die in de kosten-batenanalyse zijn opgenomen.

⁽³⁾ BOE nr. 21 van 24.1.1997, blz. 2405.

⁽⁴⁾ Steunmaatregel N 463/94, door de Commissie goedgekeurd bij schrijven van 7 september 1995 (PB C 25 van 31.1.1996, blz. 3).

⁽⁵⁾ BOE nr. 171 van 19.7.1989, blz. 22874.

⁽⁶⁾ BOE nr. 3 van 3.1.1986, blz. 790.

⁽⁷⁾ BOE nr. 299 van 15.12.1987, blz. 36729.

⁽⁸⁾ PB C 279 van 15.9.1997, blz. 1 (waarvan de geldigheid in PB C 368 van 22.12.2001, blz. 10, is verlengd).

- (23) Wat de afvloeiingskosten betreft, verklaren de Spaanse autoriteiten dat indien het project niet in Almusafes werd gerealiseerd, de Spaanse fabriek [...](*). Niettemin heeft de onderneming de afvloeiingskosten bij het onderzoek van de alternatieve locaties niet in aanmerking genomen.
- (24) Wat de bij de analyse gebruikte wisselkoersen betreft, verklaren de Spaanse autoriteiten dat het gaat om de koersen die door Ford voor haar interne studies zijn vastgesteld. Dit wordt gerechtvaardigd geacht omdat de analyse niet werd voorgelegd om de evenredigheid van de voorgestelde steun te bewijzen, maar om de economische levensvatbaarheid van de alternatieve locatie aan te tonen.
- (25) Wat het referentiedisconteringspercentage betreft, hebben de Spaanse autoriteiten een kosten-batenanalyse verstrekt die is berekend op basis van een disconteringspercentage van 5,7 %.
- (26) Wat de productiecapaciteit van het Ford-concern in de periode 2000—2005 betreft, hebben de Spaanse autoriteiten inlichtingen verstrekt zowel voor motoren als voor auto's, inclusief de merken van de Premier Automotive Group en van Volvo.
- (29) De steun in kwestie is bestemd voor Ford, een onderneming die auto's fabriceert en assembleert. De onderneming maakt derhalve deel uit van de automobielsector in de zin van de kaderregeling.
- (30) In de kaderregeling wordt bepaald dat voorgenomen steunmaatregelen van overheidsinstanties voor een individueel of een algemeen project in het kader van goedgekeurde steunregelingen ten gunste van een onderneming die werkzaam is in de automobielsector, van tevoren moeten worden aangemeld uit hoofde van artikel 88, lid 3, van het Verdrag, zodra minstens één van de volgende drempels is overschreden: 1. het totale bedrag van het project is gelijk aan 50 miljoen EUR, 2. het totale brutobedrag van de staatssteun en van andere communautaire instrumenten is gelijk aan 5 miljoen EUR. Zowel de totale kostprijs van het project als het steunbedrag overschrijden de drempels voor aanmelding. Door de voorgenomen steun ten behoeve van Ford aan te melden, hebben de Spaanse autoriteiten derhalve voldaan aan de vereisten van artikel 88, lid 3, van het Verdrag.
- (31) Krachtens de kaderregeling moet de Commissie erop toezien dat de toegekende steun zowel noodzakelijk is voor de verwezenlijking van het project als evenredig met de ernst van de op te lossen problemen. De naleving van deze beide criteria, het evenredigheids- en het noodzakelijkheids criterium, is een voorwaarde voor de goedkeuring van staatssteun ten behoeve van de automobielsector door de Commissie.

IV. BEOORDELING VAN DE STEUN

- (27) De door Spanje ten gunste van Ford aangemelde maatregel vormt staatssteun in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag, omdat deze van staatswege of met staatsmiddelen wordt gefinancierd. Aangezien de steun een belangrijk bestanddeel vormt van de financiering van het project kan zij bovendien de mededinging in de Gemeenschap vervalsen, aangezien Ford wordt bevoordeeld ten opzichte van de concurrenten die geen steun ontvangen. Ten slotte bewijst het feit dat de meeste in Almusafes gefabriceerde motoren naar andere Europese landen worden geëxporteerd en worden geïnstalleerd in voertuigen die in heel Europa worden verkocht, dat er een belangrijke handel in auto's tussen de lidstaten bestaat.
- (28) In artikel 87, lid 2, van het Verdrag worden verschillende soorten steunmaatregelen opgesomd die verenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt. Gezien de aard en de doelstelling van de steun alsmede de geografische ligging van de onderneming, zijn de punten a), b) en c) niet op het programma in kwestie van toepassing. In artikel 87, lid 3, worden andere soorten steunmaatregelen genoemd, die als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden beschouwd. De Commissie wijst erop dat het project is gesitueerd in de regio Valencia, die op grond van artikel 87, lid 3, onder a), in aanmerking komt voor steun tot een regionaal plafond van 37 % nettosubsidie-equivalent voor grote ondernemingen.
- (32) Overeenkomstig punt 3.2.a) van de kaderregeling automobielsector moet de begunstigde onderneming, om de noodzakelijkheid van een regionale steunmaatregel te bewijzen, op duidelijke wijze aantonen, dat zij over een economisch levensvatbaar alternatief beschikt voor de vestiging van haar project. Wanneer de betrokken investering op geen enkel ander nieuw of bestaand fabrieksterrein van het concern kan worden uitgevoerd, zal de onderneming immers verplicht zijn haar project uit te voeren op de enige mogelijke vestigingsplaats, zelfs zonder steun. Bijgevolg kan voor een geografisch niet-mobiel project geen regionale steun worden toegekend.
- (33) De Commissie, bijgestaan door een externe deskundige op het gebied van de automobielsector, heeft de door Spanje verstrekte documenten onderzocht, teneinde vast te stellen of het project mobiel is. De bij de brief van 14 januari 2002 verstrekte documenten tonen aan dat Ford in 1998 een studie heeft uitgevoerd om een locatie in Europa te kiezen voor de productie van de 14-motor. De studie omvat een vergelijkende analyse van de fabrieken in Keulen, Bridgend en Almusafes. Uit de documenten van juni 1999 blijkt dat Valencia en Bridgend de meest geschikte locaties waren voor het project en dat uiteindelijk tussen de beide locaties zou moeten worden gekozen. Tijdens het bezoek aan de fabriek van Bridgend op 26 oktober 2001 kon de Commissie vaststellen dat deze over de technische capaciteiten voor het project beschik-

(*) Bedrijfsgeheim.

te. De officiële persmededelingen tonen aan dat de beslissing om de motoren in Valencia te produceren op 12 november 1999 werd bekendgemaakt.

- (34) Regionale steun voor de modernisering en rationalisatie, die meestal niet mobiel van aard is, wordt in de automobielsector niet toegestaan. Een „transformatie” die een radicale verandering van de productiestructuren van de bestaande vestiging inhoudt, komt daarentegen wel voor regionale steun in aanmerking. Tijdens het bezoek aan de installatie in Almusafes, op 24 oktober 2001, kon de Commissie nagaan welke aanzienlijke investering in machines nodig was om de productie om te schakelen naar de I4-motor, die volledig verschilt van het in dezelfde fabriek geproduceerde Zetec-model. Met het oog op de investering diende de productie van de oude Zetec-motor volledig te worden stilgelegd, dienden de productielijnen te worden ontmanteld en dienden volledig nieuwe of grondig gewijzigde machines in gebruik te worden genomen.
- (35) Op grond van deze elementen concludeert de Commissie dat het project een transformatie vormt die mobiel van aard is en bijgevolg voor regionale steun in aanmerking komt, aangezien de steun noodzakelijk is bij het aantrekken van de investering naar het steungebied.
- (36) Wat de subsidiabele kosten betreft, merkt de Commissie op dat de nominale waarde van de kosten die door de Spaanse autoriteiten worden geacht voor steun in aanmerking te komen 297 990 000 EUR belooft. De opgegeven subsidiabele kosten betreffen investeringen in machines ten bedrage van [...] EUR, waarvan [...] EUR in Spaanse steunzones. De Commissie merkt op dat, overeenkomstig de kaderregeling, de in de betrokken steunzone geldende regionale regeling bepaalt of de kosten al dan niet voor steun in aanmerking komen. Bovendien kunnen de kosten voor machines niet worden geacht voor steun in aanmerking te komen, wanneer het kosten in niet-gesteunde zones betreft.
- (37) De Commissie merkt op dat overeenkomstig de goedgekeurde regeling ⁽⁹⁾, die de rechtsgrond voor de maatregel verschaft, steun voor projecten is toegestaan voorzover zowel is voldaan aan de vereisten betreffende de zones als aan die betreffende de maxima die in de Spaanse regionale kaarten zijn vastgesteld. De Commissie concludeert dat de buiten Spanje voorgenomen investering van Ford niet als een voor steun in aanmerking komende investering in de zin van de kaderregeling kan worden beschouwd. Bijgevolg kan slechts een bedrag van [...] EUR aan investeringen in machines als voor steun in aanmerking komende kosten worden beschouwd. De nominale waarde van de totale voor steun in aanmerking komende kosten voor het project belooft 234 620 000 EUR en de werkelijke waarde ervan 217 439 000 EUR.
- (38) Overeenkomstig punt 3.2.c) van de kaderregeling vergewist de Commissie zich ervan of de voorgenomen steunmaatregel evenredig is met de regionale problemen die de maatregel moet verhelpen. Om die reden verlangt

de Commissie een kosten-batenanalyse, tenzij de intensiteit van de steun zeer gering is. Dit criterium is gerechtvaardigd omdat een mobiel project dat gevestigd is in een steunzone, steeds te kampen heeft met handicaps.

- (39) De Commissie merkt op dat de Spaanse autoriteiten van mening zijn dat een steunintensiteit van 20 % het maximum is waaronder een kosten-batenanalyse in het onderhavige geval niet vereist is, omdat de totale regionale maxima in Spanje in de kaarten voor 2000—2006 werden verlaagd. De Commissie wijst er niettemin op dat in de kaderregeling wordt verwezen naar het regionale maximum van de regio waar de investering plaatsheeft en niet naar een nationaal gemiddelde van verschillende regionale maxima. Het regionale maximum voor de regio Valencia ligt in de nieuwe regionale kaarten hoger (37 %) dan in de oude (30 %). In dergelijke gevallen is een kosten-batenanalyse volgens de kaderregeling niet noodzakelijk wanneer de intensiteit van de steun lager is dan 10 %.
- (40) De Commissie concludeert bijgevolg dat, aangezien de haar voorgelegde kosten-batenanalyse in beginsel niet ten doel had de evenredigheid van de steun te verifiëren, de toegestane maximumintensiteit voor de investering in de regio Valencia 10 % bedraagt van het regionale maximum van 37 %, d.w.z. een nettosubsidie-equivalent van 3,7 %, dat overeenkomt met een brutosubsidie-equivalent van 5,11 %.
- (41) Niettemin heeft de Commissie, bijgestaan door de externe deskundige, de elementen van de door de Spaanse autoriteiten ingediende kosten-batenanalyse onderzocht om na te gaan of de evenredigheid van de steun is aangetoond overeenkomstig de regels van de kaderregeling.
- (42) De Commissie wijst erop dat de door de Spaanse autoriteiten ingediende analyse voor Almusafes ten opzichte van Bridgend een nettohandicap van 29 900 000 EUR te zien geeft. De „regionale handicapverhouding” van het in de kosten-batenanalyse opgenomen project is bijgevolg 10,77 %.
- (43) De Commissie wijst erop dat de Spaanse autoriteiten in de kosten-batenanalyse wisselkoersprognoses gebruiken die overeenkomen met de door Ford gebruikte berekeningen, namelijk [...] GBP/EUR ([...] ESP/GBP) voor het jaar 2000, [...] GBP/EUR ([...] ESP/GBP) voor 2001 en [...] GBP/EUR ([...] ESP/GBP) voor de periode 2002 tot en met 2005.
- (44) Het is evenwel de vaste praktijk van de Commissie bij de beoordeling van de kosten-batenanalyse, waar mogelijk, gebruik te maken van de historische ratio's op het ogenblik van de goedkeuring van de vestigingsbeslissingen. Alleen wanneer het ogenblik waarop de vestigingsbeslissing is genomen, niet kan worden geverifieerd of

⁽⁹⁾ Zie overweging 11.

indien nog geen beslissing is genomen, wordt de ratio van het tijdstip van aanmelding gebruikt. Het uitgangspunt van de Commissie werd na de aanmelding van het project aan de Spaanse autoriteiten uitgelegd. In het onderhavige geval werd de beslissing in november 1999 genomen en op dat ogenblik bedroeg de wisselkoers 0,637 GBP/EUR ⁽¹⁰⁾.

- (45) De Commissie stelt vast dat de door de Spaanse autoriteiten gebruikte wisselkoersen impliceren dat de waarde van de euro (en van de peseta) ten opzichte van het pond in de betrokken jaren hoger ligt dan volgens de door de Commissie gevolgde praktijk. De Commissie merkt tevens op dat de door de Spaanse autoriteiten gebruikte koersen respectievelijk ongeveer [...] en [...] hoger liggen dan de historische waarden in 2000 en 2001 en dat de verwachte sterke devaluatie van het pond de voorbije jaren is uitgebleven.
- (46) De Commissie merkt op dat de door de Spaanse autoriteiten aan het pond toegekende geraamde lagere waarde tot gevolg heeft dat de kosten van de alternatieve locatie van Bridgend lager liggen dan die welke voortvloeien uit de door de Commissie gevolgde praktijk. De Commissie heeft berekend dat wanneer een wisselkoers van 0,637 GBP/EUR op de exploitatiekosten wordt toegepast, de regionale handicap van Almusafes van de aangemelde 29 900 000 EUR afneemt tot 15 210 000 (7 % bruto-subsidie-equivalent van de voor steun in aanmerking komende kosten).
- (47) Wat de kosten voor uitrusting en machines betreft, heeft de Commissie, bijgestaan door de externe deskundige, kunnen nagaan dat de in Almusafes voorhanden machines ouder en minder flexibel zijn dan die in Bridgend. De installatie van Bridgend had met een geringere transformatie van de bestaande productielijnen, en bijgevolg met een lagere kapitaalinvestering, aan de productie van de I4-motor kunnen worden aangepast. Deze elementen volstaan evenwel niet om het volledige verschil van 17 % in de investeringskosten tussen beide installaties te rechtvaardigen.
- (48) In dit verband merkt de Commissie op dat de investeringskosten in Bridgend wegens de hypothesen met betrekking tot de wisselkoers kunstmatig laag zijn. In de uitsplitsing van de investeringen die op 14 januari 2002 door de Spaanse autoriteiten werd verstrekt, is als basis een euro genomen die ten opzichte van de dollar ongeveer 25 % en ten opzichte van het pond ongeveer 18 % sterker is dan in november 1999 werkelijk het geval was. Dit leidt tot een vermindering van alle niet in euro verrichte investeringsuitgaven, waarbij de vermindering voor de alternatieve locatie in Bridgend hoger zou uitvallen. Op basis van de voorzichtige hypothese dat de toepassing van de correcte wisselkoers de kosten voor machines en uitrusting in Bridgend met slechts circa 7 % zou doen toenemen, zou de regionale handicap tot 2 870 000 EUR (of 1,04 % bruto-subsidie-equivalent van de voor steun in aanmerking komende kosten) afnemen.
- (49) Wat de kosten voor het vervoer betreft, merkt de Commissie op dat uit de oorspronkelijke interne berekeningen van Ford (die de dollar als referentiemunteenheid gebruikt) een klein voordeel (van gemiddeld circa 2,5 % per motor) blijkt voor de kosten voor het vervoer per eenheid in Almusafes. Dit zou een voordeel van circa 370 000 EUR per jaar betekenen, dat niet in de kosten-batenanalyse is opgenomen. De Commissie wijst er tevens op dat het voordeel voor Almusafes groter zou zijn geweest wanneer in de berekeningen gebruik zou zijn gemaakt van de wisselkoers op het ogenblik van de investeringsbeslissing.
- (50) Wat de afvloeiingskosten betreft, accepteert de Commissie dat het aantal overtollige werknemers ook zonder het I4-project beperkt zou zijn geweest wanneer de productie van de Zetec-motor zou zijn voortgezet. Het is de Commissie evenwel niet mogelijk de extra kosten van de in de brief van 14 januari 2002 vermelde [...] mogelijke afvloeiingen te beoordelen, aangezien de Spaanse autoriteiten te kennen hebben gegeven dat Ford deze niet in aanmerking heeft genomen bij het onderzoek van de alternatieve locaties. De Commissie wijst erop dat indien deze kosten in aanmerking waren genomen, de uitgaven voor de uitvoering van het project in Bridgend hoger zouden zijn geweest en de kostenhandicap van Almusafes bijgevolg kleiner.
- (51) Ten slotte heeft de Commissie in haar analyse de kwestie van de regionale toeslag (top-up) in overweging genomen. Een dergelijke toeslag is toegestaan op voorwaarde dat de investering de in de automobiellindustrie bestaande capaciteitsproblemen niet doet toenemen. De Spaanse autoriteiten hebben documenten verstrekt die aantonen dat de capaciteit van het Ford-concern in de Europese Economische Ruimte en in de landen van Midden- en Oost-Europa in de periode 2000—2005, zowel wat motoren als auto's betreft, zal afnemen. Zoals in de kaderregeling is bepaald, zou het project minimale gevolgen hebben voor de mededinging en zou de uit de kosten-batenanalyse voortvloeiende handicapintensiteit met 4 procentpunten toenemen.
- (52) Op grond van de verstrekte gegevens en van bovenstaande overwegingen concludeert de Commissie dat de elementen van de door de Spaanse autoriteiten verstrekte kosten-batenanalyse niet bewijzen dat Almusafes met een regionale handicap van meer dan 5,11 % bruto-subsidie-equivalent van de subsidiabele kosten te kampen zou hebben, zelfs wanneer een positieve regionale toeslagfactor van 4 procentpunten in aanmerking wordt genomen. Om die reden concludeert de Commissie dat een steunintensiteit die hoger ligt dan de intensiteit waarvoor overeenkomstig de kaderregeling geen kosten-batenanalyse vereist is, niet verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt.
- (53) De Commissie becijfert de maximumsteun die voor het betrokken project aan Ford kan worden toegestaan op 5,11 % bruto-subsidie-equivalent van de totale voor steun

⁽¹⁰⁾ Bron: Eurostat.

in aanmerking komende kosten, die 217 439 000 EUR bedragen tegen prijzen van 2000 (disconteringspercentage 5,7 %). Het maximumsteunbedrag beloopt bijgevolg 11 111 146 EUR brutosubsidie-equivalent tegen prijzen van 2000 (disconteringspercentage 5,7 %).

V. CONCLUSIE

- (54) De Commissie concludeert dat de steun voor het betrokken project verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt voorzover deze niet meer bedraagt dan 5,11 % brutosubsidie-equivalent van de voor steun in aanmerking komende investering van 217 439 000 EUR in actuele waarde (met een disconteringspercentage van 5,7 % en als basisjaar het jaar 2000). Het maximumbedrag aan steun dat kan worden verleend, beloopt 11 111 146 EUR in actuele waarde.
- (55) Iedere bijkomende staatsteun voor de betrokken investeringsprojecten is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De staatssteunmaatregel die Spanje voornemens is ten gunste van Ford España S.A. ten uitvoer te leggen voor het project voor de productie van de nieuwe I4-motor, is verenigbaar met de gemeenschappelijke markt op grond van artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag, tot een maximumsteunintensiteit van 5,11 % bruto subsidie-equivalent van de voor steun in aanmerking komende investering, die 217 439 000 EUR bedraagt,

(berekend op basis van een disconteringspercentage van 5,7 % met als basisjaar het jaar 2000).

Bijgevolg wordt toestemming verleend voor de toekenning van steun voor een bedrag van maximaal 11 111 146 EUR (berekend op basis van een disconteringspercentage van 5,7 % met als basisjaar het jaar 2000).

Artikel 2

Iedere andere staatssteunmaatregel dan de in artikel 1 genoemde die Spanje voornemens zou zijn ten gunste van Ford España SA ten uitvoer te leggen voor het project voor de productie van de nieuwe I4-motor, is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.

Artikel 3

Spanje deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

Artikel 4

Deze beschikking is gericht tot het Koninkrijk Spanje.

Gedaan te Brussel, 7 mei 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 5 juni 2002****betreffende de staatssteun die Spanje voornemens is aan Renault España SA te verlenen***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1992)***(Slechts de tekst in de Spaanse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)***(2002/900/EG)*

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken ⁽¹⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

I. PROCEDURE

- (1) Bij schrijven van 15 december 2000 hebben de Spaanse autoriteiten de Commissie in kennis gesteld van het voornemen regionale steun te verlenen aan Fabricación de Automóviles Renault España SA, een Renaultfabriek die is gevestigd in Valladolid (autonome regio Castilië en León), Spanje (hierna genoemd „Renault España”). De Commissie heeft op 26 januari 2001 om nadere informatie verzocht, die de Spaanse autoriteiten op 22 en 27 februari 2001 hebben verstrekt, en eveneens op 26 april 2001, door de Spaanse autoriteiten op 28 mei 2001 verstrekt, en op 5 juli 2001, door de Spaanse autoriteiten op 14 september 2001 verstrekt.
- (2) Op 13 november 2001 heeft de Commissie besloten de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag in te leiden (besluit tot inleiding van de formele onderzoekprocedure), daar zij van mening was dat kon worden getwijfeld aan de verenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt. Na een vergadering in de gebouwen van de Commissie op 8 januari 2002 heeft Spanje op 17 januari 2002 zijn opmerkingen bij de inleiding van de procedure ingediend. Op 8 maart 2002 heeft de Commissie de fabriek in Bursa (Turkije) bezocht, waar meer informatie werd verkregen.

- (3) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽²⁾ bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken.

- (4) De Commissie heeft van de belanghebbenden geen opmerkingen terzake ontvangen.

**II. GEDETAILEERDE BESCHRIJVING VAN DE STEUN-
MAATREGEL**

Het project

- (5) Renault España is een dochteronderneming van de Franse automobieltgroep Renault. Het aangemelde project betreft de productie van twee verschillende motoren van de „K”-familie: de K4, een benzinemotor met vier cilinders en 16 kleppen, met versies van 1,4 en 1,6 liter, en de K9, een „common rail” dieselmotor met vier cilinders, acht kleppen en 1,5 liter.
- (6) Het aangemelde project betreft de installatie van verschillende productielijnen voor motoronderdelen en een flexibele assemblagelijijn die per dag 1 200 motoren van het K4- of het K9-model kan produceren. De capaciteit in Valladolid zal toenemen van 4 800 tot 6 000 motoren per dag. Binnen de Renaultgroep zal de productie van motoren tussen 1998 en 2005 aanzienlijk worden opgevoerd, van 1,6 miljoen tot meer dan 3 miljoen motoren per jaar.
- (7) Volgens de kennisgeving loopt het investeringsprogramma over een periode van zes jaar — van januari 1999 tot december 2004.
- (8) Spanje bevestigt dat het project mobiel is en dat een alternatieve locatie in het Turkse Bursa door de Renaultgroep als een levensvatbaar alternatief wordt beschouwd. Daarnaast vond een kosten-batenanalyse (hierna KBA genoemd) plaats op basis van een hypothetische locatie binnen de EER of in Midden- en Oost-Europa (LMOE).

⁽¹⁾ PB C 33 van 6.2.2002, blz. 13.

⁽²⁾ Zie voetnoot 1.

De locatie in het Roemeense Mioveni werd gekozen wegens haar overeenkomsten met Bursa, wat betreft ligging en kosten.

Rechtsgrond; bedrag van steun en investering

- (9) De aangemelde steun wordt toegekend in de vorm van rechtstreekse investeringssteun in het kader van de goedgekeurde steunregelingen uit volgende wetgeving: Real Decreto 78/1997 van 24 januari ⁽³⁾, waarbij de algemene regeling voor regionale steunmaatregelen van de Centrale Administratie ten dele werd gewijzigd om deze aan te passen aan de regionalesteunkaart voor het tijdvak 1994—1999 (door de Commissie goedgekeurd bij brief van 7 september 1995 (zaak N 463/94), Real Decreto 2486/1996 van 5 december ⁽⁴⁾ en Decreto 125/2000 van 1 juni ⁽⁵⁾ van de autonome regio Castilië en León, waarvan een project door de Commissie op 16 mei 2000 werd goedgekeurd (zaak N 410/99).

- (10) Renault España is voornemens voor een nominaal bedrag van 164 530 000 EUR te investeren; daarvan vormen volgens Spanje 149 441 660 EUR (128 724 990 EUR in geactualiseerde waarde — basisjaar 1999 — disconteringsvoet 4,72 %) voor steun in aanmerking komende investeringsuitgaven.

- (11) Volgens de in januari 2002 ontvangen informatie bedraagt de voorgenomen steun in nominale waarde 22 333 832 EUR brutosubsidie-equivalent, met een actuele waarde van 18 366 569 EUR. De steunintensiteit zou derhalve 14,27 % brutosubsidie-equivalent bedragen.

- (12) Volgens de kennisgeving wordt geen andere communautaire steun of financiering aan dit project verleend.

III. OPMERKINGEN VAN SPANJE

- (13) Op 17 januari 2002 hebben de Spaanse autoriteiten hun opmerkingen op de inleiding van de procedure ingediend. Bij het bezoek aan de fabriek in Bursa op 8 maart 2002 is aanvullende informatie verstrekt. De Commissie heeft met deze opmerkingen en informatie rekening gehouden.
- (14) In hun opmerkingen herhalen de Spaanse autoriteiten in de eerste plaats dat het project mobiel is en dat de Renaultgroep Bursa ernstig in overweging heeft genomen als alternatieve locatie. Zij preciseren tevens het tijdschema van het project en bevestigen dat in Valladolid en Bursa dezelfde kwaliteitsnormen voor de motoren zouden worden gehanteerd. Ten bewijze daarvan werd de Commissie nadere informatie verstrekt naar aanleiding van het bezoek aan Bursa op 8 maart 2002.

- (15) In de tweede plaats bevestigen de Spaanse autoriteiten in hun opmerkingen van 17 januari 2002 dat het project een uitbreiding van de bestaande installaties in Valladolid omvat, waardoor de capaciteit van 4 800 tot ongeveer 6 000 motoren per dag wordt opgevoerd. Voor de uitbreiding worden geheel nieuwe machines geïnstalleerd, zodat bij het project geen sprake is van rationaliserings- of moderniseringselementen.

- (16) In de derde plaats bevestigen de Spaanse autoriteiten dat in de KBA uitsluitend rekening is gehouden met de subsidiabele kosten. De subsidiabele kosten van het project belopen in totaal 149 441 660 EUR, hetgeen overeenkomt met 128 724 990 EUR in de waarde van 1999. De in de KBA vermelde investeringskosten ten bedrage van 154 802 794 EUR zijn uitgedrukt in de waarde van 2003 en komen na discontering overeen met de voren genoemde bedragen.

- (17) In de vierde plaats verstrekken de Spaanse autoriteiten toelichtingen met betrekking tot de twijfel die de Commissie heeft bij de KBA waarin Valladolid wordt vergeleken met de hypothetische vergelijkingslocatie in Mioveni (Roemenië).

- (18) Met betrekking tot het ontbreken van schaalvoordelen bij de vergelijkingslocatie in Mioveni bevestigen de Spaanse autoriteiten dat reeds rekening is gehouden met dergelijke schaalnadelen voor wat betreft de outillage van de leveranciers, de overdracht van technisch personeel en een groter aandeel van indirecte arbeidskrachten. Na een grondiger onderzoek hebben de Spaanse autoriteiten de gevolgen van een investering in Mioveni op de volgende gebieden geëvalueerd: hulpinstallaties en vloerbekleding, installaties voor kwaliteitscontrole en IT-systemen. Aan deze maatregelen zou een extra prijskaartje van 4 650 000 EUR hangen, een bedrag dat in een geactualiseerde KBA is verwerkt.

- (19) Met betrekking tot de kosten van het uitgaande transport bevestigen de Spaanse autoriteiten dat de transportkosten voor Mioveni zijn berekend op basis van de vooruitzichten van Renault inzake de vraag van zijn fabrieken voor het komende jaar. Er wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van het aantal voertuigen dat buiten de Gemeenschap wordt geassembleerd en voor de communautaire markt is bestemd.

- (20) Wat de eventuele ontslagkosten betreft, bevestigen de Spaanse autoriteiten dat het besluit om de tweede flexibele lijn niet in Valladolid te installeren, niet tot ontslagkosten in deze fabriek zou leiden. Er is namelijk een verhoging van de motorenproductie in Valladolid gepland (1 800 motoren per dag), ongeacht de keuze van de locatie voor het mobiele project. Deze verhoging van de

⁽³⁾ BOE nr. 34 van 8.2.1997, blz. 4167.

⁽⁴⁾ BOE nr. 3 van 3.1.1997, blz. 89.

⁽⁵⁾ BOCyL nr. 109 van 7.6.2000, blz. 6901.

capaciteit zou voldoende zijn om de werknemers op te nemen die beschikbaar komen na de outsourcing van een deel van de activiteiten.

- (21) Wat de arbeidskosten betreft houdt de geactualiseerde KBA rekening met een jaarlijkse convergentie van de arbeidskosten van 5 % in Mioveni, zoals voor de Commissie gebruikelijk is in gevallen waarin de vergelijkingsfabriek in een LMOE is gevestigd.

IV. BEOORDELING VAN DE STEUNMAATREGEL

- (22) De door Spanje aangemelde steunmaatregel ten gunste van Renault España is staatssteun die onder de toepassing van artikel 87, lid 1, van het Verdrag valt. Deze steun wordt toegekend door de overheid of uit overheidsmiddelen gefinancierd. Aangezien de steun bovendien een aanzienlijk gedeelte van de financiering van het project vertegenwoordigt, kan de concurrentie in de Gemeenschap worden vervalst doordat Renault España wordt bevoordeeld tegenover andere concurrenten die geen steun ontvangen. Ten slotte moet worden opgemerkt dat de automobiemarkt een intensief handelsverkeer tussen de lidstaten meebrengt.
- (23) Artikel 87, lid 2, van het Verdrag vermeldt bepaalde soorten steunmaatregelen die met het Verdrag verenigbaar zijn. Gezien de aard en het voorwerp van de steun evenals de geografische situatie van de onderneming zijn de letters a), b) en c) niet van toepassing op de voorgenomen steunmaatregel in kwestie. Artikel 87, lid 3, vermeldt andere vormen van steun die verenigbaar met de gemeenschappelijke markt kunnen worden geacht. De Commissie merkt op dat het project in Valladolid is gevestigd, een gebied dat voor regionale steun in aanmerking komt ex artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag, met een regionalesteunplafond van 35 % van het nettosubsidie-equivalent voor grote ondernemingen.
- (24) De aangemelde steun is bestemd voor Renault España, dat auto's vervaardigt en assembleert. De onderneming maakt dus deel uit van de automobielandustrie, die onder de communautaire kaderregeling inzake staatssteun aan de automobielandustrie ⁽⁶⁾ (hierna „de kaderregeling” genoemd) valt.
- (25) In de kaderregeling is bepaald dat voorgenomen steunmaatregelen van overheidsinstanties voor een individueel project in het kader van een goedgekeurde steunregeling ten gunste van een onderneming die actief is in de automobielsector, van tevoren moeten worden aangemeld uit hoofde van artikel 88, lid 3, van het Verdrag, zodra minstens één van de volgende drempels is overschreden: i) de totale kostprijs van het project is gelijk aan 50 miljoen EUR, ii) het totale brutobedrag van de staatssteun

en van andere communautaire instrumenten is gelijk aan 5 miljoen EUR. Zowel de totale kosten van het project als het steunbedrag overschrijden de aanmeldingsdrempel. Spanje heeft de voorgenomen steunmaatregel ten gunste van Renault España aangemeld en dus voldaan aan het vereiste in artikel 88, lid 3, van het Verdrag.

- (26) Overeenkomstig de kaderregeling moet de Commissie erop toezien dat de toegekende steun noodzakelijk is voor de verwezenlijking van het project en evenredig is met de ernst van de op te lossen problemen. De naleving van het evenredigheids- en het noodzakelijkheids-criterium is een absolute voorwaarde voor de goedkeuring van staatssteun ten behoeve van de automobielsector door de Commissie.
- (27) Volgens punt 3.2, onder a), van de kaderregeling moet de begunstigde onderneming, om de noodzakelijkheid van een regionale steunmaatregel te bewijzen, duidelijk aantonen dat zij over een economisch levensvatbaar alternatief beschikt voor de vestiging van haar project. Wanneer de betrokken investering op geen enkel ander nieuw of bestaand fabrieksterrein van het concern kan worden uitgevoerd, zal de onderneming immers verplicht zijn haar project uit te voeren op de enige mogelijke vestigingsplaats, zelfs zonder steun. Voor een geografisch niet-mobiel project kan bijgevolg geen regionale steun worden toegekend.
- (28) De Commissie heeft, bijgestaan door haar externe deskundige op het gebied van de automobielsector, de door Spanje verstrekte documentatie en informatie onderzocht om na te gaan of het project mobiel is.
- (29) Ten eerste moet erop worden gewezen dat uit de aan de Commissie verstrekte documenten blijkt dat de Renault-groep in [...] (*) een eerste vergelijking van de technische levensvatbaarheid en de noodzakelijke investeringen in Valladolid en in Bursa heeft verricht. Daarin werd steun vermeld als een mogelijke factor die ten minste een gedeelte van de grootste kosten in Valladolid zou dekken. In januari 1999 werd bij de Spaanse instanties een subsidieaanvraag ingediend. In [...] heeft de Renaultgroep in het [...] de opties Valladolid en Bursa nader onderzocht. Uit een studie bleek dat de locatie in Bursa uit een economisch oogpunt voordeliger is, terwijl de voordelen van Valladolid verband houden met techniek, eventuele synergieën en de mogelijkheid staatssteun te ontvangen. Besloten werd de definitieve beslissing uit te stellen in afwachting van een bevestiging van mogelijke staatssteun. In maart 2000 heeft het [...] dan beslist het project op de locatie in Valladolid uit te voeren, waarbij staatssteun weer als belangrijke factor in de definitieve beslissing werd genoemd.
- (30) Ten tweede heeft de Commissie tijdens het bezoek in situ op 8 maart 2002 kunnen vaststellen dat de fabriek geschikt is voor de fabricage van volledige motoren.

⁽⁶⁾ PB C 279 van 15.9.1997, blz. 1 (geldigheid verlengd in PB C 368 van 22.12.2001, blz. 10).

(*) Bedrijfsgeheim.

- Hoewel motoren van het K-type in Bursa slechts worden geassembleerd, werden tot voor kort in deze vestiging de voornaamste onderdelen (cilinderkop, krukas, nokkenas, cilinderblok, vliegwiel en stangen) van motoren van de C-familie bewerkt. De fabriek in Bursa heeft dus voldoende ervaring met de volledige fabricage van motoren om daar het project onder te brengen. Voor de organisatie van een nieuwe motorenfabriek in Bursa zou weliswaar gedurende de installatie- en aanloopfase gekwalificeerd personeel uit andere vestigingen moeten overkomen, maar dit vormt geen belemmering voor de technische levensvatbaarheid van Bursa wat de fabricage van motoren betreft.
- (31) Ten derde heeft de Commissie dankzij de verstrekte gegevens en de informatie die is verkregen bij het bezoek ter plaatse op 8 maart 2002, kunnen vaststellen dat de fabriek in Bursa kwaliteitsniveaus kan bereiken die vergelijkbaar zijn met die van andere vestigingen van Renault. Volgens een gedetailleerd overzicht van de op beide locaties geplande productiewerkzaamheden zouden de essentiële bewerkingen die bepalend zijn voor de kwaliteit van het product, in beide fabrieken geautomatiseerd zijn, terwijl bepaalde minder belangrijke assemblagehandelingen in Bursa manueel zijn en in Valladolid geautomatiseerd zijn.
- (32) In dit verband moet worden gesignaleerd dat de Renaultgroep in alle productie-installaties dezelfde kwaliteitsnormen hanteert. De interne kwaliteitsindicatoren voor de bewerkings- en assemblagefasen die het aantal onderdelen meten dat gedurende het productieproces niet aan de specificaties voldoet, leveren in Valladolid en Bursa een vrijwel gelijk niveau van afgekeurde onderdelen per miljoen geproduceerde stukken op. De kwaliteitsindicatoren voor eindproducten (die rechtstreeks van invloed zijn op de garantiekosten) wijzen voor de verschillende productie-installaties op een soortgelijke tendens. In alle Renault-Nissanfabrieken is voor het aantal afgekeurde gehele motoren, ongeacht het automatiseringsniveau, eenzelfde streefwaarde vastgesteld die in 2005 moet worden bereikt.
- (33) Regionale steunmaatregelen tot modernisering en rationalisering, die over het algemeen niet mobiel zijn, zijn voor de automobielsector niet toegestaan. Dit project omvat echter de uitbreiding van bestaande installaties met een investering in geheel nieuwe productielijnen, die wel een mobiel karakter hebben.
- (34) Op grond van deze overwegingen concludeert de Commissie dat het project een mobiel karakter heeft en bijgevolg voor regionale steun in aanmerking komt, daar de steun noodzakelijk is om de investering naar het steungebied aan te trekken.
- (35) Met betrekking tot de subsidiabele kosten merkt de Commissie op dat zij in de waarde van 1999, bij een disconteringsvoet van 4,72 %, 128 724 990 EUR belopen, zoals meegedeeld door de Spaanse autoriteiten.
- (36) Volgens punt 3.2, onder c), van de kaderregeling dient de Commissie zich ervan te vergewissen dat de voorgenomen steun evenredig is met de regionale problemen die de maatregel moet verhelpen. Daartoe wordt een KBA verricht.
- (37) In een KBA wordt voor de mobiele elementen een vergelijking gemaakt tussen de kosten die de investeerder moet maken voor de uitvoering van het project op een bepaalde locatie, en de kosten van een identiek project op een andere locatie, waardoor de specifieke handicap van het betrokken steungebied kan worden vastgesteld. De Commissie keurt regionale steun goed binnen de limiet van de regionale handicap ten opzichte van de investering op de vergelijkingslocatie.
- (38) Volgens de kaderregeling moet, indien een onderneming een Europese locatie (in de EER of in de LMOE) vergelijkt met een andere locatie buiten Europa waaruit voertuigen zouden worden ingevoerd, de KBA eventueel geschieden met een hypothetische alternatieve locatie als vergelijkingsgrondslag, tenzij meer dan de helft van de productie buiten Europa wordt afgezet. De alternatieve locatie van Bursa in Turkije bevindt zich niet in de EER of in de LMOE en meer dan de helft van de geproduceerde motoren is bestemd voor verkoop in Europa. De KBA moet derhalve worden uitgevoerd met een hypothetische locatie in Europa als referentiegrondslag. In dit geval wordt als hypothetische vergelijkingslocatie het Roemeense Mioveni gebruikt, waar de door Renault gecontroleerde autoproducent Dacia is gevestigd.
- (39) Volgens punt 3.2, onder c), van de kaderregeling dient de evaluatie van de exploitatiehandicap van Valladolid tegenover Mioveni in de KBA een periode van drie jaar te omvatten, omdat het een uitbreidingsproject betreft en geen nieuwe vestiging op een onontsloten terrein („greenfield”). De ingediende KBA heeft betrekking op de periode 2003—2005, dus drie jaar vanaf het begin van de productie, overeenkomstig punt 3.3 van bijlage I van de kaderregeling.
- (40) De Commissie heeft, bijgestaan door haar onafhankelijke deskundige inzake de automobielsector, de ingediende KBA beoordeeld, teneinde te bepalen in welke mate de voorgenomen steunmaatregel evenredig is met de regionale problemen die moeten worden verholpen. De KBA werd, zoals hieronder uiteengezet, gewijzigd om rekening te houden met de aanvullende informatie die van Spanje is verkregen na de inleiding van de procedure.
- (41) In verband met het ontbreken van schaalvoordelen bij de vergelijkingslocatie in Mioveni zijn in de nieuwe KBA extra investeringskosten in de Roemeense vestiging opgenomen. De fabriek in Mioveni heeft de laatste jaren een rationaliseringsproces ondergaan, waardoor veel

vloeroppervlakte is vrijgekomen, zodat de extra investering in gebouwen niet langer nodig is. Er zijn niettemin extra kosten voor een bedrag van 1 500 000 EUR opgenomen voor renovatie van de vrijgekomen oppervlakte en voor ondersteunende infrastructuur. De fabriek (die de E-motoren produceert) beschikt al over proefbanken aan het eind van de productielijn, maar er is een extra investering van 3 miljoen EUR gepland om moderne meetsystemen te installeren voor kwaliteitscontrole van bewerkte onderdelen. Ten slotte is rekening gehouden met een extra investering van 150 000 EUR in IT-apparatuur voor logistieke planning.

(42) De Commissie is van mening dat de extra investeringen voor een totaal bedrag van 4 650 000 EUR, in combinatie met de reeds in de KBA opgenomen extra kosten (in verband met hogere investeringen in outillage voor leveranciers, de overdracht van technisch personeel en een groter aandeel van indirecte arbeidskrachten), een adequate weergave vormen van de economische handicap van Mioveni wegens het ontbreken van schaalvoordelen.

(43) Wat de kosten van het uitgaande transport betreft, aanvaardt de Commissie het door de Spaanse autoriteiten verstrekte overzicht van de door Renault geraamde vraag van de buiten de Gemeenschap gevestigde fabrieken. Het feit dat de buiten de Gemeenschap gevestigde productie gedeeltelijk voor de communautaire markt is bestemd, rechtvaardigt dat bij de fabrieken buiten de Gemeenschap de vraag naar motoren hoger is dan de plaatselijke markten kunnen opnemen.

(44) Wat de eventuele ontslagkosten betreft, kon de Commissie vaststellen dat de productie van motoren in Valladolid zou worden uitgebreid, ook indien het mobiele project daar niet zou worden gerealiseerd. Deze uitbreiding zou volstaan om de werknemers op te nemen die beschikbaar komen na de outsourcing van een aantal activiteiten. De Commissie concludeert dan ook dat er in Valladolid geen ontslagkosten zouden zijn, ook indien de mobiele investering niet in Spanje wordt gedaan.

(45) Wat de ontwikkeling van de loonkosten in Roemenië betreft, merkt de Commissie op dat de geactualiseerde KBA de gebruikelijke methode van de Commissie volgt in gevallen waarin de vergelijkingsfabriek in een LMOE is gevestigd en dus rekening houdt met een jaarlijkse convergentie van de arbeidskosten van 5 % in Mioveni.

(46) Deze wijzigingen in de KBA leveren resultaten op die verschillen van de aanvankelijk door Spanje verstrekte gegevens. De gewijzigde KBA wijst voor Valladolid op

een nettokostenhandicap van 31 498 101 EUR in de waarde van 1999 (tegenover de oorspronkelijk opgegeven 35 927 252 EUR). De handicapindex van het project is bijgevolg 24,47 % (tegenover de oorspronkelijk opgegeven 27,91 %). In deze handicap vormen de arbeidskrachten, die in Roemenië een stuk goedkoper zijn dan in Spanje, de doorslaggevende factor.

(47) De Commissie heeft ten slotte de kwestie van de regionale toeslag of „top-up” onderzocht, waarbij de steunintensiteit wordt verhoogd als stimulans voor de investeerder om in de regio in kwestie te investeren. Uit de verstrekte documenten blijkt duidelijk dat de Renaultgroep in de beschouwde periode, zowel voor motoren als voor auto's, zijn productiecapaciteit zal verhogen. De regionale handicap die uit de KBA voortvloeit, wordt bijgevolg met 1 % verminderd, zodat de uiteindelijke index 23,47 % bedraagt.

V. CONCLUSIE

(48) De steunintensiteit van het project (14,27 % brutosubsidie-equivalent) is lager dan de handicap die uit de KBA voortvloeit (23,47 %) en het plafond voor regionale steun (35 % nettosubsidie-equivalent). De regionale steun die Spanje voornemens is aan Renault España te verlenen, voldoet bijgevolg aan de eisen om verenigbaar te zijn met de gemeenschappelijke markt overeenkomstig het bepaalde in artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De voorgenomen staatssteun van Spanje ten gunste van Renault España SA in Valladolid, ten bedrage van 22 333 832 EUR (een bedrag dat overeenkomt met 18 366 569 EUR in geactualiseerde waarde — basisjaar 1999 — disconteringsvoet 4,72 %), voor een subsidiabele investering van 149 441 660 EUR (128 724 990 EUR in geactualiseerde waarde), is overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

De toekenning van deze steun is bijgevolg geoorloofd.

Artikel 2

Deze beschikking is gericht tot het Koninkrijk Spanje.

Gedaan te Brussel, 5 juni 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**van 19 juni 2002****betreffende staatssteun van Nederland ten behoeve van activiteiten van Nederlandse sleepboten in zeehavens en op binnenwateren van de Gemeenschap***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 2158)***(Slechts de tekst in de Nederlandse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/901/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Gelet op Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag ⁽¹⁾,Na de belanghebbenden overeenkomstig de bovenvermelde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken ⁽²⁾ en gelet op deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

1. PROCEDURE

- (1) Door een op 17 april 2000 ingediende klacht is de Commissie ervan in kennis gesteld dat Nederland onwettige staatssteun zou hebben verleend. Het betreft tonnagebelasting voor sleepactiviteiten in de havens en de binnenwateren van de Gemeenschap. Drie andere partijen ⁽³⁾ hebben blijk gegeven van bezorgdheid over deze kwestie en één van hen heeft een officiële klacht ingediend.
- (2) Bij brief van 12 september 2000 heeft de Commissie een aantal inleidende vragen gesteld aan de Nederlandse autoriteiten. Deze vragen zijn besproken in een vergadering en bij brief van 8 november 2000 en een corrigendum van diezelfde dag officieel beantwoord.
- (3) Voorts heeft de indiener van de klacht van 17 april 2000 talrijke aanvullende gegevens verstrekt wat geleid heeft tot een aantal ontmoetingen tussen de klager en de diensten van de Commissie.

- (4) Naar aanleiding van een brief van Duitsland van 18 januari 2001 heeft op 29 maart 2001 over deze kwestie een vergadering met de Duitse instanties plaatsgevonden.
- (5) Op basis van de gegevens waarover zij beschikten hebben de diensten van de Commissie op 19 april 2001 een vergadering gehouden met de Nederlandse autoriteiten.
- (6) Bij brief van 11 juli 2001 heeft de Commissie Nederland ervan in kennis gesteld dat zij met betrekking tot de steunmaatregel heeft besloten de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag in te leiden.
- (7) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is bekendgemaakt in *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ⁽⁴⁾. De Commissie heeft de belanghebbenden verzocht hun opmerkingen te maken.

- (8) De Commissie heeft de eerste opmerkingen ontvangen van de Nederlandse regering en 51 opmerkingen van belanghebbenden. Deze heeft zij doorgezonden naar Nederland dat in de gelegenheid is gesteld erop te reageren; zijn opmerkingen werden ontvangen bij brief van 18 april 2002, ingeschreven op 22 april 2002 (nr. A/57255).

2. GEDETAILEERDE BESCHRIJVING VAN DE STEUN-MAATREGEL**2.1. Besluiten van de Commissie in de zaken N 394/88, N 384/91, N 738/95, NN 89/97 en N 8/98**

- (9) Bij brief van 23 augustus 1988 heeft Nederland voor het eerst een fiscale faciliteit aangemeld ter verbetering van de concurrentiepositie van de Nederlandse vloot. Nederland verwees naar een mededeling van de Com-

⁽¹⁾ PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.⁽²⁾ PB C 298 van 24.10.2001, blz. 5.⁽³⁾ Brief van 4 augustus 2000, ingeschreven bij directoraat-generaal Energie en Vervoer op 9 augustus 2000.

Officiële klacht van 4 april 2001, ingeschreven in het secretariaat van de Commissie op 6 april 2001.

⁽⁴⁾ Zie voetnoot 2.

missie aan de Raad van 1985 betreffende een gemeenschappelijk beleid inzake zeevervoer. Deze maatregelen zijn door de Commissie bij brief van 2 december 1988 goedgekeurd.

- (10) Op 12 december 1994 heeft de Commissie besloten geen bezwaar te maken tegen de vermindering van de af te dragen loonbelasting en sociale premies (de zogenaamde „fiscale faciliteit”) met respectievelijk 19 en 5 % (steunmaatregel N 384/91).
- (11) Bij brief SG(96) D/3852 van 12 april 1996 heeft de Commissie Nederland in kennis gesteld van haar besluit geen bezwaar te maken tegen een verdere vermindering van de af te dragen loonbelasting en sociale premies („fiscale faciliteit”) tot respectievelijk 38 en 10 % en geen bezwaar te maken tegen de invoering van een zogenaamde „tonnagebelasting” (zaak N 738/95).
- (12) Zoals aangekondigd in haar in overweging 11 genoemde brief van 12 april 1996 heeft de Commissie de tonnagebelasting opnieuw beoordeeld en goedgekeurd en Nederland daarvan bij brief SG(97) D/6453 van 31 juli 1997 (steunmaatregel NN 89/97) in kennis gesteld.
- (13) Bij brief SG(98) D/4032 van 20 mei 1998 heeft de Commissie Nederland in kennis gesteld van haar besluit geen bezwaar te maken tegen verhoging van de steun uit hoofde van de in het kader van steunmaatregel N 738/95 goedgekeurde fiscale faciliteit van 38 tot 40 %.

2.2. Belastingfaciliteit en tonnagebelasting

- (14) De fiscale faciliteit omvat vermindering van de loonbelasting en sociale premies van zeevarenden uit de Gemeenschap die normaal door de werkgever worden betaald. Een dergelijke maatregel is bedoeld om de concurrentiepositie van de Nederlandse koopvaardijvloot te verbeteren.
- (15) De tonnagebelasting is een mogelijkheid die wordt geboden met betrekking tot de vennootschapsbelasting van scheepvaartmaatschappijen. In het kader van de tonnagebelasting wordt de winst uit de zeevaartactiviteiten forfaitair vastgesteld aan de hand van de tonnage die de rederij exploiteert, ongeacht de werkelijk gemaakte winst of de daaraan verbonden kosten. Een dergelijke maatregel is eveneens bedoeld om de concurrentiepositie van de Nederlandse koopvaardijvloot te verbeteren.
- (16) Geen van de besluiten van de Commissie inzake de steunmaatregelen N 738/95 en NN 89/97 (verlenging van de tonnagebelasting, zie hierna) heeft speciaal betrekking op sleepvaartactiviteiten of sleepboten.

2.3. Relevant toepassingsgebied van de aanmeldingen

- (17) De aanmeldingen en de in de in punt 2.2 genoemde gevallen door de Nederlandse autoriteiten verstrekte

informatie zijn duidelijk gericht op vervoer dat (hoofdzakelijk) op zee plaatsvindt, en omvatten verdere uitleg volgens welke sleepactiviteiten die hoofdzakelijk op zee worden uitgevoerd voor de fiscale faciliteit en de tonnagebelasting in aanmerking zouden komen.

- (18) Voorts zij erop gewezen dat de bij de Commissie aangemelde belastingwet in dit verband wordt aangeduid met de titel „Belastingwetten in het belang van de zeescheepvaart”. Hierna zal worden geïllustreerd hoezeer de bij de aanmelding van de bovengenoemde steunmaatregelen verstrekte informatie geconcentreerd was op op zee verrichte vervoersactiviteiten.

2.3.1. Aanmelding van steunmaatregel N 384/91

- (19) De eerste aanmelding in dit verband betreft steunmaatregel N 384/91 die in 1995 is goedgekeurd. Volgens de aangemelde wet ⁽⁵⁾ is „een zeeschip een schip voorzien van een zeebrief als bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de Zeebrievenwet, ... dat in het kader van een onderneming op zee wordt geëxploiteerd dan wel is bestemd voor sleep- en hulpverleningswerkzaamheden op zee en wordt gebezigd voor het verrichten van deze werkzaamheden aan zeeschepen, met uitzondering van het schip dat wordt gebruikt voor de uitoefening van de loodsdiens-”.
- (20) In de toelichting bij dit artikel (blz. 11) is bepaald: „Voorts moet het zeeschip in het kader van een onderneming op zee worden geëxploiteerd, dan wel bestemd zijn en gebruikt worden voor sleep- en hulpverleningswerkzaamheden aan zeeschepen. Een zeeschip dat zowel voor activiteiten op zee als in binnenwateren wordt gebruikt, wordt als geëxploiteerd op zee aangemerkt, mits het zwaartepunt van de activiteiten op zee ligt.”.

2.3.2. Aanmelding van steunmaatregel N 738/95

- (21) Volgens de aanmelding van de Nederlandse autoriteiten was de wijziging in de wet van 1995 betreffende de belastingfaciliteit — het enige verschil tussen de maatregelen N 348/91 en N 738/95 — het steunbedrag. De geldende definitie van een zeeschip is in N 738/95 ongewijzigd gebleven.
- (22) Hetzelfde geldt voor de verhoging van de steunintensiteit in steunmaatregel N 8/98 ten opzichte van de fiscale faciliteit die is goedgekeurd in het kader van steunmaatregel N 738/95; de enige wijziging was de hogere steunintensiteit.

⁽⁵⁾ Wet belasting- en premiefaciliteit voor de zeevaart 1994.

(23) Artikel 8c, lid 2, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, zoals het luidde na de als N 738/95 aangemelde wetswijziging ⁽⁶⁾, bepaalde: „Voor de toepassing van dit artikel (met betrekking tot de tonnagelasting) wordt onder winst uit zeescheepvaart verstaan de winst behaald met de exploitatie van een schip voor het vervoer van zaken of personen in het internationale verkeer over zee ... alsmede de winst behaald met de exploitatie van een schip voor het verrichten van sleep- of hulpverleningswerkzaamheden op zee aan de hiervoor bedoelde schepen.”.

(24) In de memorie van toelichting bij de in overweging 23 genoemde wetswijziging ⁽⁷⁾ werd de volgende interpretatie van artikel 8c, lid 2, gegeven: „Voor de toepassing van de tonnagegrondslag wordt onder winst uit zeescheepvaart verstaan de winst behaald met de exploitatie van een schip voor het vervoer van zaken of personen in het internationale verkeer over zee ... alsmede de winst behaald met de exploitatie van een schip voor het verrichten van sleep- en hulpverleningswerkzaamheden op zee aan zeeschepen.”.

(25) De toelichting bevatte verder de volgende paragraaf: „Internationaal verkeer over zee: het vervoer van zaken of personen in het internationale verkeer over zee dient te worden uitgelegd in de zin van artikel 50 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 en artikel 19 van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969. Aansluitend bij de aldaar gehanteerde omschrijving wordt voor de onderhavige regeling onder internationaal verkeer over zee verstaan het verkeer tussen een Nederlandse en een buitenlandse haven alsmede het verkeer tussen buitenlandse havens onderling. Het verkeer tussen twee Nederlandse havens en het aansluitend vervoer van de haven naar het depot of van de haven naar de geadresseerde behoren er niet toe. Het schip moet voor het vervoer van zaken of personen op zee worden gebezigd. Een schip dat zowel voor activiteiten op zee als in binnenwateren wordt gebruikt, wordt voor deze regeling geacht ten behoeve van werkzaamheden op zee te worden geëxploiteerd, indien het zwaartepunt van de activiteiten op zee ligt ...”.

(26) Ten slotte wordt vermeld: „Sleep- en hulpverleningswerkzaamheden: voor toepassing van de tonnagegrondslag komen voorts schepen in aanmerking die zijn bestemd voor sleep- of hulpverleningswerkzaamheden op zee aan schepen.”.

2.3.3. *In het kader van steunmaatregel NN 89/97 verstrekte informatie*

(27) De documentatie die is verstrekt voor het opnieuw goedkeuren van de tonnagelasting betreft hoofdzakelijk de doeltreffendheid van de maatregel en behelst geen nieuwe voorwaarden om voor de steun in aanmerking te komen.

2.3.4. *Aanmelding van steunmaatregel N 8/98*

(28) De melding van steunmaatregel N 8/98 betreft een verhoging van de steunintensiteit van de in het kader van N 738/95 aangemelde „fiscale faciliteit” (van 38 tot 40 %).

2.4. Redenen voor de inleiding van de procedure

(29) De Commissie heeft het officiële onderzoek (zaak C 56/01) in dit geval geopend omdat zij van mening was noch in de zaken N 738/95 en NN 89/97 noch in enig ander besluit dat daarmee verband houdt, staatssteun voor het zeevervoer te hebben goedgekeurd voor Nederlandse sleepbootactiviteiten in de havens en op de binnenwateren van de Gemeenschap ⁽⁸⁾.

(30) Dit besluit van de Commissie was onder meer gebaseerd op de door de Nederlandse autoriteiten verstrekte informatie (brief van 8 november 2000), volgens welke steun voor het zeevervoer voor een bepaald aantal van de genoemde sleepbootactiviteiten in havens is of kan worden gegeven binnen het toepassingsgebied van de regelingen in de zaken N 738/95 en NN 89/97.

(31) In zaak C 56/01 werd de betrokken steunmaatregel (sleepactiviteiten op binnenwateren en in en rond havens in de Europese Unie) bijgevolg beschouwd als nieuwe steunmaatregel die vooraf niet met het Verdrag verenigbaar werd geacht. Nederland werd verder verzocht deze steunbetalingen te schorsen teneinde mogelijke schade voor concurrenten als gevolg van dergelijke onwettige subsidies te beperken.

3. OPMERKINGEN VAN DE BELANGHEBBENDEN

(32) In het kader van de procedure ontving de Commissie a) aanvankelijke opmerkingen van Nederland, b) opmerkingen van 51 andere belanghebbenden en c) een reactie van Nederland op de opmerkingen van de 51 derden.

⁽⁶⁾ Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en de Wet belasting- en premiefaciliteit voor de zeevaart 1995 (wijziging van enige belastingwetten in het belang van de zeescheepvaart). Ministerie van Financiën, directoraat-generaal voor Fiscale Zaken, directie Wetgeving directe belastingen, nr. WDB95/166, 's-Gravenhage, 13 juni 1995: ter behandeling in de Ministerraad.

⁽⁷⁾ Memorie van toelichting bij de wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en de Wet belasting- en premiefaciliteit voor de zeevaart 1995 (wijziging van enige belastingwetten in het belang van de zeescheepvaart).

⁽⁸⁾ Dit besluit is door Nederland aangevochten voor het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (zaak C-368/01).

3.1. Aanvankelijke opmerkingen van Nederland

- (33) Bij brief van 7 augustus 2001 heeft Nederland geantwoord op de inleiding van de procedure inzake steunmaatregel C 56/01. De Nederlandse autoriteiten zijn het in hoofdzaak oneens met het besluit van de Commissie om de genoemde subsidie als nieuwe steun te beschouwen, aangezien zij van mening zijn dat a) de fiscale faciliteit en de tonnagelasting beide zijn goedgekeurd of opnieuw goedgekeurd bij besluit van de Commissie, b) in de aanmelding van N 738/95 is aangegeven dat voor de tonnagelasting schepen in aanmerking komen die zijn bestemd voor sleep- of hulpverleningswerkzaamheden op zee aan schepen. Deze bestemming moet blijken uit de constructie en de inrichting van de sleepboot en vloeit niet noodzakelijkerwijs voort uit de uitoefening van activiteiten op zee, en c) de in overweging 30 genoemde brief van 8 november 2000 dit slechts herhaalt.
- (34) Voorts wijzen de Nederlandse autoriteiten erop, dat sleepactiviteiten in binnenwateren plaatsvinden in gebieden die buiten de zeehavens liggen en dat binnensleepboten niet op zee mogen opereren. Anders dan voor het sleepvervoer op de binnenwateren geldt voor sleepboten die bijstand verlenen aan een zeeschip, ongeacht de plaats waar deze bijstand wordt verleend, het zeerecht.
- (35) Ook wordt betoogd dat de recente terugtrekking van een Nederlandse sleepbootreder uit de haven van Hamburg laat zien dat de fiscale regelingen niet bepalend zijn voor de concurrentiepositie. De Nederlandse autoriteiten wijzen er tevens op, dat een bepaald aantal andere landen dezelfde fiscale regeling toepast als Nederland.

3.2. Opmerkingen van 51 andere belanghebbenden

- (36) De opmerkingen van de 51 andere belanghebbenden worden hieronder samengevat en ingedeeld naar type opmerkingen.
- (37) De belanghebbenden
1. Arnold Ritscher, 2. Bremer Rhederverein, 3. Freie Hansestadt Bremen, 4. Freie und Hansestadt Hamburg, 5. Handelskammer (kamer van koophandel) Hamburg, 6. J. Johanssen & Son; 7. [...] (*); 8. Rhenus AG & Co; 9. Permanente Vertegenwoordiging van de Bondsrepubliek Duitsland; 10. Unternehmensverband Hafen Hamburg; 11. Unterweser Reederei GmbH; 12. Verband Deutscher Reeder; 13. Wirtschaftsverband Weser; 14. Zentralverband der deutschen Seehafenbetriebe en 15 en 16. twee belanghebbenden wier naam vertrouwelijk blijft,

(*) Zakengeheim.

hebben afzonderlijk en onafhankelijk opmerkingen gemaakt die als volgt kunnen worden samengevat ⁽⁹⁾.

- (38) Er wordt aangevoerd dat de Nederlandse begunstigden van de steunmaatregel een aanzienlijk concurrentievoordeel hebben (argumenten gesteund door een studie van Price, Waterhouse Coopers (PWC) die is overgelegd door de Duitse regering) dat hen in staat stelt een sterke positie op de Duitse markt voor havensleepdiensten in te nemen. Deze situatie wordt weergegeven door de verkoop van activa en de inkrimping van personeel bij de Duitse bedrijven. De steun is niet alleen in het voordeel van de Nederlandse sleepbootreders, maar ook van de Nederlandse havens. Voorts kan de genoemde steunmaatregel niet overeenstemmen met de communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer wanneer hij wordt toegepast op nationaal verkeer op de binnenwateren en/of in havens en geen verband houdt met concurrentie tussen de registers van binnen en buiten de Gemeenschap. De betrokken steun moet bijgevolg worden teruggevorderd.
- (39) Namens een Duitse sleepbootrederij maakte. 17. White & Case de volgende opmerkingen. Samengevat voert White & Case onder meer aan dat onderscheid moet worden gemaakt tussen sleepactiviteiten op volle zee en sleepactiviteiten in de haven, aangezien daarvoor verschillende markten bestaan, de duur van de contracten verschillend is en zij vaak beheerd worden door afzonderlijke eenheden van dezelfde onderneming. Er is eigenlijk geen concurrentie tussen sleepboten in havens van de Gemeenschap en sleepboten onder vlaggen van derde landen. De Nederlandse havensleepondernemingen hebben echter een concurrentievoordeel ten opzichte van hun concurrenten in de Gemeenschap, aangezien zij onwettige steun ontvangen die hen in staat stelt een agressieve houding op de markt te ontwikkelen.

- (40) Met betrekking tot het specifieke punt welke sleepboten in aanmerking komen, stelt White & Case dat, zelfs indien technische criteria worden gehanteerd om te bepalen of een sleepboot voor steun in aanmerking komt, zulks niet noodzakelijkerwijs betekent dat een zeesleepboot die hoofdzakelijk in de haven werkt voor steun in aanmerking zou komen. Dat zou namelijk in strijd zijn met het herhaaldelijk tot uitdrukking gebrachte beginsel van de wet, dat de in aanmerking komende activiteiten hoofdzakelijk op zee moeten worden uitgevoerd. White & Case verwijst naar nationale Nederlandse rechtszaken waarin de regering (belastingautoriteiten) aanvoerde dat havensleepdiensten niet voor genoemde steunmaatregel in aanmerking komen en waarin de nationale rechter deze argumenten van de regering afwees en oordeelde dat havensleepdiensten wel voor de steunmaatregel in aanmerking komen.

⁽⁹⁾ Er zij op gewezen dat niet alle hier samengevatte opmerkingen door elke afzonderlijke belanghebbende zijn gemaakt. Aangezien er niettemin een bepaald aantal gelijkenissen is, worden deze opmerkingen als geheel samengevat.

(41) Voorts moet de subsidie voor zeevervoer die voor Nederlandse havensleepactiviteiten wordt verleend, eigenlijk sedert de aanmelding van 1995 en ten minste sedert 5 januari 1999, datum waarop de Nederlandse autoriteiten ermee instemden alle eerdere wetgeving aan te passen aan de „nieuwe” communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer uit 1997, als nieuwe steun worden beschouwd. Het argument dat elke twijfel ten aanzien van een aangemelde tekst ten nadele strekt van de lidstaat die de maatregel heeft aangemeld, omdat het de lidstaat is die de verantwoordelijkheid voor de volledigheid en duidelijkheid van de kennisgeving draagt, pleit ook daarvoor. In deze zin moet de lidstaat als garant voor de rechtszekerheid worden beschouwd. De genoemde steunmaatregel is voorts in strijd met de communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer, die betrekking hebben op concurrentieaspecten tussen registers van binnen en buiten de Gemeenschap, terwijl havensleepdiensten eigenlijk niet onder dat type concurrentie vallen. Gezien het bovenstaande en bij gebrek aan gewettigde verwachtingen van Nederland, concludeert White & Case dat de Commissie alle dergelijke onwettige steun die de betrokken exploitanten hebben genoten, zelfs indien zij deze hebben ontvangen krachtens regelingen van vóór de aanmelding van 1995, moet terugvorderen.

(42) De ondernemingen

18. Birger Gran; 19. Hual, 20. Hydro Belgium SA; 21. Krogstads Shippings; 22. Minerva Marine Inc.; 23. Mitsui O.S.K. Shipping (Europe) Ltd; 24. NYK Bulkship (Europe) Ltd; 25. Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam; 26. Sanko Kisen (Europe) BV; 27. Simpson, Spence & Young Ltd; 28. Stolt-Nielsen Transportation Group BV; 29. Thenamaris (Ships Management) Inc.; 30. Vopak; 31. Wallenius Wilhelmsen

hebben los van elkaar zelfstandig opmerkingen gemaakt die als volgt kunnen worden samengevat ⁽¹⁰⁾.

(43) De ondernemingen beklemtonen dat de betrokken steun is goedgekeurd door de Commissie, dat elke poging om in te grijpen in een goed geregelde, maar vrije markt ernstige gevolgen zou hebben, dat een werkelijk vrije markt alleen mogelijk is wanneer er een open markt bestaat waar ondernemingen vrij toegang hebben, dat de toegang van Nederlandse ondernemingen tot de Duitse sleepmarkt strookt met de gedachte van vrije dienstverrichting zoals verwoord in een wetsvoorstel van de Commissie over havens, en dat alleen een vrije marktsituatie de meest efficiënte verhouding tussen prijs, kwaliteit en prestatie kan garanderen. De betrokken markt zal bijgevolg op een zodanige manier functioneren dat hoge veiligheids- en kwaliteitsnormen gepaard zullen gaan met concurrerende prijzen op lange termijn.

(44) De ondernemingen

32. Cape Reefers; 33. Coerclerici Armatori; 34. Maritime Services Aleuropa GmbH; 35. Pan Ocean Shipping Co. Ltd en 36. Polsteam (Benelux)

hebben los van elkaar zelfstandig opmerkingen gemaakt die als volgt kunnen worden samengevat ⁽¹¹⁾.

(45) Zij voeren aan dat de onderhavige steunmaatregel is goedgekeurd en dus overeenstemt met de communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer. Op deze manier kunnen eigenaren van sleepboten van een lidstaat op eenzelfde kostenpeil concurreren met eigenaren van sleepboten die gebruikmaken van open registers, zij het met strengere veiligheids- en kwaliteitsnormen.

(46) De klacht die tot deze zaak heeft geleid, is slechts gebaseerd op het feit dat een Duitse sleepbootrederij geen soortgelijke belastingvoordelen kan krijgen als de Nederlandse rederijen, omdat Duitsland blijkbaar weigert soortgelijke belastingvoordelen toe te kennen.

(47) De benadering van de klager volgens welke sleepactiviteiten al dan niet in aanmerking komen naar gelang van de plaats waar de sleepdienst wordt verleend, is te beperkt en geeft de economische en operationele werkelijkheid niet weer. Het enige relevante onderscheid dat kan worden gemaakt is dat op grond van de technische criteria van de diverse types sleepboten.

(48) Een protectionistische houding ten gunste van de Duitse sleepmarkt zal leiden tot minder concurrentie en hogere sleeptarieven.

(49) De sleepmarkt is internationaal waar wordt geconcentreerd tussen de internationale havens.

(50) De ondernemingen

37. Kotug Europe BV; 38. Kotug Schleppreederei GmbH; 39. Adriaan Kooren BV; 40. Bais Maritiem BV; 41. Belgische Redersvereniging; 42. Corus Services; 43. Multtraship BV; 44. Nissan Carrier Europe BV; 45. Scheepvaart & Industrie Vereniging Noordzeekanaalgebied; 46. Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders; 47. Smit International NV; 48. Unie van Redding- en Sleepdienst in Nederland BV; 49. Wagenborg Sleepdienst BV; 50. Wijsmuller Marine Service BV; 51. Zeeland Seaports

hebben los van elkaar zelfstandig opmerkingen gemaakt die als volgt kunnen worden samengevat ⁽¹²⁾.

⁽¹¹⁾ Zie voetnoot 9.

⁽¹²⁾ Zie voetnoot 9.

⁽¹⁰⁾ Zie voetnoot 9.

- (51) Betoogd wordt dat er sprake is van „bestaande steun” omdat de Commissie de maatregel heeft goedgekeurd. Bestaande steun kan niet worden teruggevorderd. Wanneer men de goedgekeurde steunmaatregel als „nieuwe steun” beschouwt, is dat in strijd met de beginselen van gewettigde verwachtingen en rechtszekerheid. De goedgekeurde steun komt overeen met de doelstellingen van de voorschriften inzake overheidssteun inzake zeevervoer, die ten doel hebben gelijke voorwaarden te scheppen voor alle scheepsmaatschappijen die met internationale concurrentie te maken hebben.
- (52) Het aantal Nederlandse sleepboten dat kan worden beschouwd als zeevaardige sleepboten, ligt nog onder 10 % en zij maken niet alle gebruik van de maatregelen.
- (53) De havens hebben thans een open marktstructuur waar sleepboten onder vlaggen van landen buiten de Gemeenschap actief zijn. Dat sleepboten in havens bijstand verlenen aan zeeschepen die onder de regeling vallen, is volledig adequaat omdat de markten open zijn. Bijgevolg moeten dezelfde voorwaarden tot stand komen zowel binnen als buiten de havens. Een zuiver geografisch criterium, met name het gebied waar de activiteiten plaatsvinden, mag niet worden gebruikt om sleepboten uit te sluiten die zeewaardig zijn en waarvan de bemanning de diploma's bezit die vereist zijn om aan boord van zeeschepen te mogen werken. Indien echter de staatssteun voor het zeevervoer wordt afgeschaft voor sleepboten, zullen de tarieven stijgen. Dergelijke steunmaatregelen garanderen de inachtneming van kwaliteitsnormen en beperken de nadelen ten opzichte van sleepboten die gebruikmaken van open registers en met goedkope bemanningen werken.
- (54) Betoogd wordt dat een bevel tot terugvordering moet worden vermeden. Indien wordt bevolen de bestaande voorschriften aan de nieuwe voorschriften aan te passen, dient voldoende tijd te worden gelaten om de huidige handelsafspraken aan deze nieuwe voorschriften aan te passen.
- (57) Voorts voeren de Nederlandse autoriteiten aan, dat de assistentie door zeesleepboten aan zeeschepen, ongeacht de plaats waar deze dienstverlening geschiedt, onder de richtsnoeren dient te vallen. De sleepbootreders/-activiteiten uit de Gemeenschap zouden internationaal op een achterstand worden geplaatst indien zij niet voor de steun in aanmerking zouden komen. Dat Duitsland ervoor heeft gekozen de fiscale faciliteit niet in de Duitse havens toe te staan maar alleen in de Europese havens van kracht te laten zijn voor sleepdiensten, kan niet als argument worden gebruikt tegen de toepassing van de Nederlandse fiscale faciliteit in de Duitse havens. De Nederlandse autoriteiten zijn het niet eens met de redenering van White & Case volgens welke sleepactiviteiten op zee moeten worden verricht om voor de fiscale faciliteit in aanmerking te komen, en ook niet met de bevindingen van de studie van PWC over de omvang van de fiscale faciliteit. Nederland stelt dat het heel gewoon is dat de verschillende soorten dienstverleningen — zoals zee- en havensleepdiensten — in aparte BV's zijn ondergebracht. Ook wordt aangevoerd dat sleepboten drie tot vier assistenties per dag verrichten, soms in de haven en soms op zee, zodat zij nooit aan een criterium „hoofdzakelijk op zee” kunnen voldoen.
- (58) Voorts heeft Nederland een rapport overgelegd van JBR dat hoofdzakelijk de marktsituatie betreft en waarin wordt verklaard dat de toegang van Kotug tot de Duitse sleepmarkt hoofdzakelijk te danken is aan de strategie en de ervaring van dat bedrijf. Na de komst van Nederlandse firma's op de Duitse sleepdienstmarkt daalden de prijzen en steeg de kwaliteit. Voorts wordt aangevoerd dat de Duitse ondernemingen het effect van de concurrentie hebben onderschat en te langzaam hebben gereageerd.
- (59) Volgens een tweede rapport, van Loyens & Loeff, dat Nederland heeft overgelegd, is het door de Duitse regering ingezonden rapport van PWC noch gebaseerd op reële uitgangspunten noch op de marktsituatie ter plaatse.

5. BEOORDELING VAN DE STEUNMAATREGEL

4. REACTIE VAN NEDERLAND OP DE OPMERKINGEN VAN DE 51 ANDERE BELANGHEBBENDEN

5.1. Het bestaan van steun zoals bedoeld in artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag

- (55) Bij brief van 18 april 2002 maakte Nederland opmerkingen die als volgt kunnen worden samengevat.
- (56) De Nederlandse autoriteiten voeren aan dat de steunmaatregel slechts een geringe rol heeft gespeeld in het succes van de Nederlandse sleepactiviteiten in Duitse havens. De maatregel is effectief doordat hij het tegelijkertijd mogelijk maakt zeevarenden uit de Gemeenschap tewerk te stellen en de scheepvaartmaatschappijen te versterken. Andere sleepbootrederijen uit de Gemeenschap kunnen ook fiscale steun genieten om hun internationale concurrentiepositie te verbeteren.
- (60) Overeenkomstig artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag „zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voorzover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten onderling ongunstig beïnvloedt.”.
- (61) De toepassing van subsidies door de Nederlandse autoriteiten uit staatsmiddelen ten behoeve van Nederlandse sleepbootactiviteiten in havens en op binnenwateren van

de Gemeenschap zijn in het voordeel van bepaalde ondernemingen, omdat de maatregel specifiek geldt voor bepaalde sleepactiviteiten ⁽¹³⁾. Subsidies die in dit verband worden verleend, dreigen de mededinging te vervalsen en kunnen een nadelige invloed hebben op het handelsverkeer tussen de lidstaten, aangezien zij kunnen worden uitgevoerd door ondernemingen die geregistreerd zijn in een ander land dan het land waar de assistentie wordt verleend ⁽¹⁴⁾. Om deze redenen zijn subsidies die voor sleepactiviteiten in havens en op binnenwateren worden verleend, steunmaatregelen van de staten zoals bedoeld in artikel 87, lid 1, van het Verdrag.

5.2. Rechtsgrond voor de beoordeling

- (62) De communautaire richtsnoeren van 1997 betreffende overheidssteun voor het zeevervoer ⁽¹⁵⁾, hierna „richtsnoeren” genoemd, geven bijzonderheden over steun voor het zeevervoer die met de gemeenschappelijke markt verenigbaar kan worden beschouwd.
- (63) Verordening (EG) nr. 659/1999.

5.3. „Onwettige” (niet aangemelde) steun

- (64) Daar de Nederlandse autoriteiten hebben bevestigd dat de betrokken steun is verleend, moet worden verduidelijkt of de steunmaatregel is aangemeld dan wel of hij onwettig is.

5.3.1. Toepassingsgebied van de aanmelding(en)

- (65) Binnen het toepassingsgebied van de aanmelding en de gegevens die zijn verstrekt met betrekking tot de steunmaatregelen N 738/95 en NN 89/97, heeft Nederland steunregelingen aangemeld die bijna uitsluitend betrekking hebben op activiteiten op zee. Dit wordt duidelijk wanneer men zowel het algemene toepassingsgebied als de diverse elementen van de aangemelde regelingen die hierboven zijn samengevat, analyseert. De enige uitzondering op de voorwaarde dat de activiteiten op zee moeten worden uitgevoerd, is dat een schip dat zowel voor activiteiten op zee als in havens en op binnenwateren wordt gebruikt, wordt geacht te worden gebruikt voor werkzaamheden op zee indien het zwaartepunt van de activiteiten op zee ligt.
- (66) Voorts zij erop gewezen dat de in zaak N 738/95 aangemelde wet in de titel wordt aangeduid als „Wijziging van enige belastingwetten in het belang van de zeescheepvaart”.

⁽¹³⁾ Een dergelijke subsidie zou, ook wanneer zij wordt beschouwd als deel van een pakket zoals de tonnagebelasting of een fiscale faciliteit, toch sectorspecifiek zijn daar zij betrekking heeft op een specifieke activiteit in de zeehavensector.

⁽¹⁴⁾ In dit specifieke geval hebben Nederlandse sleepbootrederijen sleepactiviteiten verricht in Duitse havens (Hamburg en Bremen).

⁽¹⁵⁾ PB C 205 van 5.7.1997, blz. 5.

- (67) De algemene en bijzondere gegevens die door de Nederland zijn aangemeld, bevatten geen elementen die de Commissie aan het twijfelen zouden moeten brengen ten aanzien van het feit dat de steun alleen zou worden verleend aan zeeschepen die hun activiteiten uitsluitend of ten minste hoofdzakelijk op zee verrichten.

- (68) De volgende relevante gegevens zijn aan het licht gekomen naar aanleiding van het beroep dat Nederland heeft ingesteld tegen het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2. Een zin in de toelichting bij de door de Commissie onder N 384/91 goedgekeurde wet, in de versie die de Nederlandse regering aan het Nederlandse parlement heeft verstrekt, luidde, dat, om misverstand te vermijden, werd verduidelijkt dat sleepboten die geschikt zijn voor sleepactiviteiten op zee en over de nodige vergunningen beschikken, niet werkelijk hun werkzaamheden op zee behoeven te verrichten om voor de steun in aanmerking te komen. Deze zin kwam evenwel niet voor in de aan de Commissie verstrekte versie van de toelichting. Bijgevolg is het duidelijk dat de Commissie door Nederland niet naar behoren is ingelicht over zijn bedoeling om de steun ook in dergelijke gevallen te verlenen.

5.3.2. Interpretatie in Nederland: regering tegenover de rechter

- (69) Met betrekking tot het door de Nederlandse autoriteiten aangevoerde argument dat de aanmelding van steunmaatregel N 738/95 een aanduiding bevat dat sleepboten eerder op grond van de technische scheepscriteria voor de betrokken steunmaatregel in aanmerking komen dan op grond van de plaats waar de activiteiten worden verricht, wijst de Commissie erop dat dit niet het standpunt was dat de Nederlandse regering voor de Nederlandse rechter heeft verdedigd.

Gedurende de procedure van artikel 88, lid 2, is de Commissie de volgende informatie ter kennis gebracht. De toepassing van de steunregelingen (d.w.z. de Nederlandse wetten) die door de Commissie waren goedgekeurd, op activiteiten in havens en op binnenwateren is het voorwerp geweest van een geschil voor de Nederlandse rechter. De Nederlandse staat stelde zich op het standpunt dat de steun niet beschikbaar was indien de betrokken schepen niet of nauwelijks op zee werden gebruikt ⁽¹⁶⁾. In feite hebben de Nederlandse autoriteiten in één van deze zaken zelfs beroep ingesteld bij de Hoge Raad en aldaar dit standpunt verdedigd. Blijkbaar heeft de Hoge Raad de regering in het ongelijk gesteld en bepaald dat havensleepdiensten voor de steunmaatregel in aanmerking komen ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ Uitspraak van het Gerechtshof 's-Gravenhage van 5 juni 1997, nr. 96/0195, procedurenummer 23850.

⁽¹⁷⁾ Arrest van de Hoge Raad van 17 februari 1999 (LJN-nummer: AA2667, zaaknummer 33504).

- (70) Hieruit blijkt, dat de Nederlandse autoriteiten zelf officieel het standpunt hebben verdedigd dat de steun niet beschikbaar moest zijn voor de situaties die het voorwerp vormen van de onderhavige beschikking. Bovendien hebben zij de Commissie nooit in kennis gesteld van de uitkomst van de Nederlandse rechtszaken en daarvan zelfs geen melding gemaakt in het kader van de procedure van artikel 88, lid 2.

Hieruit volgt a) dat de interpretatie van de desbetreffende Nederlandse wet op nationaal niveau is veranderd zonder dat de Commissie daarover is ingelicht en b) dat de Nederlandse regering duidelijk steun heeft aangemeld waarvan het oorspronkelijk niet de bedoeling was dat ook havensleepactiviteiten daaronder zouden vallen. De bovenvermelde opmerking (zie overweging 68) in de toelichting bij de wet, die op een verandering van standpunt zou kunnen duiden, was niet in de bij de Commissie aangemelde tekst opgenomen ⁽¹⁸⁾.

- (71) Rekening houdend met het bovenstaande concludeert de Commissie dienaangaande dat de Nederlandse autoriteiten geen steun hebben aangemeld ten behoeve van sleepactiviteiten in en rond havens en op binnenwateren van de Gemeenschap en dat deze steun bijgevolg niet valt onder enige goedkeuring door de Commissie.

5.4. Kwalificatie als „nieuwe steun”

- (72) Voorts moet worden verduidelijkt of deze steunmaatregel „bestaande” of „nieuwe” steun is, zoals bedoeld in artikel 1 van Verordening (EG) nr. 659/1999.

- (73) Om de volgende redenen kan de subsidie voor de periode na 12 september 1990 (zie overweging 74) niet als „bestaande steun” zoals bedoeld in artikel 1, onder b), van Verordening (EG) nr. 659/1999 worden aangemerkt:

- a) de steunmaatregel is niet tot uitvoering gebracht vóór de inwerkingtreding van het Verdrag;
- b) de steunmaatregel is niet door de Commissie goedgekeurd;
- c) de subsidie is niet naar behoren aangemeld en is bijgevolg ook niet na voorlopig onderzoek van de Commissie aangemerkt als steun, verenigbare steun of als maatregel die het voorwerp is geweest van een officiële onderzoekprocedure binnen de pas-

sende termijn. De subsidie kan bijgevolg niet worden geacht door de Commissie te zijn goedgekeurd;

- d) de subsidie is geen staatssteun geworden als gevolg van de ontwikkeling van de gemeenschappelijke markt of ten gevolge van de liberalisering van de sector door het Gemeenschapsrecht.

- (74) Het is mogelijk dat de steun reeds meer dan tien jaar voordat de Commissie haar eerste brief heeft verzonden waarin zij de Nederlandse autoriteiten vragen stelde (12 september 2000), is verleend aan sleepboten die niet hoofdzakelijk op zee opereren. Voor dat gedeelte zou deze steun in het licht van artikel 1, onder b), iv), van Verordening (EG) nr. 659/1999 als bestaande en niet-terugvorderbare steun moeten worden beschouwd.

- (75) De na 12 september 1990 verleende steun aan sleepboten die niet hoofdzakelijk op zee opereren, is „nieuwe steun” zoals bedoeld in artikel 1, onder c), van Verordening (EG) nr. 659/1999 dat betrekking heeft op alle steun — dat wil zeggen steunregelingen en individuele steun — die geen bestaande steun is, met inbegrip van wijzigingen van bestaande steun. Met name als gevolg van de interpretaties die de Nederlandse regering heeft gegeven aan het Nederlandse parlement en/of de uitspraken van de Nederlandse rechter, is de steunregeling die de Commissie is voorgelegd feitelijk gewijzigd zonder dat de Commissie daarover is ingelicht.

5.5. Verenigbaarheid van de steun

- (76) De richtsnoeren betreffen hoofdzakelijk maatregelen voor het handhaven en verbeteren van de concurrentiepositie van de scheepvaartsector in de Gemeenschap ten opzichte van de scheepvaartsectoren en registers van buiten de Gemeenschap, waarbij ervoor zorg wordt gedragen dat vervalsing van de mededinging tussen de lidstaten tot een minimum beperkt blijft.

5.5.1. Zeevervoer

- (77) De richtsnoeren ⁽¹⁹⁾ verwijzen met betrekking tot de filosofie achter het communautaire beleid op het gebied van zeevervoer naar Verordening (EEG) nr. 4055/86 van de Raad ⁽²⁰⁾ en Verordening (EEG) nr. 3577/92 van de Raad ⁽²¹⁾ waar zeevervoersdiensten worden gedefinieerd

⁽¹⁸⁾ Het verschil tussen de havensector en de sector binnenwateren enerzijds en de zeevervoersector anderzijds is dat de communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer niet van toepassing zijn op de eerste twee sectoren.

⁽¹⁹⁾ Punt 1.1, tweede alinea.

⁽²⁰⁾ PB L 378 van 31.12.1986, blz. 4.

⁽²¹⁾ PB L 364 van 12.12.1992, blz. 7.

als „het vervoer van passagiers of goederen over zee” ⁽²²⁾ (onderstreping toegevoegd door de Commissie).

5.5.2. Zeesleepvaart

- (78) De zeesleepvaart wordt gewoonlijk gekenmerkt door het feit dat de bestuurder van de sleepboot als enige de sleepactiviteit leidt, daar het voorwerp van het slepen (een schip, een booreiland, een lege scheepsromp) niet beweegt en de manoeuvre niet kan beïnvloeden. De zeesleepvaart kan dus worden beschouwd als vervoer van goederen (en misschien van personen) over zee. Bijgevolg kan worden gesteld dat de zeesleepvaart valt onder „zeevervoer” overeenkomstig de Gemeenschapswetgeving waarnaar in de richtsnoeren wordt verwezen.

5.5.3. Havensleepvaart

- (79) De havensleepvaart valt duidelijk niet onder die definities, omdat deze activiteiten niet op zee plaatsvinden. Bovendien zijn de richtsnoeren duidelijk beperkt tot de goedkeuring van steun ter verbetering van de concurrentiepositie van de vloten van de lidstaten van de Gemeenschap op de wereldmarkt voor zeevervoer. Staatssteun voor havensleepvaart valt niet onder dat beleid.

5.5.4. Regels inzake staatssteun voor havensleepdiensten en zeevervoer

- (80) De richtsnoeren „zijn van toepassing op steun die door EG-lidstaten of uit overheidsmiddelen ten behoeve van het zeevervoer wordt verleend.”.

Ook omdat de klacht die de aanleiding vormt voor deze procedure de Commissie ervan bewust heeft gemaakt dat de lidstaten steun zouden kunnen verlenen voor havensleepactiviteiten, is de Commissie begonnen in individuele besluiten de lidstaten uitdrukkelijk eraan te herinneren dat de richtsnoeren geenszins bepalen dat staatssteun voor havensleepactiviteiten met de gemeenschappelijke markt verenigbaar is. In het besluit betreffende de tonnagebelasting van het Verenigd Koninkrijk (steunmaatregel N 790/99) ⁽²³⁾ worden commerciële diensten aan derden binnen het havengebied zoals bijvoorbeeld het slepen van schepen in havens, specifiek uitgesloten.

In een besluit betreffende België (steunmaatregel N 142/00) ⁽²⁴⁾ is de toepassing van een fiscale faciliteit onder meer met betrekking tot slepen beoordeeld. In hetzelfde besluit heeft de Commissie de fiscale faciliteit goedgekeurd voor sleepactiviteiten op zee en de toepassing van de fiscale faciliteit op sleepdiensten in havens uitgesloten.

- (81) Rekening houdend met bovenstaande analyse die tot de conclusie leidt dat sleepactiviteiten in de havens en op de binnenwateren van de Gemeenschap niet kunnen worden beschouwd als zeevervoer zoals bedoeld in Verordening (EEG) nr. 4055/86 en Verordening (EEG) nr. 3577/92, alsmede rekening houdend met de genoemde besluiten van de Commissie, komt de Commissie tot de slotsom dat staatssteun voor het zeevervoer niet kan worden goedgekeurd voor sleepdiensten in de havens en op binnenwateren van de Gemeenschap.

5.5.5. Onverenigbaarheid met andere Verdragsbepalingen

- (82) Voorts moet worden beoordeeld of steun voor het zeevervoer aan sleepdiensten in havens en binnenwateren van de Gemeenschap verenigbaar is met de andere bepalingen van het Verdrag.
- (83) Hoewel de steunmaatregel onder artikel 87, lid 1, van het Verdrag valt, moet worden onderzocht of de maatregel in aanmerking komt voor een afwijking of uitzondering zoals bedoeld in artikel 87, lid 2 en lid 3, en artikel 86, lid 2, van het Verdrag.
- (84) De betrokken steunmaatregel kan niet in aanmerking worden genomen in het kader van artikel 87, lid 2, van het Verdrag, omdat het niet gaat om een steunmaatregel van sociale aard aan individuele verbruikers en ook niet

⁽²²⁾ Verordening (EEG) nr. 4055/86, artikel 1, lid 4: „In de zin van deze verordening wordt, indien deze normaal tegen vergoeding worden verricht, onder diensten inzake zeevervoer tussen de lidstaten onderling en tussen de lidstaten en derde landen verstaan:

a) intracommunautaire vervoerdiensten: vervoer over zee van reizigers of goederen tussen een haven een lidstaat en een haven of een offshore-installatie van een andere lidstaat;

b) verkeer met derde landen: vervoer over zee van reizigers of goederen tussen de havens van een lidstaat en havens of offshore-installaties van een derde land.”.

Verordening (EEG) nr. 3577/92, artikel 2: „In deze verordening: wordt onder „zeevervoerdiensten binnen een lidstaat (cabotage in het zeevervoer)” verstaan: diensten die gewoonlijk tegen vergoeding worden verricht en met name het volgende omvatten:

a) cabotage met het vasteland: het vervoer over zee van passagiers of goederen tussen havens op het vasteland of het hoofdgebied van een lidstaat, waarbij geen eilanden worden aangedaan;

b) „offshore”-bevoorradingdiensten: het vervoer over zee van passagiers of goederen tussen een haven in een lidstaat en installaties of bouwwerken op het continentale plat van die lidstaat;

c) cabotage met eilanden: het vervoer over zee van passagiers of goederen tussen:

- havens op het vasteland en op één of meer eilanden van een lidstaat;
- havens op eilanden van een lidstaat.”.

⁽²³⁾ Brief SG(2000) D/105768 aan het Verenigd Koninkrijk van 2 augustus 2000.

⁽²⁴⁾ Brief SG(2000) D/105460 aan België van 27 juli 2000.

om een steunmaatregel tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen en evenmin om een steunregel ter compensatie van de nadelen van de deling van Duitsland.

- (85) Artikel 87, lid 3, onder a), kan evenwel een afwijking toestaan voor steun ter bevordering van de economische ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst. De betrokken steun is echter niet verleend in het kader van een steunregeling die voornamelijk bedoeld is ter bevordering van de regionale ontwikkeling. Zelfs indien dit wel het geval zou zijn geweest, staat niettemin artikel 87, lid 3, onder a), geen afwijking toe voor een steunregeling die, zoals de onderhavige, niet overeenstemt met de communautaire richtsnoeren betreffende steun voor specifieke gevoelige sectoren, zoals het zeevervoer.
- (86) Ten aanzien van de mogelijke afwijking van artikel 87, lid 3, onder b), gaat het hier niet om steunmaatregelen om de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of een ernstige verstoring in de Nederlandse economie op te heffen en vertoont de maatregel geen enkel kenmerk van dergelijke projecten.
- (87) Wat de mogelijke afwijking van artikel 87, lid 3, onder c), betreft, die betrekking heeft op steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid te vergemakkelijken, blijkt dat steun voor de bedrijfsvoering voor sleepdiensten in havens en op binnenwateren van de Gemeenschap in een zodanige mate de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt, kan veranderen, dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad, en dat de Gemeenschap geen specifieke bepalingen heeft die de betrokken subsidies toestaan. In het bijzonder toont de situatie die tot de onderhavige beschikking aanleiding heeft gegeven, aan dat de steunmaatregel duidelijk leidt tot ongewenste gevolgen voor de concurrentie tussen de ondernemers in de lidstaten, zonder voldoende te worden gerechtvaardigd door concurrentie van schepen uit derde landen.
- (88) Voorts zou artikel 86, lid 2, van het Verdrag niet op het onderhavige geval van toepassing zijn, omdat de steunmaatregel deel uitmaakt van een regeling voor een specifieke sector die onder meer actief is in een andere lidstaat en geen dienst lijkt te zijn van algemeen economisch belang. Daarbij komt dat Nederland zich niet heeft beroepen op artikel 86, lid 2.
- (89) Bijgevolg is de Commissie van oordeel dat de betrokken steunmaatregel niet voldoet aan de vereisten in verband met de genoemde afwijkingen, waarbij zij erop wijst dat de Nederlandse autoriteiten zich in hun contacten met

de Commissie niet op deze afwijkingen hebben beroepen.

- (90) De Commissie heeft ook op grond van artikel 14, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 onderzocht, of de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht zouden rechtvaardigen dat de steun niet wordt teruggevorderd. In dit verband heeft zij er kennis van genomen dat de ondernemingen die bij het ontwikkelen van hun sleepactiviteiten in de Duitse havens de steun hebben genoten, zich er zeer waarschijnlijk van bewust waren dat de Nederlandse autoriteiten tot bij de Hoge Raad het standpunt hebben verdedigd dat de door de Commissie goedgekeurde steunregelingen niet voor dergelijke activiteiten bedoeld waren. In elk geval hadden zij zich ervan bewust kunnen zijn, omdat dit soort informatie openlijk verkrijgbaar is. Bovendien hadden zij zich ervan bewust moeten zijn dat de richtsnoeren betrekking hebben op zeevervoer.

6. CONCLUSIE

- (91) De Commissie concludeert dat de betrokken staatssteun staatssteun is zoals bedoeld in artikel 87, lid 1, van het Verdrag en dat de steun onwettig is, omdat deze „nieuwe steun” is ingevoerd zonder overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het Verdrag te zijn aangemeld.
- (92) Voorts stelt de Commissie vast, dat de door Nederland ten behoeve van de Nederlandse sleepbootactiviteiten in en rond de havens van de Gemeenschap en op binnenwateren van de Gemeenschap verleende staatssteun voor het zeevervoer niet in overeenstemming is met de richtsnoeren en onverenigbaar is met artikel 87 van het EG-Verdrag.
- (93) Als gevolg van de onverenigbaarheid met het Verdrag en overeenkomstig artikel 14 van Verordening (EG) nr. 659/1999 dient de door Nederland toegekende onwettige steun ten behoeve van de Nederlandse sleepbootactiviteiten in en rondom de havens van de Gemeenschap en op de binnenwateren van de Gemeenschap te worden teruggevorderd,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De toepassing van de zogenaamde „fiscale faciliteit” en „tonnagebelasting” door Nederland ten gunste van Nederlandse sleepbootactiviteiten die hoofdzakelijk in en rond havens van de Gemeenschap en op binnenwateren van de Gemeenschap worden uitgevoerd — die niet hoofdzakelijk op zee worden uitgevoerd — is met de gemeenschappelijke markt onverenigbaar.

Artikel 2

Nederland trekt de desbetreffende elementen van de in artikel 1 vermelde regeling in.

Artikel 3

1. Nederland neemt alle noodzakelijke maatregelen om de in artikel 1 vermelde steun die de begunstigten op onwettige wijze is verstrekt, van de begunstigten terug te vorderen. Vóór 12 september 1990 verleende steun wordt niet teruggevorderd.

2. De terugvordering geschiedt onverwijld in overeenstemming met de procedures van het Nederlandse recht, voorzover deze de onverwijld en daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de beschikking toelaten. De terug te vorderen steun omvat rente vanaf de datum waarop de steun voor de begunstigten beschikbaar was tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan. De rente wordt berekend aan de hand van de rentevoet die als referentie geldt bij de berekening van het steun-equivalent voor regionale steun.

Artikel 4

Nederland deelt de Commissie binnen twee maanden na de kennisgeving van deze beschikking mede welke maatregelen het heeft genomen om aan deze beschikking te voldoen.

Artikel 5

Deze beschikking is gericht tot het Koninkrijk der Nederlanden.

Gedaan te Brussel, 19 juni 2002.

Voor de Commissie
Loyola DE PALACIO
Vice-voorzitter